This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

impendent, ſimus ſolliciti de conſervatione Eccleſiæ, de Hoſtium Euangelij tyrannide, de Verbi DEI contemtu, de Status publici perturbatione, de Bellis, Peſte, Fame, alijſque malis & incommodis, quæ DEI opem ut imploremus, flagitant, formas ibi reperiemus convenientiſſimas, quibus preces noſtras coram DEO, quibus querelas in ſinum ejus deponamus. Quin & ijs, qui liberati periculis, præſcribit ibi Spiritus ſanctus, excuſſa ſegnitie, Gratiarum actiones pro acceptis, vel publica fuerint illa, vel privata, Beneficijs. Quantus vero Theſaurus eorum, qui commemorant, de acerba CHRISTI Morte, triumphali Reſurrectione, Regno æterno, ſanctiſſimo Sacerdotio, Eccleſia denique, quæ ex Iudæis colligenda erat & Gentibus, Vaticinia, tam illuſtria, ut David non tam Propheta, quam Evangeliſta videri poſſit. Eadem fere locum obtinent in Canticis, quæ nobis ſuperant,

Digitized by Google

nam nonnulla Veteris Testamenti periisse loquuntur Rabbini & Veteres Interpretes. Ἐπιμητικὸν est illud Mosche, quod moriturus, ut universale Testamentum, Israeli tradidit ediscendum, & nunquam non cantandum, increpando exprobrans, ut diligens Legis minister, tot tantaque ingratis præstita ab DEO Beneficia; & futurum adsereins, ut, deserto DEO vero ad Deos alienos conversi, maledictiones multas incurrant. Παραμυθικὸν vero Ieschahhiæ, quo populum in Captivitatem abducendum consolatur, monens ut patienter eam ferat, simulque se liberatum iri confidat. Ἐπινίκια sunt habenda; cum quod Mosche & Populus DEI IEHOVAE cecinerunt, educti manu potenti ex Ægypto, & tyrannide Pharaonis, quem & copias militares etiam aquæ suffocârant, liberati: tum quo Debora DEUM Victoriæ laudat auctorem, alijsque, qui vastissimo Calamitatum pelago extracti,

Digitized by Google

tracti, celebrandum proponit. Ad Εὐχαριστίαν pertinent; primo Channæ illud, quo Sterilitate sui corporis abolita, acceptum ab DEO Fœcunditatis beneficiū pensare, quantum humanitus poterat, adnitebatur. Deinde Ezechiæ Regis Iehudah, Omnipotentis erga se benivolentiam, quod periculosissimo morbo relevatus esset, narrantis, fidem in DEUM profitentis, memorem æternum tantæ rei mentem spondentis. Tertio Mariæ Virginis, quo grato in DEUM animo recitat exhibitam sibi pijsque omnibus Misericordiam, Redemtorem, quem IEHOVAH toties Patribus & tot Prophetarum oracula promiserant, venisse canens. Quarto Zachariæ Prophetæ, ob impletum Redemptionis opus, quod in Christo ab æterno fuerat & tam crebra deinde repetitione promissum, gratias agentis. Simeonis denique, sibi gratulantis, quod voti compos esset, viso in carne Messia, redditus Νεφωνὸν

Digitized by Google

est unicum illud, quod Hebraico Idiomate שיר השירים dicitur, excellentissimum omnium, quæ ab Schelomone composita: periisse enim reliqua constat ex primi Regum cap. IIII. vers. 32. Eo sane nullum præstantius, quum sit mysticum Epithalamium, quo Schelomo suis coloribus tam multo ante delineavit augustissimã illam & beatissimam CHRISTI cum Ecclesia conjunctionem. Spõsus enim hic Ecclesiæ CHRISTUS, Ecclesia CHRISTO Spõsa. Sponsus suæ Spõsæ Sacerdos est & Rex. Sacerdos quidẽ, qui, sacrificaturus pro Spõsa, incarnatus est, ut a Peccato, Regno Satanæ, & æterna Condemnatione Spõsam suam redimeret, illique personali & individua unione conjungeretur: qui tentatus in deserto ab Satana, ut humani generis hostem in pugnam provocatum tanquam fortissimus Athleta, destructo ejus regno, debellaret, simulq. Sponsam suam doceret certamen instituere

contra

Digitized by Google

contra hostem hunc, omniaque ejus consilia, sobrie, pure, sancte, vitam omnẽ transigẽdo: qui passus est hujus sæculi Miserias, paupertatem, fugam, persequutiones, probra, illusionem, ignominias, traditionem, Tormenta carnificum, flagella, coronam spineam; Mortem denique acerbissimam, & quæ præcedebat, condemnationem, quæque comitabantur, tormenta, anxietatem animi, dolores, angustiasque horribiles, quibus anima ejus fuit constricta; omnia, ut patiendo & moriendo Justitiæ Dei satisfaceret, Sponsam suam, quæ mortem erat merita, mortis metu & inferorum pœnis, rupto, quo rea tenebatur, Chirographo, liberaret, purgatamque suo sanguine (absque cuius effusione nulla remissio) constitueret vitæ æternæ heredem: qui, victa morte resurrexit, ut Sponsam suam justificaret, sanctificaret, defenderet ab Diaboli potestate, inchoaret in illa vitam æternam, eamdemque feliciter

Digitized by Google

inchoatam resuscitatæ perpetuaret: qui Victor & Triumphans ascēdit in Cœlum, vehens secum pignus ab Sponsa, ut certo sciret illa, Peccata sua jam esse expiata, nō amplius metuendam mortem, non infernum, non peccatum; in cœlum jam apertū se quandoque, spe immortalitatis confirmata, ad Sponsum, qui ad dexteram ibi Patris, evehendam. Rex vero Spōsæ suæ CHRISTUS, non solum Potentiæ, dominans cum Patre & Spiritu sancto omnibus creaturis; neque solum Gratiæ, daturus Sponsæ suæ Iustitiam; qua coronata se sistat, remoto metu, coram Patre, Pacem & Tranquillitatem Conscientiæ placato per Sponsum suum Patre, & Lætitiam, qua mens ejus freta DEI bonitate in omnibus adversis glorietur: verum etiam rex Gloriæ, quum secundo suo adventu, ut gloriosum illud Regnum aliquando perficiat, Sponsam suam ad æternum Patrem adducet, sacrum hoc Conjugium con-

Digitized by Google

consummaturus. Sponsa interim suo Sponso, quamdiu in carne hac mortali, militat contra Satanam, Carnem, & Mundum: notas præferens, puram, quæque ab Sponso suo tradita, & per Apostolos, transmissa, Doctrinam, Auditum Verbi Dei; Precationem Publicam; Invocationem; Gratiarum actionē, & Dei celebrationem, verum & legitimum Sacramentorum usum; Sacrum seu Mysterium sanctæ Crucis, & perpetuæ in hac peregrinatione Calamitatis; Sanctificationem Spiritus sancti; Constantiam in fide & vera dilectione; Submissionem animi; Obedientiam; Catholicū consensum; Unitatem denique, quæ Pace & Caritate constet, per Spiritum sanctum. Triumphatura tādem Regina, quum ad Sponsum Regem suum, qui in cœlis, translata victrix evaserit omnium quorumcumque hostium; futura plene, quod in Sacris litteris vocatur, Civitas, Templum & Regnum Dei,

Fons

Fons Salvatoris, Sanctitatis Mons, Nova Hierusalem, Justorum Concilium, Genus Electum, Gens Sancta, Regale Sacerdotium. Horum pleraq. depingit ad stuporem hoc Schelomonis Canticum, tectius tamen & obducto velo. Quam enim intellectu difficile semper habitum fuerit, docet cum alia, tum non solum lex illa apud Iudæos, qua cautum erat, ne quis illud ante trigesimum ætatis annum, quo judicium hominis firmari, moresque ad optima quæq. & laudatissima formari solent, legeret, verum etiam longus ille Interpretum ordo, qui & olim & nostris temporibus sacrosancto scripto Commentarijs suis illustrando operam & diligentiam navarunt. Ego sane supra centum memini me legere, quorum alij tamen alijs meo judicio feliciores: inter eos Willeramum Antistitem olim Merspurgensem, virum præstantis, ut vel hæc testantur, ingenij, & rerum Theologicarum consul-

Digitized by Google

tissimum, qui in hac provincia administranda & vero sensu connubialis Carminis eruendo, tãta dexteritate est & fide versatus, ut paucos habeat ex antiquis illis, quos se vidisse & legisse notat, pares, priorẽ fere neminem: tam ille pie & feliciter Allegorias omnes, quæ alioquin intricatæ satis, explicat; antiquo, quod Majoribus nostris ante quingẽtos annos in usu fuit, Idiomate. Transmiserat enim ad nos superioribus diebus amicus quidam noster, doctus & in peregrinis linguis versatissimus, facta mihi potestate, ut vel in lucem mitterem, vel mihi rerumque hujusmodi amantibus servarem. Perlectum bis terque diligenter, indignum censui, qui diutius in tenebris jaceret; nonnullis etiam antiquioris linguæ desiderio me ad editionem exstimulantibus. Quum autem patronos quærerem antiquo Scriptori, ne cum publicatione (quod sæpe fit, de Willeramo tamen ominari nolim)

peri-

Digitized by Google

periret, Vobis Viri Nobiliſſimi, Amplisſimi, Prudentiſſimi, dicandum & conſecrandum exiſtimavi: Vobis, quibus tantus ſemper erga remp. litterariam amor, ut plerique, qui Judiciis apud vos exercendis, alijſque publicis muneribus obeundis præfecti, & Iuris ſint cognitione clari, & meliorum artium imbuti peritia; ut temere quis optet redivivos Soles iſtos Bataviæ, qui Civitati veſtræ, loco ſibi natali, ante aliquot annos illuxerunt, Ioannem Sartorium, Alardum, Cornelium Crocum, alioſque infinitos. Accedit cura & Studium erga Scholas publicas, in quibus Curiatim docentur nõ ſolum quæ ad Artium doctrinam, ſed & quæ ad diſciplinam Virtutum; ut quum in Academiã inde egreſſa fuerit Juventus veſtra, felicius ingrediatur vel Theologiæ, vel Iuriſprudentiæ, vel Medicinæ, vel deniq. uniuerſæ Politiæ Sacraria; ſicque tandem in partibus ſibi credendis remp. hanc noſtram, ut reipſa

fieri

Digitized by Google

fieri videmus, gubernare occipiat. Amorem autem, qui Vobis in Studia ſingularis, teſtatur etiam, inter alia, publica illa, quam ante annos aliquot inſtituiſtis, Bibliotheca: eam optimis & ſelectiſſimis Scriptoribus nuper ita ſtipatam vidi, ut cum inſtructiſſimis jure committi poſſit. Videt ibi Theologus præter alia, Patrum, ut vocantur, monumenta; incidit ibi, cum in alia, tum in vaſtiſſimum Juris Oceanum Juriſconſultus; invenit Doctores ibi ſuos Medicus; ſunt in quibus ſe oblectent Hiſtorici, Mathematici, Phyſici, Ethici, variarum Linguarum cultores, & alij. Quid dicam de Politica veſtræ Civitatis conſtitutione; in qua, tanquam in magno corpore, membrorum omnium admirabilis eſt, juvante Litteratorum induſtria, conſenſus? quamvis aliorum principatus, aliorum vero miniſterium ſit evidentius; modeſtiſſime tamen hi ſubſunt, illi præſunt; ſinguli reip. ſibi concreditæ ſalu-

Digitized by Google

salutem & incolumitatem in oculis & pectore gestantes: multis etiam, quæ ad tranquillitatem & pacem noviter institutis cum tanta laude & publico bono, ut a vobis exempla petant, & petituri futuris seculis sint alij. Quin privatiores caussæ, ut Auctorem hunc vobis dedicarem, monebant: illa præcipue, quod quum hactenus apud vestratem quendam civem virum eruditissimum delituisset, non sub aliorum, quam vestra tutela in publicum prodeundum quasi mecum contenderet Willeramus, usitatam olim patribus nostris linguam nobis indicans: Illa item, quod adnatus quasi vestris Indigenis amor in exoticas linguas, qui indies augebit peregrinantibus ad gentes in hoc orbe remotissimas, unde allata nuper cum alijs Orientis mercibus Iavanorum quædam & Sinarum volumina, characterе plena nobis etiamnum ignoto, vestrorum diligentia, faciat hoc DEVS, brevi noscendo: Hæc deni-

Digitized by Google

denique, quod ante annum ſemis, meo rogatu, benivolentiæ veſtræ fores aperueritis fratri meo Ioanni Gryphio, auctoreſque fueritis, quo tutiſſime & abſque hoſtilium incurſionum metu & periculo, terreſtri itinere rediret cum Conjuge in Saxoniam. Audentiam igitur meam boni conſulite, & Willeramum jam veſtrum cum Commentario obviis ulnis, quæ veſtra humanitas, ſuſcipite. Valete Viri *Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Prudentiſſimi.* Lugduni Batavorum, propridie Kalendas Februarii CIↃ. IↃ. IIC.

Digitized by Google

NNVS, fere est, Amice Lector, ex quo Amicus quidam meus (vir sane, cui quæ ad summam cum in Iure Ciuili rebusq. Politicis, tum in variis Linguis eruditionem, singularem humanitatem, moresque suauissimos, in mundo sunt omnia) mihi transmisit Paraphrasin Willerami Antistitis Mersbergensis in Canticum Canticorum Regis Schelomonis, conscriptam partim vsitato Progenitoribus nostris ante quingentos annos Idiomate, partim Carmine, vt tempora tum ferebant, non indocto. Meo relinquebat arbitrio, vel vt prælo datam publicarem, vel apud me depositi instar seruarem. Lecto bis terque scripto, & visis illi inlustrando Notis; non potuit non Animus inclinare ad meliorem mitioremque sententiam, qua & qui latuerat hactenus in vitam quasi reuocaretur, & Amici lucem illi præferentis Noctibus, quas semper magni soleo facere, consuleretur. Accipe igitur vt illa meæ fidei concredita, & cum iis Epistolam, quæ tum temporis erat adiuncta; vt inde docearis, quid ex antiquo scripto sit exspectandum.

VT

VT ſcis, optime Merula, nos, præterquam in Iure ciuili, ſæpe per otium aliquid commentari in hiſtoriis noſtris, aliarumque gentium vicinarum, linguarumq. eo pertinentium; ita hoc quidquid eſt opuſculi & meditationis, tibi, lubenter, qui iſtis ſtudiis ex publica auctoritate præes, benigne communicare voluimus: non tam vt ipſe, qui obſcuriſſimis quibuſque antiquis lucem afferre potes, aliquid ab iſtis accipias; quam vt ei linguæ, qua non ſolum hiſtoria, verum etiam doctrina antiquior patrum noſtrorum ſcripta fuit, aliquid forte lucis accedat. Tu pro acerrimo tuo iudicio, quo plurimis & politicis & eccleſiaſticis rebus adeſſe ſoles, aut populo cum tua lima cãmunicabis, aut tuis Muſis ſeruabis. Nos enim noſtra ſine tuo iudicio, quod a tam magnis in aliis probatum nouimus, lucem ſubire non volumus. Quamuis hæc tamen non omnino noſtra, quod non ſimplex in iis beneficium ſit duorum bonarum literarum & linguæ noſtræ Mecenatum. Nam quod offerimus Willerami, eſt præceptoris noſtri D. Petri Vekemanni Meerhoutani, doctoris multorũ ingeniorum hiſce XL. annis proximis, cum Alcmariæ, tum Amſteradami. Alterum vero ex lingua Francica, vt ipſe Otfridus eam appellat, D. Iani Houteni Secretarij, pluſquam XXIV. annos, vrbis Lugdunenſis in Batauis, qui nobis, vt eſt, & noſtræ linguæ, & me-

liorum literarũ singularis amicus, hoc quidquid est Dictionarij linguæ Francicæ per Achillem Gassarum Alamanice explicati, vna cum exemplari quatuor Euangeliorũ ab Otfrido ante ID CC. annos, lingua Francica Rhythmice cõpositio, postquam hæc, quæ sunt a nobis, D.D. Raphelengiis, & tibi, atq. D. Bon. Vulcanio, viro veterum linguarum magno antistiti, communicata fuissent, benigne tuo rogatu cõmunicauit. Vides hac breui opella, mi Merula, cum amorem, tum laborem ingenioli nostri pro patriis literis, earumque Grammatica, susceptum; idq; exemplo, vel Iulij Cæsaris, aliorumq; Imperatorum Romanorum, (vt de Platone, Aristotele, Cicerone, Messala, aliisq; doctissimis & grauissimis viris sileam) vel Caroli Magni aliorumq; Francorum, quibus Grammaticæ studium in sua lingua tantæ curæ fuit, vt ipsi ea de re libellos exarare grauati non sint, docentibus id passim historiis. Non nescius tamen nostrorum morum, temporum, hominumque iis viuentium, quibus fere aliud curæ & cordi. sed habebunt & illi hic σοφώτερόν τι, non solum in doctissima & sincerissima expositione Willerami Rhythmo lingua Latina comprehensa, sed & antiqua Frisica aut Francica, nec non vulgariori nostrate, in qua considerent doctrinam Ecclesiæ illius ævi, quam Magnus Erasmus cap. VII. prioris ad Corinth. attingit: genuinum sensum collatæ doctri-

Digitized by Google

te doctrinæ Pauli & Iacobi Apostolorum, qui uno spiritu maximam quæstionem nostri temporis diuersimode tractarunt: genuinum usum allegoriarum & mysticorum sensuum in sacris literis, de quibus D. Augustinus in libello de doctrina Christiana; & præter multa alia, etiam usum linguæ vulgaris in sacris, mysticisque rebus, de quo nihil aliud quam quod B. Rhenanus lib. 11. rerum Germanic. habebunt & alij, quibus tam magna aut non capiuntur, aut non cupiuntur, quo & mentes & mores emendare possint; quo linguæ suæ Thesaurum neglectis alienis in usu suæ, augere atque ornare: quo Orthographiam meliorem & certiorem formare atque firmare; quo Etymologiam multorum vocabulorum & penitius, & peritius, quam in multis fecit acutus Becanus, expiscari atque explicare: quo denique linguæ suæ antiquitates, & atticitates, vt sic dicam, omnibus aliis gentibus, qui Latina mutilata suas linguas exornare conantur, perspicue & perfecte ostendere & demonstrare possint. vt taceam hic quod habet ipsa inscriptio huius opellæ; & quæ in translatione, seu mauis, collatione vetustioris cum vulgariori præsenti lingua, obiter obseruari possint; vulgo nempe nostram linguam, (quam post Sanctam, & optimam & plenissimam, atque naturali rationi congruentissimam asserere non dubitem,) vel accumula-

tione vocalium, vel consonantium, vel denique præter & cõtra viuam Analogiam ipsius linguæ, sæpissime, quam pessime scribi, vt exẽpli caussa, in saecken, *&* laecken, *pro* saken, *&* laken, mont, *&* hant, *pro* mond, *&* hand: *dicimus enim* monden, handen, *nõ* monten, hanten, *& similia infinita, quæ diligens huius linguæ amator & obseruator facile animaduertet: sicut & illud postremo, non tam quantum sit lingua nostra seminarium aliarum, quod, nescio, quam rationi & veritati congruenter, voluit Becanus, quam quantum scrinium primariæ, si non ipsa sit primaria, aliarumq. meliorum linguarum post ædificationẽ Babylonis separatarum. Hæc, igitur, cum superioribus diebus tecum contulissem, atque paululum otij a grauioribus occupationibus, quibus in consultationibus cum priuatis vt I c. tum publicis, vt nosti, quotidie distineor, sub tempus Bacchanalium nactus essem; aliquot horas & fere solũ illas, quibus alij Bacchanalia viuunt, his ce meditationibus impendi, tibiq. tandem, vt vero patrono, magnoque mearum Musarum præstiti, L. M. Q. D. D. D. Saluę perpetuo, doctissime Merula, & me, meaq. amare pergito. currente penna, vt Lipsius noster literas nasci vult.* xxx. *Martij, anno Christi* cIↃ. IↃ. IIIc.

Tuus quem nosti.

Digitized by Google

De difficultate & inæqualitate ſcriptionis Theotiſcæ linguæ, ſic habet Otfridus Monachus in prologo Euangeliorum iſta lingua circa annum Chriſti IↃCCCC. a ſe Rhythmo ſcriptorum.

HVIVS linguæ barbaries, vt eſt inculta & indiſciplinabilis atque inſueta capi regulari freno Grammaticæ artis, ſic etiam in multis dictis, ſcripto eſt propter literarum aut congeriem aut incongruam ſonoritatem difficilis, nam interdum tria vvv vt puto, quærit in ſono, priores duo conſonantes, vt mihi videtur, tertium vocali ſono manente. interdum vero nec a, nec e, nec i, nec u, vocalium ſonus præcauere potui. ibi *v*, Græcum videbatur aſcribi, & etiam hoc Elementum lingua hæc horreſcit, interdum nulli ſe characteri, aliquotiens in quodã ſono niſi difficile iungens. k, & z, ſæpius hæc lingua extra vſum Latinitatis vtitur, quæ Grammatici inter literas dicunt eſſe ſuperfluas. ob ſtridorem autem dentium, vt puto, in hac lingua z, vtimur, k, autem ob faucium ſonoritatem. Hactenus Otfridus. Cui accedit iudicium cuiuſdam viri Docti, de varietate, & mutatione Orthographiæ eiuſdem linguæ, quod ſic habet. *Dañ den brauch deſz ch, ck, vñ ſch hand die alten nit konnen im ſcreiben an tag geben, vñ ſo auſztruckenlich ſetzen, wie man ez redet, ſonder hand das h, allein, oder ſg, oder tz, dar fur braucht, wie auch das th, furs d, im anfang, vñ das c, furs g, zu end, auch das z, fur zwei ſſ, in mitten, vñ fur ein einfach ſ, zu hinderſt der wort. Item das b, fur*

Digitized by Google

vnſer w, geſetzt, vñ ſehr offt das o, im auſzgang der wort angehenckt. Hæc ille. Grammaticam autem in hac lingua, forte primus, conatus eſt Magnus ille magnorum ingeniorum patronus, Carolus Magnus Imperator, teſte Eginharto, eius vitæ ſcriba hiſce verbis: Item barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, ſcripſit, memoriæque mandauit. Inchoauit & Grammaticam Patrij ſermonis. Hact. Eginhart. Poſt deinde longis ſæculorum paraſangis Albertus Oelingerus Argentinenſis, qui non ſolum triphthongos ſed & tetraphthongos in hac lingua propoſuit, vt refert Iacobus Mathiæ Arhuſienſis lib. 2. De literis. Item Laurentius Albertus, Oſt-Francus, qui Triphthongos vix attigit, Tetraphthongos omiſit, ſicut & hos ſecutus Iohannes Clajus Hirtzbergenſis rem Grammaticam accuratius & breuius tractauit, atque Triphthongos & Tetraphthongos omiſit.

SPECI-

Digitized by Google

SPECIMEN Rhythmorum Otfridi, quorum B. Rhenanus mentionem facit lib. 2. rer. German. Continentium laudes Franc.

SIE *ſint ſo ſama chuani,*
Selb ſo thie Romani,
Ni tharf man thaz ouch redinen,
Thaz Kriachi ines giuuideron.
Sie eigun in zi nuzzi,
So ſamalicho vuizzi.
In felde ioh in vualde,
So ſint ſie ſama balde.
Rihiduam ginuagi,
Ioh ſint euh filu chuani,
Zi vuafane ſnelle,
So ſint thie thegana alle.
Sie buent mit giziugon,
Ioh vuarun io thes giuuon.
In guatemo lante,
Bi thiu ſint ſe vn ſcante.
Iz iſt filu feizzit,
Harto iſt iz giuueizzit.
Mit manigfalten ehtin,
Ni'ſt iz bi vnſen frehtin.
Zi nuzze grebit man euh thar,
Er inti kuphar.
Ioh bi thia Meina,
Iſmet ſteina.
Ouh thara zua fuagi,
Silabar zi nuagi:
Ioh leſent thar in lante,
Gold in iro ſante.
Si ſint faſt muate,
Zi managemo guate.
Zi manageru nuzzi,
Thaz duent in iro wizzi, &c.

SI *ſint ſo koanen,*
Self als Romanen.

† Ni

† Ni darftman dat ook vertellen, † neyt
Dat Grieken haer darfden quellen.
Si hebben hem te nutte,
So tameliken * witte. * id eſt, verſtand.
In velde, en ook in * walde, * al. wonde,
So ſint ſi lijke * balde. * al. bonde.
Mit rijcdom genoege,
Si koenlijc hem voegen.
Ter wapen ſnelle,
Sint de * degen alle. * id eſt, vromen
Si ſint mit zegen mitter woen,
En waren des gewoon.
In goeden lande,
Bi dien ſintze ſonder ſcande.
Het is ſeer vet,
En wel beſet
Mit menigvuldig' ehtin,
En iſt bi vnſen frehtin.
Te nutte graeftmen ook daer,
Metael ende coper.
In bi de Meene,
Den Iſnet ſteene.
Ook daer ter voege,
Silver genoege.
In leſen daer int land,
Geud in haren ſand.
Si ſint vaſt te moede,
Tot menigen goede.
En tot menigen nutte,
Dat doet hem hare witte, &c.

Et paulo poſt de ſcriptione Euangelij, Francica lingua.

GIDAN iſt es mi redina,
Thaz ſie ſint guate thegana.
Ouh Gote thiononte alle,
Ioh vuiſduames ſelle.
Nu vuil ih ſcriban vnſer heil,
Euangeliono deil.

So

So vuir nu hiar bigunnun,
In Frenkiſga zungen.
Thaz ſie mi vueſen eino,
Thes ſelben adeilo.
Ni man in iro gizungi,
Chriſtus lob ſungi.
Ioh er ouh iro vuorto,
Gilobot vuerde harto, &c.

GEDAEN is mijn ſnappen,
Dat ſi ſint goede knapen.
Ook God dienend' alle,
In des wijſdoms volle.
Nu wil ic ſcriuen ons geluck,
Des Euangeliums ſtuck.
So wi nu hier begongen,
In Franſche tongen.
Dat ſi niet ſijn alleen
Des ſeluen ongemeen.
En men in haren tonge
Chriſtus loff ſonge.
En hi door haren woord,
** Gelouet werde voort, &c.*

id eſt, gepreſen

VITA

VITA AVCTORIS

EX

IOHANNE TRITTHEMIO.

WILLERAMVS Abbas Merſburgenſis, ordinis S. Benedicti, natione Teutonicus, vir in diuinis ſcripturis eruditus, & ſæcularium literarum non ignarus, carmine exercitatus & proſa, cum in vniuerſitate Pariſienſi aliquandiu literis impendiſſet ſtudium, ad patriam reuerſus, Bambergenſis Eccleſiæ Scholaſticus factus eſt. Tandem cõſiderans mundi gloriam tranſire cum tempore, contemto ſæculo, in Fuldenſi cœnobio pro Chriſti amore Monachum induit, & poſtremo creſcentibus meritis, in Monaſterio S. Petri prope Merſburg Abbas conſecratus, nomen ſuum ſcribendo poſteris notificauit. De cuius opuſculis ego tantum legi volumen metro & carmine mixta proſa, pulchra varietate compoſitum de nuptiis Chriſti & Eccleſiæ, in Cantica Canticorum, lib. 3. Claruit ſub Henrico III. anno Domini CIↃ. LXX.

WILLE-

Digitized by Google

WILLERAMI
ABBATIS
PARAPHRASIS
IN
Cantica Canticorum.

CAP. I.

Vox Synagogæ.

QVEM *ſitio votis, nunc oſcula porrigat oris.* Oſculetur me oſculo oris ſui.
Quem mihi venturum promſerunt organa vatum,
Nunc etiam per ſe præſens dignetur adeſſe,
Oſcula præbendo, ſua dulcia verba loquendo.
Vbera nempe tui præcellunt pocula vini, Quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.
Suauiter vnguentis fragrantiâ ſat pretioſis.
Mitificans veterem tua lenis gratia legem,
Gratis iuſtificat, quos lex punire iubebat.
Hoſq́ tuis donis dum ſpiritualiter vngis,
Reddunt præclaram poſt turpia crimina famam.
Sponſe tuum nomen olei prædulce liquamen: Oleum effuſum nomen tuum.
Quod ſe dilatat, dum largo pectore manat:
Gratia non ſtillat, ſed & ipſa voce redundat.
Chriſticolæ dicti nam ſunt de nomine Chriſti. Ideo adoleſcentulæ dilexerũt te.
Vnde places teneris tu dulcis ſponſe puellis.
Scilicet vna ſalus in te ſanctis animabus,
Quas renouat lauacrum, veſtit ſtola iuſtitiarum.

Digitized by Google

CVSSE her mich mit themo cusse sines mundes. Thicco gehiezzer mir sine cuomst *per Prophetas*: nu cume her seluo, ande cusse mich mit thero suoze sines *Euangelij*. Wanda bezzere sint thine spune themo wine, sie stinchen mit then bezzesten saluon. Thiu suoze thinere *Gratiæ*, is bezzera than thiu skarphe thero *legis*, also hiz quijt, *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Thiu selua genatha is gemiskket mit *variis donis Sancti Spiritus*, mit then thu machost *ex peccatoribus iustos, ex damnandis remunerandos.* Thin namo is vzgegozzen oley. Thin namo is wide gebreydet, wanda vano thir *Christe*, heyze wir *Christiani*. Vano thiu minnon thich the iuncfrouwan: that sint the sielan the ther iugethet sint in thero doupha, and gewadet mit *veste innocentiæ*.

Hi cusse mi mit den cusse sines mondes, dicke beloofde hi mi sine coomst dooz de Propheten / nu comt hi selue / ende cusse mi mit het soete sines Euangelijs. wandt dine spene sint beter dan wine / si ruken mit den besten salmen / de soetheid diner genade / is beter dan de scarpte des Wets / also hi seit: de Wet is dooz Moyses gegeuen / genade ende waerheid is dooz Iesum Christum gewozden. de selue genade is gemenget met verscheiden gauen des H. Geests / mit dien maest du dan sondaren verhuwedige / dan verdoemelicke / vergeseuerke. dijn name is uytgegoten olij / dijn name is wide gebreidet: wandt dat is Christen / dieten wij Christenen / dan diese minnen di de iuncfrouwen / dat sint die sielen die door verleuchtet zijn inden doope / en gecleedet met het cleed der onnoselheid.

ANNOTATIO.

DE veritate & vetustate huius linguæ, quam Auctor Teutonicalem appellat, nescio an omnes mecum sentient, dum asseram eam esse & verissimam & vetustissimam eorum, qui ad Albim, Visurgim, Amasim, Rhenum & Mosam, præcipueque eorum ostia, habitant, hoc est, Saxonum & Frisiorum, parentũ nostrorum, atque qui ex iis, Francorum & Anglorum, quateaus Teutonica aut vsi, aut vtuntur. Videant huc omnino studiosi veritatis B. Rhenanum lib. 2. rerum Germanicarum. Frisiorum autem, inquam, parentum nostrorum, (idque præter opinionem multorum, qui in canicie pueri, id est, veterum historiarum imperiti) hoc vel vnico verissimo nostratis Historici testimonio fretus:

Sijs

Sijt des seker ende gewes,
Dat die Graefscap van Hollant es
Een stic van Vrieslant genomen,
Want alst ons te voren is gecomen.

Pergit porro idem Auctor:

Oude boecken hoorde ic gewagen
Dat al tland beneden Nijmagen,
Wilen neder Sassen hiet,
Alsoo als die stroom verschiet
Vander Mase ende vanden Rine,
Die Scelde was dat Westende fine,
Alsoo als zij valt inde Zee, &c. & post:
Die neder Sassen hieten nu Vriesen.

Cui sententiæ astipulantur non solum meliores Frisici Historici, Suffridus Petrus, Vbbo Emmius, & omnes fere ante illos: sed & veriores cum Francici tum Germanici, Sigebertus, Regino, Contractus, Otto Frisingensis, Lambertus Scafnaburgensis, aliique melioris farinæ plurimi: Sed iam in ipso limine fere præter carceres. Scriptura hæc & Orthographia multum diuersa ab hodierna nostra, quæ tamen apud Anglos etiamnum fere vsitata: super qua, quæ insigniora, paucis notasse, sicut & super Etymologiis nonnullis, nec inutile, nec ineptum. Exesto Zoilus, Exesto Momus, & omnis melioris vetustatis contemtor, constante illo magni Pattis: *Vetustissimum quodque optimum.*

Cusse her] *Het* pronomen tertiæ personæ, in singul. numero apud nos obsoleuisse videtur, præsertim cum verbis Indicat. nam in Subiunct. aut aliorum modorũ, non tarus aut ineptus eius vsus, præcipue, si, vt interdum hic scribitur, per i efferatur, quemadmodum eo semper vtitur Rhithmo-Chrono-graphus. in plurali autem, tantum in subiunctione, & frequentius compositiue, vt sic dicam, maxime apud Flandros & Brabantos cum particulis *luden* aut *lieden*, suum vsum retinuisse videtur.

Mich] Quod interdum infra *mih* scribitur, vnde notanda obiter affinitas huius vocis eiusdem significationis in diuersis linguis in datiuo & accusatiuo sing. Græci enim dicunt ἐμοί vel μοί, ἐμέ, vel μέ, Latini, *mihi*, & cum hic auctor vineret, *michi*, vnde vox apud Germanos

Digitized by Google

manſiſſe videri poſſet, & interdum *mi*: accuſ. *me*: Galli, *a moy*, *moy*, Itali; *á me*, *me*, Hiſpani, *para mí*, *á mi*, nos vtroque caſu, *mij* ſiue *mi*.

Themo] Putem proferendum ſono magis accedente ad d, quam t, quemadmodum Angli fere, apud quos frequens hæc ſcriptio, non abſimili ſono ab illo, quo Δ Græcorum à doctis, blæſius ſcilicet quam noſtrum D, proferri monet Anteſignanus, lingua nempe poſita inter dentes cum quodam ſibilo. Quod in vniuerſum notandum toto hoc ſcripto, vbi non ſolum in *themo*, *thu*, *thiu*, *then*, *than*, *thine*, *thir*, *thero*, aut ſimilibus, ſed fere omnibus, quibus nos d poneremus, th ponitur. Obſeruandum præterea in eadem voce, & aliis ſimilibus in quibus vocalis in fine ponitur, eam aut per apocopen videri abſorberi, aut ſaltem, in prolatione non audiri, quemadmodum nobis infinita vocabula διὰ συναλοιφῆς ſcripta, monoſyllabῶς efferuntur, vt *heofde*, *monde*, *neuſe*, & omnes fere partes corporis, vt alia taceam, quæ monoſyllabῶς proferuntur, etiamſi diſſyllabῶς ſcribantur. quamuis & monoſyllabῶς verius forte & certe naturali ſimplicitati congruentius ſcriberentur, ita vt pluralia à ſingularibus non per *n* literam ſed *en* ſyllabam fieri diceremus, quemadmodum apud Hebræos omnia nomina ſunt indeclinabilia, & in plurali tantum, per ן ſiue *im* augentur.

Thicce] Nos nunc ſcribimus *dicke*, & fere vtimur in compoſitione, adiectis particulis, *mael*, aut *wile*, vt *dicmael*, *dicwile*, eodem omnia ſignificatu.

Therofuoȝe] Vſus literæ ȝ, qui huic auctori frequentiſſimus eſt, nobis in *t* fere conuerſus videtur: pauca enim ſunt vocabula hoc toto ſcripto per ȝ poſita, quæ nobis non per *t* proferuntur. Veriſimilior ergo ſonus literæ ȝ, quem Anteſignanus in Clenardum docuit, per *dſ*, aut vt ego malim per *tſ*, quod exprimit Hebræorũ *tſade*, quam per *ſd*, quem voluit Clenardus. Videat huc qui velit doctiſſimum lib. Iacobi Matthiæ Arhuſienſis, de literis. Et vt in primis notis alias comprimamus, notanda ſunt omnino quatuor, quæ hoc ſcriptum obſcurius faciunt, duo in poſitione conſonantium ſiue duplicium literarum, *th*. *ph*. & ȝ; tum item duo, in vocalium, partim in fine dictionum, partim etiam alibi: quæ ſi diligenter vocis prolatione ad

Digitized by Google

ad noſtrum vſum corrigantur, ipſiſſima noſtra lingua manifeſto apparebit. ita tamen vt metatheſis particulæ *ne*, pro *en*, vt nunc loquimur, perpetuo intermiſceatur: quemadmodum & illa in Rithmo-Chronico ante trecentos fere annos noſtrate lingua diligenter ſcripto, obſeruanda venit.

Thine ſtune] An ab hoc nomine noſtrum *ſtene*, quod vſitate papillam nobis ſignificat, an Flandricum *ſtenne*, quod lac muliebre, & interdum etiam mammam ſignificare annotauit antiquarum vocum diligentiſſimus obſeruator Corn. Kilianus, non facile dixero.

Stinchen] Fuit hoc ergo verbum medium, vt loquuntur Grammatici, quod tam in bonam quam malam partem ſumi potuit, vt & apud Latinos *olere* eiuſdem ſignificationis: ſed nunc fere ſemper in peiorem partem capitur, & tetrum atque grauem odorem emittere ſignificat.

Alſo hiȝ quȳt] Id eſt, verbo tenus, vt, hoc inquit, Latinè, vt dicitur. nos fere, *ſo het geſeit wort. quȳt*, verbum peculiare eſt iſtius ſignificationis & vſus, etiam apud Anglos adhucdum frequens; licet parum diuerſa ſcriptura, iſti enim fere ſcribunt *quoth*, cui accedit quod infra ſemel atque iterum legitur *quath*, & in plural. numero, *quathen*, quæ ſunt tamen Præter. Imperfect. temporis.

Vz gegoȝȝen] Si loco ȝ, proferamus *t*, habebimus, *vt gegotten*, perfectam noſtram linguam, vt in reliquis ſimilibus, de quibus generatim ſupra diceb amus.

Wir] Id eſt, nos, vnde Rhithmo-Chrono-grapho vſitatiſſimum *wire* pro eodem, aut ſaltem eo quod vulgo ſcribimus *wi daer*, & proferimus *wier*.

Doupha] Id eſt, *dope*, vt nunc ſcribimus atque proferimus, ſono non multum diuerſo ab antiqua voce, vt cenſeo, nam *ph*, cum ſit media inter *b* & *p*, & tantam affinitatem cum illis habeat, vt facile inter ſe mutentur, quippe quæ eodem vocis inſtrumento, nempe labiorum adminiculo proferantur, atque ſola ſpiritus intenſione vel remiſſione differant, non poteſt propriè illum habere ſonum, quem vulgus tribuit, nempe literæ *f*, ſed magis accedere debet ad prolationem *p*, quod diligenter in Clenardum obſeruauit Anteſignanus, & nos in Alphabeto Hebraico litera ף *pe* latius proſecuti ſumus.

Digitized by Google

Gewadet] Hoc est, *geclaedet*, verbum probum & proprium, à nomine *gewade*, quod vestem & vestimentum nobis etiamnum vsitate significat: vnde *hergewade*, tam pro symbolo hominij, quod nouus vasallus domino feudi præstare tenetur, quam vestibus & ornamentis militaribus.

Vox Ecclesiæ ad Christum.

Trahe me post te. curremus in odore vngentorũ tuorũ. Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus & lætabimur in te, memores vberũ tuorum super vinum. Recti diligũt te.

ADTRAHE me post te: me solam nil scio posse.
Sic vnguentorum currens in odore tuorum,
Aduoco quos possum comitatum pergere nostrum.
In sua quæ struxit me rex cellaria duxit,
Significans per spem, qua tradet postmodo per rem.
In nobis minime, tantum latabimur in te;
Non velut inmemores, sed amore pio recolentes:
Sæuitiam legis quia mollit gratia lenis;
Non nostris meritis, sed solo munere dantis.
Hæc quia das gratis, à rectis rectus amaris.
Non nisi te iustus perfecte diligit vllus.
Nec tamen est iustus, nisi qui te diligit vllus.

ZICH mich nah thir, so louphen wir in themo stanke thinere saluon. Ich bekenno mine vnkraft: vane then helph mich mit thinan genathan, so scundich andere ze thinemo wega. Ther Cuhig leydede mer in sine genathema. ich weyz nu *in fide & spe* the genatha, the min noch beydet *in re. Exultabimus* ande wer vreuwen vns ana thich, els an vns seluon, wir gehugega thinere spune ouer then win. wir ne willon niet vergezzan thaz thiu genatho thines *Euangelij* suozer is, than thiu *sufferitas* thero

TSiert mi na di/se lopen wi in den reuche dines salues. ic bekenne mine onkraft/ dan dien helpt mi mit dine genade/ so send ic andere te dinen wegen. de koning leide mi in sine camer/ ic weet nu in gelouue ende hope de genade/ de mi noch berbeidet inder daed/ wi berheugen/ en wy berbzeuch dē ons aen di/ niet aen ons seluen/ wi gedenken dines boysten bouen den wine/ wi en willen niet bergeten dat drie genade dines Euangelijs soeter is/ dan de suirheid des Wetes. de Wet seit/ die

CWO.

ewo. *Lex* thiu quijt, *Si quis hoc vel illud fecerit, morte moriatur*: thu quithes auor in thinemo *Euangelio*, *Non veni vocare iustos, sed peccatores*. thie rechte minnon thich, thich ne minnot nieman, her ne sij recht, ande nieman ne is recht, her ne minno thich.

dat off dat gebaen heeft / sal den doot steruen / maer du segghste in dyn Euangelijck dat niet gecomen om die rechtuaerdige te roepen / maer de sondaers / die opperchte minnen dy / dy en minnet nieman / dy en si opperchte / ende nieman en is opperchte / dy en minne dy.

ANNOTATIO.

ZICH] Inde noſtrum, *tihen*, *trecken*, quod habet in præt. Imperfect. *teeg*. perfecto, *getogen*, & compoſita, *betihen*, aut *betijen*, *betrecken*, *beelogen*, *vertihen*, *of vertijen*, *vertrecken*, *verreiſen*. & ſimilia.

Louphen] Referenda huc, quæ ſupra dicta in verbo *doupha*, ſicut in *ſtancke*, quæ ſupra in *ſtinchen*.

Vnkraft] Pro *onmacht*, impotentia, verbum proprium & concinnum; compoſitum ex particula priuatiua, aut præpoſitione, *on*, *one*, aut, *ohne*, ſiue, quod hic infra ſcribitur *aano*, & *kraft*, quod nunc fere *cracht* dicimus, pro vi & potentia.

Cunig] Infra ſemper *Cuning*, ſcribitur, ita vt hic alterum *n*, deeſſe videatur. quamuis & Anglice *Kyng* aut *King*, & Danice *Kong*, ſcribatur. Porro hoc nomen deductum videtur à participio *Kunning*, id eſt, ſapiens, à verbo *Kunnen*, aut *Konen*, id eſt, ſcire, ſapere, quod reges & magiſtratus omnino ſapere oporteat; & quemadmodum Plato dixit, verum ſit, eas demum eſſe felices Reſpublicas, in quibus aut magiſtratus ſunt ſapientes, aut ſapientes ſunt magiſtratus.

Wir ne willon] Diximus ſupra hanc particulam *ne*, eſſe inuerſam à poſteris, & nunc ſemper ſcribi & proferri *en*, eodem prorſus ſignificatu.

Ewo] Pro lege: antiqua & proba vox, Anglis etiamnum vſitatiſſima, ſicut & parentum æuo. in antiqua tranſlatione Speculi Saxonici, & Vitæ Chriſti ante 300. annos à Rudolpho monacho conſcriptæ, quamuis interdum nonnihil inflexa ſignificatione; nam alioqui alio ſignificatu, pro æuo ſiue æterno, omnibus notiſſima eſt.

Nieman] Melius quam *niemand*, est enim compositum, ex *ne*, &, *ieman*, id est, aliquis vir, quod rursus componitur ex particula *je*, id est, aliquis, & *man* hoc est, vir.

Ecclesia de suis pressuris.

Nigra sum, sed formosa, filia Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sim: quia decoloravit me sol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.

FVSCA licet videar, vt castra nigrantia Cedar,
Sum speciosa nimis, veluti pelles Salomonis.
Fusca quidem plagis, sed honore nitens bonitatis.
Perfero grande malum natos inter tenebrarum.
Attamen interna virtutis compta decore,
Pacifici veri templum conabor haberi.
O vos vicinæ, cur sim tam fusca videtis.
Ob nimium solem pulchrum deperdo colorem,
Gloria virtutum pallet feruore malorum.
Dum premor à prauis, nec sunt mihi tempora pacis.
At decus interius pressuris fit quoque maius.
Progenies matris dedit hæc primordia cladis,
Christicolis primam se prætendens inimicam,
Cædibus atque minis pepulit quos finibus illis.
Cernite ponendis vinetis, quodq; colendis,
Tradita sum custos, botros ferrent vt onustos:
Deperiitq; mihi quam primum vinea seui.
Iamq; ego cunctarum mater vocor Ecclesiarum.
Sed translata loco migrauit prima propago,
Funditus eruere Iudæi quam voluere.
Iamq; duces verbi girant per climata mundi.
Palmitibus nostris iam totus pullulat orbis.

ICH bim falo famo thiu hereberga Cedar, ande ich bin auor wathelich famo thiu gezheit *Salomonis Cedar*, *qui interpretatur tenebræ*, her was *Ismahelis* sun, van then *Isma-*

IC ben falu gelijc de herebergen oftē Turren Cedar: ende ic ben doch wethelick/ gelijc die Tenten Salomonis / Cedar/ dat is duysternisse / was Ismaels sone / van

helite

helite cuman sin, the ther huse nehauan, sunder okkeret wildeshuda, ande andere vnwatheliche herebergan. Mit *Cedar* sint *filij tenebrarum* bezeychnet, van then ich mir clagon. Auor thach so wie so ich mith *persecutionibus & arumnis* van him gequelet si, ich hauo thach wathlicho *in virtutibus*, and be thiu werthich bim *visitatione & inhabitatione veri pacifici, id est, Christi*. *Tabernacula* thiu werthen *ex pellibus mortuorum animalium*, also machon ich *tabernaculum* Deo, an then *qui carnem suam mortificant cum vitiis & concupiscentiis*. Ne duont thes niet wara thaz ich so salo bim, hiz duot mir michol nood. wanda thiu heizza sim na hauet mir benoman mino scona. Ne seent thaz niet ana weliches leythes ich leuon, seent thaz ana thaz ich thar vmbe mich nie ne gelouuon minere *virtuosa constantia*, mith thero ich behaldon mine *interiorem pulchritudinem*. Nu vernimet wanan sich thaz leyth geburede. minet muoder kind vuchtan wither mer. ich bim *primitiua Ecclesia*: min muoder is *synagoga*. hiro kind *Iudai* vuchta so ernesthafto wither the Cristenen, thaz sie se driuen vz heran lando, *sicut scriptum est, excitauerunt Iudai persecutionem in Paulum & Barnabam & eiecerunt eos de finibus suis*. Sie sazton mich ze hoodere in then wingardon, minon eygenen wingardon ne mochte ich behoodan. *Apostoli* ande *doctores*.

dien syn die Ismaelitten gecomen die geen huseu hebben / maer alleen wilde hutten / en andere ongesetede herebergen. Mit Cedar / syn de kinderen der duysternissen beteekent / van dien ic mi beclage. Maer alhoewel ic mit dermoedigige en ellende van hem gequelet si: hoowe ic mi doch gesterct in deuchden / en den bij dien waerdich dat den opzechten bzeedsamige dat is Christus mi besoecte ende in mi woone. De huselosste herebergen woorden dan dode dieren vellen gemaect / also mak' ic den heere een hutte in dien / die haren dlees met die sonden en begeerten doode. Ic en weet des niet waer dat ic so salu bi / het dunt mi groote nood / want de heere sonne deest mi mijn schoonte bewaren. en sict dat niet aen in wat luyden ic leue / siet dat aen / dat ic mi daeraen niet en louo oner mine degelijke standpastigheyd / mit den welke ic behoude mine innerlijke schoonheyd. Mit dernemt dit waer dit leer gebuerde: mines moeders kinder buchten tegen mi / ic den die eerste sterche / mijn moeder is de Synagoge. haer kinder / de Joden buchten so ernsthaftich tegen de Christenen / dat sijn uyt haeren lande dzeuen / so daer gescreuen is / de Joden hebbe een verooligige tegen Paulus ende Barnabas bewaect en haer uyt haere landen gewapen. Sij setten mi toe een hoedet inde wingaerd / minen eigen wingaerd / en mochte

sazton

fazton mich ze meyſtrinnan andero *Eccleſiarum*, wanda ich *primitiua Eccleſia* bim, nu ſint andere *Eccleſiæ* vano mir *diſſeminatæ per totum mundum*. Auor thiu ereſtan *Eccleſiam* thie ze Hieruſalem geplanzot warth, the ne mochte ich tha behauon *propter perſecutionem Iudæorum*.

ic niet behoeden / de Apoſteten eſt doctorem ſerten mi tot een meeſterinne dan andere kercken / wandic de eercſte ben / nu ſijn andere kercken dā mit gefaſt doorr alle de wereld / maer de eerſte kercke die te Jeruſalē geplantet werde / die mocht ic daer niet behouden door die veruolginge der Joden.

ANNOTATIO.

BIM] Pro *bin*, & *bem* pro *ben*, etiamnum plerique Flandri efferunt, quod ſæpius attentius obſeruaui cum vterer menſa Doctiſſimi viri D. Thomæ Scotiſij Brugenſis ex conſule Franconatum.

Hereberga] Latine *tabernacula*, & noſtrate lingua plerique *hutten* interpretati ſunt, vnde coniicerem paulo diuerſam etymologiam iſtius vocis, qua nos nunc pro pandocheo vtimur, à D. Kiliani, nempe inde primum dictam quod *here*, id eſt, exercitum ſub dio caperet & cuſtodiret, atque hinc, ad defenſorium omnium ab ioue frigido, tranſlatum.

Wathelich] Credo a *wade*, ſiue *gewade*, de quo ſupra nobis fecit *weydelick*; pro egregio, excellente, bono, probo, & interdum, magno atque forti.

Wildeſhuda] Id eſt, *hutte inde wilderniſſe*: ſolent enim veteres *wilde* & *woſte* appellare, quod nos *wilderniſſe* & *woeſtine* dicimus, ſicut *huda*, vel *huede*, aut *hoede*, quod nos *hutte*, à tegendo ſiue protegendo, eadem ratione qua *Tugurium* Latinis, vt annotauit vir noſtrarum etymologiarum, ſi quis alius callentiſſimus. quas vtinam, vt dudum pollicitus, tandem proderet.

Ich mir clagon] Noto in his *clagon*, *leuen*, *machon*, *geleuen*, hac periodo comprehenſis, cum aliis infinitis hoc ſcripto contentis, primam perſonam indicatiui non diſtingui ab infinitiuo, quod recte & diſtincte à poſteris emendatum, & à nobis obſeruatum, dum primæ perſonæ literam *n* infinitiui auferimus. Videat huc qui velit *de Letterkunſt van Amſterdam*.

Ne

Digitized by Google

Ne duont thes niet wara] Id est, *en waret niet*, à verbo *waren*, obseruare, animaduertere, custodire, seruare, vnde Gall. *garder*, Hisp. *guardar*, Ital. *guardare*. phrasis autem hic posita & sæpius infra repetita, similis est ei, qua Angli frequentissime vtuntur, præponentes fere omnibus verbis verbum *doe*, vt *i doe see*, video, *i doe sitte*, sedeo, &c. Idque in præsenti & p. imperfect. non aliter, quam perfecto & plusquam perfecto nos addimus verbum *hebben*, Angli, *haue*, Galli, *auoir*, Hispani, *auer*, Itali, *hauere*.

Wither mer] Hoc est, contra me. Sic Angli vtuntur ista voce communiter, & nos interdum, præcipue in compositis, vt *wedersake*, *partije*, pars aduersa; *wederklanc*, reflexio vocis, echo; *wederspannen*, *wederstaen*, repugnare; *wederspraecke*, contradictio & similibus.

Wingardon] Id est, vinea. est autem vox composita à *wine*, id est, vino. & *gardon*, quod nunc vsitatius *gaerde* aut *gaerd*, dicimus, pro horto: metaphorice tamen à *Gaerde* custodia, vnde componuntur plura, vt *Rooſegard*, *Wijngard*, *Boomgard*, aliaque similia.

Vox Ecclesiæ ad Christum.

Hoc mihi fac notũ, quẽ mens mea diligit vnum,
Quave gregem pascas, quave in feruore quiescas;
Ne vaga pascentes tecum lustrabo sodales,
Da mihi sincere qua sit tua mansio scire.
Quæris enim mentes vitij feruore carentes.
Et fidei veræ doctores tu mihi præbe:
Ne mihi quid partis contingat in hæresiarchis;
Quos cum multifidis scindat diuisio sectis,
Se tamen vltores tibi spondent atque sodales.

Indica mihi quem diligit anima mea vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiã per greges sodalium tuorũ.

SAGE mir wine min war thu thine scaaph weythenes, war thu rouwes vmbe middendach. Vmbe waz biddẽ ich thes? Thaz ich niet irre ne beginne gen vnder the herdnisse

SEGT mi mijn lief waer du dijn scaepen weidest, waer du rustest op de middagh. Waerom bid ic dese: dat ic niet en beginne te dwalen onder de herden diner

Digitized by Google

herdnisse thinere geſellon, kunde mir *ô ſponſe* thē ich mith allon crafton minno, war the *vere fidei doctores* ſin, the thine ſcaph wiſen *ad paſcua vitæ*, ande the ſo ſalich ſin, thaz thu in hiran herzan thir hereberga machoſt, ande ſie beſkiermes *ab omni ſeruore tentationis*. Thes bidden ich ze thiu, thaz ich newanne nekume *in conuenticula hæreticorum*, thie ſich anazucchon thaz ſie thine geſellon ſin, ande ſint auor thine viande. *Hæretici* ſint mir thes teleyther, thaz ſie iehent ze thir geſelſkiphe, ande thaz ſie thine *defenſores* ſin. In hira *conuenticula* ne welle ich niet cuman, thaz ich thar niet beſuichan ni wertha mith *peruerſa doctrina*, wanda ſie thine ſcaph niet neweythenent, ſunder hiro gewelich hauet ſine herdniſſe, *quia in multas ſectas diuiduntur*.

geſellen / kundthyt mi o Bzudegom dien ic inet allen machten minne / waer die leraers des waren geloofs ſin / die thine ſcaepen wiſen aen te wepdēn dēs leuens / ende die ſo ſaligh ſin / dat du in hozen herten dyn herberge maeckſte / ende haer beſcermſte dyn alle hete der verſoekinge. des bid ic di dat ic niemer koume inde vergaderinge der ketzeren die haer aennemen dat ſi dine geſellen ſyn / en ſyn doch dine viandeq. de ketzers ſyn mi des te leiden dat ſy gaen tot dyn geſelſcap / en dat zy dyn beſcermers ſyn / in haire vergaderinge wil ic niet comen, dat ic daer niet beſoecht en worde met valſe loere / wand zy dine ſcaepen niet en weiden maer een ingeine heeft ſine cudde / wand zy ſyn in veel ſectē gedeelt.

ANNOTATIO.

SAGE] Vnde Germanis ſuperioribus *ſagen*, loqui, dicere, & Anglis, *ſaye*, eodem ſignificatu. nos *ſeggen* dicimus.

Rouwes.] Verbum *Rouwen*, *Ruwen*, aut *Raewen*, ſignificat quieſcere, quod & *Rugen* dicitur, vt notat Althamerus in Taciti mores Germaniæ, hinc Gubernator prouinciæ, parentibus noſtris dictus eſt *Ruward*, quaſi dicas, *ruwe waerden*, id eſt, cuſtos & conſeruator quietis atq. pacis. hinc etiam propriū nomē *Rieward*, ſiue *Ruard*, quo appellatus fuit famoſus ille Euchyſanus S. Theologiæ doctor.

Anazucchon] Credo ſignificare, *aennemen*, *aentrecken*, vnde noſtrum, *tucken*, *trecken*, *neemen*, trahere, rapere: cuius etiam alibi meminit Goropius Becanus.

Herdniſſe.] Vt & ſupra, nunc vſitatius *herde*, aut *cudde* dicitur, quamuis *herde* etiā paſtor dicatur, ve memini me obſeruaſſe in antiqua tranſlatione hiſtoriæ Io. de Beka.

Vox

Vox Christi ad Ecclesiam.

Si temet nescis, vt quam decora nitescis,
Pulchrior ô cunctu muliebri nomine cinctis,
Errantes late progressa greges comitare:
Pasce tuos hœdos, veluti pastoribus est mos.
Tu, velut ignores virtutes interiores,
Ex quibus ornaris, afflicta malis lacrymaris:
Quæ bona si spernis, mea consors non reputaris.
Egrediens à me, mox hæreticis sociare.
Linque fidem veram, cum disces dogmata nequam.
Quæ tibi parebit, plebs errans nomen habebit.
Hæc quoque non agnis, sed consimilabitur hœdis.
Per mare saluatus veluti meus est equitatus,
Et mersus Pharao; sic te quoque glorificabo.
Baptismi lauacro te cuncta sorde piabo.
Et patriam certam viuentum do tibi terram.
Sic pudibunda genis vt turtur sponsa videris.
Præsentem nondum suspiras sedula sponsum.
Quare non reueror, ne te malus auferat error.
Forma tui colli nitet assimilata monili.
Nil facis incestum, nil voce sonas inhonestum:
Et quod voce sonas, viuendo decentius ornas.
Auri murenas argento vermiculatas
Nos tibi nectemus, geminis pulchras speciebus,
Vt nitor argenti radios discriminet auri.
Hoc tibi doctorum me dispensante tuorum
Conferet ordo decus geminis pulchrum speciebus:
Scilicet vt claro sapientia clarior auro
Cor tibi circumdet; facienda cauendaq; monstret;
Instar & argenti maneat tibi copia verbi,
Vt perplexa scias, & pulchro famine dicas.

Si ignoras te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum; & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, amica mea. Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis. Collum tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

Digitized by Google

Iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta,gang vz, ande var nah themo ſpore there herdniſſen, ande weythene thine zigan bi then herebergan thero herdon. Iof thu thine *gloriam* ande thine wathelicheyt niet ne willes behauan *intra conſcientiam*, alſo hiz quiit, *omnis gloria eius filiæ regum ab intus*, ſo ne machtu ouch min drut ſin, ſo ſkeythe opheno vane mir,ande gehaue thich *ad hæreticos*, the niet ne herdan minero ſcaphe,ſunder hiro allero gewelic hauet ſine herdniſſe, *quia in multas ſectas diuiduntur*. So thu van him gelernes, ſo newerthen thine *auditores*, *ones* the *iuſtos* bezeychnent, ſunder *hedi* the *peccatores* bezeychnent. Ich hauo thich friundin na min gemaazot minemo reydewaganon *Pharaonis*. Alſo ich *plebem Iſrahelitiçam cuius auriga & defenſor eram* verlooſda van *Ægyptiaca ſeruitute*, ande ſie *per mare rubrum* thar Pharao ande ſin here inne verdranck, wiſda *in terram repromiſſionis*, ſamo looſen ich thi *per baptiſmum à diabolica ſeruitute*, ande volbringan thich *in terram viuentium*. Thine huffelon ſin ſamo turtulduuan. Thu ſcames thich thaz thu iet ſcandlikes duoſt ande thaz mir miſlicho, bethiu verſteen ich thaz thu niet newilt *vagari per greges ſodalium tuorum*. Thin hals ther iſt ſamo ſmithe ſcirethe. Ther hals ther dragat thaz ezzan in then buch,ande dra-

So du dyn ſelue niet kenſte ſcoonſte wyf/ gang upt/ eñ baer na het ſpaze der herden / ende weyde dine bocken bÿ den hutten der herderen. So du dine eere/ende thine ſcoonheid niet en wiſte behouwen inden gewiſſe/alſo bÿ ſeit/ alle de eere des Conings dochters is ban binnen / ſo en machſtu ooc myn lief niet ſyn. So ſeyde opentlÿc barmi/ende houde di aende ketters/ de mine ſcapen niet en weyden/maer een iegelÿc ban haer allen heeft zÿn cudde/ wand ſi ſyn in veel ſecten verdeelt. So du dan hym leerſte/ ſo en werden dine toehoorders geē ſcapen/ die de opzechte beteekenen / maer bocken die de ſondaers beteken. it hebbe di myn Frindinne bergeſeken di myuen rÿdwagenen ban Pharao/ alſo it het Iſraelitiſe volwiens boerman ende behoeder it was/ verloſte bande Egyptiſe ſlauernie / ende haer dooz de rode zee daer Pharao eñ ſyn heer inne verdzanck/ wyſde int land ban beloften/ alſo verlos ic bÿ dooz den doop bande Wuelſe ſlauernie / ende bzeng bÿ in het land der leuendigen. Dine wangē ſyn gelÿc turteldnuen/ du ſcameſte di dat du iet ſcandlÿc doeſte/ eñ dat mi miſhaegt/ daer dooz verſta it dat du niet wilſte ſweruen dooz die bergaderingen diner geſellen / dyn hals is gelÿck den gouſmits creraet / de hals de dzager dat eerſt in den buick/ eñ dzager doch

gat

gat auor thie ſtemma vz, ſamo duôt *doctores tui ô ſponſa*, ſie ambechtent themo luide *cibum vitæ*, ande ophenent himo the doychne thero geſcriphte. The ſeluo *doctores* ſint ſmithe ſcirethe thero Criſtanheyd, wanda ſie gezired ſint mid *auro ſapientiæ*, ande mid *gemmis virtutum*. Nu vernim *ô ſponſa* weliche halſzirethe ich ande mine *doctores* thir willan machon. Wahe goltchetenon in lampreythe wiſe gebreyde machon wir thir in wurme wiſe, geblachmalad mid ſiluere. Ich giuo thich ſuleche *doctores* thie ther hauent *ſenſum ſapientiæ, qui auro comparatur*, ande thie then ſeluan wiſduom mid ſconemo geſprache kunnon vurebringan.

dis ſtemme daet vpe/ o Bruͤde/ ſo doen ooc uwe leeraers/ ſy dat werken dē luden den ſpiſe des leuens/ ende openen haer die deurbd der ſcriftuere: de ſelue leeraers ſijn den cieraet der Chriſtenheyd/ wandt ſy ſijn verrieret met het goud der wijſheid/ en mit perlen der deughden/ o Bruͤde/ beneem doch hoedanige halſcieraet ic ende mine leeraers dy willen maken/ watte gouden ketenen lampieē wijs gebeit wy di maken/ Wozmwijs ouerblicket met ſiluer: ic geue di ſulke leeraers die daer hebben den ſin des wijſheyds die dē goud vergelijken wort/ ende die de ſelfde wijſheid met ſconne ſpraeke konen voorbrengen.

ANNOTATIO.

GEMAAZOT,] Comparaui, ſimilem iudicaui, tali menſura te menſuratus ſum. vnde verbum *maeſſen* Germanis vſitatiſſimum, pro metiri, admetiri, item modificare & metari, & nomen, *maeſz*, menſura, proportio, modulus: & nobis *maeten*, & *maat*, aut, vt alij ſcribunt, *meeten*, & *maat*.

Smitheſcirethe] Latine monile, quod eſt gutturis & colli ornamentum. nobis verbotenus diceretur *ſmits-cieraet*. eſt enim *ſmithe* aut *ſchmide* faber ferrarius, niſi cum aliis coniungatur, *cirethe*, ornatus & ornamentum.

Ambechtent,] Id eſt, *bewerchen*, *bedienen*, *baarbeiden*, à nomine *ambacht*, quod ſignificat, artificium, opificium, ars mechanica, vnde *ambachtſluiden* opifices mechanici, & *ambachten*, id eſt, collegia opificū, quæ *Ambacti* apud Cæſarē dici videntur, quamuis alij aliter. Nomen autem *ambacht* quidam ab *am*, id eſt, nutritio, patrono & domino, arq. *bacht* deducit, quibus addo אם *aem* in Hebræa lingua ſignificare matrem & nutricem, vnde Germanis ſuperiori-

superioribus & multis Inferioribus *am*, aut *femme*, sicut & Hispan. *ama* nutrix dicitur.

Doychne.] Videtur significare vim, valorem, & virtutem, à verbo *duogon*, quod significat valere, nobis *doogen*.

Lampreythewise] Id est, ad modum murenæ, quam vulgo *Lamprey* dicimus, ita vt auctor videatur respexisse ad originem vocis Murenulæ, vt & insita in voce *vermiculatas*, vbi ponit *wurmewise*, quasi à verme dicta.

Geblachmalad] In formam bracteæ redactum, à nomine *blach*, id est, bractea, *bleck* nobis, & *malen*, id est, fingere, formare, & figuram inducere.

Vox Ecclesiæ de Christo.

Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū.

Cvm rex accubuit, seque ad subsellia flexit,
Mox mea maiorem nardus spirauit odorem:

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea cōmorabitur.

Se dedit ad terras quia pro me summa potestas:
Huic vice condigna detestans quæque maligna,
Offero deuotæ species virtutis odore.
Fasciculum myrrhæ videor mihi pectore ferre,
Dum recolo sponsum pro memet mortificatum:
Qua locus est cordis recolam mysteria mortis,
Quam patiens pro me, vitæ me donat honore.

Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

Hic botro similis quem profert Cypria vitis,
Prominet Engaddi vinetis vbere suaui.
Qui me morte sua modica turbauerat hora,
Suaue mihi redolens fit vinum morte resurgens.
Cuius odor dulcis, & plus quam balsama suauis,
Latificat ḡ pios, sed & ipsos mundat iniquos.

Tho ther kūning gesaz vpho sinemo stuole, tho begunda mīn salfwerz meer ande meer ze stinchene. wanda sich Got van himole hare ze erthan gebrachta

De de Koning sat op synen stoele / doe begun mijn salfwerck meer en meer te ruken / ouermits dat God van den hemel hemseluen op dee aerde bracht ouermits

thurg

thurg minon willon, thes te flizlichor willō ich himo thancan mith *odore spiritualium virtutum*. *Nardus* is *aromatica arbor*, thero slachta was thiu salua thar mide *Maria Magdalena* saluado *pedes Domini recumbentis in domo Simonis leprosi*. Min wine is mir also ein gebundelin mirron, en zuischan minan brusten wunot her. Ich bin himo iemer thes the holder, thaz her thiu bitterheyd thes dothes thurg mich wolda lithan. In minemo herzan thaz enzuischan minā brustan ligad wille ich iemer gehugan thero sinero milcholen genathon. Min wine is mer worthan ethele winthruuo van *Cypro*, in then wingardon *Engaddi*. In *Cypro* thar sint ethelo reuon, thar ther ana wassen thie meyston thruuo. *Engaddi* is auor ein stad, thar ther wassent *arbuscula balsamum desudantes*, ande wite geantfristor *fons hædi*. Nu quiit *Ecclesia*: Min *sponsus* thie the bitterheyd thes dothes thurg mich leyth, ther hauet mich gefreuwet mith *vino resurrectionis sue*, ande siu stinchet also suoze *per totum mundum quasi odor balsami*, ande is ouch *peccatoribus, qui per hœdos significantur*, heylbrunno worthan, wanda sie in thero douphe gereynet werthent.

nen wille/des te flichter wol ic hem, hanen mit de ceruche der goesteliker deuchdom. Mactus is een welrukende crupd-boom dan den wellent die salue was daer mede Maria Magdalena die voeten des Heeren sittende ande, tafel int huys Simonis des lepposen / salfde. Mijn lief is mi als ei bundelken dan mijre, yd wonet tusschen mine borsten / ic ben den hini iummer den te moer gehouwen / om dat hy de bitterheit des doets om mi wilde liden. in mini harte dat tusscen minen borsten leggat / wil ic immer gedenken des suer groter genaden. Mijn lief is mi gewozden als edele wyndruuen dan Cypro in de wingarden Engaddi. In Cypro daer sint edele wynstruken daer de meeste dzuge aen wassen/ maer Engaddi is een stad daer doomkens wassen die balsam storten/ en wozt vertaelt Bockenborne. in dit selt de kerke cōmen Bydegom die de bitterheyd des doodes doot mi sydet / die heeft mi berreuwet met den wine synre verrisenisse / ende zi ruiet also soet doot alle de werelt, als de reucke des balsams: ende is ook den sondaren / die doot de dorheyt bitekent wozdt es heylbom gewozde/ wand zy inder doot gereinicht wozden.

ANNOTATIO.

THVRG] Id est, propter: peculiaris significatio istius particulæ pro illo tempore, quæ cum voce non parum in significatu pridem deflexit. quum apud Anglos, apud

quos est *thruch*, pro ob, propter, per: tum apud nos, qui vtimur *door*, prp, ob, per, propter, ab eadem particula, ni fallor, deducta.

Brusten] Id est, vbera, quæ nobis nunc per metathesin vnius literæ dicuntur *bursten* aut *borsten*: quemadmodum pro eo, quod veteres *ors*, aut *hors*, vt hodie Angli, dixerūt, nos nunc *ros*, id est, equus dicimus, & pro *brunno*, *borne*, de quo infra.

Reuon,] Id est, vites, Germanis superioribus *raben*, & compositè *rabstock*: vnde illis *rabaug*, gemma vitis, *rabblat*, pampinus, *rabfald*, vinetum, & alia similia.

Geantfriſtot,] Sic infra cap. 4. vers. Collum suum, *Danithes namo wirt geantfriſtet manu fortiu*. cui inesse videtur Frisiorum nomen, quasi dicas *verfriest*, hoc est, in Frisicam linguam translatum, quemadmodum vulgo dicimus *verduitſchen*, pro, in linguam Teutonicam transferre.

Heylbrunno] Id est, *heilſprong*, fons salutis, ab *heyl*, quod sanitatem, integritatem & salutem significat, & *brunno*, pro quo nos *borne*, dicimus, & Becano, aquam nascentem, significat; qualis est fontium & puteorum perpetuas venas habentium.

Vox Christi ad Ecclesiam.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui columbarum.

PRO facie nitida mihi pulchra videris amica:
Teq; columbini mitem testantur ocelli,
Munditiam mentis factis testando verendis,
Nil fictum simulas, nec fraudem pectore celas.

SINO scona biſtu friundina min, sino scona biſtu, thin ougan sint duuan ougan. Scona biſtu an guoden werkan, scona biſtu an reynan gethankon. Thin eynualdicheyd skinet an allan thinan werkon, wanda thu veychenes ande gelichniſſes niet neruocheſt.

SJet mijn ſkendinne / du biſte ſcone / ſiet / du biſte ſcone: dijn ogen ſint duuen ogen. du biſte ſcone an goeſe werkē / du biſte ſcone aen reine gedachten / dijn eenuoudigheid ſchijnt aen alle dine werken / wand du beruoerſte di niet tot greueliuſta heid en gelatenheid.

ANNO-

ANNOTATIO.

SINO] Id est, ecce nunc *sic*; aut *siet* vsitatius, & interdum *Sich*, dicimus: hinc autem est nostrum *sien*, videre, aspicere & rueri.

Veychenes ende gelichuisse] Id est, fictionem & simulationem: nobis, *geueinstheid ende gelaet*.

Ne rvochest;] pro *en vochest*, id est, curas, obseruas: vnde nostrum *voechen, vechten*, aut *ruchten*, curare, attendere, obseruare: de quo & infra.

Vox Ecclesiæ.

IMMO *te solum dicam mi sponse decorum*;
Quem mihi natura commendat gratia dupla.
Tu pulcher proprie, decus omne sed est mihi de te.
Stramen habet nostrum redimicula plurima florum.
Si requiem præbes, vernant virtute fideles.
Floret honestatis plus copia tempore pacis.
Cedros nostrarum ponemus tigna domorum,
Compositaq; domo, fiet laqueare cypresso.
Robore dictorum firmatur vita minorum.
Sed nitet in populo varia virtutis imago.
Sunt q; tua domui partes vtraq; decori.

Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus.

Tigna domorũ nostrarũ cedrina. Laquearia nostra cypressina.

SINO scone bistu wine min, ande eerlich. Thu quithes thaz ich scona si, auor al mina sconheyd thiu is mer van thich cuman. Thu bist sunderlicho scone *pra filiis hominum*, beythe *& per diuinitatem*, *& per virgineam natiuitatem*. Vnse bodde is wole gebloomed. So ich sume wijla geruowet bim *à persecutione*, so willon ich thes te meer bitheruesknan churg thinan willan in con-

SO ich nũn tlof du bistie scoon ende eerlije. du seistedat ie scone si / dan al mijn sconheyd is mi van dy gecomen / du bistie sonderlijg scoon boven alle menschen kinderen / beide door dijn Godheyd ost maecht. lijks geboorte. Onse bedde is wel bebloemt. So ic sommigen gerust den dan bestrijdinge / so wil ic dan te meer vlijt in dendienste mijns / waren / ua-

templatione, vigiliis, ieiuniis, eleemosynis, & cæteris bonis operibus. Thiu geſperro vnſer huſero ſint cedrin, thiu geſtaeuela ſint auor cypreſſin. So ich *pacem* hauo, ſo ſcinent in vnſen *conuenticulis* beythe *doctores* thie ther andere geueſtenet mith hira *doctrina*, ande wide ſtinchet mith themo ſtanke *bona opinionis*: ande *auditores*, thie ther mit *ſimplicitate* ande manigſlachtagā *virtutibus* thin hus zirē.

ſten / aelmoeſſen ende alle andere goede werken. De ſparren ouſes huſes ſint ban Cedro, de ſolderſtic ſint ban Cypreſſe: als ic vrēde hebbe, ſo ſcinen in onſe vergaderinge beide leeraers die daer andere beneſtigen mit haer leere ende verruken mit den reuke van goed gerochten ende toehoorders die daer mit eenuoudigheid ende menigerhande deuchden dyn hups verciercn.

ANNOTATIO.

BITHERVE] Hoc eſt, fortis, probus, honeſtus: hinc per ſyncopen deductum videtur *Berde*, quod eſt in tranſlatione Speculi Saxonici, hiſce verbis: *als eenen berwen man van rechtes wegen ſchuldich is te doen*, &c. fol. 20. vbi *berwe* & *boſe* opponuntur.

Getauela] Laquearia Latine, *Vertaflung*, German. *geſpan ofte verwulſt des ſolders*. nobis videtur autem dici, quod tabulis ſternatur & conficiatur.

CAPVT II.

Vox Chriſti.

Ego flos campi, & liliū conuallium.

FLOS *ego ſum campi, ſed lilium amabile valli.*
Flos ego virgineus, parui ſq; parentibus ortus,
Gloria ſum mundi, veluti flos gloria campi,
Semper amans mentes nullo turgore tumentes.

Sicut liliū inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.

Lilium vt ex denſis emergit nobile ſpinis,
Sic tua femineum præcellit gloria cœtum.
Sic tibi viuendum, ſic cenſes eſſe cauendum,
Nec tibi candorem, ſeu & virtutis odorem,
Nequam vicini deperdant aut inimici.

ICH bin veldbluome, ande lilia therro dala. Alſo thaz veld vngeerid thie bluomen berid, ſamo

Ic den een bloeme en lelie daer dale / gelijc dat veld ingeeſtes die bloemen draegt / ſo den re ſon-

bim

bim ich *sine virili semine* geboran van there magath, ande bim ouch *beatior humilium mentium, quæ per connalles figurantur.* Also thiu *lilia* is vnder then thornã, samo biste friundina min vnder anderen doctreran. The thorna ne mugan thie *lilian* behudan, sie ne wassen ande bluoye vnder him, nietemer ne mugan thich geistren newether *pagani*, noch *mali Christiani*, thu ne bluoes allizana *in virtutibus.*

der manige saeb gebozen vander vnagetsinde vanesch wimmer der nederiger harten die doog de dalé wozden betelent. Selge die lelie is onder de vaagum te vinden in hiendinne onder die ander doctreren: de vaagum en mogen de lesien niet beletten onder dat te wassen en bloyen, niet min en mogen dy bewegen noch hinderen noch-te quade Christenen dat du niet altyts in deuchden woyste.

ANNOTATIO.

BERTH. Hoc est, *dragen, oft voortbrengt*, vel à verbo *bere*, aut *beren*, quod Anglis & Danis usitate significat ferre, *dragen*, vnde & nostrum *borie* fortasse, feretrum quo aliquid portamus. Vel à verbo *baeren*, hoc est, gignere, producere, quod videtur descendere ab Hebræo *bar*, id est, puer, à quo Frisis etiamnum puer *bern* dicuntur, vt in antiqua Francica lingua *Birn*, & Danica etiamnum *born*, aut *biorn*; siue à *bara*, quod est creauit. Multa enim sunt vocabula nostratia, præcipue veteris dictionis linguæ, quæ nobis cum Hebræis communia videntur, vt vel hæc pauca, quæ nos pridem cum isti S. linguæ aliquot horas daremus, obiter & aliud agentes, annotauimus, facile conuincere possent.

Em, mater, nutrix, vnde nobis *eame*, nutrix.
Aman, nutrire, vnde Germ. Sax. Fris. *ammen*, nutrire.
Banah, ædificauit, inde Fris. *benen*, *bouwen*.
Doc, tela, inde nostrum *doec*, linteum.
Sac, saccus, inde multarum gentium *sac*, aut *sacco*.
Lacac, & piel, *liccec*, lingere, nos *licken*.
Honach, exprobrare, nos *honen* dicimus.
Bar, nudus, vnde nostrum *barre*, vt *barre voeten*, nudi pedes, *bar laken*, &c.
Laag, ridere, deridere: inde nostrum, *lacchen*, ridere.
Hala, curari, inde nostrum *heelen*, id est, *genesen*.
Salah, prosper, inde *salich*, felix, beatus.

Sir, dolor, inde *zeer*, dolor.

Rongh, malignari, inde *roge*, Friſ. & Angl. malignator, nebulo; & noſtrum *raggen*, nebulonem agere.

Ruts, currere, inde *rutſen*, *rotſen*, currere, diſcurrere.

Balagh, ingurgitauit, inde *balch*, aluus, gurges.

Paſah, tranſiuit, inde *paſſeren*, ire, pergere, abire.

Heal, proſperitas, vnde *heil*, de quo ſupra.

Cabats, rapere, congregare, inde *tobat*, & *cabaſſen*.

Gedil, veſtis, inde noſtrum *kadel*, aut *kadelken*.

Ganas, capſula, vnde noſtrum *kanas*, corbis.

Auel, iniquum, inde noſtrū *euel*, *eeuel*, aut *euil*, malum. Et ſicut Pronominibus pro Nominibus frequentiſſime vtimur, eorumque in omnibus linguis præcipuus eſt vſus, atque inde maximam & certiſſimam communionem linguarum cognoſcere poſſimus, apponā quæ in iſtis quondam obſeruaui. Hebræi tert. perſon. in ſing. num. appellant, הוּא nos, *hy*, in plural. הֵם & הֵן nos *hem*, & *hen*. Secund. perſon. in ſing. num. אַתָּה vel ſine ה vnde huic ſcriptori *thu*, & nobis *du*, abiecta gutturali cum ſuo puncto. in plurali, כֶּם vnde nos abiecto ם *ghe* aut *ghi*. nam quod vulgo quidam addunt, *luiden*, aut *lieden*, vel *luy*, aut *lie*, ex nomine eſt, non pronom. Hebræi item vtroque genere & numero הֵם pro iis aut illis, dicunt, nos *zu*, aut *zy*. Hæc ergo & cætera plura, quæ, ne faſtidio ſimus, commodiori loco & tempori ſeruabimus, facile antiquitatem & communionem noſtræ linguæ cum Hebræa conuincere poſſent.

Behudan] Hoc loco videtur ſignificare regendo ſimpedire, & ita conſeruare, vt non poſſint vti libertate naturali. cum alioqui *behudan* ſignificet cuſtodire & conſeruare in meliorem partem.

Vox Eccleſiæ.

Sicut malum inter ligna ſiluarū, ſic dilectus meus inter filios.

GERMINA *ſiluarum præcellit nobile malum:*
Sic mihi dilectum præ cunctis dico deorum.
Ipſe tamen proprie natiuo clarus honore,
Fecit adoptiuos ſibi fratres, fecit amicos.

Qui

Qui mihi iucundam nunc præbet ab æstibus vmbram;
Is quoque maturum concedit carpere fructum.
Huius in aduersis me saluat dextera sortis.
Ipse sua facie satiabit me sine fine.
In vini plenam me rex ducens apotheca,
Ordine mox duplicis clemens instruxit amoris.
Dicta noua legis promulgans gratia regis,
Quo sit amore Deus docuit vel frater amandus.
Ordo sed his rebus subtiliter est adhibendus.
Ordinis hæc virtus erit & lex, vt sit amandus
Tota mente Deus, totis voti speciebus,
Viribus & totis. fraterni rursus amoris
Ordo tenendus erit, venerari quippe decebit
Maiores natu, vel canos sensibus, actu;
Vt non solus amor, sed honor, reuerentia maior,
Impendatur eis: dilectio libera cunctis,
Non dubitans ipsos gratanter amare inimicos.
Floribus omnigenis fultam circumdare, malis,
Me vos vicina, quia cor mihi languet amore.
Vos animæ sacræ virtutum robora nacta,
Viuendi normam vestram mihi tradite formam;
Vt bona cœperitis, quæ iam perfecta tenetis.
Læua caput fulcit sponsi, me dextera cingit.
Præstita dona mihi præsentis tempore sæcli,
Spes adipiscendi cælestis sunt quoque regni.

Sub vmbra illius quam desiderabã sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

Introduxit me rex in cellam vinariã, ordinauit in me caritatẽ.

Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo.

Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

MIN wine is vnder anderen liuden, samon so apheldera vnder anderemo waldholza. Alſo thiu apheldera sconer is than ander waldholz; wanda siu thie sconen ande thie suozen ephela bired; samon so hauet min sponsus sunderliche scone præ ceteris electis, wan-

MIn lief is onder andere iuden, alſo de appelbom vnder andere walthouten. alſo de appelboom schoner is, dan andere bos hout, wãdo dis scone ende ſuete appelen draget: alſo heeft mijn bruydegom ſonderlike ſchoone bouen alle uptuerroren wanne hi is

 da hee

da her is Godes sun *per naturam speciosus forma præ filiis hominum*, andere *electi* sint *filij Domini*, ande sine bruothere *per adoptionis gratiam*. Ich saz vnder sinemo scada thes ich iegeroda, ande sines ouezes niedot mich. Wanda ich sinen skirm iehafda *in persecutionibus*, ande *in fernore tentationis*, vana thiu thencon ich thaz her mer ouch volbringa *ad contemplationem suæ diuinitatis*. Ther Kuning leydoda mich in sinan winkelnere, ande wisda mich wie ich hina minnan sule. In sinemo *Euangelio* thaz ther vile wola gelutteredis vane *legalibus sectibus*, haued her mich gewised thaz ich him seluon minne *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus*: ande minen *proximum* minne samon so mich seluon. Vnderleged mich mid bluomen, vmbeleged mich mid epholon, wanda ich mines wines minno siechon. *Flores* bezeychnent *initia virtutum*, *mala perfectionem bonorum operum*. Ir heyliga sielan, ir ther thurgdan sint in Godes minna, stiured mih mid iuwan goodan bilethen, wie ir thie bitheruegheyd ana vinged, ande wie ir thar ana geherdedet, wâda mich thero werelde verthruzet, ande mich okkoret mines *sponsi* minnon gelusted. So ich in sulichemo bedde geligon, mid minon winon, sô is sin winstra vnder minemo hoyueda, ande sin zesewa vmbegriphed mih. So her thes innena werthed thaz mich

soon dooz de nature
schoon dooz alle meni-
schen kinderen, andere
minnercoren sint kin-
deren Gods, ende sijn
bloederen dooz de ge-
nade der aennemin-
ge. Ic sat onder sine
schade dien ic begeer-
de, ende sijn oosse be-
haechde mi, wandt
ic sine beterminge
hadde in verduldig-
ge, ende hete der ver-
soechinge, daerom
denke ic dat hij mi
ooc sal brengen tot
die beschouwinge sijner
Godlicheyd. De Ko-
ning leide mi in sinen
wynkelder, en wijsde
mi hoe ic hem min-
nen sal, in sijn Euan-
gely dat zeer wel ge-
louttert is van de heij-
den Wets heeft hij mi
geweesen dat ic hem
minne van gantscer
herten, van gantscer
siele, van gantscer sinne,
en alle mine crach-
ten, ende minen naes-
ten gelijc mijn selven. Omlegged mi
mit bloemen, omlegged mi mit appelen:
wandt ic mines liefs
liefde soecke, bloemen
verbeelden die beginsselen der deucht, en
appelen die volmaec-
tinge der goede wer-
ken. Ghij heilige sielen, ghij die volmaect
sijt in Godes minne,
bestiert mi met uwen
goeden beleide, hoe
ghij die ydelicheyd
aenuinght, en hoe ghij
daer aen bolherdet
wandt mi de wereld
verdriet, ende mi ooc
mines hindergoms
minne gelustet. So ic
in stillen bedde legge
mit minen lief, so is
sijn linkerhand onder
mijn hooft, ende sijn
rechterhand omgrijpt
mi. So hij des in-
dachtich werdet dat
mi de wereld ver-
driet, en mi ooc sijner

thero

Digitized by Google

thero werelde verthruzed, ande mich okkeret ſiner minnon geluſted, ſo giued her mich *in præſenti pignus Spiritus Sancti*, ande *intellectum Sacrarum ſcripturarum*, ande andera ſina *dona, quæ per lanam figurantur*, mid then ich *rationem mentis meæ* kunne gerichtan *ad ſuſpiranda æterna*, alſo thaz hoyued richtet *cætera membra*, ande giued mir auor *in futuro præmia æterna beatitudinis, quæ per dexteram ſignificantur.*

minne luſted / ſo geeſt hi mi tegenwoordeliȝe den pand des heiligen Geeſts / ende derſtand der heiliger Scrift. eñ andere ſine gauen / die door die vſterhand betekent worden / mit den welken ic die reden mines ſuuegers beriehten / tot eeuwige dingen te begeren / gelijc alſ het hooſd die andere leden berichtet / ende geeft nit daerbouen hoor het toecomende het loon des eeuwigen ſaligheds / dat door die verthterhand wort betekent.

ANNOTATIO.

APHELDERA] Hoc eſt, malus: Anglicé *apeltree*: arbor enim illis, & Danis, *tree*, dicitur, tranſpoſita forte littera *r*, ex hac antiqua voce.

Scone] Pro *ſcoonheid*, atque & proba vox etiam auctori Rhithmo-Chronici vſitata in hiſce verſibus, de Arnulpho Comite Hollandiæ, eiuſque filio Syphrido;

Aernout wan an ſinen wive Lutgaert
Eenen Diderik, ende veyen Zinaert.
Die Zinaert Sicke gheteelt was,
Ende te Caſtrichem luſte bem das,
Dat hire een wijf nam door haer ſcone,
Of door der touerien hone,

Scada] Id eſt, vmbra, nunc vſitatius *ſcade*, vel *ſchauwe*, & quibuſdam *ſtatra*, *ſcadue*, atque *ſcuje*: à quo non procul abeſt Græca vox *σκια*, pro eodem.

Oueȝes] Fructus gen. ab *aueȝe*, vnde nobis eſt *oeſt*, aut *ooſt*, pro fructu, quem *fruyt* inde dicimus.

Niedet mich] *Is mi ſoet, lief, en aengenaem.* vnde compoſitum *niedſaem, ſoetnoetich, lieflijc, aengenaem*: cuius infra eſt vſus.

Skirm] Defenſio. vnde verbum *ſkirmon*, & compoſitum *beſkirmon*, pro quo nos *beſtermen*: ſicut Angli *beſkirme*, & Dani *beſkerme*, pro defendere vſitate dicunt. hoc autem ſimplex manſit nobis in vſu, pro tabulis aliquot com-

pactim, contra ventum aut ignem, erectis, quas *een ſperm* appellamus.

Thurgdan] Id eſt, perfecti; quaſi dicas *thurg*, id eſt, per, & *dan*, aut *gedaen*, id eſt, facti, à verbo, *doen*, vnde participium *daen* vſitatius etiamnum Weſt-Friſiorum vulgo, quam *gedaen*, vt illud rationi naturæ, (quæ ſimplicitate gaudet) & analogiæ multo conformius, quam hoc.

Stiured] Ducite, regite, docete, à verbo *ſtiren*, nobis etiamnum vſitatiſſimo pro, agere, ducere, inſtigare. Item, regere, dirigere, gubernare.

Winſtra] Pro ſiniſtra, & *zeſema* pro dextra, vocabula ſingularia, ni fallor, illius temporis. pro quorum primo, Dani etiamnum dicunt *venſtre hand*, nos verò *de ſlincke hand*, aut *de lincke hand*, *de lufterhand*, aut *lefterhand*, & quibuſdam etiam de *luchterhand*, & *lochterhand*, pro diuerſitate dialectorum Inferioris Germaniæ.

Vox Chriſti.

Adiuro vos filiæ Hieruſalē per capreas ceruoſq. camporum, vt nō ſuſcitetis neque euigilare faciatis dilectā, quo adusque ipſa velit.

VERBA loquor vobis, quæ mater viſio pacis,
Obteſtans clare vos per ceruos capreaſq;
Ne mihi dilectam, dulcisq; ſopere ſolutam,
Aut ſonus aut ſtrepitus de ſomno ſuſcitet vllus,
Donec vt ipſa velit ſponſam conſurgere ſuſſit.
Obſecro vos animæ quàs mundi gloria vitæ
A vitiis mire permittit ad alta ſalire,
Videritis mentem mihimet quamcumque vacantem,
Ne mundi ſtudiis hanc infeſtare velitis,
Donec ab hac opera placita ſibi ceſſet in hora.

ICH beſueron iuch iungfrouwon bi then reion ande bi then hirzon, thara ir mine winian ne wecked, noch wachan no doth vnzen ſiu ſelua wolle. Ich beſueron iuch guode fielan ir ther droghed ad ſu-

IC beſwere iu Iunefrouwen bi den reenen ende bi den hertē dat gi mine vztenduine niet en wecket/ noch wakē doet vnze ſi ſelue wil: ic beſwere iu goede ſielen gi die daer dueſt na daghe Ieruſalem dooz

pernam

pernam Hierusalem bi thero reyno ande bi then dughethen thie ir ana iuch seluon hauet, *quæ per munda & serpentibus inimica animalia figurantur*, so war so ir ioh eynega iuwera geluchon vinded thiu ther werelde thurg minon willon in slapho sij, ande okkeret wolle *vacare contemplationi, orationi, lectioni, vigiliis, ieiuniis*, thaz ir thie thes net ne irred mit eynegamo werldlichon *strepitu*, vnzen siu selua *post contemplationem* wolle *procedere ad agenda temporalia*.

de reinigheit ende deughden die gi ern o seinen hebt / welke dooz die reine dieren / ende die wanden der Serpenten bereident worden : so moet gi oot eenige tijdt gelerken vanbet die de wereld oqi minen wille int slapo te / ende haet poe willen begaen tot ouerdenkinge / bidden / lesen / waken / ende basten / dat ghi die niet en beweget met eenige wereldtsche geruchte / ante zo setten na ouerdenkinge willen gaen tot tydtsche dinge te doen.

ANNOTATIO.

VNZEN] *Ter tijd toe*, aduerbium temporis, nostratibus quibusdam pauxillum mutatum frequens in ore, etiam pro aduerbio loci, dicentibus, *vnt die dagh toe, vnte die plaetse toe*, pro, *tot dien dage, tot die plaetse*.

Drephed] Id est, *draued, looped*: ab hoc verbo reliqua videtur vox Flandris vsitatissima *dreue*, pro itinere, aut actu, & nobis verbū *drauen*, pro citius aut celerius currere.

Irred] Id est, *doet afleiden, doet dwalen*: videtur enim hic verbum actiuum, aut vt Hebræi appellant, hiphil, cum aliquid agimus alio impellente. nam *Irren* proprie significat errare, vagari, diuagari, deflectere à via, duci errore, falli & decipi.

Vox Ecclesiæ.

HÆC *vox dilecti, qui pro me sollicitari*
Pro requie q3 mea dignatur promere verba:
Transilit hic montes & colles strenuus omnes:
Huic homines pari non possunt æquiperari:
Qui gestans hominem, Deus est altissimus idem.
Ipse dedit saltum de cælo in virginis aluum.

Vox dilecti mei. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.

In

In mundi campum venit post virginis aluum.
Inde crucem subiit: hinc ad Phlegethontea salinis.
Victor ab inferno calum petiit saliendo.

Similis est dilecto meus capreæ, hinnulo-que ceruorum.

Iudicat hunc caprex similem mea mens hinulorum,
Planicie spreta qua tendunt semper ad alta.
Nam Deitas Christi non est penetrabilis vlli
Humanæ menti sub carnis fasce gementi,
Et similis recte paruis animalibus esse
Christus homo fertur, humilem qui se profitetur.

En ipse stat post parietem nostrum, despiciēs per fenestras, prospiciens per cācellos.

Obpositus paries nos impedit aspicientes:
Hic de cancellis nos respicit atque fenestris.
Obpositus nobis mortalis conditionis
Est paries crassus, ne sponsum conspiciamus:
Sed sponsi pietas nobis aperit fenestras
Carne latens: voluit, dum per miracula fulsit.
Et velut acclinis nosci dignatur ab imis,
Dum per cancellos miserandi flectitur ad nos.

Et dilecto meus loquitur mihi.

Dilectusque meus hæc est mihi verba locutus:

Thiz is thie stemma mines wines. Her is mir so hold, thaz her met tholan ne wela thaz mich leman sinet minnon fire mid eynagamo werldlichon strepitu. Sind, ther min wine verid al in sprungen, ande an bergō, ande her ouerspringet thie huuela. Andara heyligon ni mugan himo gelijc lin, ni wether *in diuinitate* noch *in humanitate*, also hiz quit: *Erit mons domus Domini in vertice montium, & elenabitur super colles.* Sina sprunga deda her thurg minan willan, wanda thurg mich quām her van himole *in virginis vterum*, van thero magathe

Dese is mīnes lieues stam, hi is mi so trou dat hi niet liden en wil dat enich man, sīn minne hout vp eleidt met enige werltliche gerucht. Hi vaer mijn lief comt al in sprungē en an bergē, en hi springt ouer die heuuelen. Andere heiligen en mogen hem niet gelijc zijn nochts in Godheit, nochte in menscheit, also hi selue segt dese des Heere tabernakel sal gestaen boven den top der bergē, en sal verheuen worden boven alle heuuelen. Sijn sprongen dede hi van mynen willen, wand om mi quam hi hare van hemel in des maechdes buyck, van des maechdes buyck

wambon

wambon in the cribbon, van thero cribbon ze thero doupha, van thero douphe ze thero cruce, van themo cruce ze themo graua, van themo graua ze himolo. Min wino is gelich thero reion, ande themo hindkaluo. So wie houg so her si beythe *per diminitatem* ioh *per virgineam natiuitatem*, her quam vns ie thoch *cum humilitate*, wanda her geboran wolda werthen van armon vortheron, ande her seluo ouch vnsich *humilitatem* lerda mith sinemo bilethe, also hiz quit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Van thiu is her then weynegon dieron *assimilatus*, niet then michelon. Thaz thie diere gerno in thero hoghe sint, thaz bezeychnet thie hoghen ande thie *incomprehensibilem maiestatem Christi.* Sino wa her seluo sted hinder vnser wande, ande sihet vz then venstron, ande wardet van then linebergon. Thoch her si *circumdatus fragilitate uestre carnis*, her skeynet ie thoch sine *diminitatem per miracula*, ande so wie houch so her si *in diminitate*, her neyget sich nah vns *per humanitatis confessionem*, thaz sint thie *cancelli miserationis.* Sines thu wie her tha ouerle sted ze then linebergon, so her sprechen wila ze theg thie tha nithana sint, ande sih nah hin neyget? Also deda vnser drothin, *per viscera misericordiæ suæ visitauit nos oriens ex alto.*

Ande min wino sprechet ze mer.

inde cribbe / dan de cribbe / inden doope/ han den doope / aen dat cruys / dan dat cruys in het graf / dan het graf tot den Hemel. Alhoe het is gelic die reden / en kalf dan een lymme: al hoe hoogh dat hy ooc was beide door Godheyd / en maerthelike geboorte / quam hi ons nochtãs met nederigheyd: want hy gheuoecht wilde werden dan arme bedeers / en hi selue leerde ons ooc nederigheyd met zinen beleit / also hi seid leert van mi / want ic sachtmoedich en nederig van herten ben. Hetroon is hi der ridderlinen dieren bergeleken / en niet de groten. dat de dieren geern inde hoochde sint dat betekent die hoge ende onbegripelike maiesteit Christi. Hier waer hi seluer staet achter de wand / ende siet uyt die venstieren / ende lijet door de tralien: alhoewel hy omhangen is met die cräteheyd ons bleeschs / hy doet nochtans sine Godheyd seinen door miraculen / ende alhoo hoog dat hi si inde Godheyd / hi neiget hem na ons door die bekentenisse des menschlicheyds das sijn de tralien der barmherticheyd. Siestu hoe hi naer bouen staet achte de tralien / so hy spreken wil tot dien die benedt sint / ende hem na haer neiget? also dede onse drieend / die door zijn barmherticheyd risende uyt de hoochte ons ingeromt besoecten.

Ende mijn lief spreect tot mi.

ANNO

ANNOTATIO.

So hold] Id est, fidelis; nos vulgo dicimus *hou en trou zijn*, id est, obstrictum & fidelem esse, & in compositis, *vriend-houd*, id est, amicis fidelis, *heer-houd*, id est, domino, aut, exercitui fidelis.

Tholan,] Hic ferre, aut pati significat, vnde nobis factum videtur verbum vetus *dulden*, & *gedulden*, pro ferre, & pati.

Verid] *Coomt*: hinc puto nostrum *vaeren*, hoc est, ire venire, proficisci, vehi, tendere aliquo, &c.

Wambon,] Venter, & hinc forte facta vox *wambeys*, quo pectoris tegmen & amictus significatur.

Vertheron,] Nunc contracte *Vorders*, & plene *voorouders* dicimus, hoc est, parentes, aut maiores.

Michelon] Pro magno, quod sæpius hoc scripto reperitur, nescio an ἀπὸ τοῦ μιγάλου deducere debeam. Sunt enim plura vocabula Græcis nobiscum communia, vel ex confusione linguarum, vel inuasione Teutonum forte retenta, vt præter ea quæ à D. Iunio in Animaduersis annotata sunt, hæc pauca docere possent, ὕδωρ, *vder*, vber, σύλη, *stijl*, stela. κακκη, *cac*, merda, ἄγγελος, *engel*, angelus, λινος, *een lijn*, funis, κυλιξ, *een kelck*, calix, βυτυρον, *butter*, butyrum, κυμινον, *cómijn*, cuminum, φιαλη, *fiole*, phiala, κοκκυξ, *coccut*, cuculus, πυγος, *deck*, tectum, λινον, linum vnde *linnen*, καμηλος, *een kameel*, *mus*, *een muis*, χολη, *galle*, fel. λαπτω, *lapen*, sorbendo hautire, πλατος, *plat*, σφῆν, *stijnen*, spissare, πυργος, *een burg*, castellum, ὑηρ, *een dier*, animal, θυρα, *een deure*, ostium, ἐγκαρσιος, *een rock*, vestis, ατμος, *adem*, spiritus, βρυτυς, *broed*, panis, θρονος, *een troon*, thronus, πηγη, *een beke*, fons, riuulus, μυλη, *een meulen*, mola. μήνη, & Dorice μανα, *de mane*, luna, στεμμα, *een stamme*, stirps, ἀγκυρα, *een anker*, ancora, σιαλον, *kussen*, osculari, πτυω, *spuen*, spuo, ἐρεμω, *rusten*, quiescere: aliaque similia, quæ Græca legenti passim occurrent. vt post, quam hæc annotaram, vidi apud Lazium De mig. gent. lib. 2. cap. 1.

Linebergon] Id est, cancelli, aut à *liné*, id est, linteo, & *bergen*, quod defendere, & conservare significat; quod scilicet ex linteis olim fierent: aut à *line*, id est, testi, quod

Digitized by Google

inde retis in formam fierent, vnde & δίκτυα Græcis interpretibus, veluti reticulæ dictæ sunt.

Ouens.] Hic *bouen*, id est supra, & *nithana*, *benedeu*, id est, infra significat.

Vox Christi.

OTIVS *euigila surgens properanter amica,*
Mente columbina simplex, nulliq; nociua,
Insuper & variæ virtutis pulchra decore;
Quæ requiescebas, tibi dum prodesse volebas,
Euigilans etiam pro fratribus exere linguam:
Interdum propriis, nunc fratrem perspice lucris.
Omne quippe rei tempus sub clymate cali.
Asperitas hiemis iam transiit, & fragor imbris,
Pullulat & florum iam copia multicolorum:
Tempus adest viti super efflua quæq; recidi.
Sol quia iustitiæ iam mundum lustrat vbiq;.
Nubila perfidiæ fidei cessere serena,
Vernaq; temperies tranquillat pace fideles;
Qui quamuis per se studeant bona germina ferre,
Purgantur monitis ob spem fructus melioris.
Insonuit nostra vox turturis inclita terra.
Suasio dictorum crebrescit Apostolicorum,
Christicolis vitam quæ suadet habere pudicam,
Mentibus innocuis, desideriis gemebundis,
Vt præsens gemitus det veri præmia risus.
Protulit & ficus grossos quos respuit vsus,
Dum crescente fide quidam proceres Synagoga
Discipulis iuncti, vellent tamen omnibus vti
Quæ lex instituit. Melior sententia vicit.
Vinea iam florens gratos emittit odores:
Multiplicat numerum cum catus discipulorum

Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

Ii enim hiems transiit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra.

Ficus protulit grossos suos. Vineæ florentes suum dederunt odorem.

Virtutis

Digitized by Google

Virtutis varia flores cernuntur vbiq;
Actibus ex sacris emanat opinio suauis.

Surge amica mea, spõsa mea, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ:

Otius euigila surgens properanter amica.
Te nitidam sponsam, te mitem laudo columbam.
Quæ sibi tutamen lapidis putat esse foramen,
Cui seruat certam materia tecta cauernam,
Quæ requiescebas tibi dum prodesse volebas,
Euigilans etiam pro fratribus exere linguam.
Me semper recoleus, tibi spem mea vulnera ponens,
Qui te sponsaui per dotem sanguinis almi.
Qui petra firma tibi contra vires inimici,
Angelicis armis te protego amica fidelis.

Ostende mihi faciẽ tuam: sonet vox tua in auribus meis. Vox tua dulcis, & facies tua decora.

Quæso tuam monstra faciem mihi candida sponsa,
Perq; sonos suaues tua vox mihi mulceat aures.
Vox tua dulciſona, facies me iudice pulchra.
Præbuerat gratum tibi contemplatio stratum.
De quo cum surgis, populi te suadeo turbis
Exhibeas talem, feci baptismate qualem.
Respiciant vt me tua dicta vel acta pudice.
Quicquid agis solum propter me diligo totum.

STAND vph friundina min ilego, min duua, min scoona, ande kum. Friundina min *per fidem & dilectionem*, min duua *per innocentiam*, min scoona *per virtutum decorem*, stand vph vane themo suozen slapho *contemplationis, orationis, lectionis*, ile thin ande kum vure *ad vtilitatem proximorum per prædicationis officium*, ande *per exempla bonorum operum*. Vore thez suor her *filias Hierusalem*, thaz sie sine winian niet ne geirredan mid eynegemo vngestiuro: nu heyzet her seluo sie vphsten. Thiu

STand vlich op mine bziendinne/ mĩn duue/ mĩn scone/ ende koomt: mĩn bziendinne dooz gelone ende liefde/ mĩn dune dooz onnoselheid/ mĩn scone/ dooz eerlicheid der deughden: stand op dan den soeten slaep der ouerdenkinge/ bidde ende lesen: ile di ende koom dooz tot dĩns naestẽ pzofijt dooz het werc der pzekinge/ eñ dooz exempelen der goeder werken. Dooz desen beswoz hỹ die dochteren Ierusalẽs/ dat zỹ smen niet niet en berroerde mit eenige versteuringe: nu hie-

zucy

zuey ne sint niet *contraria, quia tempus omni rei sub cælo.* Sume stund is *tempus actionis*, sume stund *tempus contemplationis*, alſo ther *sponsus* seluo skeynede in sinan daaden, die *prædicans & docens in templo, nocte fugiens in montem solus orare.* Ther winter is hinan, ther regan is fure, thie bluomon skeynent in allen themo lande. Des rebesnites zit ist hie. Hiz neuerid nu so niet, so hiz er dedā. Ter was okkeret *notus in Iudæa Deus*, ande was *cultura dæmonum per totum mundum.* Nu is thiu scarphe ande thaz vngewedere thero *infidelitatis* fure, wanda *sol iustitiæ* nu skijnet, so is kuman thiu heyderhed thes heyligan gelouan ouer al thie wereld. An themo seonan gewidere so sin nu gewassen *flores virtutum, castitas, continentia, largitas eleemosynarum.* Nu is ouch thiu zijd, thaz thie *prædicatores* mith *saeculare exhortationis* sulen *amputare superflua vitiorum de cordibus auditorum, vt fructum plus afferant.* Turtelduuan stimma is fernoman in vnsermo lande. *In omnem terram* is kuman *prædicatio Apostolorum*, thie hiro *auditores* lernent *castitatem & innocentiam*, ande *nidificare in excelsis, id est, conuersationem habere in cælestibus*, ande ouch *gemitum habere in præsenti*, alſo hiz quijt: *Miseri estote & lugete, & luctus vester vertetur in gaudium.* Ther figboum hauet furebraht sina bittera figon. Tho thie *Apostoli* begondan *gratiam Euangelij prædicare*, tot hij sijne hoec aplaten: die twes en sijn niet stedende / wandt alle ding ander dē hemel heeft zijn tijd. Sumtijge stonden is het tijd hen doē / sommige stonden is het tijd hen denken: alſo de Bijudegoim seluer deede sijnen in sinen daden / die pleerte en leerde in den tempel / en des nachts bluchte hi op den berge in eenigheid te bidden. De winter is het / de regen is doorop / die bloemen sijnen in alle het land / de duijuelsinders tijd is hier: hij coomt nu so niet / sa hij eerstdes dede. eerstdes was God oec in Judea bekent / en die kuuel wonde gedient door alle de wereld / nu is het eerst en ontwedet den ongeloofs doorbij: wandt den sonder gerechtigheid mit sijnet / en die heldertheid des heiligen geloofs is gecomt ouer alle die wereld: in het sijne wedet sijn gewassen die bloeme der benghden reinicheid / ontkoudinge / mildigheid der aelmoessen / nu is oec de tijd / dat die leeraers met den suijsties der vermaninge alle ouerbloedigheid der gebreken suijle dessoorten aende herten der toehoorderen / op dat zij meerderzuchten mogen voortbrengen. des turteldues stemme is in onsen lāde vernomē / de predicatie der Apostolen is in alle landen gecomē / die haer toehoorders reinigheid ende gantsicheid leren / en oec te nesteleu inde hoochten / dat is / omgegang te hebbē met die hemelsche / en oec suchtinge te hebben in desen tegenwoor-

tho waron sumeliche *proceres Synagoga* thie ther beythe woldan ioh *in me credere*, ioh *legem carnaliter observare, circumcisionem, sabbatum, & cætera legalia instituta*. Thaz nemohte niet volle kuman: wanda also thie bittera sigon vorecundent thaz thie riphon ande thie suozen nach sulen cuman, also sint thie *legalia præcepta umbra veritatis & gratiæ*. Thie wingardon bluoyent, ande thie bluom machot suozen stank. Tho thero *Apostolorum prædicatio* gestarcode, ande therro *sententia* warth *reprobata* thie *carnaliter legem* woldan *observare*, sither skinan *in Ecclesia* manigerslachten dugatha samo scone winbluoth, ande van then dugathan quam guod liumunt, also hiz quijt: *Magnificabat eos populus*. Stand vf min friundina, min gemahela, ande kum, min duua thu the ther nisteles in steinlochoran, ande in then hegge holeran. Min friundina *per fidem & dilectionem*, min gemahela *quam despondi mihi dote sanguinis mei*, min duua *propter innocentiam, castitatem*; stand vf van themo suozen slapho thero *contemplationis*, ande kum vure *ad utilitatem proximorum per officium prædicationis*: ande in thinero *prædicatione* gehuge aller thickest min. Ich thin stein ande vesto bin, gehuge ouch minero wundon thie ich in themo cruce thurg thich leyth *quæ per foramina petræ intelliguntur*, and gehuga thaz ich thie *angelica præsidia* hanon

digen tijd / also hi seit / weest elendigh en dijsre uigheit / en unse bioefheid / alberandert worde in dzeuchde. We sigeboet heeft hittere bygen boosgebiacht. doe de Apostolen / die genade des Euangeliums begonnen te spekē / doe waren daer sommige voorstanders der Synagoge / die beyde wildē in mi gelonen en de Wet nā den bleys onderhouden / als die beschneidenisse / de Sabbath ende andere instellinghen des Wets: dat en mochte niet geschieden. wand gelijc de hittere bygen berrundigt dat die ripe en soete na sullen comen / also sint die instellingen des Wets een schadu bande waerheid en genade: de wingaerden bloeyen ende de bloe maect soeten reuc: doe der Apostolen predicatie verstercte / ende haer meeninge verwoppen werde / die de Wet na den bleys onderhouden wilden / doe begonnen menigerley deughden gelijc soomē wynbloepsel te schuen / ende bande deuchden quam sē goede saemē also hi seit / het volck maecte haer groot. Staet op mijn vriēdinne / mijn gemael / ofte huisvrouwe / en koomt / mijn duue die daer nestelt inde steenigaren / en inde spelninghole: mijn vriendinne door gelouē en liefde / mijn gemael / dien ic getrout hebbe door het hēligoeb minnes bloeds: mijn duue om die onnoeselheid en reinigheid: stand op van den soeten slaep der contemplatien / en koomt voort tot profijt des naestē / door het werk der predikinge / en in dijn predikinge gedenke dickoste om mijn / die dijn steen en beste

gescha-

geſchaphat *ad tui tutelam*. Thiu duua thie thar niſtelot in then ſteynlocheron, ande in then hegge holeron, thiu mag geneſan vore themo haueko, ande hiro iunga thar inne zihen! ſamo magt thu of thu thin gethinga an mich ſezzeſt geneſan mith then *angelicis præſidiis à raptu malignorum ſpirituum*, ande magt ouch *fatus procreare bonorum operum*. Zoyga mer thin anluzza, thin ſtemma ſkella in minon oron, wanda thin ſtemma is ſuoza, ande thin anluzza ſcona. Thu woldeſt gerno allizana *in lecto contemplationis* ruowan, thaz ne mach niet gewerthan. *Poſt contemplationem* ſcalt thu ouch vure geen *ad fratrum vtilitatem, & ad publicam actionem*, ande ſcalt allero thinero wordo ande allero thinero wercho *intentionem* an mich keran, thaz thu nieht anderes thar mide ne meynas newara mina minna, ſo luchent mer allo thino word, ande allo thino werch.

dē: gedenkie oec minre wondē die ic om di aen den cruis hebbe geſlagē/ welke dooz die ſtrēgaten wordē verſtaen/ eñ gedenk dat ic die den ſcerminge der Engelen hebbe geſcapen tot uwer behoedinge. die duue die daer neſtelt inde ſteengaren/ eñ mee heimingholen/ die mach geſont zijn van den hauick/ ende haer iongen daer in halē: ſo moget gij/ ſo ghij v ſake aen mi ſetten/ geſont zijn vā die beſouninge der quader geeſte dooz die beſcerminge der Engelē/ ende moget oec bzuchten der goeder werken dooztbzengen. Toogh mi dijn aenſichte/ dijn ſtemme ſceſſe in mijn oze/ wandt dijn ſtemme is ſoet/ en dijn aenſicht is ſcoone. du woulſte geern altijd in het bedt der ouerdenkinge ruſten/ dat eu mach niet zijn: na bedenkinge ſalſtu ooc dooztgaen tot ꝓpoſijt der bzoederen/ eñ tot openbare werken/ ende ſalſte aller dijner woozden eñ aller dijner werken dooznemen/ tot mi keren/ dat du daer anders niet mede en mepuſte dan mine liefde/ ſo behagen mi alle dine woozden ende alle dine werken.

ANNOTATIO.

ILEGO,] Id eſt, cito, ilico: quod à parentum lingua forte ſumtum, vt plura habent Latini vocabula, vel ex confuſione Babelis, vel inuaſione Teutonum & Cimbrorum retenta, nobis communia, quorum paucula quædam in ſpeciem ſubnectere libet. Planca, *een plancke*, vadum, *een wat*, mus, *een muis*, litera, *een letter*, cuminum, *cumijn*, ſchola, *een ſcole*, perſona, *een perſoon*, exemplum, *een exempel*, victoria, *victorie*, hiſtoria, *een hiſtorie*, ancora, *een anker*, penna, *een penne*, punctum, *een punte*, ponto, *een ponti*, nauis; pondo, *den pondo*, firmamentum, *firmament*,

Digitized by Google

planeta, *een planeet*, ſtylus, *een ſtijl van ſcriuen*, fructus, *vrucht*, nomen, *een naem*, crux, *een cruis*, planta, *een plante*, truncus, *een troncke*, cuſtus, *cort*, longus, *lang*, planus, *pleyn*, rectus, *recht*, verus, *waer*, mulus, *een muyl*, animal; mulleus, *een muil*, calceus; ſolea, *een ſole*, tonitrus, *donder*, lux, *licht*, nox, *nacht*, leo, *een leeu*, catus, *een cat*, ouis, *een oye*, ſimius, *een ſimme*, lancea, *een lance*, laterna, *een lanterne*, vicus, *een wijc*, labium, *een lippe*, naſus, *een neuſe*, aut *naeſe*; auris, *een oore*, armus, etiam in homine, *een arm*, palus, *een palus*, aut *plas*, puteus, *een putte*, riuus, *een riuier*, fons, *fontein*, falco, *een valck*, merula, *een meerle*, capo, *een capoen*, turtur, *een turtelduiue*, vlula, *een vle*, vpupa, *een nipe*, aut *huppe*, ſcutella, *een ſcuttel*, tabula, *een tafel*, camera, *een camer*, iugum, *een iock*, butyrum, *butter*, caſeus, *kaſe*, ciſta, *een kiſte*, ſcrinium, *een ſcrijn*, herus, *een heer*, fama, *een fame*, corona, *een croon*, thronus, *een troon*, & cætera fere infinita, quæ quinis paſſim obſeruet: vt fecit Wolfangus Lazius. quod poſtquam hæc annotaſſem, vidi apud eum lib. 2. cap. 1. de migrat. Gent. idque ex indicio doctiſſ. viri Paulli Merulæ amici noſtri.

Ile,] Hoc eſt, feſtina, propera: vnde nobis, *ijlen*, id eſt, properare, *ijle*, feſtinario, & *ijlens*, quod Traiectenſes dicunt *eijling*, feſtinanter.

Vngeſtiuro] Id eſt, ſtrepitu, vt ſupra: huic vicinum eſt noſtrum *ſtoren*, vel *ſteuren*, quod mouere, commouere, turbare & perturbare ſignificat.

Ne verid,] Pro, *en vaerid*, id eſt, *en coomt*, &c. de quo ſupra.

Heyderheid,] Id eſt, claritas, ſerenitas, lux, ab adiectino *heyder*, Ger. Sax. & Sicamb. vſitatum, pro claro, coruſco, & reſplendente.

Sithor,] Id eſt, poſtea, poſtilla: vnde nobis *Zeder*, & *ſider*, item *ſident*, & per ſyncopen *ſint*, eodem ſignificatu.

Liumunt,] Id eſt, fama, opinio, celebritas, Germanis ſuperioribus in vſu eſt pro eodem *lumbde*.

Steinlochoran,] Id eſt, foramina in lapidibus, nomen compoſitum ex *ſtein*, id eſt, lapis, & *locher*, aut vt nunc Sicambri efferunt, *loch*, id eſt, foramen.

Hegge holeran,] Id eſt, in concauitatibus ſepium, nam *hegge*, pro quo nos vſitatius *hage*, & Angli etiammum *hegie*,

Digitized by Google

hegie, dicunt, significat, sepem, septum, sepimentum; *hole*, autem siue *holle*, cauitatē, cauernā, aut etiam speluncam.

Vesto,] Id est, munimen, munimentum, munitio, robur, ab adiectiuo, *vest*, firmus, fortis, vnde *vesten*, firmare, roborare, munire, & etiam figere.

Gethinga,] Hoc est, causa, res, negotium; nobis est *ghedinghe*, conditio, pactum, lex, ius, iudicium; item res, causa, controuersia, lis.

Zoyga,] Id est, ostende, vnde nostrum, *togen*, ostendere, monstrare, demonstrare, & composita, *betogen*, *vertogen*, demonstrare, remonstrare.

Anluzza,] Id est, aspectus, facies, à verbo *anlugen*, quod significat, aspicere, cernere, intueri, videre, &c.

Lijchent,] Id est, placent, vnde verbum *like*, aut, *tolike*, pro placere, gratum esse, acceptum esse, conuenire, Anglis hoc tempore vsitatissimum.

Vox aduersus Hæreses.

VINEA iam floret, precibus nunc vinitor oret,
Omnis in obstantes ruat vt vulpecula casses.
Callida maturis nocet isthæc bestia botru.
Hæretica vulpes dum curuos repere calles
Primitus incipiant, mox dogmata prava relidant
Ecclesiæ proceres, ne sumant tempore vires,
Et sic difficile desistant hæresiarchæ.

Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nā vinea nostra floruit.

FAHENT vns thie luzzelon vohon thie the wingardon hardo geargerènt, er sie merre werthent. vnser wingardo is an bluothe. Ir *doctores Ecclesiæ* duot wara war sich thie *hæreses* aller eriſt buren, ande so an themo anaginna zueyuet sie, wanda gestarchent thie *hæretici* in hiron *peruersis dogmatibus*, so sint sie vnsemfte ze verwinnene.

Wangt ons die kleine vossen die ons de wingard seer verdèruen / eer zu groot wagsē. onse wingard is an bloegen. ghy leraers der kerken neēt waer / waer huer die kerreryen aller eerst opbeuren / en verdrijuetze in den beginne / want als die kerreryen gestarct zijn in hare quade leringe / so sijn zy onsaft te verwinnen.

Digitized by Google

ANNOTATIO.

LVZZELON] Paruas: inde parentibus vſitatum *luttel*, aut *littel*, pro *clein*, id eſt, paruo, vt & Danis hodie *liddet*, pro eodem.

Geargerent,] Hoc eſt, *arger maken*. eſt autem hoc verbum a nomine *arg*, quod ſignificat, malum, inutile, ineptum, & nobis cum Græcis, qui ἀργὸν dicunt eadem ſignificatione, commune eſt.

Buren] Id eſt, erigunt, leuant: vnde vetus verbum, *beuren*, aut *boren*, leuare, tollere, eleuare, parentibus noſtris ſatis vſitatum.

Anaginna,] Pro principio, nobis nunc vſitatius *beginne*, aut *aenbeginne*, eodem prorſus ſignificatu.

Sueyuet] Hoc eſt, *drijuet*, aut *verdrijuet*, actiue: quamuis vtrumque nobis frequentius neutrum videatur, tam *ſweyuen*, aut *ſweuen*, pro fluctuare, vagare, & huc illuc oberrare, quam *drijuen*, eiuſdem ſignificationis.

Vnſemfte] Pro duro, difficili, & incommodo, compoſitum a particula *on*, aut *vn*, & *ſemfte*, id eſt, facile, lene, placidum, & commodum.

Vox Eccleſiæ.

Dilectus meus mihi, & ego illi; qui paſcitur inter lilia donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ.

MEMET *ſponſus amat: ad eum quoque mens*
mea flagrat:
Qui ſibimet gratum parat inter lilia paſtum,
Dum veniente die ſimul inclinentur & vmbræ.
Præpediunt ſponſi faciem mihi nubila mundi.
Huic tamen abſenti bene pareo mente libenti.
Candida virginitas cui nunc vitæque venuſtas
Complacet in ſanctis ſibi pluſquam lilia ſuauis.
Reuertere dilecte mi: ſimilis eſto capreæ, aut hinnulo ceruorũ ſuper montes Bethel.
Et cum nox aberit, cum verum mane nitebit,
Ad faciem facie mihi ſe velit inſinuare.
Iam dilecte redi, ſimilis capreæ fugienti,
Hinnuleoque ſuper montana virentia Bethel;
Dulcia fraternis poſtponens otia lucris.

Vt tu

Vt tu ſponſe iubes pro te ſubitura labores
Deprecor, vt quamuis victor dominèris in altis,
Me tamen hic repetens, tua des ſolamina præſens.
Atque inſtar capreæ fugientis binnuleique,
Quæ nunc cernuntur, ſed mox in opaca feruntur,
Sæpius oſtendas: quia non me ſponſe relinquas:
Detque fidem dictis tua virtus prodita ſignis.

MIN wino is mer hold, and ich himo, ande her weythenet vnder *lilion* vnze ther dach cume, ande thie nachtſcadan hinan wiechen. Wanda ich mines *ſponſi* genatha verſteen in ſinero *vocatione, admonitione, & promißione*: nu willon ich himo thero genathan enquethen mith willegero gehorſamegheyd, wanda ich wola weyz waz himo liefis. Ich hauo thaz wola verſteē, al thie wijla ſo thiſe wereldliche thimſterniſſe gewared, thaz himo aller niudeſt is an ſinan heyligon thero *candidæ virginitatis*, ande *odoriferæ virtutis*. An then her thie vindet, vnder then is ſin weſan, then ſkeynet her ouch ſich ſeluon *facie ad faciem*, ſo wanne ſo *verum mane* cumet nah thirro wereldlichere thimſterniſſe. Kere withere ze mer wino min, wiſſ gelijch thero reyō, ande themo hintkaluo in then gebergon Bethel. O *ſponſe* thu mich heyzeſt vfſteē *de lecto contemplationis*, and thurg thinen willon *procedere ad publicum actionis*: thie genatha the thu mer hauoſt geheyzan *in futura vita*, thie ſkeyne mer ouch *in præſenti*,

MIn lief is mi houdren ic haer: ende hi worder onder de leiten tot dat den dach come/ ende dte nachtſcaduwe hem wiket. wand ic mines Bridegoms genade verſta in ſine roepinge/ vermaninge ende beloſte/ ſo wil ic hem dier genade ouchten met gewillige gehoorſaemheid/ wand ic wel weet wat hem lief is. Ic heb dat wel verſtaen/ al de wile deſe wereldlike duyſterniſſe wared/ dat him aller aengenaemſte is aen ſijn heiligen de ſcone reinigheid/ en welrukēde deuchde: aen den welken hi dic hindet/ vnder dic is ſijn weſen/ dien toont hi oor hemſeluen dan aenſichte tot aenſichte/ ſo wanner die ware morgē come na die wereldlike duyſterniſſe. Keert weder tot mi myn lief/ weeſt gelijc die reyen/ende hindekaluren op den bergen Bethel. O Bridegom du hieriſte mi opſtaen dan den bedde der bedenkinge/ende om dinen wille tot der gemeenre werk te comen/de genade die du mi hebſte beloeft in het toecomende leuen toone mi die oor in het tegenwoordige/ ende gelijc du ter he-

Digitized by Google

ande ſo wie thu ze himole ſiſt geſtigan *per humanitatem*, haua ie thoch iegen mich then ſido thero reion ande thes hindkalues, thie ther gerno ſcado in thero hizza ſuochent, ande ze bergo gerno ſtigent, ande thieman ie thoch gitthewanne geſihet. *Per interualla temporum* ſo ſkeyne mith gitthes wilcharo doychene thinro crafto, thaz thiu min niet vergezzan ne haueſt, ande min ruocheſt, ande ſkeyna thaz *in montibus Bethel*, ich meino an then, thie ther hiro herza thare zuo gerno gereynent, thaz ſie mugan werthan *domus Dei*.

mel ſiſte opgeſtegen dobz die mẽſchheid/ houdt doch tegen mi de ſide der rehen ende hindekalueren / die daer geerne ſcade ſoeken ende hitten / oog geerne op die bergen ſtigen / ende diemen noẽthãt pẽr wat ſier. Coõt v ſountgbs met eenige tekenen dinet macht/ dat du mines niet vergeten hebſte/ en dooz mijn ſorgſte/ ende tonus dat op den bergẽ Bethel. ic meine aen dien / die haer herren gaerne daertoe reinigen / dat zij Godes huſs mogen werden.

ANNOTATIO.

ENQVETHEN] Id eſt, *vergelden*, *betalen*, vnde nobis manſit *quijten*, hoc eſt, ſoluere, liberare, redimere, ſatisfacere, & per metaphoram, gerere, aut repræſentare, vt loquuntur.

Thimſterniſſe] Id eſt, *duyſterniſſe*, tenebræ, caligo, vnde Friſiis in vſu latis frequenti, *demſtig*, pro obſcuro & tenebroſo, & parentibus noſtris *deemſter*, eiuſdem ſignificationis.

Gewared] Hoc eſt, puto, currit, tranſit, vnde nobis patrum æuo ſæpius auditum, *die man zijn geeſt wared*, item, *daer waren geeſten*, & nomen vſitatum *waering*, pro inambulatione, ambulacro, & pergula, atque adeo quibuſdam *waren*, etiam pro *wandelen*, id eſt, ambulare dicitur.

Nindeſt] Id eſt, placet, ſuaue & gratum eſt, de quo ſupra in voce *niedet*.

Ruocheſt] Id eſt, curas, nunc vſitatius *rechſelſte*, à verbo, *rechten*, *ruchten*, & vt quidam, *roecken*, quod curare, attendere, conſiderare, ſignificat, à quo nomen *roeck*, pro cura, & attentione, & compoſitum, *roeckeloos*, id eſt, vacuus cura, negligens, & diſſolutus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

Vox Ecclesiæ electæ de gentibus.

In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea: quæsiui illum, & non inueni.

IN requie lecti dilectum quærere cœpi:
Sedula quæsiui: verum reperire nequiui.
Otius exiliens, & circumquaq; requirens,
Suasit vt anxietas, per vicos atque plateas.
Offendi vigiles vrbem de more tuentes:
Visus an est vobis, quem viribus ambio totis?
Hos vt transiui, sponsum mox affore vidi.
Ergo virum tenui, nec ab illo quibo reuelli,
In conclaue meæ genitricis ni referat se.
Cum depressa malis tenebris incredulitatis
Stulta voluptatem male suadæ carnis amarem,
Scire tamen sponsum quæsiui credula nondum
Sub falsa specie per dogmata philosophiæ:
Sed secreta Dei nescit sapientia mundi.
Nunc imbuta fide, carnis iam docta nociua
Illecebras spernens, & ad illum concita tendens,
Non bene viuentes iter artum progredientes
Aspicio tantum: sed adhuc per lata vagantum
Deuia luxuriæ scrutor vestigia caute,
Siqua mei sponsi sit in illis semita pandi.
Sic festinanti mihi sæpius & rogitanti
Occurrunt propere doctores atque Prophetæ:
Hos ego consului regis mysteria summi.
A quibus vt didici quod eorum pandere libri
De sponso poterant, ad plenum scire volebam
Quantum terrigenis præstet meus ille fidelis.
Deprendique Deum mortali corpore tectum:
Qui quoniam sponte descendens patris ab arce
Me sibi despondit, atra fidei copulauit,

Nũ quẽ diligit anima mea, vidistis? Paululũ cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittã, donec introducã in domũ matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

Sanguine dotauit, baptiſmate purificauit,
Semper adhibebo dignamque vicem redhibebo
Gratuito ſponſi tam præcellentis amori.
Omnia vincit amor. ego nulla aduerſa verebor
Eius amore pati. quin hanc ſpem præmeditari
Pectore iam capi, ſponſum quandoque reuerti
In conclaue meæ genitricis, id eſt, Synagogæ.
Vt perfuſa meis ipſo miſerante loquelis,
Cum ſua credentes complebunt milia gentes,
Ipſa fide reduci ſibimet propriaque ſaluti
Conſulat, & mecum feſtinet credere Ieſum,
Non modica ſumma, ſed toto ſemine ſulta.

THES naghtes an minemo beddo vortheroda ich minen wino, ich vortheroda hine, ande ne vand ſin niet. Nu willon ich vfſteen, ande willo hine ſuochen after thero burg, an gazzan, and an ſtrazan. Ie noch ne hauon ich ſin niet fundan. In themo wega thar ich hine ſuoghta, fundan mich thie burgwachtero, then ſpragh ich ſus zuo, Saghet ir iergen minen wine? Eyn luzzel thar nach tho ich ſie alle thurg ſtreych, waz hiro aller egelich mer vane himo kunde geſagan, tho vandich minen wino. Ich nam hino ze mer, ande ne laazo hino ouch niet vane mer, er ich hino withero bringon in minero muoder hus, ande in hiro gegathema. Nogh thanne tho ich was *in tenebris incredulitatis*, ande ich *conſentiebam carnalibus deſideriis*, tho woldich ie thoch minen *ſponſum*

DES nachts in mijn bedde ſocht ic myn lief / ic ſochte hem / en en vand ſijn niet: nu wil ic opſtaen ende wil hem ſoeken door die ſtad / inde wegen ende straten. noch en heb ic ſijn niet geuonden. in den wege daer ic hem ſochte bonden mi die ſtadwachters / dien ſprae ic ſus toe: Saget gij ergens mijn lief? een luttel daer na doe ic ze al door ſochte / wat een iegelijc van hem alien dan hem kunde ſeggen / doe vand ic mijn lief: ic nam hem tot mi / ende liet hem niet dan mi / alser ic hem weder brochte in mijns moeders hups / ende in haren camer. ſtochtan doe ic was inde duiſterheid des ongeloofs / en de luſt des bloets goed vand / doe woude ic mnien Bijbelgom bekennen / door der Philoſophen leer / als dan Plato / Ariſtoteles / Socrates /

beken-

bekennan *per doctrinam philosophorum, Platonis, Aristotelis, Socratis, Pythagoræ,* ande andero wereldwijsan, thie ther *creatorem per creaturam* woldan bekennan. Mit hiro wijsheyde ne moght ich hino vindan, *quia stultam fecit Deus sapientiam huius mundi.* Nu ich auor ze sinemo louuan bim kuman, nu ne willon ich niet mer *consentire carnalibus desideriis,* ande willo hino suochan in therro wereldburga, iof ich eynech sinro spore muga vindan, niet ze eynero node an then thie thar nagh geent *angustam viam quæ ducit ad vitam,* nouen iogh an then thie thar nogh geent *latas vias huius seculi.* Ie nogh ne moghta ich hino vindan. Nu willon ich auor fragan *Prophetas & Apostolos qui custodiunt ciuitatem Dei,* waz sie mer van himo kunne gesagan. So thar nah tho ich hiro gescriphta thurgh suoghta, tho vand ich minen wine. Ic vand in hiran buochan, thaz her is *verus Deus ante secula,* ande auor thurgh mine minna warth *verus homo in fine seculorum.* Nu ich hine vundan hauon, ande ich vernomen hauon wie verro her gescheythan is van anderon heyligon, wanda sie sint *puri homines,* her is auor *verus Deus,* ande *verus homo,* nu willon ich hine ze mer neman, ande willo hine *amplecti omni deuotione*: ande wanda her arbeyd thurgh minan willan leyth, *vincula, sputa, colaphos, flagella, irrisiones, spineam coronam, mortem crucis,* so ne

Pythagoras / en andere wereld-wysen die den Scepper doer de scepselen willen kennē: mit haer wijsheid en mochte ic hem niet vindē: want God heeft alle de wijsheid des wereldts sot gemaect. maer nu ic tot sinen gelooue ben geromen / nu wil ic de bleeselike lusten niet meer goed vindē / ende wil hem soeken in des werelts steden / of ic eenich spoze van hem mochte vinden / niet alleen in dien die daer gaen na den engen weg' die na het leuen leit / maer ooc in dien die de wide wegen des werelts gaē / noch en mach ic hem niet vinden. maer nu wil ic gaē vragen die Propheten ende Apostolen die de Stadt Gods bewaren / wat sij mi van hem konen seggen. daerna dan doe ic haer scriften doorsochte / doe vand ic mijn lief / ic vand in haren boeken / dat hij een warachtich God is booz alle eeuwen / ende om minen wille warachtich mensce is geworden inde laeste tyden. nu ic hem gevonden hebbe / ende ic vernomē hebbe doe verre hi verscheiden is van andere heiligen / wand si sint loutere mensen / en hi is warachtig God en mensce / nu wil ic hem te meer aenneemen / en met alle eerbiedinge omhelsen. en wand hi om mine wille morpen heeft geleden / als banden / bespuwinge / suffierten / geselinge / bespottinge / doornen croone / en doot des cruces / so en wil ic voorgenen arbeid om

willon

Digitized by Google

willon ouch ich negheyn arbeyd thurgh ſinan willan ſcuwan. Ich willon iogh then gethingan an him hauan, thaz ich mine muoder *Synagogam*, thiu mich eriſt ze gelouuan braghta, mit ſinero helpho auor nogh withero ze ſinemo louuã bringa, *cũ plenitudo gentiũ intrauerit.*

ſinen wille ſcuwen / ſe wil ooc dat recht aen hem houwen/ dat ic mine moeder de Synagogge/ die mi eerſt ten gelouue bzochte/ mit ſinen help noch weder tot ſinen gelouue bzenge/als die volheit der heidenen gecomen ſal zijn.

ANNOTATIO.

VORTHERODA] Id eſt, quærebat, requirebat, vnde noſtrum, *vorderen*, & *voorderen*, quod ſignificat, requirere, exigere, & interdum, promouere, proficere, vt *God vorder v*, id eſt, Deus te promoueat, propitius ſit, &c.

After thero burg] Id eſt, per ciuitatem: eadem phraſi nos dicimus, *after de ſtad gaen*, *after de ſtad ſoecken*, id eſt, per ciuitatem ire, per ciuitatem quærere. Significat autem *burg*, ſiue à πυργυ Græco, ſiue hinc πυργος Græcum, ſiue à verbo *burgen*, & *bergen*, id eſt, cuſtodire, locum cuſtodiæ, aut cuſtoditum, & munitum.

Gaz{an] Id eſt, vicos, Teutonice, *wiken*, vnde Germanis ſuperioribus eſt nomen *gaſſen*, pro platea, via & vico.

Egelich,] Vnuſquiſque: nos *iegelick* dicimus, & per ſyncopen ab antiquo *egelick*, *elick*; quamuis alij hoc ab *el*, id eſt, aliquis, deducere malint.

Huſ] Id eſt, domo: ſic veteres & contracte & correcte, melius certe quam nos qui aut *i* aut *y* addimus, etiamſi perfectiſſimum ſonum in *v* noſtro habeamus. vnde & in tranſlatione Speculi Saxonici in huiuſmodi vocabulis nunquam fere additur aut *i* aut *y*.

Louuan] Videtur hic ſignificare fidem, vt & in fine huius periodi; quamuis alioqui pro amore exponi poſſet, quod Angli dicant *loue*, pro amore: & infra ponatur, *gelouuan*, pro fide, vt & nos nunc ſemper dicimus.

Nouen] Germanis ſuperioribus, *nun*, pro enimuero ergo, igitur, nunc; iam iam, &c.

Arbeyd] Hic ſignificat moleſtias, dolores, cruciatus, &, vt Latine dicimus labores, pro afflictionibus.

Eriſt] Superlat. ab *eer*, in compar. *erer*; vnde, *eriſt*, melius dicitur & ſcribitur, quam nunc vulgo, *eerſt*.

Vox

Digitized by Google

Vox Christi de Ecclesia.

VERBA loquor vobis quis mater visio pacis,
Obtestatus clare vos per ceruos capreasque,
Ne mihi dilectam, dulcique sopore solutam,
Aut sonus aut strepitus de somno suscitet vllus:
Donec vt ipsa velit sponsam consurgere faciat.
Obsecro vos animæ quas munda gloria vitæ,
A vitiis mire permittit ad alta salire,
Videritis mentem mihimet quamcunque vacantem,
Ne mundi studiis hanc infectare velitis,
Donec ab hac opera placita sibi cesset in hora.

Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq. camporum, vt nō suscitetis neq. euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.

ADIVRO *vos &c.* Thaz selua vers steed ough thar voran, *ad tale signum* †. Thaz eyno is auor ze merchene, thaz thar eriste vers hored *ad Ecclesiam de gentibus congregatam*, ande eer thes maneda sie hiro *sponsus ad fratrum utilitatem, & ad publicam actionem*, nu besueret her auor *filias Hierusalem* vmbe sine *sponsam*, so wanne so siu slaaphe, thaz sie se ne wecchan eer siu selua wolla, wanda *doctores Ecclesiæ* sculan beythe alliz ana duon, *post contemplationem* vure geen *ad prædicationem*; *post prædicationē* redire *ad contēplationem.*

DAt selfde beers staet oor vnoz aē sulken reeken † maer dat ys noch te bemercken / dat dat eerste beers hozed tot de kerke vande heidenen bergadert / ende hoog desen vermaendeze Baer Bruydegom tot der broederen profijt / ende openbare werkē / maer nu beswaert hi die doctoren Jerusalems om sinen Bruyd', so wanner si slaapt / dat zijse niet en wecken / eer si selue wil / wāt die leeraers der kerken moeten beide altijd doen / na bedenkinge te gaen spreken / en na spreken wederom te comen ter bedenkinge.

ANNOTATIO.

MANEDA] Id est, monebat, Germanis superioribus adhuc vsitatum, nobis vero compositum *vermanen*, pro monere, admonere, interpellare, & simplex *manen*, pro exigere debitum, aut interpellare debitorem.

Wecchan] Id est, excitare, vnde nobis *wecken*, pro *doen waken*, hoc est, facere vigilare, vt sic dicam, excitare, euigilare.

Syna-

Digitized by Google

Synagoga de Eccleſia dicit.

Quæ eſt iſta quæ aſcendit per defertum ſicut virgula fumi ex aromatibus mirrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?

EST veneranda nimis heremi quæ ſcandit ab imis,
Naſcitur vt gracilis mirrha vel thure crematis,
Aut pigmentato conſurgens virgula fumo.
Non queo mirari ſatis, & digne ſpeculari,
Quanta ſit & qualis gentilis comptio prolis,
Cordibus abiectis qua purificata paternis,
Ægyptum tandem linquens hanc ſpiritualem,
Iam parat ad montem virtutum tollere mentem;
Munditiamque precum, veluti non inſcia legum,
Mittit in excelſum; corpuſque domando ſuperbum
Congerie ſuaui ſtudet omnigena pietati!

WER is thiuſa, thiu thar vphferit thurgh thie woſte, alſo eyn cleyna riuchgerda vone mirron, ande vone wiroche, ande vone themo ſtubbe alleroſtaghto pimenton? Wie eerhaft is thiu *Eccleſia de gẽtibus*, thiu ther ſamo thrado iled *ad terram vinentium*, ſamo thiu *plebs Iſraelitica* ilede van *Ægypto ad terram repromiſionis*. *Plebs Iſraelitica* warth mith manigen zeychnen gelathod van *Ægypto ad terram repromiſionis*: auor thiu *Eccleſia de gentibus ſolo auditu verbi* Dei ilet ſiu zo himo mith then dugathan thie ther gebodan wurthan *in lege*, mit *mortificatione carnis quæ per mirrham exprimitur*, ande mit *munditia precum, quæ per thus figuratur*, ande mith manigarſlaghta woledade thie ſiu ſich ana nemet *ſine præceptis*, alſo ther is *virginitas*, ande *voluntaria amiſſio di-*

WIe is dese die daer opuaert dooz die woestine als een clein roockgerde dan mirre ende dan wieroock eñ dan den puluer aller specerije? hoe is de kerke dande heidenen verheue/die met den selfden treden haestet na het lant der leuendigen/ gelijc het volk dan Iſrael haestede dan Egypto na het land dan beloften? Dat volk dan Iſrael wozde met meenige tekenen genodet upt Egypten in het land dan beloftē: maer die kerke der heidenen die haestet na hem allein dooz het gehooz dan Godes woozd/ende dat met die deuchden die daer gebeden wozden inde Wet/ met afftersuinge des bleesz/welk betekent wozt dooz mirre/ en mit reine gebeden die betekent wozden dooz de wieroock/ ende met menigerley goede werkē die si aenueent sonder gebodē/als daer

nitiarum,

Digitized by Google

nitiarum, quæ omnia intelliguntur per aromata vniuersi pulueris pigmentarij.

in reynigheid / ende withige verlatinge der goederen/ welke alles wozden beschaen doog allerley puluer van specerije.

ANNOTATIO.

RIVCHGERDA] Pro quo Latinus textus habet, Virgula fumi ex aromatibus: ita vt hinc incertum videri possit, an hoc nomen ex *Rinck*, pro odore, an pro fumo, componatur, quia *Gaerda*, significat virgulam, stipitem & furculum. item hortum, pomarium, & interdum custodiam. atque hinc nostrum *Ruyckar*, pro fasciculo florum, & bene olentium herbarum, deduci videtur.

Wiroche,] Nobis *wieroock*, hoc est, thus, quasi dicas *wih*, *wijhe*, aut *wije*, id est, sacer, & *roock*, fumus, quod thus fere semper in sacris adoleri & incendi solet.

Stubbe] Id est, pulvis, & antique *puluer*, quod nobis cum Latinis commune est, & alias *stof*, dicitur: forte ab hoc *Stubbe*, quod Frisiis adhuc in vsu est.

Samo thrado] Hoc est, vt puro, pari passu, vt loquuntur. hinc nostrum *trede*, & quod Flandri per metathesin dicunt *terde*, pro gradu, gressu, incessu.

Gelathod] Hoc est, vocata, inuitata, vt Germani superiores dicunt *laden*, pro vocare, inuitare, monere, rogare, nos autem *laden*, pro onerare.

Woledade] Non tam significat beneficia, quam benefacta & bona opera. quæ sunt vel singularia, spontanea amissio bonorum, & virginitas, quibus a Deo concessa.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vnius cuiusque ensis super femur propter timores nocturnos.

Vox Ecclesiæ de Christo.

QVI spacio noctis vallant lectum Salomonis,
Sunt decies seni, virtute & robore pleni:
In manibus gladij, proceres ad bella periti:
Denique fulgentem circa femur applicat ensem
Quisque sibi fortis, tactus formidine noctis.
Sponsus in Ecclesia requiescit verus Idida,
Verus pacificus: hæc est quoque lectulus eius,

In tene-

Digitized by Google

In tenebris mundi quem vallant vndique summi
Ecclesiæ proceres, fortes, ad bella valentes;
Bella, potestates quis vincant spirituales:
Hi decies seni numero referuntur haberi.
Hũ etenim brauij dabitur denarius almi,
Hic quibus est votum senarius iste laborum.
Hi pugiles nostri constantes pectore forti,
Tunc gladiis minitant, tunc tela micantia vibrant,
Cum gladio verbi vires reprimunt inimici,
Ne vitiet maculis sponsam veri Salomonis;
Ne male corrumpat, quam rex summus sibi sponsat.
At sibi fulgentem circa femur applicat ensem,
Cum reprimit motum carnalem quilibet horum,
Eligat vires ne fluxa libido viriles,
Ne reprobus fiat; cum pluribus optima dicat.

Ferculũ fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argẽteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum; media, caritate constrauit, propter filias Hierusalem.

De lignis Libani fulcrum fuerat Salomoni,
Argenti nitida quod sustinuere columna:
Splenduerant auro reclinatoria puro:
Purpureis gradibus ascensus erat redimitus:
At medium mensa Salomon constrauit amore,
Esset vt ascensus plantis muliebribus aptus.
Pacificus verus bona praestans omnia Iesus,
Materia mensam non putrescente verendam,
Praparat in celis, requiem vitæ locupletis;
Nescia defectus quæ durat vt ardua Cedrus;
Præmia digna bonis dans post certamen agonis.
Argento fusa bene sustentare columna
Mensam dicuntur, quia nil nisi pura loquuntur
De Domini lege doctores atque Prophetæ.
Scilicet eloquium Domini velut igne probatum
Argentum renitet; quod siquis pectore seruet,
Dignus ad hanc mensam veniet conuiua verendam.

Hæc

Digitized by Google

Hic habet ex auro reclinatoria puro.
Cernitur vt reliquis aurum praestare metallis;
Sic nihil est clarum, nihil omni parte beatum,
Ni facies nostras illuminet alma potestas.
Estque bonum summum Deitatis cernere vultum:
Haec fessis requies, haec est planissima merces.
Purpureus tamen est ascensus qui dabit isthac
Gaudia, martyribus quoniam locus est ibi primus,
Mittit in exemplum Christi quos passio magnum;
Ne dubitent cæli diadema cruore mereri.
Sed quid nos miseri faciemus, quos neque pleni
Prouexere dies, vt detur debita merces,
Quos neque martyrium, non gloria iustitiarum
Mittit ad aeterna reclinatoria mensa?
Cum desit meritum, maneat dilectio tantum:
Ipsaque donabit, fragilis quod vita negauit.
Nam medium mensa rex noster strauit amore,
Ne fragiles animæ timeant hac sede carere.
Legis adimpletrix valeat dilectio legis,
Quæ fragiles mentes, nec spem virtutis habentes,
Commendas Domine: nam iure beantur ab illo
Qui tropidant per se, sed in illo spem posuere.

SINO thaz bedde thes Cuninges Salemonis thaz vmbegeent thes naghtes seszogh bitherua kneghta, thero bitheruestan in Israel; her allero iegelich hauet sin suerd an handō, siu cunnon alle maghtigan wole veghtan, ande hero neheyn ni lazat sin suerd van sinemo thihe thurgh thie naghtuorghta. Thaz Godes bedde bewarent in thirro wereld

SIet dat bedde des Coninges Salomōs / daer des nachts tsestich starcke inwechten omgaen / die starcste in Israel: daer alle iegelick heeft zijn swaerd inde hand / sij konen al maghtich wel hetbten / ende niemant en laet sijn swaerd van zijn dijhe / om die nachtwesse. Godes bedde bewaren inden wereldt

thimſterniſſe thie *ſancti doctores*, ande thie ſculan erwelet ſin *ex fortiſſimis Iſrael*, wanda thie ſculan weſan *rectores animarū*, thie the Criſtāheyd cunnan beſkirman mit *ſpiritualibus armis* with thēre diuuel, ande *contra hæreticos*. Thie ſculā ſijn in *ſexagenario numero*, wanda thē werther iegiuā *denarius remunerationis*, thie ther nu niwanne ne verthruzet ze arbeydene *in ſenaria operationis*. Thero allero iegelich hauet ſin ſuerd an handon, ſo her mit *gladio verbi* Dei bewaret *Eccleſiam*, thiu ther mahela is *veri Salomonis*, thāt ſie ther vuelo *vorare, id eſt, diabolus* ni muga *corrumpere*. Therro allero iegelich ne ſcal ſin ſuerd van ſinemo thihe niet lazan, wanda her ſcal an himo ſeluemo bethuwā thes lichamō geluſte, *quæ per femur intelliguntur*; *ne forte cū aliis prædicauerit, ipſe reprobus efficiatur*, ande thaz ſculon ſie duon *propter timores nocturnos*, wanda *principes harum tenebrarū* aller gernoſt beſuichet *prælatos Eccleſiæ, quia eſca eius electa*. Ther Cuning Sālomon machoda himo ſeluemo eynan diſk thes holzes van Libano. Thie ſuule thar the diſk vpha lagh, thie warā ſiluerin. Auor thiu ſneberga thiu was guldin. Auor thaz middelothe thes diſkes thaz was ſamſto, ande minnelicho gegradet thurgh thie iungfrouwan, thaz ſie lighto ze themō diſche vph getredan moghtan. Ther *verus pacificus* the ther mit ſinemo doothe *diſſolvit inimicitias inter Deum & hominem*, her hauet vore gegarewet ſinē hol-

duiſterniſſe, die hetlige leeraers / ende die ſullen gecoren ſijn upt die hoomſte van Iſrael / wand ſij ſullen regeerders der zielen ſijn / die te kerstenheyd konen beſcermen met geeſtelijke wapene tegen den duuel / ende tegen de ketters: die ſullen ſijn in het getal dāt feſtich / wanū dien wozdet gegeuen het thiende getal der vergeldinge / dij gaet nu geenſins verdzoogt te arbeiden in het feſte getal des arbeids. Iegelijc van hem allen heeft ſijn ſwaerd inde hand / ſo hi met het ſwaerd van Godes woozd die kerke bewaert / die de duuvle is des warachtigen Salomons / dat haet de quaeddoener / dat is / de duuel niet en mach verderuen. iegelic van hem allen en ſal ſijn ſwaerd van ſijn diehe niet laten / wand hi ſal aen hem ſouen bedzuwen des lichaems luſt / die dooz de diehe verſtaen wozt / op dat als hij andere geplaect ſal hebben / ſelue niet onbloom en wozde: ende dat ſullen ſij doen om die vzeeſe des nachts: wand die prince der duiſterniſſe de vooz ſtanders der kerke aldergeerrenſte beſoect / wand dat is ſijn bedzoz ſpijs. De Coning Salomon maerte hem ſeluen een tafel dan het hout van Libanus / de ſtijlen daer die tafel op lagh waren van ſiluer / maer die leening was van gout / die middel des tafels / was ſoetelijc ende minuuſlijc gegradet om der Junckfrouwen wille / dat ſi lichtelijc tot den tafel op treden mochten. die warachtige broeh-

ker die met ſijnen doot-

den

den eynan diſk thar ze himole, thaz is, thiu wunne thes ewigan liues, *quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*, thiu ther niet ze mer ne zegeet, thanna *cedrum quæ in Libano est* verfuulet. Ther diſk ther lighet vffa ſiluerinē ſulen, wanda thiu ſelua wunna heyzent thiu *diuina eloquia*, thiu ther alſo luzer ſint ſamo thaz pranda ſiluer, wanda an hin nieman ni vinder ieweht vnrechtes, ieweht ſcandliches, ieweht booſliches. Thiu lineberga zo themo diſche thiu is guldin, wanda alſo thaz guold diurer is thanne eynegh ander geſmithe, alſo is thaz *ſummum bonū* thaz man in Godes andwarde cuma, alſo hiz quitit: *Qui diligit me diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum*. Ther thie muothe is, her leynet ſich gerno an thie lineberga. So wer ouch thurgh Godes willan thiro wereld arbeyde muothe, wie magh her ie ze meeron ruowan cuman, thanne thaz her volle cume *ad fontem totius boni?* Thiu ſteyga tha mā ze themo diſche vph ſcal gaan, thiu is ruod, wanda *Apoſtoli* ande *martyres* thie ther mith hires ſelues bluode himolriche arnodan, thie hauent ouch that thie meyſto eera, ande thaz hereſta geſithele, alſo hiz quiit: *Nimis confortatum eſt principatus eorum*. Waz wirthet auor vnſer armon, wir thie ſo gethigan niet ne ſijn thaz vns *plenitudo dierum, id eſt, conſummatio bonorum operum*: other *martyrium*, other cheyn

die vnderſcap tuſchen God en den menſche weck genamen heeft, die heeft eenen diſch bereitet dat ſpijſe getrouwen in den hemel, dat is die woon des ewigen ieuens, welke hoch boge geeſte heeft, ouch, mijn gheeſte heeft noch in menſcen herte getomen is, die heer mes te meer bergaet, dan den Cederboom op den berg Libanus verruipt. die raſet ſiet op ſiluere pilaren, wand die ſelfde woon hieret het woordē Gods, dat volmaecter is dan gebijanden ſuluer, wand daer en vindt niemand iet onrechts noch ſcandeleyck, iet boosts, die leeninge, sendt tafel die is dan goud, wand alst dat goud dieren is dan eenich ander ſmeedwerck, alſo is dat hoochſte goed dat men aen Gods woozd coomt, alſo hij ſelf, Ie ſal hem minnen, ende mijn ſallen hem openbaren. Die moede is leenet geerne aende leeninge: So wie ooc in Gods wille dat werelds arbeyd moede is, hoe magh hij tot meerder ruſte komen, als dat hij coome aen de fontein alles goeds? die trappen daer men tot den tafel op ſal gaan, die is rood, want die Apoſtolen eñ martelaren die booz haren eigen bloed dat Hemelrijc genoten, die hebben ooc daer de meeſte eer, ende die eerſte ſetel, ſo hij ſelf: Daerom heerſcappije is te zeer verſterct. Maer wat wil het met onſe arme menſcen wesen? wij die ſo beegelijc niet en ſijn, dat ons die volheijt der dagen, dat is die volmaecktheijt der goeder wercken, ofte

perfectiō

perfecta initiatis ſo muga *commendare*, thaz wir werth ſij thes diſche ſitheles? Ouch ne is vns thie natha niet verſagat, wanda thar nah geſcriuen is, thaz that midde lothe thes diſches mit minnon geſlighta ſij, ze thiu thaz thiu wijf ſamſto ze themo diſche vph getredan muga. Thiu wijf ſint *fragilioris ſexus*, than thie man. Von thannon ſint mith thē wiuon bezeychenet thie guode ſielan, thie ther himo feluō ſint *conſcia* hiro brothe, ande ſie negheyn gethinga ne hauan an him ſeluon thurgh eynega hiro woladada, niware okkeret an Godes genathā. Thē ni werthet thaz geſithele ze themo wunne diſche niet verſagat, wanda ſie Gott thes te verror minnont, ſo ſie ſich ze him ſeluon niet neuerſehent.

martelōe / ofte helcs mene gererchteghem magh aenbieden / dat wp een ſerel waerdigh woldenaen den diſch. noot is ons de genade niet omſeit / wāt dieren me geſereuen is / dat dat middelſte des tafels niet liefde beſlegen is / op dat die bjouwen ſaft tot den diſch ſouden magen optreden. die bjouwen ſijn bioſtjer dan die mannen / daerom ſint doot die wiuē betekent die goede ſielen / die in hemſeluen kennen haere bjooſheid / ende gēn recht hebben aen haer ſeluen om haer eigen goede werken / ten ware oor aen Godes genade: dienen wert den ſerel aende diſch tnde woone niet berſert / wandt God haer re dor rē minnet / alſo ſij haer ſeluen niet en berſien.

ANNOTATIO.

BITHERVA,] Id eſt, fortis, *Bithoruefta*, hoc eſt, fortiſſimus: de his ſupra.

Neheyn,] Id eſt, ne vnus, Germanis ſuperioribus *nein*, hoc eſt, nullus, nemo, ſatis frequenti vſu.

Thihe,] Hoc eſt, femur, hinc noſtrum *die*, aut potius *diehe*, vt diſtinguatur a particula demonſtratiua *die*, ille, iſte.

Naghtvorghta,] Id eſt, metus noctis, compoſitum a *naght*, id eſt, nox, & *vorghta*, hoc eſt, metus: vnde nobis *verchten*, aut *vurchten*, & per metatheſin vſitatius *vruchten*, *vreeſen*, timere, metuere.

Erwelet,] Id eſt, electi. Germanis ſuperioribus vſitatiſſimum eſt, *erwelen*, pro eligere, optare, adoptare, delectum facere, &c.

Bethuwan,] Hoc eſt, comprimere, nobis vſitatius eſt ſimplex *duwen*, aut *douwen*, pro trudere, premere, adigere,

gere, & compositum, *verduwen*, concoquere, digerere.

Suule,] Id est, columna, pila. est autem vocabulum polysemon & variæ significationis, vt plura apud nos forte quam vllas alias gentes, exceptis Hebræis, idque propter simplicitatem & breuitatem linguæ, ni fallor, quod aliquot exemplis obiter illustrare libet: vt, *want*, significat, quia, chirothecam, parietem, & retia; *geest*, significat, spiritum, indolem, & agros, vt *op de geesten gaen*, id est exire in agros; *sugen*, sugere, & succum, aut sugendum præbere; *winnen*, lucrari, vincere, gignere; *houwen*, tenere, matrimonium contrahere, secare; *houwe*, id est, calyx fabarum, vulnus, siluæ cæsio, ligo; *seem*, id est, mel, vel aluta; *scepper*, hausirum, creator, sarcinator; *siele*, anima, & genus vestis; *keele*, guttur, & genus vestis; *heeten*, nominare, præcipere, & calefacere; *vaeren*, metuere, & proficisci; *hoeden*, cauere, custodire; *weer*, id est, aër, iterum, propugnaculum, verucx, callus; *arme*, brachium, pauper, sinus maris; *sale*, atrium, ephippium; *wit*, album, scientia; *wetten*, verbum, acuere, *wetten*, nomen, leges; *vruchten*, metuere, & fructus; *laden*, onerare, capsulæ, aliaque infinita, quæ quilibet huius linguæ studiosus facile obseruare potest.

Gegarewet,] A verbo *gaerewen*, aut *gerwen*, præparare, adornare, conficere: vnde dicimus, *leder gaerwen*, pelles macerare, depsere & subigere; *vlas gerwen*, linum purgare, præparare, adornare.

Wunne,] Nunc vsitatius, *wone*, aut *woning*, significat habitationem, habitaculum, domicilium: quamuis & *wonne* etiam significet gaudium, lætitiam & hilaritatem, quæ nec male huic loco conueniunt.

Liues,] Id est, vitæ. ita etiam Angli etiamnum, nos vero *leuens*, diceremus, quia *liue*, nobis significat corpus.

Zegeet] Pro *vergaet*, videtur phrasis fuisse illius temporis, quæ perduraut etiam ad tempus auctoris Rhithmo-Chronici: sic enim ille sæpius, *te gaen*, pro *vergaen*, *te stoort*, pro *verstoort*, *te broken*, pro *verbroken*, & similia.

Ieweht,] Id est, aliquid: compositum videtur ex *ie*, & *weht*, quod nunc vsitatius *wat* dicimus, & idem esse cum *iet*, quod inde per crasin factum videtur.

Steyga,] Id est, semita, trames, gradus, alias *stege*, aut *stijge* dicitur, & *steger*, aut *steiger*, pro eodem, a verbo,

Digitized by Google

stygen, & *steygeren*, quod significat, scandere, ascendere, sursum niti.

Arnodan,] Mallem, *aruodan*, legere, vt veniat a verbo *aruen*, aut *eruen*, hæreditatem adipisci: quamuis & hæc lectio ferri possit, vt veniat a verbo, *ernieten*, pro percipere, accipere, lucrari, quod nos vsitatius *genieten*, dicimus.

Gethigun,] Id est, probi, boni, & honesti: vsitatius *gedegen*, a nomine *dege*, id est, salus, fortitas, prosperitas, vigor, honestas, probitas.

Other,] Pro neue, neque, siue: Anglis vsitatissimum est *either*, pro eodem.

Nathu,] Pro *genatha*, id est, gratia, non caret mihi fit spicione erroris, & defectus vitij Alabæ. quamuis Dani nr eriamnum semper dicant *nande*, & non *genaade*, pro gratia.

Brothe,] An substantiuum ab nomine *brodde*, Inuidus, ineptus, turpis, stultus, indecorus?

Vox Ecclesiæ de Christo.

Egredimini, & videte filiæ Sion regẽ Salomonẽ in diademate quo coronauit eum mater sua in die sponsionis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Quo vos Sion nata, spectatum vos properate
Impositum regi diadema nouum Salomoni,
Quo praduxit eum populo mater fœdifragum,
Cum suasam certam desponsa posceret horam,
Et spem gaudendi daret ea cernere menti.
Vos animæ sanctæ per spem meritumque locatæ
In specula stat quæ mittit ad atria cœli,
Ante fores vbi stipem tendite turbu,
Vt spinis plenum pastus cernere ferum,
Pacifico vero quod de se progenerato
Imposuit mater grassans Synagoga potenter:
Non tamen ingrato, sed iam succedere gnaro
Horam sponsandi, sibique Ecclesiam sociandi,
Iuuque leuante, mundum per se reparari.
Hic Salomon vobis pompam cœlestis honoris

Contulit

Contulit illusus: patitur, cum sit Deus alius:
Quique pati venit, iudex in fine sedebit;
Mors eque pacifica, modo immensa summa vel ima,
Aduenit tandem sanctam discernere gentem.

GEET vuz er iunc frouwon, ir thā bowet in Syon, dot wara thes Cuninges Salomonis, ande thero coronā thar hin sin muoder mide hauet geziret an sinemo maheldaga, ande an themo daga sinero freuwe. Er guode sielan, er thie sijt *positæ in specula fidei*, ande er gethinge hauet thaz er cumet *in atria cælestis Hierusalem*, duot iuich seluon eynan ruom, thaz iuih negheyn wereldligh *strepitus* no itte, or negehuget alliz ana thero *mysteriorū* iuweres *redemptionis*, ande thero thorninan coronā thie himo *Iudaica gens* vph sazta, thiu sin muoder was *secundum carnem*. Thie thorninā coronan thie druog her gerno thurgh iuweren willan, thaz iuich *cælestis gloria amplecteretur*. Thaz ni warth alliz niet sines vnthankes, nouen nah sinemo willan, wanda hiz geskiede an sinemo maheldaga, tho her himo seluemo maheldā mit themo withemo sines heiligan bluodes thie *Ecclesiam non habentem maculam neq. rugam*. hiz gescagh ouch an themo daga sinero freuwe, tho her sich gefreuweda thaz mit sinemo doothā thiu wereld verlooset warth van thes diuueles gewald, ande van themo ewigan doothā.

GEET uyt er iunc frouwen, gy die in Syon woont, neemt waer de Coning Salomon, ende de croone daer hem sine moeder mede becierd heeft op sijn hylichdaghevende op den daegh sijner bruechde. Oo goede sielen die gestelt sijt op den baecke des geloofs ende secht hebt dat ghy comet inde saelen des hemelschen Jerusalems, maect u een roem, dat u geen wereldts steursel macht bewegen, of u yeuger alsdan die beproevinge (uwes verloosers) inde de doodt te vreese, dat hem dat Joodsche volck aenstrate dat sijn moeder was na dat vleesch: die doorne croone daermeè hy sijn moeder Synagoge uwen wille, om dat ghy die Heydtsche kinder soudt verkrijgen, dat geschiede al niet met sijn ordonnantie / maer na sijnen wille / want het geschiede aen sijn hylichdage, doe hy hemselven overtrouwde door sijnen heiligen bloet de Kerck die geen maele noch rimpel en heeft. het geschiede oock op den daegh sijner bruechde / doe hy hem verheughde dat die wereld met sijnen doodt van des duyvels gewelt / ende den eewigen doodt / verlooset worde.

MAHELDAGA] Id est, *hijlicdage*, Latine dies nuptiarum: compositum ex nomine *daga*, dies, & *mahel*, aut vt nos *mael*, & composite *gemahel*, consors, socius, vnde fit *eegemael*, coniunx, & *maelscat*, siue vt alij *melscat*, dos & arra sponsalitia. hinc etiam factum videtur *giddaghmael*, *quand tamal*, id est, prandium & cœna, quod homines inibi conueniant & conuiuiant.

Vnthankes,] Id est, inuite, contra gratiam, compositum a particula *on*, sine, & *thanke*, id est, gratia.

Withwno] Putem hic dotem significare, quam nostri quidam *hoelgaue*, dicunt, a *beelen* forte, id est, amare.

CAPVT IIII.

Vox Christi.

Quam pulchra es amica mea, quã pulchra es! oculi tui colũbarum, absque eo quod intrinsecus latet.

O MIHI *quam nitida, quam pulchra videris amica!*
Teque columbini mitem testantur ocelli,
Hoc tamen excepto latitat quod pulchrius intus.
Bis repeto pulchram; factis, dictisque venustam.
Scilicet incestum nihil aut faciens inhonestum,
Ipsa tuas suades ad me properare sodales.
Cumque columbina conserues munia vitæ,
Qua te palma manet, non hoc in tempore claret.

Capilli tui, sicut grex caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad.

Æstimo amica tuos æquales esse capillos
Caprinis gregibus, quos mittit tessius acerus:
Suntque tui dentes, vt qua subiere bidentes
De lauacro tonsa, purgatis sordibus amne;
Nulla quidem sterilis, sed fœtibus aucta gemellis:

Dentes tui, sicut grex tonsarũ quæ ascendebant de

Cum ratione dupla tua constet vita venusta,
Inter discentes procedens atque docentes.
Sunt equidem plebes doctoribus inferiores,

Coniu-

Coniugiũ, opibus, carnis quos implicat vſus;
Inque malo poſiti tractando negotia mundi,
Puluere peccati non poſſunt emaculari.
Ha quia peccantes, nec ſe peccare negantes,
Cor mihi contritum gratum libant holocauſtum:
Suſtentant inopes, miſeris ſunt compatientes;
Vultus inclinant, ſed cor ad me reſupinant.
De Galaad fœtis has comparo iure capellis,
Qua ſocer atque gener fœdus pepigere decenter;
Quod lapidum poſitus firmauit teſtis aceruus:
Denique caprinis purgantur crimina libis.
Vt lapis adiectum primus ſubportat aceruum:
Sic ego fundamen plebis ſuper ædificandæ,
Semper ero teſtis in cæli ſede fidelis,
Spem veniæ genti tribuens peccata fatenti;
Inſuper & vitæ dans paſcua ſemper opimæ.
Sunt quoque doctores ſubiectis editiores
Actibus atque locis: quibus in baptiſmate lotis
Nulla caduca placent, ſolis cælestibus ardent:
Quicquid habent tribuũt, ſibi nulla tenenda relinquunt.
His ouibus tonſis, & puro flumine lotis
Comparo, quas fœtus comitantur quaque gemellus,
Se quia iucundos præbent & non gemebundos:
Rebus vt exuti mundanis, meque ſequuti,
Sint & amore mei pariter fratrumque repleti,
Et ſteriles operum non poſſint eſſe bonorum.
Coccineæ vittæ tua comparo labra facetæ:
Eloquiumque tui redolet dulcedine ſuaui.
Promere doctorum non ceſſant ora tuorum,
Sanguinis vnda mei quia ſit ſaluatio ſæcli.
Hæc quoque dum faciunt, diſcentum lucra requirunt.
Nam quia præualide fratrum vruntur amore,

lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.

Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquiũ tuum dulce.

Digitized by Google

Ardet vt ex rubra splendens coccus genitura,
Idque volunt solum quatenus constringat in vnum
Vna fides populos, vt sparsos vitta capillos.
Dulcibus hi dictis demulsent pectora plebis,
Hereat vt cordi sacri insinuatio verbi.
Credo colore genas tibi tali, sponsa, referas,
Vt si frangantur quæ punica mala vocantur:
Hoc tamen excepto latitat quod pulchrius intus.
Cum sint sponsa tui doctores more venusti,
Esse verecundi cupiunt ad turpia mundi.
Sed rubor hos nullus vetat aut suffusio vultus
Pandere lucra crucis, fuerat quæ passio turpis.
Gloria nunc mundi per climata quadra vocandi,
Et rubor ille mei quid sanguinis adtulit orbi.
Quantum candorem lucis, vitaque nitorem
Edidit ad gentes in mortis valle sedentes!
Hæc equidem vitæ gaudent mysteria scire:
Hæc quoque fraternis ardent reserare caterua.
Officio tali merito sunt hi modo clari.
Gloriæ mercedis quæ nunc abscondita velis,
Hos in fine manet, non hactenus tempore patet.
Dauidicæ turris tua colla decent similari.
Celsius hæc exstans, & propugnacula gestans,
Millenis clipeis, multis defenditur armis.
Vt corpus capiti coniungit fistula colli,
Per quam vox extra, sed in aluum nititur esse:
Sic mihi doctores subiectas iungere plebes
Ardent cotidie, præbendo cibaria vitæ,
Voceque scripturas clara reserando profundas.
Hi mea sunt turris, spes ardua ciuibus vrbis.
Quippe manu fortis dominor qui viribus hostis,
Vasaque diripui, quæ cepit robore fortis

Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.

Sicut turris Dauid collum tuũ, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent in ea, omnis armatura fortium.

Cum

Cum Dominus, Dauid quem nomine significauit,
Gestat & hæc fortis sua propugnacula turris.
Quæ sunt verborum munimina tuta meorum
Sic fidei veræ discit plebs scuta leuare,
Vt mille artificis millenis prælia scutis
Nostra cohors frangat, vitiis virtute resistat,
Vexillumque crucis præfigat in ardua frontis,
Vt per tela precum procul effuget omne malignum.
Vbera bina tui turgentia lacte liquenti
Binis hinnuleis capreæ compono gemellis,
Nocte quibus gratus placet inter lilia pastus,
Dum veniente die simul inclinentur & vmbra.
Lacte mei verbi qui nutrimenta magistri
Dant plebi tenera gentis Iudaicaque,
Fœtus esse mei noscuntur more fideli.
Namque mado zelo feruent, & amore gemello.
Munditiam vitæ quam me discere docente
Semper amant, oculis rectum rimantur acutis.
Hoc quoque monstrantes aliis, conscendere montes
Virtutum gaudent, his omnia terrea sordent.
Lilia scripturæ quæ spirant pascua vitæ
Esuriunt animo, donec sub fine statuto
Mundi nox abeat, & verum mane nitescat,
Ad faciem facie tum cernent me sine fine.
Ad mirrhæ montem thuris quoque transeo collem.
Corporis illecebras qui mortificare male suadas,
Virtutum mirrha spargentes carnea membra,
Infima spernentes, solis summis inhiantes,
Munditiaque precum tentantes tangere cælum,
Protinus his assum, nec cor ego desero castum.
Censeo te pulchram, maculam quia non geris vllam.
Non in præcipuis es solum candida membris,

Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ.

Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Digitized by Google

Qua præfert alte doctrinaque virginitasque:
Auget namque tuas abstemia turba coronas.
Coniugiis castis etiam tu glorificaris.
Nec tibi dedecori quisquam poterit reputari.
Quam nota maiorum non insignis vitiorum,
Rugaque fallaci non turpat duplicitati.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni. Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, & de montibus pardorũ.

De Libano propera semel & bis sponsa vocata.
Accipe gemmatam me promittente coronam,
Qua iuga sunt Amana, Sanir, Hermon paritura
Montes pardorum sæuumque cubile leonum,
Aduoco te sponsam baptismo candificatam.
Ter repetendo veni trina virtute repleri,
Pleniter vt noris, fideique, spei que, & amoris.
His ornata modis, præsentibus aucta coronis
Hic etiam fies: quoniam venient tibi mites
Iam bene credentes, iam se tibi subiicientes,
Qui vice pardorum sæuoque furore leonum
Contra te tumidi residebant in culmine mundi.

Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorũ tuorum, aut in vno crinecollitiũ.

O tu sponsa soror mihi vulnus traxisti in cor,
Vno crine tui colli vel lumine ocelli.
In cruce suspensus patiebar vulnera prompta
Sponsa soror pro te, nimio deuictus amore,
Quemlibet electum saluans hac mercede redemptum.
Siue sit ille docens oculoso lumine pollens,
Qui bene prouideat subiectis, non sua quærat;
Assecla seu veris doctoribus ille fidelis
Hæreat, vt crines ad colla decora reclines:
Separet hos porro cum vitæ duplicis ordo
Inter discentes procedens atque docentes,
Vt sint multorum facies indiuiduorum;
Vna fides omnes confirmat particulares.

Quam pulchræ

Sponsa tua mammæ quam pulchræ sunt & amandæ!

Quam

Quam bene doctores doctrinis vberiores
Te mea cara decent, qui lactea pocula prabent
Plebibus infirmis, & adhuc ad magna tenellis,
Donec perfectas verbi solidentur ad escas!
Pulchra magis vino tua mi soror vbera dico.
Vnguentumque tuum praecellit aromata fusum.
Crimina per veteris damnantur grammata legis,
Et malefactori veniebat gratia nulli.
Lac Euangelij quod tu per me didicisti
Dat veniam gratis redeuntibus a male factis.
Nunc quoque maiorem dat famam religionis
Hoc tempus venie, quam legis tempora prisca.
Dant tua labra fauum per cerea mella liquatum.
Sub linguaque tua lac & pradulcia mella,
Vestibus eque tuis redolet fragrantia thuris.
Vt fauus in cera lucitat, sic littera plena
Subtilis sensus mysteria continet intus:
Qua dum doctores veluti capsa locupletes
Vbere doctrina fundunt in vascula viua,
Fortibus hinc verbi redolet dulcedo superni.
Sub tamen hac lingua qua stillat dulcia mella
Sensibus infirmis non defit copia lactis.
Illos historia, hos pascat vt allegoria.
Dumque cohærentes subiecti sine docentes
Te vallent sponsa quasi vestimenta decora,
Fragrat odor suauis mihi de vestris benefactis.
Hortus conclusus soror es formidine tutus.
Fons quoque signatus non ad loca sordida lapsus.
Virtutis varia quia germen pullulat inte,
Vt genus herbarum parit hortus multimodarum;
Crebra ministrorum vallat tutela meorum
Te per circuitum, ne ou timeas inimicum,

sunt mi-
me tux,
soror
mea
sponsa!

Pulchri-
ora sunt
vbera tua
vino; &
odor vn-
guento-
rum tuo-
rū super
omnia
aromata.

Fauus
distillans
labia
tua.
Mel &
lac sub
lingua
tua: &
odor ve-
stimen-
torum
tuorū si-
cut odor
thuris.

Hortus
conclu-
sus es,
soror
mea sp͞s;
hortus con-
clusus,
fons si-
gnatus.

Per

Per volucres celi quis nisi plantaria nostri
Ne pariant fructum tolli de corde bonorum.
Fons bene significat rigas herbas quas habet hortus
Quippe fidem veram nec spiritus aut homo nequam
Doctrina prava poterit maculis vitiare.
Quin etiam firmo sunt occultanda sigillo
Mystica scripturæ, quæ clara pandere luce
Sic liceat dignis, claudantur vt ipsa nefandis.
Non etenim gemmæ sunt porcis proiiciendæ.
Ædibus ex priscis tua cum plantaria misit,
Punica mala ferens paradisus adest mihi præsens,
Cum variis pomis specie gestuque decoris.
Ante quidem purum tudea in partibus orbe
Arboribus celsis & multa fruge repletis.
Nobilis extiterat sed iam se mundus amœnat
Per te plantatis de primo germine ramis.
Scilicet emissis a te primoribus illis
Vocis Apostolicæ, sonus est auditus in orbe.
Post quos martyribus locus est in honore secundus,
Qui rubuere suo pro memet sanguine fuso,
Punica mala solent qualem proferre colorem.
Hinc quoque fraternas soror es sortita catervas,
Quas caro nec sanguis sed gluten iungit amoris:
Qua similes granis vno sub cortice clausis,
Cuncta tenent vna, cunctis communia cuncta.
Nullaque virtutis perfectio defit in illis,
Vt bona multimodis gaudent plantaria pomis.
Cyprum cum nardo, crocus ardens non sine nardo,
Floret in hoc xysti rubra fistula cum cinamomo,
Ligna nec his desunt Libani quæ vertice crescunt.
Germina virtutis fert buxum spiritualis,
Quem tu sponsa soli, quia commemoratio iugis

Emissiones tuæ, paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus.

Cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum cum aliarum

Caelestis

Celestis doni parit incrementa labori: lignis Libani.
Dum nihil ex meritis præsumit quisque fidelis,
Spem revocans in me, meditantes taliter in se,
Munere cælesti donabo candificari:
Vt semen cypri, quod de calo venienti
Consimile est manna, quo plebs mea vixerat ante.
Mox quoque famosi similes reddentur odori
Nardi præclaræ, per aristas multiplicatæ.
Nam facit insignes virtutum copia dines,
Fulgida tot variis quot aristæ sunt benefactis,
Dulcem rumorem spargens vt nardus adorem.
Sed reputant veræ se nil virtutis habere,
Ni rutilent æque fratrumque meique in amore,
Vt crocus auricolor: quia non est altera maior
Virtutum ex numero, quæ culmine polleat æquo
In consorte schola, quantum dilectio sola.
Creditur ardentes crocus vt restinguere febres,
Sic etiam multas operit dilectio culpas.
Sic quoque sunt humiles, patienter dura ferentes,
Sic animis mites, sic vultu & corde reclines;
Vt prospectat humum rubra fistula vel cinamomum.
Hisque verecundus color est, veluti rubicundus
Cortex in casia, quia detestantur iniqua.
Eminet his porro doctorum præcluis ordo,
Actio proceros quos & sapientia celsos
Efficit, vt Libani ligni possint similari.
Quæ superant alias speciali germine siluas.
Hic aloës mirrhæ liquet incrementa virere, Mirrha & aloë, cum omnibus primis vnguentis.
Omnibus vnguentis primis simul annumeratis.
Non tibimet desunt qui sic compescere quærunt
Illecebras carnis, ne qua putredine labis
Vel caro fœdetur, vel cor cupidum vitietur.

Ant

Aut iustis thalamis per funera dissociatis
Coniugium spernunt, & sic immunia reddunt
Membra a luxuria, quamuis in corpore viua.
Vt sparsa mirrha seruantur mortua membra,
Aut aloes succo, ne fiant putrida tabo.
Sunt etiam quidam satagunt qui ducere vitam
Actibus in sanctis, vt odore sua bonitatis,
Qualis ab vnguentis fragrare solet preciosis,
Oblectent alios; ipsi solantur egenos
Pressorumque malis per viscera sic pietatis
Reficiunt sensus, vnguenta vt debile corpus.
Fōs hortorum, puteus aquarum viuentiū, quæ fluunt in impetu de Libano.
Tu fons hortorum, puteusque profundus aquarum,
De Libani summo qua currunt impete vasto.
Eloquij sacri saliens fons amne salubri,
Irrigat Ecclesias illo de germine natas.
A te plantatas, quod complet secula ramis.
Nunc tamen ille patens & aperto flumine labens,
Hauritur facile, puteo nunc clauditur ille.
Historia verbis potatur concio plebis.
Ipsa superficies hanc allicit: at sapientes
Mystica de magnis norunt haurire profundis.
Nunc quoque viuarum fontem derivat aquarum
Impetus ille mei spiraminis, vt prohiberi
Obice prauorum numquam queat hæreticorum,
Quin bibat albatus populus baptismate locus.

WIE scona thu bist friundina min, wie scona thu bist! thine ougan sint duuā ougan, aana thaz, thaz in thir inliche verholan is. Thu bist scona an thinen werchen, wanda thu niet scandliches ne duost, thaz minan ougan missijche, thu bist ouch scona an thinan

Wordan,

Wos scone bistu, mīn vriendinne, hoe scone bistu: dijn ogen sijn duuen ogen, behaluen dat in hi innerlijc verholen is. du biste scone an dijn werken, wandt du niet scandelijc en doeste, dat minen oogen misbagen, du biste oec scone an dijn

wordan, wanda thu in thinero *prædicatione* nieht ne meyneſt aana mina eera, ande *fraternam utilitatem*. Thine ougan ſint duuan ougan, wanda thiu eynualdigheyd an thir ſchinet, thie thich *ſpiritus ſanctum* leeret, *qui per columbam figuratur*. Thin ſcona is an thir, aana thaz, thaz nogh inlichenes an thir verholan *is*, thaz is thiu *ſpes cæleſtium præmiorum*, thie ich nogh thir giuon *in ſine ſeculorum*. Thin vahs is ſamo geize corter thaz ther geet vpho themo bergo Galaad, ande ſint auor thine zene ſamo thaz corter thero ſcorenō ſcapho thie ther vphgeent vone waſcha, alla mith zuine ſero zuchte, ande hiro nehein ne is vnbarigh. In thinan *conuenticulis* ſchinent beythe *doctoris* ioh *auditores*. Thiu meniga *fidelium auditorum* is gelich themo geize cortare, wanda ſie ſich bekennent *peccatores*, *capra enim eſt ſacrificium pro peccato*, ande thogh ſie ſin *conſtituti in ſeculari actione*, thiu aana ſunda weſan ni magh, ſie ſteigerent ie thogh gerno mit hiro gelouuan, mit bede, mit *eleemoſyna*, ande mit anderen woledadan ze themon ewinlichon liue. Alſo Galaad was *acervus teſtimonij inter Iacob & Laban*, alſo bin ich himo *apud patrem teſtis in cælis fidelis*. Alſo ther huſſo ſich buret an einemo ſteine, ande alſo vph waſſet, alſo bim ich *lapis angularis ſuper quem ædificandi ſunt*: anne mir vindent ſie ouch thie weythe thes

E

wordben/ wand du in dyn predken nyet en meenſte buren myn ere/ eñ der bzoederen pzoſyt. Dyn oogē ſyn dinnen oogen/ wandt die eenuoudigheyd in di ſeynt/ die den heiligen geeſt/ die doog die duue bedieder wogt/ dy leert/ die ſcoonre is aen di/ beholen dar/ dat noch inneliſc aen di bers holen is/ dat is de hope der hemelſcher mieten ofte bergetdingen/ die ic di geben ſal ine eynde der eeuwen. Dyn baeſe ofte haer is geliſc der geiten ſcare/ die daer gaet op den berge Galaad: dyn tanderi ſint ooc geliſc die ſcare der gheſcoſē ſcapen/ die daer comen vanden waſchen/ al met twee longen/ eñ haer ter is niet een onbuchtbaer. In dine bergaderinge ſcinen beide leeraers/ ende toehoozders. dis meenichte der gelouige hoozders is geliſc een geiten cudde/ wandſi bekennen haer ſeluen ſondaers. die geite is een offerhande hooz die ſonde. ende alhoewel ſy ſint geſtelt in de tydlijke handelinge/ die ſonder ſonde niet weſen en magh/ ſo cluunten ſi doch gestye unt dē gelouegebede/ aelmoeſen/ eñ andere goede werkeu na dē Hemel. Geliſc Galaad was een hoope der getuichniſſe tuſſchen Iacob eñ Laban/ ſo ben ic hemeen getrouwe getuge bi den Vader in den Hemel/ geliſc die opcoomt dan vele ſteen/ eñ alſo op waſſet/ ſo ben ic den hoerſteen/ op den welken ſy getimmert worden: aen mi vinden ſi ooc die

evvigan

ewigan liues. Auor thine *doctores* thie ther *per dentes figurantur*, wanda sie *cibos sacræ scripturæ exponendo comminuunt*, *vt poßint glutiri a populis*, thie sint gelich then scorenen scaphan thie ther vone wasche geent, wanda sie beithe sint *abluti baptiſmo*, ande allen wereldlichen rihduom williго hinan hauant geworfan nah minemo raada, *vt me expeditius ſequi poßint*, ande sie sint ouch *gemellis fœtibus*, wanda sie hauant *dilectionem meam & proximi*, van thiu niſhiro nehein vnbarigh, *quia omnia quæcumque faciet proſperabuntur*. Thine lepphan sint samo eine roda binda, ande thin gekose is suoze. Thine *doctores*, *qui per labia figurantur*, thie kundent themo liude thie rode mines bluodes thar mide ich sie verlooſda, ande sie sint ouch *ardentes in fraterna dilectione*, alſo *coccus* brinnet *in ſuo colore*, ande heftent *multitudinem auditorum in vnitatem fidei*, alſo thiu binda ze samone thuinget thie meniga ther lokko. Hiro kose is ouch suoze, wanda sie thaz suoze thes ewigan liues themo liude kundent. Thine huffelon sint samo thero bruch thes ruoden epheles, aana thaz thaz nogh inlichenes an thir verholan is. Thine *doctores qui per genas figurantur*, thie sint scameliche *ad malum*, ande ne scament sich auor nieht mines *crucis*, ande minero martero,

weide des ewigen leuens. Maer dyn leraers die daer doog de tanden beduidet wozden / wand si die spyse der H. Scrifte uitleggede doogkauwen / dat zů dan den volk ingenomē mach wozden. die sint gelike die gescozen schapen / die dan het waffen comen: wand sy beide syn gewaffent in den doope / en hebben alle wereldlike ruchdō na synen rade willichlike heen afgeworpen / op dat sy nit te hechter souden mogē volgen: en sy hebben oc kwee tongen / wand si hebben myne liefde ende des naesten: dan den welken geen onbuchtbaer is / want alle dat sy sullen doen sal haer wel gaē. Dine lippē sint gelike een rode hayrband / ende dyn gekose is soet: dyn leeraers die doog die lippen bedieden wozden / die verkundigen die luiden myn rode bloed / daer mede ic haer verloste: en si sint ook barmende in broederlike liefde / gelike als *Coccus* brandet in syn coleur / ende binden die menichte der roehoozders inde eenigheid des geloofs / gelike de hairband die menighte der locken tsamen dwinget. Haer kose ofte spzake is soete soete / wand si kundicht die luiden die soetheid des ewigē leuens. dyn wangen syn gelike den bzeucke des Granaet-appels: behalue dat dat noch innerlike in di verholē is. Dyn leeraers / die doog die wangen beduidet wozden / die sint scamel ins quaeds / ende en scamen haer myns cruces nochte sunder

ſunder ſie guodlichant thar ana, ande ſie kundent hiron *auditoribus*, welich *cándor lucis aternæ* himo cuman is vone thero rode mines bluodes, ande duont thaz allaz *propter vilitatem fraternæ multitudinis, quæ per multitudinem grandrum intelligitur.* Thin hals is ſamo Dauithes wighus, thar thiu were ouene gewrocht is, thuſent ſchilde hangent an thero were, ande allerſlachto wighwaphane. Mine *doctores qui per collum figurantur*, wanda ſie *mediatores ſunt inter me & populum*, alſo ther hals ze ſamene vogat thaz hoiuet ande then lichamo, ande ſie ouch themo liude ambechtent *cibos aternæ vitæ*, ande himo opphenent thie doychene thero *ſacræ ſcripturæ*, alſo ther hals thaz ezzan in dragat, ande auor thie ſtemma vz dragat, thie ſint gelich themo Dauithis wighuſe. Dauithes namo wirthet geantfriſtet *manuſortis*, thaz quijt armſtrangigh. Thaz bin ich *qui vici fortem, id eſt, diabolum, & ſpolia eius diſtribui.* Thaz min wighuis, thaz ſint thie, thie ther vore ander liud alſo verro ouerdrepheńt mit hiro kunſte, ande mit hiro woledada, ſamo thaz wighus ouerdrephet andere gezimbere. An themo wighuſe is thiu were gemachot, wanda thie *doctores* cunnon, thiu *ſacramenta ſcripturarum*, thar man ana vindet thiu *firmiſſima munimenta* minero *præceptorum*, mit then man thie

lidens niet/ dan hebben daer een behagen in/ eñ kundigent hare toehoorders wat een claerheyd des ceuwigen lichts hem geramen is bande roodheyd mines bloeders: en doen dat alle tot profyt der gemeene bloeders/ die dooy die menichte der heeren verekent worden. Dyn hals is gelyc Dauids wyghuys/ daer een bolſtwere op gewrocht is/ duſent ſchilden hangen aen die were/ ende alderlyp kruggyes wapenē: myne leeraers/ die dooy den hals beteikent worden/ wandi ſi ſint middelaers tuſſchen mi eñ den volke/ gelyc die hals het hooft ende lichaem ſamen doeget/ ende ſi den lieden oec berichten die ſpyſe des ceuwigen leuens/ ende haer openen die beuelyden der Heilliger Scrift/ gelyc die hals dat eeten indraget/ eñ oec den ſtemme uprdzaget/ die ſint gelyc Dauids wyghuſen: Dauids name wort vertaalt *manuſortis*, dat is: ſtarke inde hand/ dat den ic die den ſtarke/ dat is/ den duuel verwonnen hebbe/ eñ ſinen roof uptgedeelt/ dat myn wyghuys/ dat ſine die/ die daer anders luiden ſo verre ouerdzaen mit hare wyſheyd/ eñ mit hare goede werken/ gelyc dat wyghuys andere getimmerte te houen gaet. an yet wighuiſe is de were gemaect/ wand die leeraers kennē die Sacramenten der H. Scrifden/ daermen die ſtarke weren minet gebaden aen vindet/ mit den welkē men die tegenſtri-

aduersarias potestates muga wither driuan van minero burg, *que in es.* An thero were hangen thusent scilde, thaz sint thie *innumera præsidia*, thie ich thir ze scirmo ande ze warningā hauo geschaphot. Bi thē thusent schildē hanget ouch allerslaghte wige waphene bitheruere knehto, thaz is al thaz geruste guodero lero, ande guodero wercho. Zuene thine spune sint samo zuey zuinele kizze thero reion, thie ther weythenent vnder thē lilion, vnze ther dagh vphge, ande ther naght scada hinan wieche. Mine *doctores* thie ther mit *lacte diuini verbi* ziehent beythe *Iudaicum populum* ioch *gentilem*, thie sint gelich then zuinelen rehkizzon, wanda sie sint mine kind, *qui per capream significor.* *Caprea* thiu is *mundum animal*, *& acutissime videt*, ande weythenet gerno in thero hohe, vone thiu bezeychenet siu mich, ich thie *naturaliter mundus sum*, ande ich siho ouch vilo clare, *quia nullum me latet secretum*, mīn weythe is ouch an then bergan, *id est, in his qui terrena despiciunt.* Mich bilethent ouch thie thine *doctores* mit thero *munditia mentis & corporis*, ande mit *acuta prouisione fraterna utilitatis*, ande mit *despectu terrenorum.* Sie sint ouch zuinele, wāda sie hauan *dilectionē meam & proximi.* Sie weythenen ouch in thirro wereldthimstre vnder then liliā, thaz sint thie luttere ande thie scona sinne thero heiligā scriphte.

bende machten / dat minen burght dik gesyst / mach verdriuen. Aen de weer hangen dusent scildē / dat sint de ontallike gaernissoenē / die ic di tot een beschermynge ende bewaeringe hebbe geschapen. bi den scilden hangt ooc alderhande crēchsswapenē van sterke knechtē / dat is al die rustinge der goeder lere / ende goeder werkē. Mīn twee burstē sint gelike twee ionge tweelingen der Riehen / die daer weiden onder die lelien / bute dē dagh op gaet / ende die nachtschadue heene wijcke. mīn leraers die daer mit dē melk des Godliken woordes / beide dat Joodsche eñ Heidensche volk sugen / die sint gelijc die ionge tweelingē vande Riehen / wand si sint mīn kinder / die dooy die Riehe bereikent woorde. Een Riehe is een rein dier en siet seer scarp / en weidet geerne aende hooghte / daerom betekent zi mi / die van naturen rein den / eñ ooc seer claer sie / waer mi gōt hemmisse verburgen is. mīn weidinge is ooc aen den bergen / dat sint die geene die aerdsche dingen versmaden. Mīt beliden ooc dine leraers mit de reinigheid hares herte ende inthaems / ende mit die scarpe bedsoeginge des goeden berkiken nuts / ende mit versmadinge der aerdsche dingen. Si sint ooc tweelingen / want si hebben minne tiefde / eñ des naesten: si weiden ooc inden wegēn deemsser onder de lelien / dat sint die loutere ende scone sinnen der H. Scrifte.

Thaz

Thaz duont ſie alſo lango, vnzhin ther dagh vphge, thaz is thanne ſo ich him werthe *reuelatus facie ad faciem*, ſo wiechet oueh thero naght ſcada hinan, quia *mors & dolor & luctus amplius non erunt*. Ich willa varan ze themo mirrhe bergo, ande ze themo wirouch huuele. Ich willo mich then nachan *qui terrena deſpicinnt*, ande thie ther *carnem ſuam mortificant cum vitiis & concupiſcentiis*, ande thie ther ouch mir thaz offer bringent thes goden willon ande thes reinen gebedes. Mit alla biſt tu ſcona friundina min, ande neghein meila ne is an thir. Thu ne biſt nieht ze einer genodo ſcona an then *præcipuis membris, id eſt, doctoribus, & virginibus*, ſunder ioh an then *continentibus, & coniugatis*, ande an allon then thie ther niet ne hauent cheine *maculam grauioris peccati*, noh ne cheine *rugam callidæ duplicitatis*. Kum mir van *Libano* min gemahela, cum mir van *Libano*, cum mir. Thu wertheſt gezieret van thero ſpizzon thero hohé bergo Amana, ande Sanir, ande Hermon, an then ther ſint leuwó legor, ande pardon holer. Iile ze mir min gemahela mit *dealbatione baptiſmatis*, thaz thu thich alſo ſcona behaldes, alſo ſcona ſo thu biſt worthan in thero douphe thar thu vntfingaſt *remiſſionem omnium peccatorum*. Thrie ſtund hauon ich thich gelathot, thaz thu wizzeſt, thaz thu thurgnatigh ſcalt ſin an then thein dugathé, ſide,

Dat doen ſi alſo lange vnte den dagh opgaet/dat is/dan als ic hem wozde geopenbaert van aengeſichte te tot aengeſichte/ dat wört oor die nacht-ſcadue heene/ wandt daer en ſal niemer doot/ noch wedom/ noch rouwe weſe. Ie wil daer tot die mirrebergen ende tot die wieroochreuuglen: ic wil dien nahen die aerdſche dingen verſmaden/ eñ die haere bloes dooden met alle die luſten eñ begeerlicheiden/ende mi het offer des goeden wilos ende reinen gebedes bzengē. Mit allen biſtu ſcoō mijn bziendinne/eñ daer is geen maele aen di: du biſte niet alleen ſcoonis aen dijn beſte leeden/ dat is leeraers eñ maerchden/ maer doc aē den maetigen ende gehlicten/ ende aen allen dien die daer geen maels der gronen ſonden/ noch te cimpele der ſcalcker duhbelheid en hebben. Koome mi van Libano mijn bruide/coome mi bi Libano/coome/ du warſte verciered van die ſpitſen des hogen bergs Amana ende Sanir/ eñ Hermon/ die daer ſint Leuwen-leger/ ende Pardon-holen. Coom tot mi mijn bruide/ met die reininge des doopes/ dar du bi alſo ſoone houweſte/ alſo ſcone als du biſte gewozden in den doope/ daer du die vergeuinge der ſonden ontfangen hebſte. tot dzie ſtonden heb ic di geroepen/ op dat du weerſte/ datſu aē dzie deuchdē begenadicht ſalſte ſijn/ geloouc/

ſpe, & caritate, other ioh *in cogitatione, locutione, & opere.* Leyſtes tu mir thie truwa, ſih welicha genatha ich thir ſkeinon noh in thirro werelde. Ich geſcapho, thaz thie Keyſere, ande thie Cuninga, ande andero wereldfureſton thie nu ſizzent in themo herſtuole, ande ſie withęr thir *ſuperbiunt* mith liſte ande mith grimme, alſo thie *pardi* ande thie lewon, thaz ſie *adorabunt veſtigia pedum tuorum*, ande ſie mith thinero lera hinan werphent thie *maculoſam peccatorum varietatem*, ande thie *ſecularem ferocitatem*, ande ſie ſich bekierent *ad Chriſtianam religionem.* Geſeeret haueſtu mir min herzo ſueſter min gemahela, geſeeret haueſtu mir min herzo, in einemo thinero ougan, other in einemo hare thines hálſes. Min ſueſter, *propter quam incarnatus ſum*, min gemahela, *quam deſponſi mihi dote ſanguinis mei*, thurgh thinan willan tholedo ich thie wundan *clauorum & lanceæ* an themo cruce, ande thaz leith ich thurgh einen iegelichan thinero *doctorum*, *qui per oculos figurantur*, *quia ſubiectis. vtilia prouident*, ande thurgh einen iegelichan *fidelium auditorum qui adhærent doctoribus* alſo thaz vahs themo halſe, ande ſo wie vilo ſo hiro ſi, ſie ſint ie thoch *vnum in confeſſione nominis mei.* Wie ſcone ſint thine ſpúne ſueſter min gemahela. Wie niedſam mir ſint thine *doctores*, thie ther ſpúhaft ſint mit *copia cæleſtis doctrinæ*,

hope/ende lieſde/ofte oor denken/ſpreken en werken. Hou mi die trou: ſie welke genade ic di betone noch inde wereld/ic ſcaf dat de Keiſer/die Koning/ende andere wereldſ-boſten/die daer ſitten inde ſtoele/ende regen di haerdigh ſyn met liſten en mit grimmen/gelijc die Lúwarden en leeuwen/dat ſi die ſporen diner voeten ſullen eeren/en dooz dtus leere heene werpen die verſcheiden maelen der ſonden en wereldſke grimmigheid/en haer bekeeren tot die Chriſtelike religie. Du hebſte mi dat hert verſeert mijn ſuſter/mijn bruide/du hebſte mi dat hert verſeert dooz een van dinen ogen/dooz het haar van dinen hals: mijn ſuſter/om den welken ic bleef gewonden den/mijn bruide/dit ic getrout hebbe met den marelſtat mines bloedes: om dinen willen lede ic die wunde der nagelen/ende lancie aen den cruſe: ende dat leed ic om een iegelijc van dijn hortoze/die dooz de oogen bedruidet worden/want ſi voorſorgen het ploſſt der onderdanen/ende om een iegelijc vande gelouigé toehoorders/die den leeraers aenhangen/gelijc het haar aen dat hals/ende hoe veel datter ooc zijn/ſi ſijn doch alle een inde belidinge mines naems. Hoe ſcone ſint dijn burſten ſuſter/mijn bruid hoe aengenaem ſijn mi dine leeraers die daer burſtachtigh ſijn dooz die ouerulodigheid des hemelſchen leeres/ende

ande

ande ſie thie *parvulos ſenſu nutriunt* mit thero mileche *ſimplicioris prædicationis*, vnze ſie *paulatim* volle bringan *ad ſolidum cibum Evangelicæ perfectionis*. Bezzere ſint thine ſpune than ther win, ande ther ſtank thinero ſaluon, ther is ouer alle ſtankwurze. Bezzer is thiu muoderliche ſuoze mines *Evangelij* thie thu *prædicas*, *& quæ per lac figuratur*, thanne therro aldon ewon *aſperitas*, *quæ per vinum ſignificatur*. Auor thiu maara minero *gratia quæ per vnguentum exprimitur*, thiu cumet verrar, ande gelocchet manigara menniſchon ze ſich, thanne alle thie *legales obſeruationes*, wanda nu *ſub gratia* manigara *exercitia virtutum* vure cument, *in virginitate*, *in continentia*, *in eleemoſynis*, *& cæteris bonis operibus*, thanne ieer dade *ſub lege*. Thine leffa gemahela ſint trieffenter wabo. Honigh ande miloch is vnder thiner zungon, ande ther ſtank thinero wade is alſo wiroches ſtank. Thine *doctores qui per fauum figurantur*, thie vure bringent hiron *auditoribus* then claran drank *ſpiritalis dulcedinis ex ſuperficie litteræ*, wanda alſo ther hunich ſueuet in themo wahſe, alſo is verholan *ſpiritalis intelligentia in hiſtorica narratione*. Vnder therro ſelfero *doctorum* zungon is honigh ande miloch; wanda ſie thie *perfectos inſtruunt* mith *ſpiritalis ſenſus dulcedine*, ande auor thie *infirmos auditores nutriunt* mit

die die cleinen van ſinnen boedt met den melk der ſimpelder leere / vnt dar ſi die allenſkens bringt an die ſtarke ſpoſe der Euangeliſcher leere. Wyn burſte ſyn lieflikker dan wyn / ende den roock diner ſalue is bouen alle crudere: liefliker is die moederlike ſoetigheit mines Euangelijs / die du prædeeſte / welk doog melk bedudet wozt / dan des oudes Wets ſcarpigheit / welke doog de wyn betekent wozt. Die mare miner genaden / die doog de ſalue bediedet wozt / coome derber / ende lorket meer menſchen tot haer / dan alle des Wets onderboudingen / wand daer nu onder de genade menige oeffeningen der deuchden vooztcomē / in reinigheit / in matigheit / in aelmoeſen / en andere goede werken / als het bede onder de Wet. Thie lippen mine bzuid zyn als bzuyende honichſeem / honich en melk is onder dine tonge / ende den roock diner clederen is als roock van wieroock. Dyn leeraers / die doog de honigſeem bedudet worden dzengen haer toehoozders den claren dzanck des geeſtelicken ſoetigheids int den letter: wand gelijc den honigh ſweeft in het was / alſo is dat geeſtelike verſtand verholē inde hiſtoziſce verteellinge, onder der ſelver leeraers tonge is honich ende melk / wand ſi lecren den volmaecten mit die ſoetigheit des geeſtelicken ſins / en boeden den ſwaken toehoozders mit

Digitized by Google

thero miloche *historialis verbi*. Auor thin wad ſtank is ſamo wiroches, wanda alſo thiu wad then lichamon ziret an menniſkon geſihte, ſamo zirent thich guode wercho an minero anſiune, ſo wether ſo ſie gefremet werthent *per prælatos*, other *per ſubditos*, ande ſie alle vntfahon ich *vice orationum, qua per thas figurantur*. Thu biſt wola ſlozhaft gardo ſueſter min gemahela, gardo ſlozhaft, brunno beſigelad. Wanda allerſlahta dugetha an thir quekkent, alſo in themo gardon allerſlahta krud gruoient, vone thiu hauon ich thich an allen halſuon bewaret *angelicis præſidiis* wither themo diuuel thaz thie *volucres cæli* niet ne muga *tollere ſemen verbi Dei de cordibus electorum*. Ther gardo is alliz ana gefuhtet mit themo beſigaladen brunnen, wanda thiu *corda credentium* necheinen *fructum boni operis* bringan ni mugan *ſine gratia ſpiritus ſancti*. Ther brunno is beſigelat, *quia ſcientia verbi mei reſeranda eſt mundis & ſtudioſis*, ande is auor *occultanda impuris & deſidioſis*, *nec enim fas eſt proicere margaritas ante porcos*, *neque ſanctum dare canibus*. Thine yzphlanza thaz is buomgardo ruodero ephelo, mith allero ſlahto ouezo. Ther thin weinega gardo, ther in *Iudea* was, ther hauet maniga gardon gemachot, wanda thu thu thie *Apoſtolos ſecundum modum traditionatio-*

dem meſt des hiſtoriſchen woords. Mant die reuck binnt cleeren is geſue wieroos: wand geſue her tiegen het lichaem verciert in den menſchen geſicht, alſo verclieren di goeds werken doog myn aenſicht: het ſij datze gebaen wozden of dooz die oozſtanders, ofte dooz die onderdanen, ic ontfangze alle inde plaetſe van gebeden, die dooz de wieroock beduider wozdt. du biſt een beſlooten gaerde, myn ſuſter en bruid, een beſloten gaerde, een beſegelde bozne: wand alderhande beuehden aen di leuſ geſue allerlep cruiden inde gaerde gropen, daeromme heb ic di allenthaluen bewaert met garniſoenen der Engelen, tegen den duuel, op dat de vogelen des hemels het ſaed des woords Gods niet mogen nemen upt die herten der teeozen. Dit hof is allerſd genochzet met den beſegelden bozne, wand de herte der gelouigen geen ſcuehte der goede werken booztbzengen mogen, under die genade des H. Geeſts. De bozne is beſegelt, wand die kenniſſe mines woords moet dē reinen, en neerſtigen geopent wozdē, maer den onreinen en luien verburgen bliuen, wand ten is niet geoozloofe den peerlen dooz die verkens te wozpen, nach het gelige dē hoenden te geuen. Myne aſplantinge, dat is een boomgarde van Granaetappelen, bol allerlep ooſten. Myne cleine

hof dat in Iodenland was, dat heeft menige houen gemaect, wand dog du die Apoſtolen na myn booſchickinge hebſte

nem

nem disseminasti, tho wurthan maniga *incrementa virtutum per totum mundum*, ze erist nah him, an then thie ruode mines bluodes mit *effusione sui sanguinis* biletheden, thar nah an then *connenticulis fidelium, quibus est cor unum & anima una*, therro ther ein ze anderen *mutua caritate cohærent*, also *multa grana sub uno cortice mali punici continentur*, ande an then allerslahta dugatha vunden werthent, samo in themo boumgardo allerslahta ouaz. In thinemo garden sint gewassen *aromaticæ arbores*, ande allero slahta bouma, thie vphon Libano gewassen sint. *In congregatione iustorum* thar schinen allerslahte dugathe, *quæ per aromaticas arbores designantur*. Therro dugathen allero anaginna scal sin *assidua commemoratio gratiæ cælestis*, wanda *nemo fidelis* scal *præsumere de suis meritis, sed tantum de spe gratiæ meæ, quia sine me nihil potestis facere*. Thie hiro herza an themo thinga geueestenont mit *rore gratiæ cælestis dealbati*, samo *semen* Cypri, thaz ther gelich is *manna de cælo venienti*, thar nah werthen sie liumhaftig godero wercho, ande is ther liumunt also suoze samo *odor nardi*, ande thihent ouch de *virtute in virtutem*, also thiu *cacumina foliorum nardi* sih zebreident in aher, so einemo wirthet gegiuon *per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides, alij genera*

uptgesapt / doe quamen meenige atwassingen der deuchdon dooz alle de wereldt: tē eerstē na hem / aen dien die de roodheid mines bloeds mēdde uptsoringe haren bloeds beleden / daer na aende bergaderinge der gelouigen / den welken een herr ende een siele is / die met onderlinge liefde aen malcander hangen / gelijc desl heerrum: onder her sril ban een Granaet-appel ijn begrepen / ende aen dien daer alderhande deuchden geuonden worden / geijc inden boomgard alderhāde oost. In dinen hof sint allerlej eruid boomen gewassen / ende allerlej boomen / dib op Libano wassen. inde bergaderinge der ijonnen daer schinen allerlej deuchden / welk dooz de eruide pomen beduidet worden. Het begin aller deuchden sal sijn een gestadigh gedenken des Godlisken genaden: wand sepn gelouige sal hem beroemen sijner verdienst maer alleen op de hape mmer genade / wand sonder mi en moochdi niet doen. die haer herre op een ding bestigen niet die douwe der Hemelscher genade gereicht / gelijc het saed ban Cypzus / dat het Manna ban den Hemel comēde gelijc is / wozdē daerna beruft ban goede werken / est dat gerucht is so soet als dē reuc ban Nardus / ende dien oock bezet dā deuchde tot deuchden / geijc die toppen der bladeren ban Nardus haer verbzeiden. Den eenen wozdt dooz den Geest gegeuen het woozd der wijsheid / den anderē het woozd der wetenschap / eē anderē het gelooue / een anderē

linguarum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituũ, alij interpretatio sermonũ. Nardus ne scal auor sin *sine cryco*, wanda nehein *virtus* nedouch *sine caritate. Crocus* is goldfare, vone thiu bezeychenet her *meam dilectionem & proximi*, wanda alſo thaz gold diurer is than einigh ander geſmithe, alſo is ouch *caritas precipua omnium virtutum. Crocus* lieſket ouch thaz brinnende fieuer, ſamo duot *caritas*, ſiu leſket ande bethemphet *multitudinem peccatorum.* In thinen *concilijs* ſint ouch *pauperes ſpiritu, quorum eſt regnum celorum*, ande thie ther *verecundi ſunt ad facienda mala*, thie bezeichenet *ſiſtula*, thiu ther is *breuis arbuſcula*, ande ruoderinde hauet. Thir negebriſtent ouch *humiles & contriti corde*, thie ther *fructum afferunt in patientia.* Thie bezeichenet *cinnamomum*, weynegaz boumelin, ande auor michelere crefte, ande ſuozes ſtanches. Then allen ſint auor *eminentiores* thine *doctores*, thie hiro *ſubiectos* alſo verro ouerdrephent mit *celſitudine virtutum*, ande mit *proceritate morum*, alſo thiu *ligna Libani* ouerfahent andere waldholz mit hiro ſcone, ande mit hiro hohe. In thinemo gardon is *mirrha* ande *aloë*, mit allen then hereſten ſaluon. *In numero fidelium* thar ſint michelero *dignitatis caſti & continentes*, thie hiro leuenda *corpus* alſo

te kennisſe der ſprakken/ een andere werkinge der craechte/ een andere voorſegginge/ een andere onderſcheidinge der geeſten/ een andere upteginge der ſprueken. Maer Nardus en ſal niet ſijn ſonder Saffraen/ wand ſet deurhd en doocht ſonder liefde. Saffraen is goudferwe/ daerom betekent het minne en des naeſten liefde: wand gelijc dat goud direr is dan enigh andere ſmeedwerk/ alſo is ooc de liefde boven alle andere deughdē/ Saffraen leſchet ooc die ḃzandende sagedesgeijſt doet de liefde/ die leſchet en verdempt die menighte der ſonden. In dine bergaderingen ſint ooc arme van geeſte/ den welken het rycke der hemelen toebehoort/ ende die daer ſcamachtigh ſijn om quaet te doen/ die betekent *Calamus*, dat een cozt boomken is/ ende rode ſcille heeft: daer en gebreken ooc geen nederige en gebroken van herte/ die ḃuchtē der ijdtheyd voorḃingē/ die beteeckēt het Caneel een clein boomken/ en nochtans băn groote cracht/ en ſoete reuc. Maer bouē allen deſen zijn noch dine leeraers die haer onderdanē alſo verre overtreffen/ met uptnementheyd der deughden/ ende met heerlicheyd der manieren/ als het hout van Libanus met ſijn ſcoonheyd en hoochte alle andere boſ-hout te houen gaet. In dijn hof is myrrhe ende aloe/ met alle deſte ſalven. In het getal der gelouigen ſint băn groote waerdigheyd die reine ende maetighe/ die haer leuende liehaem alſo

Digitized by Google

immune behaldent *a fernore luxuriæ*, ſamo *myrrha & aloë* behaldent thie doden lichamon *a putredine & a vermibus*. Thar ſint ouch mithe *virtuoſi & miſericordes*, thie mit *operibus virtutum reddunt de ſe fragrantiam bonæ operationis*, alſo thie diuren ſaluon thie vol ſint thes guodes ſtanches, ande mit *eleemoſynis relenant miſeros & egenos*, ſamo mit then guoeden ſaluon geheiled wirthent thie gekniſedon ande thie ſiechō lichamon. Thu biſt gardbrunno, thu biſt puzza therro quekken wazzaro thie mit tiuhze fliezent vone Libano. An thir is *ſcientia veritatis*, thiu ther *in ſacra ſcriptura* iefthes war alſo ophan is ſamo ther fliezende brunno, wanda ſiu is liht ze vernemene: iefthes war is ſiu alſo thiu puzza thar vz man thaz wazzar mit arbeide ſcephet, wanda ſiu vnſemfte is ze vernemene. Thiu geſcripht hauet ſamo thrada vard, alſo thaz bergwazzer, wanda thie ther *dealbati ſunt baptiſmate & bonis operibus*, thie ne tholeden eer in themo thinemo *primitiuo horto* noh hinna vure ne tholent in allē then *hortis* thie ther vone thinen *primitiis* gephlanzet ſint neheinen *obicem falſitatis, quia fluminis impetus, virtus ſcilicet ſacri eloquij, lætificat ciuitatem meam.*

bÿ houdē dā die hitten der welthiſtē/ geſiē wÿrthe ende aloe die doode lichamen dan verrōttingē eñ wurmē bewaren. Daer ſint oot vromē eñ barmhertige die met die werken der deuchden genen eenen reuc dan goede werken/ geſiē die roſtelÿke ſalue die vol ſint des goeden reuckes/ eñ mit gelmoeſen die elendige ende behoeſtige verlichten/ geſiē die gheneſende ende ſiechē lichamen dooz goede ſalue geheled worden. Du biſte een hofdoyne/ du biſte een putte der leuende waterē/ die dan Libano met gedÿnis blieten/ bÿ di is die wetenſchap der waerheid/ die inde heilige Scrifturen op ſommige plaetſen ſo claer is/ als een ſpringende fontein/ wandē ſi is licht te vernemē/ eñ op ſommige plaetſen als een put is/ daermen het water met arbeid upt ſcept/ wāt ſi is onſaft te vernemen. Die ſcrift heeft gelÿke baerd als dat berg-water: wāt die daer gereinicht ſint dooz den doope ende goede werken/ en leden eer in dīt eerſten hof/ nach en lÿden nu dooz in alle die andere houen/ die han den eerſten geplāntet ſint/ geen beſeſſel der valſcheid/ want het gedruys des reuters/ naemlÿck die cracht des heyligē woozts/ verblÿdt mine ſtadt.

ANNOTATIO.

ANANA *thaz*] Id eſt, *ſonder dat*, hoc eſt, ſine illo, aut præterquam illud: hinc Germanis ſuperioribus eſt *an, one*, aut *ohne*, pro, ſine, abſque, præter, tam in compoſitione,

positione, quam extra compositionem vsitatissimum, nobis non nisi in compositione. Videat huc qui velit doctissimum dictionariolum Teutonico-Latinum D. Cornelij Kiliani.

Vahs] Id est, capillus. hinc nostrum, *vaese*, *vaesken*, *vese*, *veesken*, pro fibra, capillamento, festuca.

Corter, & infra, *cortare*,] Pro grege ponitur.

Zene] Id est, dentes. hinc Germanis superioribus *zaen*, significat dentem, & *zaen on lucken*, continui dentes.

Zuchte] Pro fœtibus, nescio an a *zihen*, *gezogen*, vnde *zug*.

Bures] Id est, surgit: vnde nostrum, *beuren* aut *boren* pro erigere, tollere, leuare, eleuare.

Binde] Pro vitta, aut ligamento, nobis vsitatius *bindsel* aut *bande*, a verbo, *binden*, ligare, nectere, vincire.

Gekose, & paulo infra *kose*,] Pro loquela, eloquio & sermone: vnde nobis verbum *kosen*, loqui, sermocinari, blande fari, suauiter dicere.

Kundent] Id est, annunciant, notum faciunt, venit a nomine *kunde*, siue *konde*, id est, notitia: vnde componitur vox *oorkende*, pro testimonio primario & certo. de quo videantur Becanus & Kilianus.

Bruch] Pro fractura, Germanis superioribus etiamnum vsitatum, nobis dicitur *broke*, aut *breucke*, a verbo *breken*, pro ruptura, & fractura.

Guodlichaus] Id est, acquiescunt, gratum habent: verbum compositum ex nomine *guod*, quod significat bonum, gratum, acceptum, & verbo, *lichen*, quod significat, placere, de quo etiam supra diximus. & hinc credo, nostra verba, *goeliken*, & *vergoeliken*, pro in meliorem partem accipere & interpretari.

Wighuis] Hoc est, castrum, aut castellum, nomen compositum a *wige*, quod significat prælium, pugnam, bellum, & *huse*, quod significat domum. vocabulū superioris ætatis scriptoribus vsitatissimum, & nostris hominibus multo notius & commodius, quam quæ nunc ab alienigenis inuehuntur, *fort*, aut *fortresse*. aliaque similia bellica verba, vt sunt, *ranelin*, *trenchee*, *casamatte*, *rempart*, *contrescarpe*, *approche*, *aduenue*, *retraicte*, *garde*, *auantgarde*, *arriere-garde*, *salie*, *secconde*, *charge*, *sentinelle*, *cerselet*, *casquet*, *ceetelas*,

Digitized by Google

coetelas, poingaert, & monstra verborum nostris hominibus, qui magis bene faciendo, quam bene dicendo Patriæ prodesse student, & non tam verbis, quam factis faciendis intenti sunt, vsitata. quamuis nec iis forte significantiores voces deessent, vt patet ex *blochuis, bolwerk, borstweer, strijcweer, blide, beere, catte, magnele, armborst, hardaxe, pollaxe, hellebarde, spietse, harnas, rustling, halsberg, kreeft, stormhoed, degen, dolle, poocke, hesse*, & cætera infinita cum factis ficta, & nouiter fingenda.

Were] Idem esse videtur cum illo quod nos compositæ *borstwere*, dicimus, pro lorica castrorum, & structura in muro aut vallo, pectus, vt lorica, muniens: nam alioqui *weer*, aut *geweer*, significat, arma, munitionem & defensionem; vnde dicimus, *weer bieden, weer doen*, id est, defendere.

Armstrangigh,] Compositum ex voce *arm*, quod significat, brachium, & armum, ad hominem translatum; & *strangigh*, quod significat fortem, *gnauum*, strenuum: vnde Anglis, *stronge*, eodem significatu, nobis *streng*, non multum diuerso, sicut & Germanis, pro acri, austero, strenuo, gnauo & imperioso.

Ouerdrepeut] Id est, anteeunt, a verbo *ouerdrephen*, vnde nobis credo *ouertreffen*, pro *ouerdrauen*, id est, antecellere, anteire, præcellere, præstare & superare.

Geruste] Pro *rustinge*, *toerustinge*, id est, apparatus, præparatio, instructus, quamuis alioqui *rustling* etiam significet arma, siue armaturam.

Zuinele kixſ.] Gemellæ capellæ, siue catuli capræ. primum factum est a *zuene*, quod duo significat, posterius a *Geis*, quod capram, vnde diminutiuum Germanis superioribus *kitſlin*, pro capella.

Nachan,] Hoc est *naecken*, quod hinc factum videtur quasi dicas, *nah-han*, pro *hauon*, hoc est, prope tenere. nisi malis a *nah-ghan*, id est, prope accidere: significat enim *naecken*, propinquare, appropinquare, instare, imminere, in propinquo esse.

Meila] Id est, macula, nobis vsitatius est *maele*.

Leyſtes] Id est, præstas; a verbo *leiſten*, siue *leeſten*, vt nunc frequentius, quod significat præstare, satisfacere.

Geſcapho] Id est, *make*, a verbo *ſcapham*, quod significat facere, conficere, perficere, vnde Germanis superiori-

bus

bus *schaffen*, creare, & interdum procurare, præparare, vnde *schafner*, œconomus, procurator.

Grimme] Id est, furore, ira & austeritate, nobis vsitatius est *grimmigheid*, pro eodem.

Geseeres] Id est, læsisti, dolore affecisti, videtur factum a nomine *seer*, quod dolorem significat, & nobis vsitatum est *verseeren*, pro dolere, dolore afficere. Item vlcerare, exulcerare.

Tholedo] Id est, patiebar, ferebam: hinc nostrum *dulden*, quod significat, ferre, pati, sufferre, a particula, seu, vt Hebræi loquuntur, radice, *duld*, pro patientia.

Trieffenter wabe] Id est, fauus distillans, a verbo *trieffen*, quod nobis *drupen*, aut *droppen*, stillare, distillare, a nomine *trieff*, *dropf*, *drup*, aut *drop*, quod significat stillã. quam vocem primum obseruauimus in interpretatione vocis Mariæ, quam Ecclesia hactenus ex corrupto D. Hieronymi loco *stellam maris*, cum *stillam* dicere deberet, interpretata est.

Wnde] Id est, vestis, vestimentum, nobis *gewade*, de quo supra.

Gefremet] Id est, *gedaen*.

Slozhaft] Id est, vt habet Latinus textus, conclusus, hoc est, *gesloten*, vel *beslosen*, est autem nomen compositum ex particula *sloz*, quod significat seram & claustrum, & interdum arcem, castrum, aut castellum, & adiectiua particula *haft*, cuius loco nos frequentius *haftich*, aut *achtich*, ponimus. vt *manhaftich*, *vrouwachtich*, virilis, muliebris.

Brunno] Nobis per metathesim *burne*, aut *borne*, pro puteo, & fonte, & composite *bernput*, pro puteo, præcipue aquæ viuæ, & perpetuo nascentis.

Kuekkent,] Id est, viuunt: vnde nostrum *quicken*, & *queken*, neutrum, pro viuere, moueri, & actiuum vsitatius, pro nutrire, alere, educare, a nomine *quick*, quod significat viuum, agilem, & mobilem, vnde *quicsiluer*, argentum viuum, & infra, *quekken-waz?aro*, aqua viua.

Gesuhtet] Id est, *genechtichet*, madidus factus, a nomine *vuchs*, aut *vocht*, quod nobis adiectiue madidum, & substantiue madorem & humiditatem significat.

Ruodero epholo] Id est, malum punicum, hic a colore intrinseco

intrinseco dictum, vt nobis a granorum multitudine *granaet-appel*, auctore D. Hadr. Iunio.

Biletheden] Id est, *beleden*, confessi sunt, a verbo, *bilethen*, nobis, *beliden*, confiteri, profiteri.

Liumhaftig] Id est, celebres, famosi: compositum ex *liumbe*, quod hinc paulo post, vt & supra, *liumunt*, dicitur, pro fama, opinione, celebritate, & laude, vt etiam supra annotauimus, atque particula *haftig*, de quo paulo ante.

Thihen] Id est, promouentur, increscunt, vnde nobis *dijen*, aut *diden*, siue vt alij etiam *dyghen*, coalere, coalescere, augeri, increscere, coagmentari, & promoueri in maius atque melius, vt hic conclnne in textu dicitur de virtute in virtutem.

Ne douch] *En doge*, hoc est, valet: vnde nobis verbum *doghen*, & *deughen*, pro valere, probum esse.

Goldfare] Germanis superioribus, *goldfarb*, nobis *goudvarwig*, aureolus, aurei coloris.

Liesket] Siue *lesket*, vt sequenti versu, id est, extinguit, vnde nostrum *lesschen*, extinguere, restinguere, reprimere & coercere ignem siue ardorem.

Fieuer] Id est, febris, a *feur*, id est, igne forte, vt Latine febris a feruore, quod sit nimius feruor natiui caloris in corde excitatus. hanc maiores nostri *sage*, appellarunt, nos *cortse*, Alamani, *feber*, Gall. *feure*, Ital. *febre*, Hisp. *fiebre*, veteres quidam etiam *riside*, *ridde*, *rede*, *redde*, & *ritse*, a tremore siue horrore, vocarunt.

Bethemphet] Id est, extinguit, obterit, vnde nostrum *dempen*, pro obterere, proterere, conculcare, extinguere, & suffocare.

Rinde] Id est, cortex, Germanis superioribus etiamnum vsitatum pro eodem. vnde nostrum *rin*, aut *rind*, quo coriarij pelles depsere solent, dictum. & apud D. Hadr. Iun. in voce Rhus coriaria, *qui cortice arboris vtuntur ad spissanda coria*, potius legendum putem, quam quod legitur, *qui folio arboris*. quamuis hic aqua hæreat, & difficile sit cornicum oculos configere.

Thir negebrisent] Id est, tibi non desunt, ni fallor, *Gebraesten* enim Germanis superioribus significat indigentiam & inopiam.

Gehm-

Geſknisedon] Id eſt, concuſſa, contuſa, a verbo *knisan*, nunc vſitatius *kneuſen*, aut *knoſen*, pro quaſſare, concutere, contundere, frangere, comminuere.

Gardbrunno] Id eſt, horti puteus, nobis dicitur, *hofput*, aut *tuynput*, nam *tuyn*, Holl. ſignificat hortum, & *putte*, quod hic eodem verſu *puzza* dicitur, puteum.

Tiuhze,] Seu vt mallem legere, *truhze*, ſignificat impetum, violentiam: nobis dicitur *gedruis*, aut *gedruiſch*, pro impetu, violentia. Item ſtrepitu, fremitu, & ſtridore.

Schephet] Id eſt, haurit: vnde noſtrum *ſceppen*, pro haurire, nam alias creare, formare, & condere ſignificat. ad polyſema ergo pertinet, de quibus ſupra.

Chriſtus de Eccleſia dicit.

Surge aquilo & veni auſter, perfla hortũ meũ, & fluent aromata illius.

SVRGE furens aquilo, ſed & auſter blande venito.
Pollet aromatibus meus hic cum flabitis hortus.
O vos infeſtæ partes mihimetque meiſque,
Me permittente non autem præcipiente,
Nunc quaſi torrentes aquilonis ſumite mores,
Sæuitia dura minitando pericula plura,
Eccleſiaque meæ totas vires adhibete.
Nunc quaſi ſuadentes auſtri prætendite mores.
Tendite blandarum molimina decipularum,
Sibilet ex ficto lenis ſuadela loquelis.
Neutro proficitis, ſed cum certamen initis,
Ex odiis veſtris decus illi creſcit honoris.

BVRE thigh northwind, ande kum thu ſuthene wind, thurgh wale minen gardon, thes te thrader ſtinchent ſine pirentton. Ir *perſecutores* minero *Eccleſie*, inwere vuelen willon hengon ich iu zeſcheyne withet hiro, thaz ir beſuochet ſie mit ſamo thradon *terroribus* alſo

Buere di op noordewind / en kom du ſuidewind deurwaai minen tuyn, dese dyaer ſullen haer ſtinken. Gy vervolgers mijner. Hoeckwy ouelen wil ic hengen tegen haer te zoneu, dat gyze beſoect met ſodanige verbaſtheyd als de

ther

ther northwind waiet, ande mit ſamo ſmethelichon *blandimentis* alſo liſno ſuthene wind waiet, mit newetheremo muga dir hiro gederan, ſunder thar mide macho dir ſie liumhaftigh ſtadigare dugatha.

noꝛdtwind waiet / ende met ſo ſmedige ſoetigheit alſo die ſoete ſuidewynd wait / met genen moogt gů haet deren / maer haet mede maeret gůt haet vermaert dan geſtadige deuchden.

ANNOTATIO.

THRADER] Id eſt, citius: comparatiuus a *thrade*, cito: vnde nobis vſitatiſſimum, *drade*, & per ſyncopen *drae*, pro cito, ſubito, celeriter. & comparatiuus *drader*, & *draer*, citius, celerius.

Hengon] Id eſt, permittere: vnde nos vſitate dicimus *ic ſalt niet hengen*, id eſt, non patiar, non permittam, non ſinam; & compoſitum *gehengen*, pro eodem.

Thradon] Id eſt, citus, ſubitis, vnde ſuperiori periodo, *thrada vard*, pro ſubito curſu; quod noſtrum vulgus dicit, *drae vaerd*, ſicut *metter vaerd*, pro cito, ſubito, &c.

Smethelichon] Id eſt, mollibus, nobis *ſmijdigē*, & *geſmijdige*, ſignificat mollem, lenem, & blandum.

Liſno] Id eſt, lenis: vnde nobis per metatheſin *lijnſe*, & per ſyncopen *lijſe*, pro leni, lento, miti, placido, ſubmiſſo, & *lijſelijc*, lente, leniter, dulciter, vt *lijſelijc cloppen aen den ring*, id eſt, leniter cornicem aut annulum oſtij impellere.

Gederan] Id eſt, nocere: nobis eſt verbum *deren*, *deeren*, aut *deyren*, pro nocere, officere, obeſſe, a nomine, *dere*, id eſt, noxa, nocumentum.

CAPVT V.

Eccleſia de Chriſto dicit.

AD ſua iam ſponſus veniat plantaria promptus,
Veſcatur pomis qua noſtris ſeuit in hortis.
Iam dudum ſenſi, quia de me ſpes bona cari
Pronocat, vt partes infeſtas mille per artes

Veniat dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum

Digitized by Google

pomorũ fuorum.

Me circumueniant, nunc aſpera ſpicula figant,
Vere terrentes, nunc falſe blanda loquentes;
Me ſibi ceſſuram reputent ſecum ruituram.
Sed neutris cedens, precor, vt ſponſus mihi præſens
Teſtis in hoc aſsit, quia neutro victa labaſcit
Spes mea, ſiue fides, ſumens certamine vires,
Vt pariant pœnæ maturæ præmia palmæ.

ICH gero thaz min wine kume in ſinen gardon, thaz her thar ezze thaz vuocher ſines eigenen ouezes. Ich hauo vernoman thaz min *ſponſus* verlouwan hauet ſinan ande minan viandan, thaz ſie mich beſuochen, ſumeſtund mit *duris tormentis*, *interdum mollibus blandimentis*, nu werthet her thes wola innena, thaz ich thurgh hiro newether ne ſlafto *a virtutum conſtantia*: wanda nah ſinemo geheyze, *qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſalnus erit*, ande ouch *acerbitas perſecutionum* beran ſcal *maturitatem præmiorum*.

IC begeer dat mijn lief coomt in ſinen tuyn, dat hi daer eete de vruchte ſines eigen oofts. Ic heb vernomen dat minen bruidegom ſinen eñ minen vianden vergunt heeft dat ſi mi beſoecken, ſomtijd met hard lijden, ſomtijd met ſoete aenlockinge, nu ſal hij dat wel bernemen dat ic daer booz niet en ſlappe inde ſtandvastigheit der deuchden: wanda na ſine beloſte, die volſtandigh blijft ten einde toe, die ſal ſaligh zijn, ende die ſtrijdigheit der vervolginge, ſal ſoetigheit der vergeldinge voortbrengen.

ANNOTATIO.

WOCHER] In Latino textu dicitur fructus, quamuis alias videatur ſignificare fœnus.

Werlouwan hauet] Id eſt, permiſit, conſenſit: hinc forte Gallicum, *allouer*, pro *aduouer*, id eſt, conſentire, gratum habere, agnoſcere, approbare.

Innena] Comperire, reperire, Germanis ſuperioribus eſt *innen werden*, reſcire, reſciſcere, in memoriam reuocare. Nobis vero ſimplex verbum *innen*, ſignificat, memorare, monere, in memoriam reuocare. Item cogere & colligere, vt, *ſijn ſchulden innen*, id eſt, debita ſua exigere.

Slafto,] Id eſt, flacceſco: nobis eſt verbum *ſlappen*, pro flacceſcere, langueſcere, laxare, & laxari.

Beran] Id eſt, ferre, producere, de quo ſupra.

Chriſtus

Digitized by Google

Christus dicit ad Ecclesiam.

O soror ad nostrũ descendi sedulus hortum,
Messis aromatica latabar & vbere mirrha,
Degustansque fauum per cerea mella liquatum,
Dulcia vina bibi cum nectare lactis opimi.
Vt tu sponsa cupis mihi delectatio iugis
Permanet electum sanctorum visere cœtum.
Corrigere errantes, infirmos reddere fortes,
Pramia perfectis dare post certamen agonis.
Sunt tamen ex illis quos mortificatio carnis,
Famaque virtutum rebus iam prodita dudum,
Reddidit insignes, bonitatis odore vigentes,
Hos velut emeritos, hinc mortis falce recisos
Condidi in æternũ bene victuros apothecis.
Sunt & adhuc viui, qui dum cælestis opimi
Nectare sunt verbi, fauus est vt melle liquenti,
Hoc aliis ructant, ipsi quoque mente redundant.
Hi proceres, infra manet auditoria turba,
Quæ dum prompta capit quæque a doctoribus audit,
Oblectatur eis veluti dulcedine mellis.
Sunt & in his fortes ad sensus interiores
Notandos habiles, sunt quidam ad sola capaces
Verba, superficiem quæ pandunt historialem.
Quorum diuersam quando contemplor opellam,
Nec votum dispar, licet actio prodeat impar,
Ha mihi sunt epulæ, cibus hic mihi deliciaque.

Veni in hortum meũ soror mea sponsa, messui mirrham meã cum aromatibus meis, comedi fauũ cum melle meo, bibi vinum meũ cum lacte meo.

Ich bim thiccó cuman in minen gardon sueſter min gemahela, ich sneyth thar minen mirrañ mit minen pimenton, ich az thar waben mit minemo honiga, ich drank ouch thar minen win mit minero milicho.

Ich den dicke gecomen in minẽ tupn ſuſter mĩn bzud', ic ſneed' daer minen myzhen met minẽ cruiden / ic at daer mĩn zeem mit mĩn honich / ic dzanc voe minen wĩn met minen melc. Alſo du

Digitized by Google

milicho. Alſo thu geroſt *o ſoror & ſponſa*, thicco hauon ich gewiſet ande alliz ana wiſon ich minero holden *in quibus viridaria virtutum inuenio, vt corrigam errantes, infirmos roborem, perfectos remunerem.* Hiro ſumeliche thie mit *mortificatione carnis, quæ per myrrham figuratur*, ande mit *odore virtutum, qui per aromata ſignificatur, inſignes* waron, thie hauon ich *falce mortis ab hac vita præciſos*, ande hauon ſie *in apothecis æterna patriæ reconditos.* Auor vnder then *qui adhuc in mundo conuerſantur* hauon ich fundan ſumeliche thie ther alſo *vberes ſunt doctrina cæleſti*, ſamo ther wauo thes ſeymes, ande *infra illos, fideles auditores qui delectantur dulcedine verbi mei ſuper mel. Inter auditores* hauon ich ouch thie fundan *qui idonei ſunt ad capienda ſortia ſacramenta, quæ per vinum* figurantur, ande ſumeliche *qui contenti ſunt lacte hiſtorialis verbi*: hero allero fliz thogh her *diuerſis modis* ſich ſcheyne, her is ie thogh min *cibus* ande min *delectatio.*

begeerſte o ſuſter en bguid', hebde ic dicke geuiſiteert en biſitere mine getrouwe noch al aen in den welken ic die boomgaerden der deuchden vinde, op dat ic de dwaelende wise / de kranke ſtarke / die dolmaerte bergelde. Haer ſommige die met dobmge des bleys / welke dooz mirre bedulbet wozt / en met reucke der deuchden / welke die cruiden bedieden / bermaert waren / die hebde ic met dē ſende des hoods upt dit leuen gemapt / en inde apoteken des eruwigē leuens geſet: maer onder dien dis noch inde wereld ſweruen / hebde ic ſommige geuonden dis alſo bol des hemelſchen leers ſyn / als die homichzaeten des zeems / ende onder haer gelouige toehoozders / dis haer bermaken met dis foetighoid mines woozds / bouen hamich. Onder die toehoozders hebde ick oor geuonden / die bequaem zyn om dis hoge ſacramenten te ontfangen / welken dooz die wyn betekēt wozden / en ſommige die te bzeden zyn met de melk des hiſtoziſchen woozds: haer aller blyt / alhoewel ſy op verſcheiden manieren ſeynt / is doch myn ſpys ende myn geneuchte.

ANNOTATIO.

GEWISET & *wiſon*] Hic neutra ſunt, pro viſere, videre, viſitare: nobis ſolum actiue in vſu ſunt pro oſtendere, monſtrare, indicare.

Seymes] Id eſt, mellis, quod etiam noſtratibus quibuſdam meldicatur *zeem*, quamuis alij hoc nomen ad fauum transferant.

Fliz] Id eſt, diligentia, induſtria, ſtudium, Germanis ſuperioribus *fleyſz*, nobis *flijt*, aut *vlijt*, eodem ſignificatu.

Vox

Digitized by Google

Vox Christi ad Apostolos.

FRONTE *dapes hilari precor vt sumatis amici,*
Quas mihi sacrarum pariunt actus animarum.
Delicias Domini quia cognouistis amici,
Congaudete bonis, imitandos hos quoque vobis
Ponite, iustitiæ constante fameque sitique,
Pane mei verbi quo sitis pectore firmi,
Iucundoque calix vos reddat spiritualis,
Nec quasi sensibiles ad mundi quoque labores.

comedite amici mei, bibite & inebriamini carissimi.

EZZET mine friunde, drinket, ande werthet drunkan mine lieueston. Mine friunde, *faciendo quæ præcipio*, mine lieueston, *me super omnia diligendo*, ir hauet wola vernoman waz min *cibus* min *potus* mine *deliciæ* sint, *scilicet profectus maiorum & minorum*. Then scule dir *congaudere*, ande sculed sie bilethen, niet mit slaftheyde, sunder mit *auiditate* ande mit *iucunditate* scule dir alliz ana *esurire & sitire iustitiam, vt satiemini cum apparuerit gloria mea. Panis cor hominis confirmat & vinum lætificat cor hominis*, also scal iuh *panis verbi mei confirmare ad bona facienda*, ande *præclarus calix spiritualis ebrietatis iocundos facere*, ande *quodammodo insensibiles reddere ad mundi mala toleranda.*

GEt mijn vrienden/ drinket / eñ werdt drunken mijn lieffteñ: mijn vrienden/ doende dat ic u beuel / mijn liefste / mijn bauen al bminnende / gij hebt wel vernomē/ wat mijn spijs / mijn drank / ende mijn genuechte is / naemlijc die voortgang der groten eñ cleinen/ met hien suldij u verbijden/ dien suldij beleiden/ niet met slapheid / maer met lust eñ begeerte/ eñ suit altoos voorgerē ende voorsten na gerechtigheid / op dat gij versadet wort als mijnen eere sal verschinen. Het brood verstarct des menschen hert/ eñ dis wijn verheugt des menschen hert: also sal u het brood mines woozts verstarken om goede doen/ eñ den heerlijken kelk des geestelijken drunkenscaps sal u verbliden/ ende bijnaest onbemoeijdt maken om des werelds quaede verdragen.

ANNOTATIO.

SLAFTHEYDE] Id est, languore, compositum & deriuatum a *slafto*, de quo supra, pro flaccido & languente, & adiecta itia particula, *heyde*.

Digitized by Google

Vox Eccleſiæ de ſua requie.

Ego dormio, & cor meũ vigilat.

SOMNVS *abeſt cordi, dum laxo membra quieti.*
Pax aliquanta mihi quia ceſſit munere amici,
Nec patior tales quales rudis ante labores.
Otia contemno, bona liberius faciendo,
Cordis & intuitum defigo libenter in illum.

ICH ſlaphon, ande min herza wachot. Vone mines wines genathan hauon ich eine wijla ruouuon, wanda ich ſuleche arbeyd, ande ſuleche *perſecutiones* nu ne lithon, ſo ich er thes *in initio fidei* tholeda, thes te flizlicher willon ich *ad illum de luce vigilare*, ande thie ougon mines herzan *ad illius amorem intendere*.

Ic ſlaep/ende mũ herte waket. dooz mijns lieſs genade heb ic een wijle ruſte/ wand ic ſulke arbeyd/ eñ ſulke veruolginge nu niet lide / als ic dooz deſen in den begimſel des geloofs dede/ des te blitiger wil ic bi dage op hem waken/ ende die oogẽ mines herten op ſine lieſde ſtellen.

Eccleſia de Chriſto.

Vox dilecti mei pulſantis. Aperi mihi ſoror mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meũ plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.

VOX *audita mihi dudum pulſantis amici,*
Oſtiolum reſera mihi tu germana & amica,
Immaculata mea, nullique nociua columba:
Namque caput mihi ros inſecit, gutta capillos,
Quæ gelidæ noctis vehementer decidit horis.
O mihi quæ ſoror es, quia regni certa coh æres,
De requie grata precor a me ſponſa rogata
Surgere feſtina, poſtponens otia pulchra,
Ad quæ tu tantum tibi gaudes eſſe vacandum,
Laudibus & pſalmis, vt lenta pace fruaris.
Publica fraternis te commiſcere cateruis,
Vtile communi proponito dogma ſaluti.

Nam

Digitized by Google

Nam torpente fide multi retro rediere,
Atque ab amore meo frigescunt ore profano,
Blasphemando patrem, plebemque nocendo fidelem,
Perfidia tenebris pressuris continuatis.
Exuta tunica rursus ne reuestiar illa? Expoliaui me tunica mea, quomodo induarilla?
Num ne pedes lotos rursus faciam lutulentos? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?
Vita quidem lectum contemplatiua quietum
Iam mihi præbebat, solumque vacare libebat
Laudibus & psalmis, curis de corde fugatis,
Officio verbi nunc vox insistere amici
Me iubet, vt tractem fraternam commoditatem:
Ergo quid faciam? num semiuerbia fiam?
Mente coquor dudum, consueta relinquere durum,
Durius at multo, me contradicere iusso.
Si subeam verbum, restabit & hoc mihi certum,
Ingenti cura dare fratribus exteriora.
Hæc referent tunicam mihi sollicitudinis illam,
Quam prius exueram facie quoque puluerulentam,
Actio me secli, quam luctus flumine tersi.
Missa per insertam dilecti dextra fenestram Dilectus meus misit manũ suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactũ eius.
Me subito tetigit, ventremque meum tremefecit.
Dum requie iugi cupiens intrinsecus vti,
Differo præceptis prompte parere iubentis,
Verbis & factis quærendo quod vtile multis,
Aduenientis cordi clemens miseratio Christi,
Me veluti tetigit, sensusque meos stupefecit;
Vt recolens digne quid pro me pertulit ipse,
Non mala formidem, non aspera ferre recusem,
Dum modo fautorem se præbeat vt monitorem.
Surrexi propere sponso cupiens aperire. Surrexi, vt aperirem dilecto meo. Manus
De manibus mirrham distillaui liquefactam,
Et digiti mirrha se compleuere probata.

Digitized by Google

mex ſtillauerunt mirrhã, & digiti mei pleni mirrha probatiſſima.

Poſt monitum ſponſi mentem pigredine ab omni
Protinus erexi, greſſus ſint vt mihi recti,
Vt pedibus pulchris proferrem munia pacis.
Membraque condiui ſic mirra ſpirituali,
Vt bona quæ loquerer, male viuens non reprobarer.
Hoc quoque diſcernens, vt famæ ludicra ſpernens,
Nil foris oſtentem, ſed ſponſi præmia ſperem.

Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo, at ille declinauerat, atq. tranſierat.

Oſtioli vectem dum concita iam remouerem,
Aufugiens a me dilectus ceſſerat inde,
Cuncta reſiſtendi remouens molimina menti.
Parueram ſponſo, verbi officium ſubeundo,
Vt bona ſubiectis daret exemplaria factis
Et mea mens humilis & caſtigatio carnis.
Hiſce modis inquam dum me reor eſſe propinquam
Eius ad exemplum, daret vt mihi ſe manifeſtum,
Elongata magis mihi cognitio Deitatis:
Quam nequit intuitus digne ſpecularier vllus
Humana mentis ſub carnis faſce gementis.

Anima mea liquefacta eſt, vt locutus eſt.

Dum mihi verba dedit, mentem miſera liquefecit.
Corporeæ molis quamuis vallata tenebris
Ad ſponſi faciem nequeam ſuſtollere mentem,
Vtpote quam viui nequeunt homines ſpeculari:
Sic tamen incalui monitoris voce ſalubri,
Vt mihi nil libeat niſi commanſiſſe, ſed artat
Corporis hoc vinclum, me non pertingere ad illum.

Quæſiui illum, & nõ inueni, vocaui illum, & non reſpondit mihi.

Sedula quæſiui, ſed eum reperire nequiui.
Nam neque clamanti reſpondit, ſeque vocanti.
Res geminas petij, ſed quis det vtramque petenti?
Aut hic præſentem ſeclorum cernere regem,
Aut etiam ſolui, quo ſic coniungerer illi.
Ad neutrum facilem ſponſus mihi præbuit aurem.

Inuenerunt me

Offendi vigiles vrbem de more tuentes,

Qui

Qui me cadentes & plagis afficientes,
Palliolum miserã fueram quo cincta tulere.
Anxia diuersum cum mens raperetur in æstum,
Et desideriis successus deforet illis,
Quæ peperit cordi longinqua absentia cari,
Consilio statui procerum quantotius vti,
Qui sibi quam reliquis vigiles obstant inimicis,
In tenebris mundi defensant mania Christi.
Hi peracuta mihi responsa dedere roganti,
Quæ posint gladiis conferti siue sagittis,
Vulnera mœroris renouanda per illa prioris.
Insuper & curas mihi summouere caducas,
Libera quo tantum suspirem cernere carum.
Hierusalem natæ contestor vos ego claræ,
Vt si fortassis dilectum repperiatis,
Audiat a vobis quoniam vi langueo amoris.
O anima sanctæ quis pacis visio summæ,
Est merces fidei, per vos precor insinuari
Sponso languorem, quo iacter ob eius amorem,
Nil mihi iocundum, nil competit hic potiundum.
Languida sum mundo, faciem illius sitiundo.

custodes, qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me & vulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorũ.

Adiuro vos filiæ Ierusalẽ, si inueneritis dilectũ, vt annũtietis ei quia amore langueo.

MIR becnuodelet mines wines stemma. Vntduo mir min sueſter, min friundina, min duua, min scona, wanda min hoiuet is isol douwes, ande mine lokka fol therro naghtdrophon. Min sueſter *quia coheres regni mei*, min friundina *quia conscia secretorum meorum*, min duua *quia dotata a me donis spiritus sancti qui per columbam figuratur*, min scona *quia in baptismate purgata ab omni macula peccati*, stand vph *de lecto contemplationis* ande kum vure

DE stemme mines lieſs/beklopt mi. Opent mi mijn ſuſter/ mijn bijendinne/ mijn duue/ mijn scone: wãt mijn hoofd is vol douwes/ en mijn lockẽ vol vande nachtdroppẽ. Mijn ſuſter/ om dat gij mede erfgenaẽ ſijt/ mijn bijendinne/ om dat gij mijn ſecreten weet/ mijn duue/ om dat gij begaeft zijt met de gauen des H. Geeſts/ die doet een duue bekent wort/ mijn scone om dat gij inden doop gereinicht ſijt van alle vlecken der

Digitized by Google

ſonden/ ſtaet op van het bedde der ouerdenkinge ende coomt voort

propter fraternam utilitatem ad opus prædicationis, wanda therro vilo is thie ther *propter frigus iniquitatis, quod rore significatur, redundant in blasphemiam capitis mei, id est, patris mei*, thie ther *fideles meos qui adhærent mihi* alſo thie lokka themo hoyuede beſuarent mit *operibus tenebrarum*. Ich bim vze minen rokche geſlophan, wie ſcal ich hine withere anegeduon? Ich hauo mine fuoze gethuagan, ſcal ich ſie auor bewollan? Ich hauo mih gemuozegat wereldlichero ſorgan, wie ſcal ich hiro mih auor vnderwindan? Scal ich *officium prædicationis repetere*, ſo ſcal ich ouch *ſubiectis necessaria prouidere*. Thaz ne magh niemer gewerthan *ſine tunica ſollicitudinis*, ande *ſine pulnere terrene actionis*. Ich hauo thaz ſtubbe thes ertheſcon gethancon af mir mith wirthegaro ruowon trahene geſlozet, wie ſcal ich nu mich belouuan thinero *contemplationis*, ande auor withero keran *ad pulnerem terrenæ actionis*? Min wino rahta ſina hand in ze mir ze einemo fenſtre, ande min wambo erbeueda ze ſinemo angripho. Tho ich zuiſleda of ich *ad exhortationem ſponſi de ſecreto contemplationis* ſcolde fure kuman *ad publicum prædicationis*, tho wiſeda her miner herzan mit *tactu miſerationis*, thaz ich mich erquam in minan gethancon, ande in minemo ſinne, *qui per ventrem ſignificatur*, ſo lango her ſo ſtarko thing thurgh mich leyth, *irriſiones, flagella, mortem*,

om der bzoederen pzofyt tot het pzeken/ wand daer beel ſint die om die coude der ongerechticheid/ die booz de douwe bedwidet wozt/ tat blame mȳnes hooſts/ dat is mines baders ſtrecken/ die mȳn geloquige welke mi aẽhangen als die locken aen het hooſd/ beſwaren mit die werken der duyſterniſſe. Ic ben upt mȳn rocke geſloopen/ hoe ſal ic hem wederom aẽdoen? Ic heb mȳn boeten gereinigt/ ſal icze doch wederom beſoedels? Ic heb mi gematigt bȧ wereldſe zorge/ hoe ſal ic die wederom onderwinden? ſal ic het pzedicampt wederom aennemen/ ſo ſal ic oor de onderbanen notelike dingen mo?te verſorgē. Wat en magh niet geſcieden ſonder gewade der ſotguuldigheid/ eñ mopten des wereldliken handels. Ick heb dat ſtof der aertſen gedachte met waerdigen ruſte bewozpen. hoe ſal ic mi nu belouen dinez contemplatien/ eñ weder keren tot het ſtof des wereldliken handels? Mȳn lief rẽcte zȳn hand in tot mi in een benſter/ eñ mine buicke beeſde bȧ zȳn aengrȳpe. Woe ic twifelde of ic op de vermaninge des bzuidegoms ſoude booztcomē/ bȧde ouerdenkinge tot het pzedic-ampt/ doe beſocht hi mȳn hart met die aentroeninge ſȳner barmhartigheid/ dat het mi booꝛquam in minē gedenken eñ in minē ſinne/ die booz de huick bekent wozt/ alſo hi ſo harde dingen om mi leed/ als beſpottinge/

Digitized by Google

mortem, wie ich thanne ſcule zuiſtan einegar ſlachté arbeid thurgh ſinan willan lithan. Ich ſtuont vph, thaz ich minemo wino vntdade. Mine hande dropheden mirron, ande mine vingera wurthan vol therro quekkeſtan mirron. Tho ich mich geeinoda thurgh mines wines willan *ſubire opus prædicationis*, tho riht ich mich vph ze guodan werchon, *vt facerem greſſus rectos pedibus meis*, ande garoda mich *ad continentiam & mortificationem carnis, quæ per myrrham ſignificatur, ne forte cum aliis prædicauerim, ipſa reproba efficiar*, ande deda auor thaz mit *diſcretione, quæ per digitos ſignificatur*, wanda ich an allon minen werchon neheinen *humanum fauorem* ne wille *expetere, ſed tantum ei qui videt in abſconſo placere*. Then grindel miner dure nam ich aua, thaz ich minemo wine vntdade, her was auor hinan gewichan, ande was thanan geuaran. Alle *contradictionem, quæ per peſſulum ſignificatur*, hauon ich *remotam* vone minemo herzon, thaz ich mines *ſponſi* willan geleyſte. Tho auor ich wanda thaz ich mit *obedientia prædicationis* ande mit *caſtigatione corporis* mich himo hadde genaachat thaz ich ſina *myſteria* moghte *comprehendere*, tho aller ereſt vernam ich *incomprehenſibilitatem diuinitatis eius* thaz ſie neheyn acies *humanæ mentis, quam lippitudo mortalis fragilitatis reuerberat*, ne magh *perfecte intueri*, alſo hiz

geſelinge: eñ de boob/ hoe ſal ic han twiſelen eenigerlep arbeid om ſinē wille te lidē? Ie ſtoud op / dat ick mijn lief in liet / dan mijn handen dzupte mprrhe / eñ mijn vingeren wozdē vol dan dē beſtē mprrhe. Woe ic gedachte om mijns liefs wille het pzedicampt aen te baeren/ doe richte ic mi op tot goede werken op dat ic rechte treden met mine voetē mogte doen / eñ begaf mi tot matigheid eñ dodinge des vlees / die dooz mprrhe betekēt wozt/ op dat als ick andere leere / ſelues niet onbzoom beuonden wozde/ ende bede dat doch met diſcretie die dooz die vingeren beduidet wozt: wand ic aen alle mine werken geen wereltſche gunſte wil begeren/ maer alleen hem die in het verborgen ſiet behagen. Den grendel miner deure nam ic af/ dat ic mijn lief opende/ maer hi was heen geweken / eñ was han daer gegaen. Alle tegenſpzekinge / die dooz de grendel betekēt wozt/ heb ic dan mijn hart gedaen op dat ic mijnes bzuidegoms wille voldoe. Maer doen ic waende dat ic mit de gehoozſaēheid des pzedic-ampts eñ met die caſtidinge mijns lichaems hem hadde geraket / dat ic ſijn hepmeniſſen „mochte verſtaen: doe vernam ic alderereſt die onbegrijpelicheid ſijnes Godheids/ datze geen ſcarpſinnicheid des meſchelijks vermach, welke bāde blindheid des meſchelijks dooſcheid verſtopt wozt/ volcomen magh be-

quijt,

quijt, *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Alſo min wino ze mir ſprach, tho warth min ſela zerennet. So wie ſo ich ne muga *altitudinem diuinitatis eius adhuc in fragili corpore perfecte intueri*, ich bim ie thogh van ſiner manungo an minemo herzen erwarmed, thaz mich niewehtes ne luſtet, neware ſinero anſiune, ande bim *quodammodo ipſenſibilis reddita huic mundo*. Ich ſuoghta hin, ande ne vand ſin niet, ich rieph himo, her ne wardeda min niet. Ich fortheroda himo ana, thaz her ſich mir in thirro werelde erougade *ſicuti eſt*, thes ne moghta niet ſin: ande thaz ich muoſte *diſſolui & eſſe cum illo*, thes ne wolda her niet verneman. In then ſorgan fundan mich thie waghtara thie thie burgh vmbe gent, ſie ſluogan mich, ſie ſeredan mich. thie murhodela naman mir min lachan. In then dagon tho ich mines *deſiderij compos eſſe non potui*, tho radfragoda ich mines thingas *Prophetas & Apoſtolos*, thie the Godes burgh behuodent wither then diuuel, thie gauon mir thiu andwarde, thei ther waron alſo ſcarph *ſicut gladij & ſagittæ, quaſi ſtimuli, & ſicut claui in altum defixi*, wanda mit then *exhortationibus* thie ich fand an hiron wordan, ande an hiron geſcriftan warth ich ſo hardo geſeret, thaz al min iamer *de abſentia ſponſi* warth gemanighfaldet. Sie rieden mir ouch thaz ich

merken / alſo hi ſeit/ Dē menſthe come tot een hoog' hert / ende God ſalberheuē woſden. Doen mijn lief tot mi ſpzak / doe is mijn ſiel' verſmolten. Alhoewel ic die hoogheid ſiner Godheid in dit bzooſche lichaē niet volcomē kan bekennē, ſo is mijn hert doch hooz ſijn verminninge verwarmt/ dat mi niet en luſtet/ dan ſijn aengeſicht/ eñ den eenichſins onbeuoeghe gewozden/ deſen wereld. Ic ſoghte hē/ eñ en vand hem niet/ ic riep hem / en hi en antwoozde mi niet. Ic verſorcht hem dat hi mi inde wereld verhoogde / gelijc hi is/ dat en mogt niet ſijn: eñ dat ic onbonden moghte wozden/ eñ met hem ſijn / dat en wilde hi niet verſtaen. In die ſozge vondē mijn die wachters die om de ſtad gaen / die ſloegen mi/ die quetſten mi. Die muirwachters benamen mi mijn laken/ oft mantel. In dien dagen doe ic mijn begeerte niet moghte berrichē doe bzaechde ic de Propheten eñ Apoſtolen in mijnen ſaecken rade/ die Godes ſtad bewaren tegen den duuel/ die gauen mi die antwoozde die ſo ſcarp was als ſweerden eñ pijlē/ gelijc pzickels/ en pinnen inde gronde geueſtet/ wand mit de vermaninge die ic vand in haren woozden/ eñ hare ſcriften / wozde ic ſo ſeer gequetſt/ dat al mijn iammer dan het afweeſen mijnes bzuidegoms werde vermeenichfuldicht. Si rieden mi ooc dat

mundiales

mundiales curas, quæ per pallium significantur, hinan worphe, *nisi pro fraterna utilitate*, ze thiu thaz ich *liberius & expeditius* moghta *suspirare ad præsentiam sponsi*. Ich besueron iuh iungfrouwan ze Ieruſalem, of ir minen wino vindet, thaz ir himo kundet thaz ich sinero minnon siechon. Ich biddon iuh guode sielan ir tha drephet *ad supernam Ierusalem*, thar ther is *visio pacis æterne*, thar ir minemo *sponso* kundet minen siecheduom ther mir analigat vone sinero minnon, ande vone ouerthruze thirro werelde. Mich ne luſtet niewehtes, *nisi tantum dissolui, & esse cum Christo*.

ic alle werltdſtghe ſorge/die dooz de mantel bereket wordē/hem wolpen ſoude/ tan ware om der bzoederen ꝓofit/op dat ic te bizer en liehter mochte haken in die tegēwoordigheid des bzuidegoms. Ic beſweere u ionefrouwen te Ieruſalem/ ſo gȳ mȳn lief vindet/ dat gȳ hem verkondicht dat ic ſȳn liefde ſoeke: ic bid u goede sielen/ gȳ die dzæft na dat hoge Ieruſalem/ dat is het geſicht des eeuwigen bzedes/ dat gȳ mine bzuidegom ſeget mine ſiecte/die mi dan ſine liefde/en dan het verdzijst der werelt ouercoomt. ꝑ̄ſt en luſtet met/ dan onbonden te wozden eñ met Chriſto te ſȳn.

ANNOTATIO.

NAGHTDROPHON] Id est, noctis guttas, compositum a nomine *naght*, id est, nox, quod Becanus dici putat, quasi, *ne*, id est, non, *acht*, id est, æstimatus, & *dropkon*, guttæ, quod nos *droppen*, & *druppen*, dicimus.

Gethuagan] A verbo *dwaegen*, Fland. etiamnum vsitatum, pro tergere, abstergere, mundare.

Bewollan] Id est, inquinare, maculare, nos *vuylen*, & *bevuylen* dicimus, pro eodem.

Gemuozegas] An a verbo *maezigen*, moderari; an vero hinc verbum *moetsen*, abscindere, amputare, secare, quod Ital. *mozzare*, dicitur?

Zuisfleda] Id est, dubitabat, hinc Germani superiores *zweyflen*, & nos *twifelen*, pro hæsitare, dubitare, ambigere, nutare & fluctuare dicimus.

Riht] Id est, erigebam, hinc nostrum *richten*, aut *rechten*, pro erigere, dirigere, & interdum etiam corrigere atque iudicare.

Aua] Vnde in Rhithmo-Chronico fere semper scriptum *aue*, pro *af*, aut *of*, quod nunc dicimus, & significat, a, ab, abs, de, e, ex, &c.

Wanda]

Digitized by Google

Wanda] Putabam, a verbo *wanon*, quod nos *waenen*; dicimus, pro opinari, putare, opinionem habere, & factum est a nomine *waen*, opinio, cui opponitur *wis*, id est, scientia.

Zerennet] *Verlopen*, id est, liquefacta, a verbo, *rennen*, quod currere, cursare, & cursitare significat, & Fris. atque Angl. *runne*, dicitur.

Seredan,] Id est, vulnerabant: de hoc supra in verbo *geseeret*.

Lachan,] Id est, pallium. Generale nomen *laken*, quo nos omnem pannum significamus, videtur hic ad speciem vestis contractum.

Radfragoda] Id est, consulebam, compositum ex nomine *rada*, quod consilium significat, & *fragon*, hoc est, rogare, interrogare. Notandæ autem sunt frequentissimæ & elegantissimæ vetustioris nostræ linguæ compositiones, quæ hoc toto scripto sæpissime occurrunt, & interdum a nobis obseruantur.

Iamer,] Id est, miseria, inde nostrum *iammer*, pro calamitate & ærumna, & verbum *iammeren*, misereri, misericordia moueri, & miserari.

Siecheduom] Id est, morbus: nobis vsitatius dicitur *siecte*, ab adiectiuo *sieck*, quod ægrotum & infirmum significat

Ouerthruȝe] Id est, tædium, fastidium: hinc nobis *verdrotigh*, pro, *verdrietigh*, tædiosus, molestus, pertæsus.

Vox Synagogæ ad Ecclesiam de Christo.

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?

PVLCHRIOR *o cunctis muliebri nomine cincta*
Cum nos adiures, decet vt qualis manifestes
Hic de dilecto dilectus sit tuus: esto,

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?

Sit tibimet notus, multa virtute decorus,
Quid nos adiuras, si non hunc pandere curas?
Discentes a te cognouimus in Deitate
Esse tuum sponsum genitore Deo generatum,
Æquauum numen, verum de lumine lumen,

Nunc

Digitized by Google

Nunc etiam qualis ſub noſtræ tegmine carnis
A te credatur, nobis quoque pande precamur;
Quo magis accenſa vultum ſitiamus anhela,
Quem ſitit Angelicus certatim cernere cœtus.

WELIC is thar thin drut vone drute, aller wiuo ſcoñeſta? Welich is ther thin drut vone drute, wanda thu vnſich vmbe hin ſo beſuoran haues? Vone thinero lera wizzon wir thinen *ſponſum in natura diminitatis, filium de patre, Deum de Deo, lumen de lumine*, nu ſaga vns ouch welich her ſi *in natura humanitatis*, thaz vnſich thes the niudſamere ſi *ante faciem eius apparere, in quem deſiderant etiam Angeli proſpicere.*

WElc is daer dyn vriend dā vrienden/ alderſcoōſte wyf? Welc is daer dyn vriend van vriende? wād du ons om hem ſo beſwoyen hebſtv. Wan dyn leere kennē wy dinen bruidegom in zyn Godlike natuere/ een Sone van den Vader/ een God van God/ een licht van licht: nu ſeg ons ooc welk hi ſi in zyn menſchelike natuere/ op dat het ons best te ſoeter zy voor zyn aēſchijn te verſchijnen/ den welke ooc die Engelē begeren te aenſchouwen.

ANNOTATIO.

WIZZON] Id eſt, cognoſcimus: vnde nos *witten*, & *weten*, pro cognoſceje, & ſcire dicimus, factum autem videtur ab antiquo nomine *wiz*, pro notitia, quod nos cum Anglis etiam *wit*, dicimus eodem ſignificatu.

Vox Eccleſiæ de Chriſto.

DILECTVS *meus hic cum candidus & rubeus ſit,*
Eſt quoque præcipuus de cunctis milibus vnus.
De ſpecie ſponſi conſulta quid ſit ab omni
Humani generis maſſa, profitebor amicis.
Candidus eſt certe natus de virgine matre,
Expers peccati, per Adam quod poſteritati
Primitus infuſum, tantum hunc non attigit vnum.
Eſt etiam rubeus, quia ſanguis nos lauat eius,

Dilectus meus cādidus & rubicundus, electus ex milibus.

Vulnera

Digitized by Google

Vulnera vipereo vacuans inflicta veneno,
Sanguine sacrorum qua non sunt tersa priorum.
Est quoque præcipuus de multis milibus vnus,
Venit ab arce poli cui vox sibi congrua soli:
In quo complacui dilectus ades mihi fili.
Caput eius auru optimu, comæ eius sicut elatæ palmaru, nigræ quasi coruus.
Huic caput est aurum splendens & in igne probatum,
Et coma sublimis palmæque similima thirsis,
Concolor aligeris plena nigredine coruis.
In Deitate patri par est substantia nati,
Per serui speciem minor est patre filius idem.
Hinc caput est illi genitor, cuius bonitati
Nulla creatorum confertur forma bonorum;
Vt species auri vincit genus omne metalli.
Vnicus hic autem genitori per Deitatem,
Factus homo fratres sibi fecit, siue sorores,
Qui veluti crines ad colla decora reclines
Vt numerum densent, sponsoque tenaciter hærent;
Speque fideque virent, virtutum germine florent,
Et quasi palmarum spatula conantur in altum,
Viribus haud propriis fidunt, sed origine carnis
Se reputant nigros, nisi gratia candidet illos.
Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & residentiuxta fluentæ plenissima.
Huic oculi pulchris similes super amne columbis;
Lacte prius lotæ quæ discunt flumen amare.
Cum videatur homo, specialis gratia Christo
Ex Deitate manet, qua spiritualia donet,
Dona suis caris, vt eos concordia pacis
Atque columbina delectent munia vitæ,
Primitus & viuis studeant assidere viuis
Scripturæ sacræ, sed lac post historiale
Flumina verborum conentur amare sacrorum,
Sensus occultos scrutantes atque profundos,
In quibus insidias Satanæ videant inimicas,

More

Digitized by Google

More columbarum residēt quæ litore aquarum,
Vt sic accipitrem præno scant aduenientem.
Illius areolis ego testor aromate fœtis,
Esse genas similes quas consueere olitores,
Qualis in areolis aspectus aromate fœtis,
Qualis ab his herbis fragrantia manat odoris
Digerit in numerum quas dextra sciens olitorum,
Sic sponsi gestus cum mansuetudine plenus
Vel flentem Mariam susceptt vel Chananæam,
Aut pressit fastus tumidorum fronte seuerus,
Siue patri grates transmisit ad æthera gaudens,
Vel Lazaro lacrimas mœrens impendit amaras.
Et coram positos viuit longeque remotos,
Hos re conspicua mulcens, hos prapete fama.
Sed tamen hic gestus, habitus, reuerentia vultus,
Est cognoscibilis doctoribus atque Prophetis.
Hi ventura canunt, hi visu cognita pandunt.
Eius sunt labia stillantia lilia mirrham.
Verba mei sponsi populo quæ præbuit omni,
Discipulisve suis florent candore salutis,
Præmia nam cæli promittunt cuique fideli.
Sed succus primæ fluit ex his denuo mirrhæ,
Cum mox insinuant his qui illuc tendere curant,
Quod palmam sanctis dat mortificatio carnis.
Lilia florebant, cum talia verba fluebant,
O vos felices, spe regni rebus egentes.
O vos felices, tranquillo pectore mites.
O vos felices, afflictis compatientes.
O vos felices, sincerum cor retinentes.
Candida sed primam distillant lilia mirrham,
Cum de martyrij referuntur sorte beati,
O vos felices, mala pro me perpetientes.

Genæ illius ſicut areolæ aromatum, quæ conſitæ ſunt a pigmentariis.

Labia illius lilia, diſtillantia mirrham primam.

Digitized by Google

Manus eius tornatiles aureæ, plenæ hyacynthis.

Testudo manuum tornatile talis vt aurum,
Vtraque mirificis est palma repleta hyacynthis.
Vt magis est facile torno quam qualibet arte,
Artificis studium, sic quicquid erat faciendum,
Effectu facili perfecit dextera Christi,
In specie carnis, virtute potens Deitatis,
Nec forti verbo naturæ restitit ordo.
Sed tamen omnibus his nos suspirare supernis
Cum monuit dictis, firmauit dogmate, signis.

Venter eius eburneus, distinctus Saphiris.

Aluus eburna sibi saphiro picta nitenti.
Est quia naturæ sponso perfectio duplæ,
Ex genitore Deus, homo sed de virgine verus,
Munia naturæ sua dispertiuit vtrique.
Quippe quod esuriit, sitiit, lassusve quieuit,
Signa patent carnis: vitam dare funera passis,
Imperitare mari, vim dæmonibus minitari,
Ferre medelam agris, insignia sunt Deitatis.

Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases argēteas.

Denique marmoreæ sunt eius crura columnæ,
Quas non fundari basibus nisi congruit auri.
Gressus atque via quibus ad nos vsque venire
Virgine natus homo Deus est dignatus ab alto,
Fortes & recta veluti de marmore facta
Atque auro fultæ mundo fulsere columnæ.
A summo cæli fuit hæc egressio Christi,
Mox iter occursus ad summum pertulit eius,
Metis currendis exultans more gigantis,
Dum redit ad patrem, cæli super attigit arcem.
His tamen explendis fundamen erat Deitatis,
Consilium antiquum firmo nutu stabilitum.

Species eius vt Libani, electus vt Cedri.

Vt Libanus celsus species sic pranitet eius,
Ipse quoquè electus Libani velut ardua cedrus.
Contiguos montes Libanus præcellit vt omnes,

Gloria

Digitized by Google

Gloria sic sponsi penitus super eminet omni
Sanctorum merito, celsaque simillima cedro,
Præ natis hominum decet hunc forma speciosum.
Guttur habet lepidum, cuncta dulcedine plenum, Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.
Præcluis omnino summo, perspectus & imo.
Euomit humores quæ mens purgata nocentes,
Esurit atque sitit, quod sponsi gutture prodit,
Dogma salutiferum sibi plus quam mella saporum.
Hæc videt & gustat quam dulcis conditor extat.
Hunc etiam totum liquet omnibus esse decorum,
In quo naturæ constat perfectio duplæ,
Quem sitit Angelicus certatim cernere cœtus.
Est igitur talis meus hic quem dico sodalis, Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.
Qui se gratuitum non digne præstat amicum.
Dilecti speciem cepi iam pandere pridem,
Consuluistis enim quem sic vehementer amarim,
Quis sit, vel qualis: nunc omnibus ante relatis
Hoc superadditio rationis vt exigit ordo,
Præcedens meritum non hunc mihi fecit amicum,
Sed prius ancillam gratis sibi fecit amicam.

MIN wino is wiz ande ruod, her is erwelet vone manigon thusendon. O *sanctæ animæ* ir fragodot welich min *sponsus si in humanitate*, nu vernemet thiu maara thiu ich iu vone himo sagon, so bechenne dir hine *speciosum forma præ filiis hominum*. *Peccatum enim non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Auor *rubicundus* is her *per passionem*, wanda mit sinemo bluode *facta est purgatio peccatorũ*, thiie ther nie erthes ni moghta werthen mit neheynemo

MAin lief is wiz en rood / hi is herrozen upt veel dusendt. O heilige sielen gi bidaechts hoedanigh myn bruidegom is inde menselijcheyd / nu berneemt de mare die ic iu dã hem segge / so kent gi hem sroon dan gedaente bouen menschen kinderen / wand hi en heeft gem sonde gedaen / noch daer en is geen bedzerf in sinen monde gevonden. Doch is hi rood door der iuden / wand met sinen bloede is die afwaffinge der sonden gesciet / welke nopt te

sanguine

Digitized by Google

ſanguine ſacrificiorum. Her is ouch *electus ex milibus*, wanda himo einemo *paterna voce* zuo geſprochan warth, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Sin hoiued is aller golda bezzeſta, ſin haar is alſo *palmæ* vupfela, ſuarz ſamo ein rauon. Min *ſponſus* her is *Deus & homo: in humanitate* is her ouch *minor patre*, vone thannan is *pater* ſin hoiued. Alſo thaz gold *præcellit* allerſlaghta geſmithe, ſamo ouerdrephet *bonitas patris omnem bonitatem creaturarum, ſine Angelorum, ſine hominum. In diuinitate* ſo is min *ſponſus vnicus patris, per humanitatem* gewertheda her bruothera, ande ſueſtera hauan, alſo her quit, *Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Thie himo *adhærent per fidem & dilectionem* alſo thaz har themo hoiuede, thie ſint iemer *ad alta tendentes quaſi ſpatulæ palmarum*, ſie gruonent ouch alliz ana *quaſi palma per ſpem cæleſtium præmiorum*, ſie bechennent ouch an himo ſeluon *nigredinem peccatorum*, thaz ſie niet ni mugan *dealbari, niſi per participationem gratiæ.* Sine ougan ſint ſamo duuan bi then rinnenden beken, thie ther in milocho gebathot ſint, ande ſizzent alliz ana bi then richon wazzaron. Wanda min *ſponſus* is *Deus & homo*, ſo is her gewaldigh *per diuinitatem* ſinen holden ze gieuene *dona Spiritus ſancti, quæ per oculos eius ſignificantur*, ze thiu

bloed der offeranden. Hi is ooc bercoge upt buſendę, wand hę met dę baderliken ſterunne toegeſproken is. Dit is myn lieue ſone, die mi wel behaecht. Syn hooft is het allerbeſte gond, ſyn haer is als palmknoppen, ſwart gelyc een rauę. Myn Bzuidegam is God ende menſch, in ſyn menſcheid is hi oec minder dan de bader, eñ daerom is de bader ſyn hooid: gelyc het goud alderhande ſmeedwerk te bouen gaet, ſo ouertreft die goedheid des baders aller creaturen goedheid, ſo der Engelen als der menſchę. In de Godheid is myn bzuidegom die eenige des baders, inde męſheid gewaerdicht hy bzoeders eñ ſuſters te hebben, alſo hi ſeit, So wie mynes baders wille doet die inde hemel is, die is myn bzoeder, myn ſuſter, myn moeder, die hem aenhangen booz gelouę eñ liefde, gelyc dat hair aę het hooft, die ſint immer waſſende als die palmknoppen, en groenen ooc al aen booz hope der hemelſchre beloninge, gelyc den palme, eñ bekennen aen haer ſeluen die ſwarticheid der ſondę, dat ſi niet wit konę wozden, dan booz mebedeelinge der genade. Syn oogen ſint gelyc duuen bi den loopende beken, die daer in melk gebadet ſyn, eñ ſitten altyd by ryke wateren, wand myn bzuidegom is God en menſch, ende is alſo maghtigh booz ſine Godheid ſine getrouwen te geuen die gauen des H. Geeſts, die booz zyn oogen bete-

thaz

thaz ſie *columbinam innocentiam* behaldon, ande ſie ze eriſt lernan drinkan *de riuulis ſcripturarum, id eſt, apertioribus ſacramentis*, ande ſo ſie mit *lacte ſimplicioris doctrinæ* werthen *enutriti*, thaz ſie ſich thanne *conferant ad pleniſſima fluenta diuini verbi*, thar bi ſie gelernan *præcauere inſidias diaboli*, ſamo thiu duuan in then luzzeron wazzeron cunnon *præuidere aduentum accipitris*, ande ſich vore himo bewaran. Sine huffelan ſint ſamo wurzbedde thie ther geſezzet ſint von then cuſtigan pigmentaren. Alle gebare mines *ſponſi in humanitate qua per genas intelligitur*, beithe ſin *manſuetudo, qua ſuſcepit publicanos & peccatores*, ande ſin *ſeueritas, qua corripuit Phariſæos & pœnitentiam agere nolentes*, ande ſin *lætitia, qua exultauit in Spiritu ſancto*, ande ſin *triſtitia, qua fleuit ſuper Hieruſalem & ſuper Lazarum mortuum*, thiu was luſtlich then thie hiz geſahon, ande loccheda ze himo mit ſuozemo maara thie hiz geeiſchedon, alſo thiu wole geordinedon wurzbedde beithe niedſam ſint ana ze ſehene, ande ouch ſuozen ſtank von hin drahent. Thie pimentare thie the wurzbedde ſazton, thaz ſint *Prophetæ & Apoſtoli*, thie einon ſagodon hiz cumftigh welich ſin gebare ſcolde ſin *in humanitate*, thie andere *annuntianerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt*. Sine leffa ſint lilion,

kent wozde bȳ aldien ſt een duues onmoſeiheid behouden/ ende ſi ereſt leeren drinken bande boeken der ſcriſture/ dat is/ bande kenneliſſe Sacramenten/ eñ indien ſy met de melk der eenuoudiger leere werdē geuoet/ dat ſy daer nā comen aende volle riuieren des Godliken woozds/ daer bȳ ſi mogen leeren verhoeden die lagen des duuels/ geſint die duuen inde clare wateren konen ſien die coomſte des hauicks/ eñ haer vooz hem bewaren. Sȳn wangen ſint als cruidbeddekēs die geſet zȳn bande kunſtige apotekers. Al het gebare mines bruidegoms in ſȳn menſeiheid/ die dooz die wangē betekēt wozt/ beide ſȳn vriendeliceheid daer mede dat hi de publicanen ende ſondaers ontfangen heeft/ ende ſȳn ſtrafheid daermede hȳ die Phariſeen/ ende die geen derou hebben wȳlen doen bekraft heeft. Eñ ſȳn bliſcap in den H. Geeſt eñ ſȳn droefheid daer hi mede geweēt heeft ouer Ieruſalem ende dan doden Lazarum/ die was luſtich vooz dien het ſagen/ ende lorte ooc vor hem met ſoete mare die het epiſte/ geſint die welgeſcrifte cruidbedden lieflijck ſȳn om ſien/ ende ooc ſoeten reuc van hem geuē. Die apotekers die de cruidbedden ſetten/ dat ſint die Prophetē ende Apoſtolen/ die eene ſelden het toecomende/ hoedanigh ſȳn gebare ſoude ſȳn inde menſheid/ die andere hebben die werkē Gods

berkandicht/ ende het geene hȳ dede verſtaen. Sȳn lippen ſint lelien/

Digitized by Google

thie the quekkeſton mirron drofezent. Thiu word mines *ſponſi* ſint ſcone ſamo lilion, wanda ſie *candorem æternorum præmiorum* geheizent. Vzen then ſeluon wordon driuphet thiu mirra, wanda *per mortificationem carnis, quæ in mirrha ſignificatur*, kundet her vns *perueniendum eſſe ad candorem æternitatis. Candor liliorum* was in ſinen wordon tho her quath, *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Thar nah druoph thiu mirra thar vz, tho her quath, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Sine hande ſint gulden ſamo ſinowolde ſo ſie gethrat ſin; beithe vol iachande. Alſo ther threxlere ſamftero wirchet thanne ander einech werchman wande himo niet thurft ne is *extrinſecus regula vel rubrica*, ſamo was minemo *ſponſo* al ſin *operatio facilis, quia ipſe dixit & facta ſunt.* Alla ſine werch waron alſo maghtiga, alſo ſiu *procedebant ex potentia diuinitatis. Facilitas operandi* thiu is *ſignificata per manus tornatiles, potentia diuinitatis per aurum.* Sine hande guldin ande ſinowolde, warō vol iachande, *qui eſt lapis aërei coloris*, wanda

die de leuendige murre driuppen. Dit wooꝛden mines bzuidegoms ſint ſcoon gelijc lelion / want zij die ſcoōheid der eeuwiger belonninge beſouen: upt die ſelfde wooꝛden bzuipt dis *mirrha*, wand dooꝛ dat dinge des blees / welk dooꝛ *myrrha* berekent wozt / berkondicht hij ons den ingang tot die ſcoōheid der eeuwigheid. Daer was ſcoonheid der lelien in ſinen wooꝛden / doen hij ſprac / Saligh zijn die arme dan geeſt / wand haer hooꝛt dat rijc der hemelen. Saligh zijn die ſachtmoedige / wand ſi ſullen het aerdrijk beſitten. Saligh ſijn die barmhartighe / wand ſij ſullen barmhartigheid beꝛweruen. Saligh ſijn die reine dan harten / wand ſi ſullen God ſien. Daer na dꝛoop de impza daer upt / doe hi. ſprack / Saligh ſijn die verdolginge lijdē dan die gerechtigheid / wand haer hooꝛt dat Coningrijk der hemelen. Sijn handē ſint gulden / gelijck gedzaide ſinowold / beide vol hyacinten. Geliꝛt den dꝛieffelen oft dꝛasper lichter weꝛꝛe dan eenigh ander weꝛꝛemā / wand hi geen keꝛer noch rode aerde behoeft / alſo was ooc her werk dan minen bzuidegom licht / wāt hi heeft geſpꝛoken ende het is geſchiet: alle ſijn wercken waren alſo maghtigh / als ſi quamen dan ſijn Godlike maght. die lichtigheid dan doen is dooꝛ die dꝛapende handen bekent / de macht des Godheits dooꝛ het

gould. Sijn handen gulden / ende gedzait waren vol hyacinten / welk is een ſteen dan hemelſche weꝛwe / wand

alla

Digitized by Google

alla ſine werch ſcundont vnſih *ad ſpem & deſiderium cæleſtium*. Sin buch is elphond beinin, al vnderſkeithet mit *Saphiris*. Wanda min *ſponſus* is *Deus & homo*, ande her warth *incarnatus ex virginali caſtitate*, thiu ther mit themo elphôdbeine bezeichnet is, ſo ſchein gewiſſo an himo *humana fragilitas*, *quæ per ventrem figuratur*, ande ſiu was auor *decorata cæleſtibus ſignis*, *quæ per Saphiros deſignantur*, *Saphirus enim cæli ſereni colorem habet*. So waron *diſtincta* an himo *opera diuinæ maieſtatis*, ande *infirma humanæ neceſſitatis*. Thaz himo hungredo, ande thurſta, thaz her muotheda, thaz her gecruciget warth, ande her ſtarf, thaz draph *ad humanitatem*: thaz her dodon erquekkeda, allarſlachta ſicheduom heileda, ouer mere mit drugon fuozen gieng, diuuela verdreif, thaz draph *ad diuinitatem*. Sine bein ſint marmorine ſule, thie thet geſezzet ſint vpha guldinen fuozen. Mines *ſponſi itinera*, *quæ per crura ſignantur*, mit then her hara quam, ande auor *victor mortis rediit ad patrem*, thie waron beithe *fortia & recta*. Thaz was *fortitudo*, *quia exultauit vt gigas ad currendam viam*, thiu is bezeichenet *per marmor*. Thaz was *rectitudo*, *quia iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit*, thiu is bezeichenet *per columnas*. Auor alliz thaz geuerda ſinero *incarnationis*, *paſſionis &*

alle ſine werken ſenden ons tot die hope ende begeerte van hemelſche dingen. Sijn buick is elpenbeen al onderſceiden met Saphiren: wand mijn bruidegom is God en menſch, en hij quam in den bleec uyt de maeghdelijke ſuuerheid, die daer mer het elpenbeen bereikt is, ſo ſcheen gewis aen hem die menſelijke broosheid, die door die buick bedruidet wort, en ſi was verciert met hemelſe teekenen, welke door die Saphiren betekent worden, wand *Saphirus* heeft een hemelſche coleur. So waren onderſceiden aen hem die werken des Godlijken maieſteits en menſcheliike nodruftigheids. Dat hi hongerde, en dorſte, dat hij moede, en gecruyſt worde, ende ſtarf, dat liep na die menſelijcheid: dat hi doot verwerte, alderhande ſiecten heelde, ouer die zee met drogen voeten ging, dueldt verdreef, dat liep na de Godheid. Sijn beenen ſint marmoren pilaren, die daer geſet ſint op goudt voeten. Mijns bruidegoms wegen die door die beenen betekent worden, daer hi mede her quam, ende doch verwinner des doods wederom tot den vader is gekeert, die waren ſtarck en recht, dat was ſtarcte, wijd hij heeft hem verheft als een reuſe om den weghte lopen, dat is beduidet door *marmor*, dat was oprechtigheid, wand de Heere is oprecht, en heeft oprechtigheid lief, die betekent is door de pilaren, maer alle dat gheuerd ſijnet bleſſ-wordinge, ijdem,

resurrectionis, & ascensionis, thaz was *antiquo consilio trinitatis ante secula præordinatum, quod per aureas bases est præfiguratum.* Sin bilethe is alſo thes bergas *Libani*, her is ouch ſeluo eruuelet ſamo cederboum. Min *ſponſus* is alſo houch vnder anderen heiligon, ſamo hough *Libanus*, is fore anderen bergon, wanda her is *ſanctus ſanctorum.* Her is ouch alſo eruuelet vnder anderen menniſcon ſamo *Cedrus* vnder anderemo waldholze, wanda her is *ſpecioſus forma præ filiis hominum.* Sin chela is vilo ſuoze, ande all is her niedſam. Thiu vernumſt ſinero wordo is *ſuper mel & fauum* then ſaligon *qui guſtant & vident quam ſuauis eſt Dominus.* Then ſmecchent ſine word, thie ther willan hauent ſie mit guoden werchon ze verfullene. Her is ouch all nietſam beithe *in diuinitate* ioh *in humanitate, quia etiam Angeli deſiderant in illum proſpicere*, thogh ſie *numquam abſint ab eius præſentia.* Sulich is min drut, ande her is ouch min friund, thaz wizzet ir iuncfrouwon. Ir heiliga ſelan, ir thar drepher *ad viſionem pacis æternæ*, ir fragodet mih welich thar ware *dilectus meus ex dilecto, id eſt, filius de patre?* tho ſagode ich iuh ſine *qualitatem* beithe *in diuinitate* ioh *in humanitate*, thar zuo ſagon ich iuh, thaz ich ze ſinero friundſchephe niet ne quam *vllis præcedentibus meritis*, ſunder okkeret *gratuita gratia illius.*

opſtandinge/ende hemelvaerd/dat was in den ouden raed der drieuuldigheid/ vooz alle eeuwen beraidneerd/ het welk vooz die gouden boeten is bedvidet. Zijn beleet is als die berge Libanus: hij is ooc verkoren gelijc den Cederboom. Mijn bruidegom is also huge onder ander heiligē/ gelijc Libanus onder ander bergen/ wand hi is die heilige der heiligen/ hi is ooc alſo verkoren ondere andere menſchen gelijc Cedrus onder ander boſhout/ wand hij is ſchoon van gedæntre bouen menſchen kinderē. Zijn keel is zeer ſoet/ en hi is in allen liefliic die reden ſiner woorden is bouē honig en honichſeem/ de ſaligen die ſmaken ende ſien hoe ſoet dat die Heere is. Die ſmaken ſine woorden die daer wille hebben om die met goede werken na te comen/ hi is ooc alles lieflic beide inde Godheit ende menſheit/ wand die Engelen hemi begeren te aenſcouwen/ alhoewel ſij nimmermeer van hem en ſijn. Sulk is mijn lief. en hi is ooc mijn vrient/ dat weet gi iuncfrouwen/ gij heilige zielen/ gij die vraeſt na het geſicht des eeuwigen vredes/ gij vraechde welk dat mijn lief van lief was/ dat is/ ſoon van den vader: doe ſeide ic u ſijn geſtalt beide in Godheit en menſheit: daer toe ſeg ic u/ dat ic ſijn vruntſcap niet en beg quā met eenige voorgaende verdienſten/ maer door zijn loutere genade.

ANNO-

ANNOTATIO.

WIZ] Id est, candidus, albus: Germanis superioribus *weyss*, quod & candidum & sapientem significat; sicut & nobis *witte*, candorem & scientiam significare observandum est.

Maere] Id est, nuncium: nobis satis vsitatum est *maere*, pro fama & nuncio, quamuis compositum *nieu-maere*, vsitatius videatur eodem significatu.

Nie,] Pro nunquam, & quod alij *noyt*, dicunt, particula antiqua & Fris. atque Holland. hoc significatu vsitatissima.

Palme vuphela] Id est, elatæ Palmarum. Elatas autem vocant Dioscorid., Galen. Æginet., & Hesychius tenera Palmæ germina, quædamque prosilientis fructus operimenta. de quibus Herbariorum plus est dicere, quemadmodum & de Palma, de qua qui velit adeat Plin. lib. 13. cap. 4. & 5. Dioscor. lib. 1. cap. 105. Theophrast. lib. 1. ca. 2. & lib. 3 cap. 5.

Gruonent] Id est, virent: a verbo *groenen*, nobis etiamnum vsitato, pro virere, viresscere, cresscere & accresscere.

Gebathot] Id est, lauati, a verbo *bathen*, quod nos *baden* dicimus, nonnihil inflexa significatione, pro, se aqua abluere, natare, & interdum *baetten*, aut *betten*, pro, aqua perfundere, in aqua tenere & emollire.

Cusligan] Sine recta sit scriptio, siue, n, addendum sit, significat, peritos, qui nobis, *kunstlige*, a verbo *kunnen*, id est, noscere & scire, semper dicuntur.

Gebare] Id est, gestus: nobis est *ghebaer*, aut *gebeer*, & pro gestu, & pro turba atque tumultu, quem Baritum Tacitus vocat sine dubio a voce *baeren*, quod tumultuari & vociferari significat.

Locchede] Id est, alliciebat, vnde nostrum *locken*, & quibusdam *lacken*, certe in compositione *verlacken*, significat, allicere, pellicere, attrahere, & decipere.

Drahent] Id est, emittunt, vnde nostrum *draghen*, pro *etteren*, hoc est, pus emittere, & proferre, ita & arbores fructus ferre, nobis *draghen*, dicuntur, non tam quod ferant, quam quod proferant.

Threxlers] Id est, Tornio, qui torno quid facit: nobis

bis *drayer*, & quibusdam *dresseler*, aut *drayeler*.

Thurft] Necesse, necessarium: vnde nobis, *durft*, aut *dorft*, pro necessitate, indigentia, inopia, & adiect. *dorftigh*, indigus, inops: hinc compositum, *nood-durft*, duobus vocabulis eiusdem significationis coniunctis, pro vrgente necessitate, & necessariis requisitis naturæ, vt victus, potus, & similia.

Muotheda] Id est, lassabatur, a verbo, *muethon*, pro lassari, quod nos *moeden*, *mueden*, & *moeyen*, dicimus, pro lassare, fatigare, & distringere.

Heileda] Id est, sanabat, vnde nostrum *heilen*, & *heelen*, pro integrare, sanare, integritati & sanitati restituere, quod ab Hebræo *heil*, deductum videtur.

Geuerda] Id est, negotium: vnde nostrum *gheuuerd*, & *gheueerd*, id est, res, negotium, actio.

Bilethe] Id est, species, forma; vnde nostrum *bileed*, siue *beleed*, quod significat morem, gestum, regulam, & directionem: videtur enim deductum a *beleyden*, id est, regere, dirigere, componere.

Vernumft] Id est, ni fallor, ratio & intellectus: Germanis enim superioribus est *vernumft*, ratio, ingenium, sensus, intellectus.

Smecchens] Id est, gustant, vnde nostrum *smaecken*, quod significat, sapere, gustare.

Drut, vel *drute*] Id est, dilectus, vnde mutatione vnius literæ, putem factum nostrum, *brud*, & *brude*, pro sponsa, & noua nupta. & cum adiectione nominis *game*, Anglis vsitato, pro lusu, *brudegame*, (sic enim Alam. scribitur *breutgam*,) siue vt nunc efferimus, *brudegome*, & contracte *brugom*, quod sit veluti lusus & deliciæ nouæ nuptæ, qui post nuptias statim aliud nomen sortitur. Et nobis *man*, aut *huisheer*, Anglis, *husband*, Danis, *husbond*, Alam. *hauszwirt*, & Latinis *maritus*, aut *paterfamilias*, dicitur.

CAP.

CAPVT VI.

Vox Synagogæ ad Ecclesiam.

QVO tibi dilectus peregre nunc esse profectus
A te credatur, speciosa virago precamur,
Edic ad liquidum, tecum quæramus vt illum.
Sponsa quidem de te cognouimus omnia vere,
Carnea iura tui sponsi, cuius Deitati
Nil assumpta caro minuit, nunc ille peracto
Tempore pugnandi similandus iure giganti
Qua victor regnet, vel si mortalia curet,
Dicere te nobis, ac nos tibi reddere par est.

Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? Quo declinauit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

WARA is thin wino gefaran wiua sconesta? Saga vns wara is thin wino vntwichan, ande wir suochen hin met thir. Wir hauon van thir vernoman ô *sponsa* thie *qualitatem sponsi tui*, wie her *assumpsit humanitatem, non amittens diuinitatem*: nu saga vns wara her gefaran si *post peracta officia humanitatis*, thaz ouch vnser *spes pendeat ad illius reditum.*

WAer is dyn lief geuaren alderscoonste wyff? Seg ons waer is dyn lief ontweken, wy soeke hem met di. Wi hebbe van di vernomen o Bruide, die gestalte dines bruidegoms, hoe dat hi aennemende de menscheit, de God heit niet verlege heeft: nu segt ons waer hi geuaren is na dat die werken des menscheits zyn volbracht, dat wi oec hopen op sins wederkomst.

Vox Ecclesiæ de Christo.

CÆLITVS irriguum descendens sponsus in hortum,
Visitat areolam pigmenti germine fatam,
Delicioſa nimis vt pascua carpat in hortis,
Colligat & plene candentia lilia quaque.
Olim virgineam qui descendebat in aulam,
Imber vt in vellus, patria nunc sede receptus

Dilectus meus descendit in hortũ suum ad areolam aromatis, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.

Sponsus

Digitized by Google

Sponſus adeſt noſtro quem dudum ſeuerat horto,
Dogmata plantando, cæleſti fonte rigando,
Areolamque ſuam virtutum germine fœtam
Efficit, vt florem bonitatis dent & odorem
Catholici populi diuino vomere culti,
Oblectentque Deum veluti cibus acta piorum,
Et ſic credentes ſibi ſponſus colligat omnes.
Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi: qui pascitur inter lilia.
Sponſo ſeruo fidem, me ſponſus amat redamantem,
Cui ſemper gratus placet inter lilia paſtus.
O animæ ſanctæ conſultum quæritis a me
Qua mihi dilectum ſpereti repperiendum,
Et qua verſetur deſcripſi, quidve operetur,
Inſuper exemplum de me propono ſequendum,
Atque quibus cauſis vos illi concilietis:
Nempe vicem fidei ſponſo conſeruo fideli,
Quem mera virginitas morumque oblectat honeſtas,
Suadeo ſic vobis caſti commercia amoris,
Nil præferte ſibi, ſi vultis vos redamari.

MIN drut is nither gegangan ze ſinemo gardon, ze themo wurzbedde, thaz her weithene in then gardon, ande her thie lilian ze ſamene leſe. Min *ſponſus* thoch her *poſt conſummatam paſſionem* ſizze *victor ad dexteram patris*, her leiſtet ie thoch alſo her gehiez, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Her vuiſet alliz ana ſiner holden, *in quibus viridaria virtutum* vindet ande *odorem bonorum operum*, ande al hiro woledat is ſin *cibus*, ande ſin *oblectatio*, ande thie her vindet *dealbatos perfecto candore virtutum*, thie liſet her ze ſich,

MIn lief is neder gegaen na ſyn tuyn / na ſyn cruidbedde / dat hi weide inden hof / ende die lelien ſamen leſe. Myn bruidegom alhoewel hy na het volbrengen ſyns lidens verwinner ſit aen die rechterhand des vaders / hy voldoet doch ſyn beloſte / Siet ic den by u alle dage tot dē einde des werelds: hi beſoect altyd ſyn getrouwe / in den welken hy die gaerden der deuchden / ende reucke der goeder werken vindet / eñ alle ſyn goede werken ſyn ſyns / eñ ſyn vermakelijcheid / ende die hy vindet gereinicht met volcomen ſcoonheid der deuchden / die

alſo

alſo her quath, *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Minemo drute leiſto ich truwa, ande min wino leiſtet mir genatha, ther tha weithenet vnder then lilian. Ir fragadot mich war min drut wara, nu hauon ich iu geſagot war ir hine vinden mugat, thar zuo raden ich iu *meo exemplo* wie ir iuch himo ſculet gelieuan. Leiſtet himo truwa, *vt nihil illi præferatis*, ſo leiſtet her iu thie genatha ſinero mithewiſte, wãda hin nieuwehtes bez ne luſtet thanne thero *cãdidæ virginitatis, quæ per lilia figuratur.*

leeſt hỹ boor hem/ alſo hi ſprac. Waer die krenge is daer vergaderen die arenden. mijn lief houd ierrou/ eñ mijn lief houd mijn genade die daer weis bet onder de leliem. Oỹ fraechde mi waer mijn lief was/ nu heb ic u geſeit waer ghỹ hem vinden moget/ daer toe raad ic ũ met mijn exempel hoe dat gỹ hem ſult minnen/ hout hem trou/dat gi niet bouen hem achtet/ ſo geeft hỹ u de genade ſines mildewetens/wandt hẽ niet beter luſtet als die ſuuere reinigheit/ die door de leliẽ vebuidet worden.

Vox Chriſti ad Eccleſiam.

PRO facie nitida mihi pulchra videris amica,
Hieruſalem qualis conſtat, ſpecies tua talis,
Es quoque terribilis, metuendus vt eſt inimicis
Ordo caſtrorum contra bene diſpoſitorum.
Pulchra per acceptum baptiſmi tempore amictum,
Suauis & omne decus conſeruans ſemper ab intus,
Ad viſum pacis dictis contendis & actis.
Hoſtibus inuiſis hinc iure timenda videris,
Inque tuis caſtris fraterna pace globatis
Non aditum ſperant qui inferre pericula tentant,
Nempe locum cladis facit interruptio pacis,
Quam violare cupit qui ſemet præcipitauit,
Inuidus & diſcors, & veri luminis exſors.
Hic timet vnitum fraterno glutine catum,
Et ſibi parentes diſcordes poſſidet omnes.
A me ſponſa tui procul auertantur ocelli,

Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorũ acies ordinata.

Auerte oculos

Ipſi

Digitized by Google

tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt.

Ipsi me plane fecerunt auolitare.
Si tendas aciem penetrare meam Deitatem,
Nunc minime poteris, & ob hoc præsentia carnis
Est ablata tibi quo mentem spe potiori
Semper eo tendas solum, qua culmine cernas
Cum patre regnantem, quem velles carne morantem.

Sexagesta sunt reginæ, & octuaginta cõcubinæ, & adolescentularum non est numerus.

Reginis iussle per senas, pellicibusque
Per decadas octo merito distinguitur ordo,
Turba puellaris numeris non clauditur vllis.
Conuenit vt iussle reginis pellicibusque
Ordo discretus, sic diuersis speciebus
Quas nunc vera probat animas in fine coronat
Nobilitas meriti, sed mittit perditioni
Fictio virtutis, qua mundi dedita lucris
Sub titulo verbi satagens terrena adipisci,
Separat a regni cælestis sorte perenni.
Denique nobilibus doctorum sors animabus
Vtpote reginis iure est speranda perennis,
Quæ præcepta decem per sacram cognita legem
Sic implent opere pro summi regis amore,
Vt sit eis votum senarius iste laborum,
Et cum sint ipsæ regali semine fatæ,
Progenerant sobolem doctrinis spiritualem,
Regis vt a dextris assistant. at reprobandis
Pellicibus contra non est sors siue corona,
Namque receperunt mercedem quam cupierunt,
Et cum constet eas regali semine fatas
Nunc fieri sobolis genitrices spiritualis,
Non tamen in regni reputari sorte perenni
Hæ miseræ poterunt, quæ laudis munia quærunt,
Et præcepta decem per sacram cognita legem
Dictis promulgant, vt mundi præmia sumant,

Climate

Digitized by Google

Climate quadrifido qui finditur, & reuoluto
Tempore quadruplici soluet sua debita fini.
Ex vtriſque tamen reginis pellicibuſque
Quamuis diuerſe videantur dogmata ferre,
Maxima ſanctarum prodit ſoboles animarum,
Quas adoleſcentes & adhuc doctoris egentes
Nubilis haud fatas doctrinis efficit ætas.
Vna columba mihi perfecta decore nitenti,
Vna ſuæ matri, dilecta ſuæ genitrici.
Quamuis multarum de perſonis facierum
Eccleſiæ populus ſe colligat, atque duobus
Ordinibus numerum diſcentum ſiue docentum
Compleat in finem, tamen hæc mea concio eidem
Spiritui paret, cuius chariſmate gaudet,
Pulchra columbina conſeruans munia vitæ,
Atque ſuæ matris cui nomen viſio pacis
Æmula nunc peregre partem ſibi ſortis amenæ
Sperat apud ſuperos ciues mihi iam ſociatos.
Hanc quoque filiolæ dignam dixere decore,
Hæc placuit iuſte reginis pellicibuſque.
Veri doctores auditoreſque fideles
Eccleſiam matrem venerantes, eius honorem
Amplificant, augent, hanc ſemper creſcere gaudent,
Quin ipſos etiam qui non virtutis amicam
Sed ſimulatiuam conantur ducere vitam
Eius terret honor, fitque omni tempore maior.

Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matris ſuæ, electa genitricis ſuæ.

Viderũt eam filiæ & beatiſſimam prædicauerunt, reginæ & concubinæ laudauerũt eam.

Synagoga de Eccleſia dicit.

QVÆNAM dicetur, quæ ſic progreſſa videtur,
Hortus vt auroræ, vel pleno luna decore,
Atque electa adeo quaſi ſol ſplendore ſereno,
Sic quoque terribilis, metuendus vt eſt inimicis

Quæ eſt iſta quæ progreditur ſicut aurora conſurgens,

Ordo

Digitized by Google

pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata?

Ordo castrorum contra bene dispositorum?
Ecclesiam Domini quam nescia primitus odi
Nunc stupeo talem, nec in vna sede vacantem,
Sed magis in cuncti progressam climate mundi,
Hortus vt aurorae se totam spargit in orbe,
Sic haec post veteris tenebras incredulitatis
Mane nouum veræ fidei se gaudet habere,
Et quasi luna nitens & plena luce refulgens,
Eniteat quamuis radians virtutibus amplis,
Quicquid virtutis vel quicquid inest sibi lucis,
Non putat hoc ex se, sed donum desuper esse,
Vt per se vacuam natiuo lumine lunam
Participem lucis facit illustratio solis.
Haec electa adeo quasi sol splendore sereno
Luminis ad patrem mentis defigit acumen,
Hunc sibi sectandum proponit, & hunc imitandum,
Nil foris ostendens, sed cor ad praemia tendens,
Qua sol iustitiae radiat iustis sine fine.
Haec quoque terribilis, metuendus vt est inimicis
Ordo castrorum contra bene dispositorum,
Fortiter aëriis pugnam minitando cateruis,
Non loca tentandi finit illis peruia pandi,
Namque aditum cladis prohibet concordia pacis.

SCONA biſtu min friundina, mithowara, ande ziere alſo Hieruſalem, egeſlich alſo wole gethrangada zeltſcara. Scona biſtu friundina min, wanda thu thie *candidam veſtem quam in baptiſmo accepiſti* vnbewollene behaldoſt: mitheware biſtu ſamo Hieruſalem, wanda al thin *deſiderium* ande alle thine wercho *tendunt ad viſionem*

Du biſte ſcoñ mijn vriendinne / mebewarigh / eñ berciert als Jeruſalẽ / epſelijc als weigedzongẽ veltlegers. Du biſte ſcoon mijn vriendinne / wãt du houdſte dat witte cleed dat du in den doop ontfangen hebſte / onbeſoedelt: mebewarigh biſtu / gelijc Jeruſalem / wand al dijn begeerte / ende alle dijn werken ſtrecken tot geſicht des

pacis,

Digitized by Google

pacis: egeſlich biſtu ſamo wole gethrangada zeltſcara, wanda thu neheine lukkon ne lazes then *malignis ſpiritibus* thar ſie *aditum deceptionis* muga vindan. Thie wole gethrangadon hereberga forghtent thie viende, thie *caſtra fidelium* thie ther mit *caritatis vnitate compacta ſunt*, forghtent thie *maligni ſpiritus*. Wende thine ougon vone mir, wanda ſie hauent mine hinan flught gemachot. Thu ne ſcalt niet geran thaz thu mine *diuinitatem* in thirro werelde ieht *perfecte* mugas *intueri*, wanda thurgh thaz hauon ich thir mine *corporalem præſentiam ablatam*, thaz al thin gethanko ſi ze therro werelde, *vbi regem in decore ſuo videbunt oculi beatorum*. Seſzogh ſint therro Cuninginnan, aghtzhogh ſint therō keueſe, thero thiernan ne is nehein zala. Ine thes her thiu *generalis diuiſio bonorum & malorum* geſchihe, ſo ſint *permixti* thie *veri prædicatores*, ande thie *non ſinceri prædicatores*, ſamo thie *Regina & concubinæ*. *Reginæ* thaz ſint thie ethele ſelan, thie ther ſint *ſponſæ regis æterni per coniunctionem fidei*, ande thie ther himo gewinnont geiſtliche kind *ex ſemine verbi illius*, ande beithe ſieh ſeluon iogh hiro kind drephent *ad ſupernam Ieruſalem*. Thie ſint mit rechte begriphan *ſub ſexagenario numero*, the ther *conſtat ex denario ſexies multiplicato*, wanda ſie thie *decem præcepta legis* mit *perfectione*

bedden: ſi ſelfe biſte / geliſe weligedzongesta beltlegers / wand du geen open en laeſte den quadē geeſten dat ſi een toegang des bedzoghs mogen vinden. Die viande bzeeſen die weligedzongen heerlegers / ende die quade geeſten bzeeſen die legers der gelouigen die mer eenigheit des liefds beſer zin. Wend dīn oogen dan mi / wand ſi hebben mi doē dluchten. Du ſaltſte niet begeren dat du mine Godheit in deſe wereld ſolcomen maghſte beſie. Wand daerom heb ic u mijn lichamelijcke tegenwoordigheit benomen / op dat al dīn gedenke ſi via de wereld / daer der saligen oogen dē Coning ſullen ſien in ſīn herrlicheid. Daer ſijn zeſtig Coninginnen / en tachtich bp-wiuen / die daernen ſōn bouen getal. daer die gemeene heilinge der goedē en quaden geſcien / ſo ſint die ware ende onbzome pzekers vermengt / gelijc die Coninginnen ende keuiſen. Die Coninginnen dat ſint die edele ſielen / die daer doōr tſamē boeginge des geloofs bzuidē des eruwigen Connigs ſijnen heilbeeren winnen upt het ſaed zijns woozdos / ende haerſelue met haer kinderen bzuit tot dat hoge Ierusalē. Die ſint met rechte begrepen onder het getal van tſeſtich / twelk beſtaet van tzeſ maal vermenichfuldicht / wāt ſi die tien geboōd des Wets met die volmaectheit des wer-

operis, quæ per senarium figuratur, behaldont. *Senarius* her ist *perfectus numerus*, wanda *sex diebus perfecit Deus opera sua*, ande ouch ther seluo *numerus constat suis partibus*, vone thannan bezeichenet her *perfectas animas*, thie ther thurgh thaz ewiga erueguod wirchont, *de quibus scriptum est, Dedisti hæreditatem timentibus.* *Concubinæ* thaz sint thie *peccatrices animæ, quæ ingrediuntur terram duabus viis*, wanda sie sint *adulterantes verbum Dei*, ande sie gent *in thalamum regis, id est, in occultam sapientiam scripturarum*, ande ouch *accedunt ad thorum eius, id est, prædicationem verbi*, thar mide sie gewinnont *spirituales filios* samo thie *Reginæ*, sie ne volcument auor niet *ad coronam hæreditatis æternæ*, ande *ad mensam contemplationis diuinæ*, wanda sie alla hero werch duont thurgh wereldlichon ruom, ande thurgh ertheſco gefuore. Thie sint mit rechte begriphan *sub octogenario numero*, the ther *constat ex quaternario duplicato*, wanda sie *pompam mundi qui per quattuor tempora volnitur, & in quattuor climata diuiditur*, mit allero *auiditate mentis & corporis amplectuntur. Adolescentularum non est numerus*, wanda beithe von *Reginis, id est, veris prædicatoribus*, ande von *concubinis, id est, non sinceris prædicatoribus* wirthet alliz ana *innumerabilis soboles sanctarum animarum in baptismate renascentium*,

kes / welk dooz het geral dan sessen bebuidet wozt / behoudden. Het geral dan sesse is een volmaect getal / wand in ses dagen heeft God sijn werken volmaect / en dat getal bestaet dan sijn deelen / daerom betekent het die volmaecte sielē / die daer om dat eeuwige erfgoed werkē / dan den welken geschreuen is / Du hebste den genen die di vreesen het erfgoed gegeuen. Die vijfslapē sint die sondige sielen / die twee wegen in gaen / wandi si doen ouerspel aen het woozd Gods / en gaen in den slaepcamer des Conings dat is / inde verborgen wijsheid der scrifturen / ende climmen oor op het bed' des Conings / dat is / tot die vreckinge des woozds daer mede sy geestelike kinderen winnen / gelijc die Coningin nen / maer sy en comen tot den croone des eeuwigen erfgoeds niet / noch aen den tasel der Godliker contemplatie / wand sy alle haer werkē doen om wereldsche roem / en om aerdsche voere. Die sint met recht begrepen onder het getal van tachtigh / die bestaet upt dertubbelinge van vieren / wand sy die heerlicheid des werelds / die dooz vier tyden omloopt / ende in vier quartieren gedeelt wozt / mit aller begeerlicheid des sins ende lichaems omhelsen. Die deernen sijn sonder getal / wand beide bande Coninginnen / dat is / ware

leeraers / en bande vijfslapen / dat is / bande onvroome leeraers coomt al een een intellikt menichte der heiliger sielen die inde doop verborgen worden / thie

thie ther sint *habiles ad Ecclesiasticam disciplinam*, ande auor *necdum nubiles ad dandam aliis salutis scientiam*. Einigh is thiu min duua, min thurghnahtiga, einigh is siu hiro muoder. Thiu min *Ecclesia catholica*, thiu ther *constat ex Reginis & adolescentulis*, thoch siu gesamenet si *ex multarum personis facierum*, siu is ie thoch *vnius fidei, & vnius spiritus*, ande is ouch mir gezeichenet mit *dote Spiritus sancti, qui per columbã figuratur*. Siu is ouch einiga hiro muoder thero *cælestis Hierusalem*, ande hiro erweleda, wanda siu bilethet *Angelicam castitatem*, ande ouch alliz ana *suspirat ad visionem pacis*, thar thie *Angeli eorum semper vident faciem patris*. Thie thiernan sahon sie, ande zaldon sie ze aller wiuo saligosta, Cuninginnan ande keuese louenden sie. *Vniuersitas fidelium* thiu ther *constat ex bonis doctoribus & fidelibus auditoribus*, thiu wunderot ande mendet sich thero eron minero *catholicæ Ecclesiæ*: ioh seluo thie *non sinceri prædicatores, qui me nomine tenus colunt*, sie eeront sie *propter temporalia lucra*.

die haer bequaem sint tot die kerkeliike leere/ maer noch niet rijp om anders die leere ter salicheid te geuē. Einigh is mijn dune / mijn begnadichde / einigh is sij haer moeder. Mijn algemeene kerke die daer bestaet van Coninginnen eñ deernē/ alhoewel sij verseemt is upt beter gedaenten personen/ so is sij doch van eē gelous eñ eē geest/ eñ is oor getekent met die duuue scaz des H. Geests/ die dooz de duue beduijet wozt. Bij is oos einigh haer moeder dat hemelsche Jerusalem/ ende haer uptuercozen/ wand si desijdet een Engelsche suuerheid/ eñ suchtet altijd na het gesichte des dzeues, daer haer Engelē altijd her aengesicht desuaderswijē. Die deernen sagenze/ endē rekendese die aldersaligste der dzouwen / die Coninginnen/ ende concubinen loosdeze. Alle den hoop der gelouigen die bestaet upt goede doctozen eñ gelouige toehoozders/ berwōdert der eeren minre algemeene kerke: ia selue die onzome leeraers / die mij maer niet den namen dienen/ soeē haer om het tijdijks gewin.

WER is thisa thiu that fureget, samo ther vphgende morgin-rod, samo scona so ther mano, erwelet samo thiu wolegethrangoda zeltscara. *Ecclesiam Christi* thie ich ie er *detestabar per ignorantiam*, therro ne magh ich mih nu volle wunderan wie hoogh

WIe is dese die hier voozcoomt/ gelijc de opgaende morgenrood/ so schoon als die maen/ uptgecozen als die son/ ijselijc als die weigedijgen beltscare. Die kerke Christi die ick wel eer verachte dooz onwetenheijd / dieus magh ick mi nu verwonderen hoe hoogh

siu is, ande wie siu alliz ana thihet *de virtute in virtutem*. Siu thinket mir gelijch therro *aurora*, wanda siu *post tenebras infidelitatis* hauet sich bekeret *ad verum lumen*, ande thunket mir also scona so ther mano, wanda siu wole weiz thaz siu thie *pulchritudinem virtutum* von hiro seluero niet ne hauet, sunder von Godes genathan, niet te me than ther mano ieht lightes hauet von himo seluemo, *secundum physicos*, nouen *ex illustratione solis*. Siu thunket ouch mih erwelet also thiu sunna, wanda siu hiro werch bilethot nah Godes willan, *qui est sol iustitiæ, ad cuius contemplationem festinat*. Siu thunket mir ouch egeslich also thiu wolegescapheda zelt scara, wanda siu neheine lucchan nilazat then *maligni spiritibus*, thaz sie *aditum tentandi* mugan *inuenire*.

dat sy is/ende hoe dese st al aen dyhet van deuchde tot deuchde. Si dunct mi gelijc die mozgenstond / wand si haer na die duisterheid des ongeloofs/ heeft bekeert tot het ware licht/ende dunct mi so scoon als die maen / wand si wel weet dat si die scoonheid der deuchdē van haer seluen niet en heeft/ maer dan Godes genade/niet meer dan dis mane eenigh licht heeft van haer seluen / anders alst upt de verlichtinge des sons/ na die leere der natur-kenners. Si dunct mi oot verrozen gelijc die sonne/wand si haer werk beleidet na Godes wille / welk is den soinne der gerechtigheid/daer sy na loopt om te aenschouwen. Si dunct mi oot yselijc gelijc die wel gesierte veltscaer/ wand si geen open en last voor die quade geesten/dat sy eē toegang van besoekinge mogen vinden.

ANNOTATIO.

MIT THEWARA] Id est, suauis, comis: vnde nobis *meedewarigh*, & contracte, *mewarigh*, quasi dicas comeans, siue comes, a *mithe*, nobis, *mede*, & *wara*, nobis *warich*, a verbo, *waren*, id est, ire, & ambulare, vt supra etiam annotauimus.

Ziere] Id est, decora, vnde nostrum *sieren*, aut vt alij *cieren*, id est, ornare, exornare, decorare, comere.

Egeslich] Id est, terribilis: videtur compositum ab *ege*, aut *egge*, id est, acies gladij, & *lich*, id est, similis: hinc nobis contractum in vsu est *eeslijc*, *eyslijc*, aut *ijslijc*, id est, terribilis, horridus, horribilis, abominabilis.

Gethrangada] Id est, compacta, compressa, a verbo *thringon*, nobis *dringen*, premere, vrgere, comprimere; participium, *gedrongen*, pressus, compressus.

Zeltscara]

Digitized by Google

Zelt∫cara] Latinus textus habet, acies: videtur autem proprie ſignificare, multitudinem tentoriorum, vt componatur ex voce *Zaelte*, ſiue *Zelte*, id eſt, tabernaculum, papilio, tentorium, & *∫cara*, id eſt, multitudo, grex, conuentus.

Viende] Id eſt, inimici, quod ſupra etiam ſcriptum eſt *viande*, vt nunc vulgo & ſcribimus & proferimus. Dani etiam num *tiende*, pro inimico dicunt.

Keueſe] Id eſt, concubinæ, quod alias *keuiſſe*, *kebiſſe*, & *kebſe*, aut etiam *keuitſe*, ſcriptum reperitur, & ſignificat pellicem, concubinam, & pallacam: hinc nomen compoſitum, *keeuitſkind*, aut *keefſkind*; quod in antiquis priuilegiis & tranſlatione Speculi Saxonici reperitur, pro notho, ſiue baſtardo, vt vocant.

Thiernan] Id eſt, ancillæ: inde noſtrum *deerne*, pro miniſtra, famula, & ancilla.

Mendet ſich] Id eſt, vt puto, exhilarat ſe, gratulatur ſibi, lætatur & gaudet.

Vox Eccleſiæ ad Synagogam.

Ad loca fœta nucum deſcendi viſere viſum
Depreſſas valles ſi ſint ad poma feraces,
Id ſimul inſpicerem ſi mittit vinea florem,
Si ſpecie ſolita dant germen punica mala.
Quæ Synagoga quidem virtutum culmina pridem
In me miraris, hæc munera ſunt Deitatis,
Quicquid id eſt quod ſum, mihi non aſſcribere poſſum,
Sed ſponſi donis. at gratia tanta decoris
Non hebes eſt in me, ſed ſollicitudinis igne
Decoquor ad dignas illi grates reddibendas.
Ergo dum nuclei teſtæ ſunt cortice clauſi,
Carneque ſub fragili latitat ſubſtantia cæli,
Cum nequit alteruter rum ſibi mens ducere piorum,
Sponſi circuiens hortum, paſſimque requirens
Germina virtutum verbis plantata docentum,

Deſcendi in hortũ nucum, vt videre poma conuallium, & inſpicere ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica.

Digitized by Google

Exploro mentes velut in conualle iacentes.
Quæ cum sint humiles, & verbi fonte madentes,
Mitia factorum producunt poma honorum.
Hoc quoque contemplor, quam seuerat ipse redemptor
Vineæ si floret, nomen si fructibus ornet.
Palmitibus sponsi ne desit cura putandi,
Præcipue scrutans si quos constantia durans
Reddit eo fortes, metuant ne ferre labores
Nomine pro sponsi, sed & vnda sanguinis vdi,
Mente satis prompta rubeant quasi punica mala.

ICH gieng in then nuzgardon, thaz ich besahe, wie thaz ouaz in ther dala slaghta worthan wara, ande ich wara dada of ther wingarda an bluothe wara, ande thie rodon ephela waran gescapheda. *O Synagoga* thu wunderost thich thero *virtutum* ande thero *profectuum* thie thu ane mir scouwest: thie ne sint niet vone mir seluemo, *sed ex dono sponsi, quia gratia eius sum id quod sum*, ande sie ne mugan *conscientias suas alierutrum peruidere*, nietemer than ther *nucleus sub testa* magh *apparere*, so ne willon ich niet sin *sollicitudine pigra, sed per doctores* vuillon ich alliz ana *considerare* war thie *humiles, mites* sin, thie then *perfectum fructum virtutis proferunt, vt earum exemplo alios commonefaciam*, ande ich ouch ware thes duo, of thiu *plebs catholica, quæ est vinea Domini Sabaoth*, bluoie *in studio virtutum, & spe cælestium præmiorum*, ande ouch einech vnder him so

Ich ging in dē nooth hof, dat ich sach hoe die oost in den dale gewozben was/ esi ic nam waer of dē wingaerd ae bloepen was/ en die granaet appel gegropt was. O Synagoga du berwonderste di dā mins deuchdēn/ ende der boozgang die du aen mi siehst: die sint niet van mīn seluen/ waer door gauē des bui degoms/ wand ic den booz sīn genade dat ic den/ esi si en konen den een des anderē gewissen niet doorsiē/ niet meer dan mē den tzene onder den scelpe magh sien. so en wil ic nochtans niet sūp sīn/ maer wil al aren door die lezaers merkeh waer die ostmoedige ende sachtmoedige sīn/ die de wuchte der deuchden doortzeugen/ op dat ic de haer exempel anderē bermaen/ en se oec waes noēme/ dat die geniechte kerke/ welke\ is die wingaerd des Heers Sabaoth/ bloys in neffeninge der deuchden/ ende hope der hemelschen beloningen/ es doe zenigh onder hem

verro

verro *emineat excellentia virtutum*, thaz sie *ruborem Dominicæ paßionis velint & audeant imitari.*

so berre romen doog uptneementheid der deuchden / dat sij die roodheid des lijdts des Heeren souden willen endē derē nauolgen.

ANNOTATIO.

NVZGARDON] Id est, hortum nucum: vox composita ex *gardon*, quod significat hortum, vt supra diximus, & *nuz*, id est, nux. vbi rursus obiter notanda affinitas multarum linguarum, nam *nux*, Latin. est *nuſz*, Alam. *noix*, Gall. *noce*, Ital. *nueze*, Hispan.

Dala ſlaghta] Id est, conuallibus, aut genere conuallium: videtur enim compositum ex particula *ſlachta*, quod genus significat, & *dala*, quod quibusdam nostrum *delle*, dicitur, pro valle.

Vox Synagogæ.

NESCIA *ſum ſubitis adeo perterrita miris,*
Aminadab rapidæ me turbauere quadrigæ.
Neſcia donorum ſponſo donante datorum,
Sponſa decora tibi noua cum ſpectacula vidi,
Obſtupui plane. nam cum lex atque propheta
Cœlitus exiſtant, quis rem non horreat iſtam,
Nunc Euangelicas adeo feruere quadrigas,
Aminadab verus quibus emicat vndique vectus,
Qui ſemet populi donauit ſponte ſaluti?

Neſciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.

ICH ne wiſtes niet, min gethanka hauet mich erſloigat thurgh thaz gereide Aminadab. O *Eccleſia* ich ne warth niet innena thero *donorum* thie thir thin *ſponſus* hauet *collata*. ich wiſte wola thaz *lex & Propheta diuinitus ſunt data*, von thannan wunderon ich mich *propter*

IC en wiſte niet / mijn gedachte heeft mi verbaest doog het gereide Aminadab. O kerke ic en dachte niet om die gauen die dijn bruidegom dijn heeft gegeuen. ic wiſte wel dat die Wet en Prophetē van God ſijn gegeuen / daerom verwonder ic mijn dandē

ſubitam

ſubitam Euangelij prædicationem, thiu ther mit *quattuor libris Euangeliſtarum velut velocißimis quadrigis* all thie wereld thurgh ferit, ande *ſpontaneam oblationem ſponſi tui*, mit therro her ſin liud erloſda, ouer all kundet.

ſcielijke verkundinge des Euangelijs, die daer met de vier boeken der Euangeliſten gelijc als met vier raddre wiele dooz die wereld geuoert is, en die willige offerhande uwes bruydegoms met dē welken hi sijn volk verloſte / ouer al verkundicht.

Ad Synagogam vox conſolatoria Eccleſiæ.

Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te.

SVASA meis monitis captiua redi Sunamitis,
Vt quæ ſperamus in te bona reſpiciamus.
Cuncta per aurigam ſponſum, verbique quadrigam
Præſtita dona mihi, ſtupido ſenſu retuliſti.
Quæ mihi prouenit, tenuet Synagoga manebit
Gratia, ſi redeas: per legem ſiue Prophetas
Si tibi promiſſum tandem vis noſcere Chriſtum.
Credula ſi fueris, multa virtute videbis.
Fiat vt hæc citius, deuota mente ſitimus.

KERE withere kere withere, Verhundeta, kere withere, kere withero, thaz wir thich anaſihen muozem. *O Synagoga*, thu wundereſt thich thero genathan thiu mir geſchehan is *in coruſcatione & celeritate Euangelij*. Thiu ſelua genatha is thir gara, *ſi conuerſa fueris ad redemptorem tuum*, then thir *lex & Prophetæ* gehiezan, *quia lex & Prophetæ per Euangelium adimplentur*. Ich weiz thaz wola ſo wanne thu *conuerſa fueris*, thaz maniga *virtutes* an thir ſchinent, thes is vnſih niud ſo hiz ie er gewerthan magh.

Keert weder, keert weder o Sulamitis, keert weder, keert weder / dat wij in aſſien mogen. O Synagoge du verwonderste di der genade die mi geſchiet is dooz die helderheid ende ſnelheid des Euangelijs. Die ſelue genade is dooz di al ſo du di bekeerſte tot dijn verloſſer / die de Wet ende Propheten belouen: want die Wet ende Propheten worden dooz het Euangelij verruilt. Je weet dat wel ſo du di bekeerſte / dat menigerhande deuchden aen di ſullen ſchijnen / het welk ons troeſtet is / te ſien dat het geſchiede.

ANNO-

ANNOTATIO.

GARA] Id est, prorsus. Germanis superioribus frequenti vsu est *gar*, aut *gaer*, pro, prorsus, vere, reipsa, omnino: nobis videtur vsurpari in *gaercoken*, id est, percoquere, & perfecte coquere. An vero Germani ab hac particula, & voce *man*, an quod Germani fratres Gallorum sint, an denique a Thogorma, quod Had. Iun. Batau. multis asseruit, rectius dicantur, non est huius aut loci, aut nostri otij explicare, aut multis differere.

Niud, siue, vt alibi scribitur, *niudsam*] Significat suaue, dulce, & gratum, de quo supra in verbo *niudet*.

CAPVT VII.

Vox Christi ad Ecclesiam.

PROSPICIENS *auide quid cernes in Sunamite,*
Quid nisi forte choros castrorum suaue sonoros?
Perfidia duram tu sponsa doles Synagogam
Tardius ad fidei compendia velle reuerti:
Tempus mox aderit, quo se tardasse dolebit,
Ac dolitura morus, vires effundere totas
Incipiet pro me, contordi stabit amore
Tecum pro fidei verbo, mors ipsa timeri
Non valet in castris, pro me pugnare paratis.
Gressus compositi, noscuntur testificari
Atque perisceli des quod filia principis exstes.
Cum pedibus pulchris circumfers nuncia pacis,
Et motu verbi per te quod in vltima ferri
Climata festinas, ad id exemplaria vitae,
Dicta vel acta patrum tibi sumens sponsa priorum.
Hac vt gestorum sint munimenta tuorum,

Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?

Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis, filia principis!

Digitized by Google

Tutamenta pedum sunt vt pelles animantum,
Indicium prabes quod filia principis exstes
Illius, ἄλφα vel ω qui dicor nomine vero,
Qui memet populi donabam sponte saluti.

Iuncturæ feminū tuorum sicut monilia, quę fabricata sunt manu artificis.

Iuncturas femorum tales liquet esse tuorum,
Artificis docta quasi facta monilia dextra.
Quomodo iuncturæ femorum loca sunt genitura,
Sic mihi tu prolem modo gignis spiritualem
Per verbum fidei, sanctique lauacra fluenti,
Iungit & vnanimes gemina de plebe fideles,
Vt duo iuncturam femora astringuntur in vnam.
Qui quoniam fidei miscent studium faciendi
Quod mea verba iubent, vt pulchra monilia fulgent.
Non tamen hoc hominis meritum, faber ille decoris
Vnicus est nobis, sine me nil quippe potestis.

Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.

Pocula dans plene crater tornatilis ex se
Qui non siccetur, tuus vmbilicus habetur.
Doctores veri verbi dulcedine pleni
Fundunt exterius quod eis exubcrat intus,
Et nihil elati verum discentibus æqui
In medio mentis velut in testudine ventris
Se fragiles recolunt, ideoque tumescere nolunt.
Hi veluti torno teretes non pectore tosto
Laudibus aut vacuis inhiant lucrisve caducis,
Sed spe directa tendunt ad dona superna.
Hos quoque quam fundant non copia deserit vmquam.
Dogmatis almiflui, credentum danda saluti,
Nec tantum lingua virtus sperantibus in me
Quin & in aduersis dabitur constantia cordis.

Venter tuus sicut acer-uus tritici, val-

Venter triticeo tuus est similatus acervo,
Lilia quem niueis vallant stipata frutetis.
Pocula doctrinæ cum propinantur vbique,

Pectora

Pectora discentum verbis madefacta docentum latus liliis.
Perfidia lolium cupiunt euellere primum,
Vt post triticeo fidei cumulentur aceruo.
Idque nequit fieri, nisi contendant reminisci
Se fragiles per se, fortes existere per me,
Vt venter fragilis munimen non habet ossis,
Verum cautelam perquirit egens alienam.
Vt sibi triticeus spacio discordat aceruus,
Nam latus fundo, tenuatur acumine summo,
Sic sibi dissimilis constat plebs vna fidelis.
Sunt & enim plures, sua qui cum sint locupletes
Pauperibus tribuant, quam qui possessa relinquant.
Clara quidem vitæ mercantur præmia vtrimque,
Et sua qui tribuunt, & qui possessa relinquunt,
Stella sed a stella distabit luce serena.
Vbera bina tui turgentia lacte liquenti, Duo vbera tua, sicut hinnuli gemelli capreæ.
Binis hinnuleis capreæ compono gemellis.
Lacte mei verbi qui nutrimenta magistri
Dant plebi tenerae gentili Iudaicaque,
Fœtus esse mei noscuntur more fideli.
Namque meo Zelo feruent & amore gemello,
Munditiam vitæ quam me didicere docente
Semper amant, oculis rectum rimantur acutis,
Hoc quoque monstrantes aliis, conscendere montes
Virtutum gaudent, his omnia terrea sordent.
Formula ceruicis tibi sicut eburnea turris. Colluvi tuum, sicut turris eburnea.
Vt corpus capiti coniungit fistula colli,
Per quam vox extra, sed in aluum mittitur esca,
Sic mihi doctores subiectas iungere plebes
Ardent, cottidie præbendo cibaria vitæ,
Voceque verborum reserando profunda meorum.
Moribus hi pulchris præstant vt eburnea turris,

Subiectis

Subiectis vitæ dantes exempla pudicæ,
Et robur verbi contra vires inimici.

Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.

Lumina piscinis Hesebon tua comparo puris,
In foribus portæ habitat quæ filia turbæ.
Doctores veri piscinis assimilandi
In foribus portæ quæ sunt vrbis populosæ,
Sic bona prospiciunt his quos baptismate tingunt
Vt membris oculi, dantes quoque pocula verbi
Zona mœroris promittunt gaudia cinctis,
Vt præsens gemitus det veri gaudia risus.
Ante fores vrbis piscinis est locus istis,
Nec patet ad vitam veniendi copia cuiquam,
Ni per doctores lauet in baptismate sordes,
Atque salutarem verbi bibat inde liquorem.
Vrbi Catholicæ stat nomen filia turbæ,
Vtpote cui ciues numerosa frequentia plures
Addere non cessat, dum mundi clausula restat.

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

Sponsa tuus nasus quid olet prænoscere gnarus,
Vt turris Libani quæ respicit ora Damasci.
Officium nasi velut est discernere suaui
Id male quod fœtet, quod mulcet, siue quod horret,
Sic & odora tuis doctoribus est animi vis
Spirituum sagax discretrix, prouida, verax,
Quæ fidei puræ satis obiectetur odore,
Hæretica sectæ fœtores horreat aque.
Eminet hic porro doctorum præclusa ordo
Vt turris Libani, quæ respicit ora Damasci.
Nam decus exemplis, robur præstat documentis,
Et sibi subiectos contra munire inimicos
Non cessant homines, qui nunc quasi belua pingues
Sanguinis & carnis sunt pacibus illecebrosis
Sine potestatum contra vela aëriarum

Sanguine

Sanguine læsarum quæ se pascunt animarum.
In cono capitis Carmelo consimilaris,
Suntque tui capitis crines vt purpura regis,
Cepta colorari fluitat quæ iuncta canali.
Sana tua mentis ratio quæ præsidet illis
Motibus internis, quasi membris arx capitalis,
Suggerit ipsa tibi subtiliter hoc speculari,
Temporibus prisci data circumcisio carnis
Vnius & membri, quid dictet spirituali,
Quæ sensus animæ cum circumcidet honeste,
Præparat ascensum velut in Cherniel mihi gratum.
At de mente tua meditatio quæ fluit orta
Mobilis & gracilis, quasi pulchris compta capillis,
In se purpureum trahit illa mei monimentum
Sanguinis, exemplum sibi suimens inde sequendum.
Atque colorandam regali murice lanam
Stringi funiculis, mistique canalibus imis
Condecet: haud secus hi qui me cupiunt imitari,
Membra timore meo configunt, nilque tumendo
Se reprimunt animis, velut in conualle canalis
Vt mea dicta bibant, & regia purpura fiant.
Lana madens succo testarum sanguine fuso
Regia vestis erit, sic hos in fine manebit
Lætitiæ vestis, meritorum congrua testis.
O quam pulchra meis oculis & honesta videris
Vbere multarum carismate delitiarum!
Per meritum fidei contendens pulchra videri,
Negligis haud operum decus illi iungere plenum,
Et licet hic crebris certaminibus tribuleris,
Iugiter aëriis pugnam minitans inimicis,
Et diuersorum conflictibus hæreticorum,
Delicias tamen es amplectens spirituales,

Caput tuum vt Carmelus, & coma capitis tui vt purpura regis, iuncta canalibus.

Quam pulchra es & decora cariſſima, in deliciis.

Iam

Digitized by Google

Iam sapit illa tibi qua te quandoque potiri
Speras dulcedo toto durabilis aeuo.
Sponsa tuam celsa staturam comparo palmæ,
Vbera maturis sed dico similima botris.
Mens erecta tui spe tendit ad alta salubri,
Nec se curuari patitur culpa capitali.
Hanc similem palmæ procera tollor & altæ,
Qua licet angusto stet robore & aspera musco
Corticis horrifici sit parte sub inferiori,
Cum tamen ad liquidum se subrigit aëra primum,
Robur multiplicans, foliis fructuque redundans,
Arboribus reliquis qua dilatantur in imis
Et facie præstat, signa & victricia gestat:
Sic soror haud fortem te ad mundi reddis amorem,
Præmia vel laudes a nullo sumere gaudes,
Nec te magnorum terret formido laborum
Asperitate sua, quin speres dona futura,
Qua foliis verbi splendens fructuque perenni
Gestes in dextra palma victricia signa.
Hac tibi virtutis durat constantia iugis,
Sed quos doctores statuis super inferiores
Vbera sunt lactis per verbum simplicitatis.
Sed cum perfectis propinant vina salutis,
Munia maturis seruant æqualia botris.

Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.

WAz geſihestu in ther Verhundeton aane thaz ſangleich thero gezeldo? O *ſponſa* thu clagoſt thaz *Synagoga* ſo vnbequama ſich bekered *ad fidem meam*, thes ne is nogh niet zid, *quia cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet.* So auor *tempus miſerendi eius* cumet, *in eius conuerſione*

MAt ſiestu inde Sunamite / dat geſang des heerliegers. O bruid' du beclaegeste dat Synagoge haer ſo onbequaē tōt mijn geloue bekeert / dat en is noch geen tijd / wand alle die volheid der Heidenen gecomen ſal weſen / dan ſal geheel Iſrael ſaligh worden. Maer indien de tijd van haer te ontfermē

ne ſiheſtu

ne ſiheſtu anderes nieht neware thaz thu nu geſiheſt in thinen *conuenticulis*, *choros concordia & caritatis*, ande *castra militantium pro fide mea*. Wie luſſam thine ganga ſin herduomes doghter in thinemo ſcuohe. Luſſam is mir thiu *mobilitas prædicationis*, mit thero thu all thie wereld gerno wilt *peragrare*, *quia ſpecioſi pedes Euangelizantium pacem*. Ande wanda thu alla thine werch *feſtinas munire* mit *exemplis præcedentium patrum*, alſo thie *pedes muniuntur pellibus mortuorum animalium*, vone thannan heyzeſtu *filia principis*, *id eſt*, *mei*, *qui ſum Alpha & Omega*, *principium & finis*, *qui & Aminadab*, *id eſt*, *ſpontaneus populi mei*, wanda ich *ſponte poſui animam meam pro ſalute populi mei*. Thaz geknuffe thinero thieho thaz ſint halſziretha, thie ther geſmithot ſint mit geleredes liſtmeyſteres hand. Alſo *ex femoribus* cumet *propagatio carnalis generationis*, ſamo gewinnoſtu mir *ô ſponſa ſpiritualem prolem per verbum prædicationis & lauacrum regenerationis*. Alſo *duo femora connexiunt in vnam iunctvram*, ſamo is cuman *ex tua prædicatione concordia duorum populorum in vnam fidem*, *Iudaici & gentilis*. Auor thiu *concordia vtriuſque populi in vna fide*, thiu ther geziret is mit *auro ſapientiæ*, ande mit *gemmis bonorum operum*, thiu cumet vone thero gauo minero hande,

roomt / ſo en ſalſtu in haer bekerringe anders niet ſien / als du nu in dijn bergaderinge ſieſte / geſangen der eendrachtigheid ende liefde / eñ heerlegers der berchters booz dijn geloouc. Hoe luſtigh ſijn dine gangen heerſcaps dochter / in dine ſcoen. Lieſtje is mi de dzeiheid diner predikē / daermede du alle die wereld gerne wilſte boozlopē: wandt die boeten der geen die het Euangelij des bzedes pzeken ſijn ſcoon. Eñ wāt du beneerſtichſte alle dijn werken te bueſtigen met exempelen der boozhaderē / gelijc die boekē wozdē bewaert met bellen van doods dieren / daerom hietſtu een dochter des Heeren / dat is / mijns / die daer den Alpha en Omega / begin en einde / ende ooc Aminadab / dat is / bzpwillige mijns volx / wāt ic hebbe bzpwilligh mijn ziel gekelt booz die behoudenisse mijns volx. Die knoecken dinen diehen / dat ſint halſcieraet dat geſmedet is met geſeerde meeſters handē. Gelijc upt de diehe comt die bzuchte des bleeſelijckē geboogte / alſo winſtu mi o bzuide een geeſtelike geboogte booz het woozd der pzedicatie / eñ boop der wedergeboogte. Gelijc die twee diehen comen in een verknopinge / ſo is upt dijn pzedikinge eē bereeninge van twee volken in een geloof / der Joden en Heidenen. Maer die eendzachte der beider volkeren in een geloous is becciert met goud des wijſheids / ende mit peerlen der goeder werken / dis coihen bande gauen minre handen.

ich

ich ther bin *summus artifex*, *quia sine me nihil potestis facere*. Thin naualo is gethrade naph ni wanne drinchenes anich. Thine *prædicatores* sint vol *scientia verbi mei*, ande flizent sich thie ze schenchene hiro *auditoribus*, ande duont thaz *non se illis præferendo, sed per memoriam propria fragilitatis, qua per vmbilicum figuratur, illis comparando*. Sie sint ouch *crater tornatilis*: wanda also ther thraxlere niet ni vortheret *externa adintoria, id est, regulam vel rubricam*, nietemer ni vortherent sie in hiro *prædicatione* neheine *externam remunerationem lucri vel laudis*, sunder okkeret thaz gethinga thes ewigan liues. Ther seluo gethrade naph ni werthet niemer drinchenes anigh, wanda then *veris prædicationibus* nietemer negebristet thero *affluentia verbi mei*, nogh *virtuosa constantia*, also hiz quit, *Dominus dabit verbum Euangelizantibus, virtutem multam*. Thin wamba is samo weizes houph, the ther vmbe stecchet is mit lilion. So thie *auditores* von then *doctoribus* gedrenchet werthent mit *poculo diuini verbi*, so beginnent sie getan von hiro herzan, *infidelitatis lolium*, thaz sie muga *germinare perfectæ fidei triticum*. Wollent sie erhugon *propriæ fragilitatis*, ande also ther buuch neheine *ossium fortitudinem* ne hauet, thaz sie nietemer neheine *virtutem* ni mugan hauen,

die dē opperstē were meester den / wandē sonder mijn en kont gij niet doen. Dijn naeuel is een gebzaeide nappe / niet ondzeskende eenich dzincke. Dijn leeraers sijn vol wetenschap minen woozdē/en beblitigen dat hare toehooz ders te sceuken/ende doen dat niet met hem selue te verheffen bouen haer / maer dooz het gedenken haer eigen broosheid/ welk dooz die nauel beduidet wozt / hem met haer vergelikende. Si sint oor een gebzaide nappe: wandē gelijc den dzaijer niet en behoeft eenige upteckenlike behulpselen/ dats/ noch rhe/ noch roode aerde/so en versoeken sij ooc in haer predikinge geen uptecklike vergeldinge van pzijs ofte eere/dan alleē dat recht des eeuwigen leuens. Wer selsder gebzaide nappe en ontbzeect niemer eenig dzinken/ wandē den warachtige leeraers niemer en gebzeect die ouerbloedmines woozdē/ nochte deuchdeliker stādbastichēdes / also het luidet / De Heere sal dē geni die het woozd pzeecken een groote starcte geuen. Dijn duic is gelijc ēē terwhoep / die besteken is mit lelien. So die toehoozders dan dē leeraers gedzenct werdē met den dzanck des Godliken woozdes/ so beginnen sij het onrumb des ongeloofs dā haer herte te doē/ op dat si mogē woozt bzengē die terwe des perfeckten geloofs. Willen sij gehеugen harer eigen broosheids / ende gelijc die

duic geen starcte van deesē heeft/dat si ooc niemeer starcte mogē hebben/

Digitized by Google

niſi tantum per me, ſo mugan ſie *triticum boni operis in patientia afferre*. Alſo auor ther *acervum tritici* nithana breid is, ande ouana ſmal, alſo is therro meer *qui ſua poſſidentes eleemoſynam* then armon giuon, thanne therro thie ther al thaz ſie hauent thurgh minan willan willant verlazan. Auor beithe *eleemoſynam dantes*, ande *ſua omnia propter nomen meum relinquentes*, thie ſint *vallati liliis*, wanda hin beithon *candor æternorum præmiorum* gehaldon is *in cælis, verumtamen ſtella a ſtella differt in claritate*. Zuene thine ſpune ſint ſamo zuey zuinele khizze thero reion. Thine *doctores* thie ther mit *lacte divini verbi* zihent beithe *Iudaicum populum* ioh *gentilem*, thie ſint gelijch then zuinelon rehkizzon, wanda ſie ſint mino kind, *qui per capream ſignificor*. *Caprea* is *mundum animal, & acutiſſime videt*, ande weithenot gerno in thero hohe, vone thannon bezeichenet ſiu mih, ich ther *naturaliter mundus ſum*, ande ſiho ouch vilo vaſſo, *quia nullum me latet ſecretum*: min weitho is ouch an then bergon, *id eſt*, *in his qui terrena deſpiciunt*. Mich bilethont ouch thie thine *doctores* mit *acuta proviſione fraterna utilitatis*, ande mit *deſpectu terrenorum*. Sie ſint ouch zuinele, wanda ſie hauent *dilectionem meam & proximi*. Thin hals is ſamo elphandin wighus. Thine *doctores ô ſponſa* ſie ſint elphandinin elpenbeenen wighuis.

dan alleen dooz mi ſo mogen ſi tartwe dat goeder werlic in ydſaetheid vooztdzengē. Maer geluc de tartwoepe benedeu dzeed is / ende douen ſmal / alſo ſynder meer die het haer beſittende dē armen aelmoeſſen geuen / dā der genet die al dat ſi hebben om minen wille willē verlaet. Maer beide die de aelmoeſſen geuen / eñ die al het haer om minen wille verlaten / ſyn hoſer met lelien / wand hem beiden is die ſcoonheid des eeuwiger beloominge behouden in den hemelen / maer nochtans is die eene ſterre dan die ander verſcheiden in claritheid. Dyn twee burſten ſint gelijc twee tweelingen. iongen der Reheen. Dyn leeraers / die met de melc des Godſpraken woozdz trecken beide het Joodſche eñ Heidenſche volk / die ſyn gelijc die tweeling hindkalueren / wand ſi ſint mijn kinderen / die dooz die Reehe beduidet wozd. Een Reehe is een reendier / dat ſeer ſcarp ſiet / eñ weidet geerne inde hoochte / daerom betekent ſi mi / die dā naturen rein den / en ſie ooc ſeer ſcarp / wand mijn geen verburgentheid onbeſleet is: mijn weide is ooc aen den bergē / dat is / dien / die de aerdſche dingen verſmaden. Dyn beide ooz dyne leeraers met ſcarpe voorſorge des broederliken profyts / ende verſmadinge der aerdſcher dingen. Dy ſint ooc tweelingen / wand ſi hebben mine eñ des naeſten liefde. Dyn hals is gelijc een zyn elpenbeenen

Digitized by Google

wighus. Ther hals ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thie ſtemma vz, ſamo duont thine *doctores*, ſie ambechtant themo liude *cibum vitæ*, ande ſie ophenent himo thie doichene thero geſcrifte. Vone thannan ſint ſie gelijch elphandinimo wighuſe, wanda ſie hiron *auditoribus* beitho *præſtant pulchritudinem per candorem caſtæ converſationis*, ande *robur* wither themo diuuel, ande *contra hæreticos per munimen prædicationis*. Thine ougon ſint ſamo wiare ze Eſebon, vore thero porte, dohter thero meniga. Thine *doctores* thie hiro *ſubiectis vitia prouident*, ande hin ouch *iter ſalutis* ougant, thie ſint gelijch then wiaren ze Eſebon, *quæ interpretatur cingulum mœroris*, wanda ſie *credentem populum* gereinont mit *lauacro baptiſmi*, ande hin allizana *reficiunt* mit heilſamo dranche *diuini verbi*, ande hin ouch lernont *in præſenti* hauen *luctum & mœrorem propter æternam conſolationem*. Thie wiare ſueuent vore thero portan, wande nieman nimagh *intrare portam regni cæleſtis*, her ne werthe *per doctores baptizatus*, ande ouch mit *fonte ſalutaris doctrinæ imbutus*. *Filia multitudinis* heizet thiu burgh thiu in thero *confluentia credentium populorum in præſenti* ſich ſo verro gemeret, *vt etiam ſuper numerum multiplicentur*. wanda genuoga nu *nominetenus* heizent *fideles*, thie ther thogh niet

wighuſen. Die hals die dzaecht dat eeten in den buik en dzaget oor die ſtemme uyt: ſo doē oor dyn leeraers/ ſt beſoygen den luiden de ſpyſe des eeuwigen leuens/ en openen haer die deuchdē der ſcrifture/ daerom ſyn ſt gelyc elpendbeenen wighuſen/ wand ſt haren roehoordere ſcoonheid geuen dooz die rechtigheid haerder ommegang/ ende ſtarcte tegen den duuel en tegen die ketters dooz die beueſtinge des predikens. Dyn oogen ſint gelyc die Wyuers te Heſebon/ dooz de poozte des dochters der menichte. Dyn leeraers die haer onderdanen pzofyt dooz ſoygen/ en haer oor den weg der Saligheid wyſen. die ſint gelyc die Wiueren te Heſebon/ dat een riem des dzoefheids berekent/ wand ſy het gelouige volk remmigen mer het bad des doops/ en al aen bemaken mer de heilſame dzank des Godlicken woozds/ en in die tegenwoozdige oock leergen hebben rouwe en weede om die eeuwige vertroostinge. Die Wiuers ſweuen dooz de poozt: wand nieman en magh den poozte des hemel-rijx ingaen/ hi en werde dooz die leeraers gedoopt/ en oor mit het water des ſaligē leers beſprengt. De dochter der menichte hier die ſtad/ die in den toeloop der gelouiger volkeren in dit tegenwoozdige haer ſo verre vermeert/ dz zy oor bouen gerȝi vermenichuuldicht worden/ wand nu genoch met de name gelouige heeten die doch geen

ne wer-

ne wertheht *ciues superne Ierusalem.*
Thin nasa is samo wighus vffen Libano, thaz ther gekeret is in gegan Damascon. Thine *doctores* thie ther cunnon *discernere inter bonum & malum, inter catholicæ fidei puritatem & hæreticam pranitatem*, samo thiu nasa kan *discretionem odoris & fœtoris*, thie sint gelijch themo wighuse vffen Libano, wanda sie *per dealbationem & munditiam vitæ in summo loco consistunt*, ande sie hiro *subiectis* beithe *decus & robur præstant, decus*, mit *exemplis, robur*, mit *doctrinis*. Thaz wighus vffen *Libano, qui interpretatur dealbatio*, thaz is gekeret ingegen *Damasco, quæ interpretatur sanguinis potus*, wanda thie *doctores* hiro *subiectos* allizana bewarent vore then furestan thirro werelde, thie ther sint *sanguinolenti* beithe mit *crudelitate*, ioh mit *illecebrosa carnis & sanguinis voluptate*, ande beskirment sie ouch *contra aerias potestates*, thie ther mer *sitiunt cruorem animarum quam corporum*. Thin hoiuet is samo gedaan also ther bergh *Carmelus*, ande is auor thin vahs gedaan also Cuninges *purpura*, thiu ther zesamene gebunden nohthanne sueuet in then zuein trugelin. Thiu *ratio mentis tuæ* mith thero thu thine gethanka rihtes also mit *capite membra reguntur*, thiu is gelijch themo bergo *Carmelo, qui interpretatur cognitio circũcisionis*, wanda alla mine *fideles* sculen thaz

burgers des hoogen Ierusalems en werden. Dyn neuse is gelijc een wighuis op Libanus/dat daer gekeert is tegē Damascus. Dyn leeraers die daer kosen onderscheiden tusschen goed en quaed / tusschen de reinheid des katholiken geloofs / ende boosheid der ketterse-gelijc die neuse heeft onderscheid des reuckes en stanks/die sint gelijc den wighuse op Libanus/ wāt si door die reinnige / en suiueringe des leuens op die hoochste plaetse staen / en haer onderdanen eere en starcte geuen/eere met exemplē/starcte met leere. Dat wighuis op Libanus die witmakinge betekent / dat is gekeert tegen Damascus / dat bloedbanck betekent/wanda die leeraers haer onderdanen al den bewaren voor die Voysten der werelt / die bloedachtigh sint beide mit weedheid / ende met aenlockende wellust des vleys en bloeds / ende beschermenze oot tegen die machten des luchts/ die meer dorsten na het bloed der sielen dan der lichamen. Dyn hooft is gedaen als de berg Carmelus/ maer dyn haer is gedaen als des Coninges purpur / die daer saemē gebonden is en nochtans sweuet in twee trugelen. Wie reden dynes verstands/ daermede du dyn gedachten regeerste/ gelijc die ledē doet het hooft gerecht wozden / die is gelijc den berg Carmelus / wellie bedunt-

tenisse der beschrijdinge/wand alle mine gelouuige sullen dat

Digitized by Google

bekennan, thaz thie *ſpiritualis circumciſio* bezzer is thanne thie *carnalis*, ande ſo ſie *circumcidunt corda ſua & non carnem ſuam*, ſo machont ſie mir *dignam aſcenſionē in mentem ſuam, quaſi in montem Carmeli*, vor thine *cogitationes* thie ther *procedunt de mente*, alſo thaz vahs *de capite*, thie ſint gelijch thero Cuninglichero *purpurę*, wande alle thine *filij, quorum rex ego ſum*, thie ſint flizech ze bilethene *exemplum meæ humilitatis & paſſionis*. Alſo thiu *lana quæ vertenda eſt in purpureum colorem*, zaller eriſt ze ſamene gebunden wirthet, ande thar nah geleget in thie *canales*, thar ſiu mit *ſanguine conchiliorum* genezzet wirthe, ſamo duont thine *filij*, *canſigunt timore meo carnes ſuas*, ande nitherent ſich *in canalibus humilitatis* ze thiu thaz ſie mugan *conſortes* werthan minero *paſſionis*. Vone thannan werthent ſie bekeret *in regalis purpurā dignitatem*, wanda ſie *indumentis lætitiæ* ſint *coronandi*. Wie ſcone ande wie ziere thu biſt, ande wie luſſam in thinen weleluſten. Scone biſtu *in fide*, ziere *in operatione*, luſſam *in deliciis*. Thu litheſt allizana michol arbeid veghtande *contra dæmones & hæreticos*, ande ne muotheſt auor niet in themo *certamine*, wanda thu thie *delicias æternæ dulcedinis ſpe & deſiderio* nu iu ſmekkeſt. Thin gewaſduom iſ gelijch thero Pal-

bekennē / dat die geeſtelike beſuidinge beter iſ dan de vleeſelijke: eñ ſo ſi haer harten beſuiden ende niet haer vleeſ / ſo maken ſi mi een waerdige opgāg in haer herte / als op den berg Carmelus. Maer dine gedachte die daer comē van her verſtand / als het hair van het hooſd / die ſint gelijc konnglijks purpur / wand alle dijn kinder van den welken ick Coning ben / die ſint vlitigh te beleiden het exempel mijnes cleinigheids eñ lijdens. Gelijc de wolle die gekeert moet wozden in purpere coleur / alder eerſt ſamen gebonden wozdet / ende daer na geleget inde cuipen daer ſi met bloed der zeeſlecken genattet wozden / deſgelijken doen dijn kinder / die met mine bizeſe haer vleeſ doozſuijden / eñ haer bernederen in die cuipen der nedericheid / op dat ſij mijnes lijdens deelachtich mogen wozden / daeroſ wozdē ſi gekeeret tot die heerlicheid des Coninglijk purpurs / wand ſi met die cleedinge der vreuchden gecroont ſullen wozden. Hoe ſcone eñ hoe cierlijc biſtu / ende hoe lieflijc in dijn welluſten! Schoon biſtu in gelooue / verciert in werken / en lieflijk in luſten. Du lideſte altijd groote mopten begherende tegen die duuelen ende ketters / eñ en wozdeſte doch niet moed in de ſtrijd / wand du die ſoetigheid des ſenwigen ſoetigheids booz hope / ende begeerte nā

ſmaecſte. Dijn wasdom iſ gelijc de Pal-

mon,

Digitized by Google

mon, ande thine ſpunne ſint gelijch then winthruuon. Thiu *rectitudo operum tuorum* mit thero thu *incurvationem capitalium criminum* vermitheſt, ande thich *ad ſolam ſpem ſuperni præmij* vphrichtes, thiu is gelijch thero Palmon thiu nithana ſmal ande richt is, ande auor ouana gruoz ande ſcone is, beithe mit *decore foliorum*, ioh mit *pulchritudine fructuum*. Alſo duoſtu, thu ne wilt niet *fortis* weſan *ad terrena*, noh ne wilt neheine *ſpem* hauan in *caducis præmiis & laudibus*, noh ne ſcuweſt ie niet cheine *aſperitatem laboris pro amore meo*, vone thannan thiu thin *dextera quam hic exercitis ab omni munere* wirthet vone mir gezieret mit *Palma victoriæ*. Auor thie *doctores* thie thine *parvulos* thiz alliz ſculen lernon, ſo ſie auor thie ſeluon *auditores iam roboratos* drenchent mit *perfectiori doctrina*, ſo ſint ſie *quaſi botri*.

ma/ ende dyn burſten ſint gelyc wyndruus. Die rechtigheid dinet werken/ daermede du die cromheid der doodliker ſonden verwindeſte/ eñ bi tot die eenige hope der hooger vergeldinge onerchteſte/ die is gelijc die Palma die beneden ſmal en recht is/ maer bouen groot en ſcoou/ beide met die ciorcheid der bladē ende ſcoonheid der vruchten: alſo doeſtu/ du wilſte niet ſtarck weſen aende aerdſche dinge/ noch en wilſte geen hoop hebben inde cranke vergeldingen eñ verciringen/ noch en ſcuweſte geē hardigheid der mōpren dīn mijnent wille/ maeromme dyn rechterhānd die du hier ouerſtarkſte. dan alle gifte/ dan mi wert verciert met die Palma der victorie. Maer dyn leeraers die de cleine dit alles ſullen leeren/ ſo ſy die ſelue haere toehoorders nu verſtarct ſonde dzenken met volcomener lecre/ ſo ſyn ſy als wijndruuen.

ANNOTATIO.

GEZELDO] Id eſt, caſtrorum: vnde vox *gezelt*, ſcriptori Rhithmo-Chronici eodem ſignificatu vſitata, vt fere omnes huius ſcripti: quod manifeſtiſſimum eſt argumentum, hanc eſſe maiorum noſtrorum linguam. videtur autem compoſita ex particula *ge*, & *zelt*, aut *zaelt*, quod tentorium ſignificare ſupra annotauimus.

Zid] Id eſt, tempus: Germanis ſuperioribus *zeyt*, nobis *tijd*, vt ſi *z*, illius temporis ſono proferamus, propius accedat ad nos quam Alamanos.

Luſſam] Id eſt, pulcri: hinc videtur noſtrum & Alamanorum *luſtig*, pro amœno, delectabili, pulcro & feſtiuo, deductum eſſe.

Digitized by Google

Herduomes] Id est, principis. vox obsoleta, cuius in locum successit, *heerscap*, id est, dominus, dominator, princeps. videtur autem composita fuisse ex *her*, quod publicum & commune significare vult Becanus, aut *heer*, quod herum & dominum significat; & particula *dom*, in multis etiamnum vsitata, vt *Pausdom*, *Christendom*, *Kaiserdom*, *Hertogdom*, & similibus, in quibus *rijc*, id est, regnum & dominium significare videtur, vt etiam alias annotauimus in notis ad epitomen historiæ Frisiorum.

Scuohe] Id est, calceo: quid si dicatur quasi, *scu*, id est, vita, & *we*, id est, dolor? quod pedes per calceos vitent dolores.

List meijsteres] Id est, artificis: videtur compositum ex *list*, quod quamuis nunc in peiorem partem, (vt dolus,) accipiatur, pro astutia, dolo malo, & fallacia, quondam in meliorem acceptum videtur pro scientia & arte, & voce *meester*, quod magistrum significat.

Gewinnestu] Id est, gignis, a verbo *winnen*, quod & nobis, præter, lucrari, mereri & vincere, etiam gignere, generare & procreare significat.

Naph,] Id est, crater, vnde nostrum *nap*, pro cratere, cyatho, scypho, (nota tria vocabula Græca Latinis vsitata) & poculo, vnde parentibus, *nap-hoeder*, pro pocillatore.

Niwanne.] Id est, non egens, compositum ex particula priuatiua *ni*, aut *ne*, & *wanne*, id est, vacuus, egenus, deficiens, carens, a substantiuo, *wan*, pro defectu in compositis satis vsitato, vt *wanhope*, desperatio, *wanluft*, nausea, *wantrouwe*, infidelitas & diffidentia, &c.

Weizesheuph,] *Weytesheop*, id est, acervus tritici, compositum ex *weize*, Alam. *weissen*, aut *weitzen*, nostris quibusdam *meyte*, & communiter, *terwe*, id est, triticum, & *hoop*, id est, acervus, cumulus.

Nasa,] Quid si dicatur, quasi *na aesse*, id est, prope cibum? Latine *nasus*, Alam. *nass*, Ital. *naso*, Gall. *nez*, nobis *naese*.

Furstlon.] Id est, principes: Alam. *Furſten*, nobis *Vorſten*, aut *Voorſten*, id est, primi, primates, principes.

Gewasduom] Id est, statura: compositum ex tribus particulis, *ge*, *was*, & *duom*, de quo postremo supra nobis simplex *wasdom*, vsitatius est, pro, incremento & statura.

Cheine]

Digitized by Google

Cheine] Id est, nullam: vnde Germanis superioribus *keine*, aut *keiner*, nobis, *geen*, nullus, nemo.

Drenchent] Hinc est verbum *drenken*, quibusdam vsitatum, pro *te drinken geuen*, *oft doen drinken*, hoc est, potum dare, aut aquare, adaquare, aquam ministrare, & *drenke*, locus, quo pecora aquatum aguntur.

Vox Christi de Sancta cruce.

Dixi, ascendam in palmam, apprehendam fructus eius.

PALMAM scandendi fixa est sententia menti,
Hinc quia maturum spero decerpere fructum,
Tunc tua maturis fient paria vbera botris.
Quæ speras a me sponsalia tunc tibi plene
O soror exsoluam, cum promptus brachia pandam,
Affigenda cruci, mundi expandenda saluti,
Ad me cuncta traham, cruce dum mutauero terram;
Principe iam mundi superato certa triumphi,
Palma resurgentem dextraque patris residentem
Me manet. ex hoc iam manifestius vndique prodam
Mystica poma crucis, quæ sunt medicina salutis,
Vulnere serpentis tactis mortalibus agris.
Nunc quoque doctores qui verbi lacte minores
Primo nutrierant, dum latius illa reuelant
Condita sub Psalmis mysteria siue Prophetis,
Post lac historiæ vinum fluet allegoria.

ICH hauo mich gecinot vphen then Palmboum ze stigeno, thaz ich zidech ouaz thar nema. Alle thiu genatha thie ich thir hauon geheizan thiu ne wirthet er nieht vollighlicho geleistet er ich gestijgan vphen then Palmboum, ich meino an thaz cruce, *quia cum exal-*

IC heb mi vtdacht op den Palmboom te stigen, dat ic daer tydige oost neme. Alle de genade die ic di beloost hebbe, die en werde niet ten volen geleistet eer ic op den Palmboom gestegen ben, ic meine op den cruice, wanneer ic verhaeght sal

Digitized by Google

tatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. So ich *post debellatum mundi principem* mith *gloria resurrectionis* ande mit *Palma victoriæ* wirtho *a patre coronatus*, so wirthet *fructus Palmæ, id est, mysterium crucis meæ* allero thero werelde geophenet. So wirthent thine *doctores quasi botri vineæ*, wanda sie hiro *auditores*, thie sie ze eríst zihent mit *lacte historiæ*, so sie icht *robustiores sensibus* wirthent, so drenchent sie se mit *vino mysteriorum*, thie ther er *abscondita* waron *in lege Moysi, & Psalmis, & Prophetis.*

wesen bander aerde, dan sal ic al tot mi trecken. Gelijc ic na de ouerwinninge des princes deser werelt met die eere der verrisenisse, ende mit de Palma der victorie dan den dader gecroont ben, so werdet die vruchte dan Palsma, dat is, die verborgentheid mines cruces alle die werelt geopent. So werden dijn leraers als wijndjuuen, wand si hare toehoorders, die sijerst boedt met melk der historie, so si nu war starker dan verstandezju geworden, dzenken met wijn der verborgentheden, die daer te voren gehemelt warf in die Wet Mopsis, Psalmen, ende Propheten.

ANNOTATIO.

ZIHENT] Id est, *optogen*, educabant, a verbo *zihon*, vnde nostrum *tijhen*, de quo præter ea, quæ supra notauimus, obseruandum est, interdum significare, educare, enutrire; quod nos eadem phrasi *optrecken*, dicimus, & Alemani *ziehen*, eodem significatu.

Item vox Christi ad Ecclesiam.

Odor oris tui sicut malorum, guttur tuũ sicut vinum optimũ.

ORIS odor talis tibimet, fragrantia qualis
Dulcibus ex malis emanat conglomeratis,
Guttur habes lepidum redolens vt præclue vinum.
Malorum nouitas suaues exhalat vt auras,
Sic & odoriferi bona diffamatio verbi
Allicit absentes gratanti aspergine mentes,
Vocis at ipse sonus doctorum gutture promptus
Fragrat, vt antiqui sapor & fragrantia vini.

THER

THER ſtanc thines mundes is ſamo ther ſuozen ephelo, thin chela ſmecket ſamo ther diureſto win. Thiu marthe thinero *prædicationis*, *quæ per os figuratur*, thiu is alſo ſuoze ſamo ephelo ſtanc, wanda ſiu thie *abſentes* mit hiro *ſuauitate* ze ſich locchet. Auor *ipſa vox prædicantium, quæ per guttur intelligitur*, thiu is gelijch themo bezzeſton wino, wanda ſie thie craft ande then ſmak *ſuperna dulcedinis* an hiro ſeluero hauet. Ther ſuoze ſtank an themo niwen ouaze, ande an themo alden wine, ther bezeychenet thaz beithe *initium & finis Euangelicæ prædicationis* volle wiſet *ſuauitatem æternæ beatitudinis*.

DE reuck dines mondes is geſoete appellen. Dat heel is geſeit die dierſte wyn. Die maect dinen predicatie, welke dooz die mond des duidet wozt / is alſo ſoet als reuc dan appels, wand ſy die bezre ſyn met haren ſoetheid tot haer locket. Maer die ſtemmedet predikers, welk dooz die keele betekent wozt, die is geſijt den beſten wyn / wand ſy de craft en die ſmaec vande opperſte ſoetheid aen haer heeft. Die ſoete reuck aen den nieuwen oost / en aen den ouden wyn / betekent dat beide, het begin en het einde der Euangeliſcer predikinge aſwiſet die ſoetigheid des eeuwigen ſaligheids.

Vox Eccleſiæ.

DIGNVM *dilecto quod iure bibatur ab illo*
Dentibus & labris vt ruminet hoc venerandis.
Sponſus vt eximio ſimilat mea guttura vino,
Dogmata percepti conor quibus edere verbi,
Iudice ſic dignum myſteria tanta per ipſum
Primitus edici, qui fons & origo ſaluti
Extitit humanæ, quæ plebibus inſinuare
Concio doctorum quaſi mundus grex animarum
Præmeditans in ſe, tandem quoque ruminet ex ſe.

Dignum dilecto meo ad potandũ, labriſque & dentibus eius ad ruminandum.

THER win then thu meinoſt ther zimet minemo drute ze drinchene, ande ſinen lephan ande ſinen zenen ze truchenne. *Sponſus*.

DE wyn die du meinſte, die betaect myn lieffte dyncken / en ſyn lippen en zyn tanden te erkanwen. De bruidegom

Digitized by Google

ther quijt thaz min *prædicatio* thar mit ich sin *Euangelium* nah sinemo gebode furebringon samo suoze si sâ ther diuresto win, ich quitho auor, thaz thaz bihthlich si, thaz her seluo zaller erist sin *Euangelium*, ande thiu *mysteria regni cælestis* furebringa, ande sie thar nah sinen *Apostolis & doctoribus, qui per labia & dentes illius figurantur*, beuele *ad inuicem quasi ruminando conferenda & exponenda.*

spreect dat mijn preken, aaer mede te sijn Euangelium na sijn gebode voortbrenge so soet is als die dierste wijn: maer te segghen dat her billick si dat hi selner alderercrst sijn Euangelium / eñ die verhoirgentheden des Hemelrijcx voortbrenge eñ te baerne sijn Apostelen eñ leeraers / die dooz die lippen en tanden bedruidet worden beuele/tegen malcanderen erkauwen inet ouerlegginge ende uptleggynge.

ANNOTATIO.

ZIMET] Id est, decet, vnde verbum Anglis *vsitatissimum*, *to seeme*, & Danis paulum diuerso sono, *sommo*, quod significat decere, dignum esse, dignum videri, placere, & nobis *tamen*, decere, conuenire, aut vsitatius *betaemen*, eodem significatu.

Bilithlich] Id est, æquum, dictum videtur quasi *bilobelich*, id est, quod regi & dirigi potest: nobis contractim dicitur *billigh*, pro æquo, decenti, honesto, digno.

Vox Ecclesiæ de Christo.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.

SPONSO seruo fidē, me sponsus amat redamantem.
De thalamo matris velatus tegmine carnis
Cum sponsus nondum processerit, esse futurum
Hunc hominem noui, nostræque simillima carni
Munia gesturum, promiserat vt mihi dudum.
Eius in aduentum quapropter dirigo sensum,
Firmiter hoc credens, quo pareat hic mihi præsens.

MINEMO wine bin ich hold, ande her keret sich ze mir. So wie min *sponsus* nogh nieht er-

Mijn lief den ic houd / ende hi keert hem tot mi. Alhoewel mijn huidegom noch niet verskinan

ſkinan ne ſi *per humanam carnem*, ich weiz thogh wola thaz her menniſco wila werthan *pro ſalute hominum*, andè *in ſimilitudine carnis meæ* wile *habitare nobiſcum*.

ſceenen is in het menſchelike vleeſ, ſo weet ic doch wel dat hij menſch wozden wil om die ſaligheid der menſchen, en mde geſtchheid mines vleeſs met ons woonen wil.

ANNOTATIO.

MENNISCO] Id eſt, homo: dictus forte verius quaſi *menriſke*, vt Dani etiamnum hodie *menniſke*, ſcribunt, quod petat & debeat duci & regi, quam *men ſich*, quod ſeſe ducere & regere poſſit, vt voluit Becanus: vel ſi proferamus, vt multi, *menſe*, dici poſſit a *meni aeſſem*, quod ſpiritum ducat, vt primus homo dictus fuit *Adam*, id eſt, ſpiritus, ſcilicet a principaliore diuinæ particula auræ, quam inflauit eius creator Geneſ. 1. & 2. quamuis Hebræi a terra, vel rubore dictum velint.

Vox Eccleſiæ ad Chriſtum.

SPONSE *veni latos vt progrediamur in agros,*
Stemus & in villis, & conuerſemur in illis,
Eſt operæpretium, nos ſurgere mane videndum
Vinea ſi floret, ſi flores fructibus ornet,
Si ſpecie ſolita dant germen punica mala.
Sponſe veni fragilis velatus tegmine carnis,
Dogmaque diuinum tua det præſentia primum,
Hoc quoque per latos mundi doctoribus agros
Spargendum mandes, qui non quaſi prætereuntes,
Sed ſtabiles potius, conſuetos linquere ritus
Cogant paganos verbi gladio ſuperatos,
Et ſic ſollicite falcaſtra ſciant adhibere,
Eccleſiæ teneris eſt quæ tua vinea ramis,
Vt fidei florem virtutum fructibus ornent,
Incaleatque piis mox auditoribus hæc vis,
Vt cupiant pro te fuſo rutilare cruore,

Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane ſurgamus ad vineas, videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi florucrũt mala punica.

Punica

Digitized by Google

Punica mala ſolent qualem præferre colorem.
Ibi dabo tibi ô ſponſe vbera mea.
Hic præbebo meas tibi plenas lacte mamillas.
Sponſe per humanos habitus cum veneris ad nos,
Voxque tui verbi lato reboauerit orbi,
Incipiens a te, ſed in omni poſteritate
Diuulganda magis, doctores quando putandis
Viuis palmitibus, quo fiant fructiferi plus,
Iugia ſacrorum falcaſtra adhibent monitorum,
Tunc multam ſobolem pariam tibi ſpiritualem,
Lacte ſub hiſtorico paſcendam tempore primo,
Donec perfectas verbi ſolidentur ad eſcas.
Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris.
Limine portarum redolet vis mandragorarum.
Dant operam quando populi tua verba ſonando
Spargere doctores mira virtutis odores,
Erigit intentum plebs auditoria ſenſum.
Nam per eos portas vita ſibi credit apertas.
Mandragora radix vt cernitur eſſe imitatrix
Corporis humani, ſic ſubiectis ſimilari
Paulus vt enumerat, cum ſe infirmantibus æquat.
Mandragoræ pomum velut ob medicamina potum
Dat ſomnos agris, poſt longa inſomnia feſſis:
Hic quoque doctores quos mundi ferre labores
Et ſtrepitus cernunt, verbi medicamine vertunt
In requiem mentis, non iam gaudere retentis,
Sed magis amiſſis opibus, ludiſque relictis.
Eiuſdem pomi bibito velut exteriori
Cortice non ſentit quem pro medicamine tangit
Vſtio vel ferrum, ſic cum medicabile verbum
Plebi ſorbendum præbetur ab ore docentum,
Ipſa ſuperficies eius ſolet addere vires
Mentibus agrotis, fenſumque fugare timoris,
Ne pro ſpe vitæ metuant aduerſa ſubire.

Omne

Omne genus pomi veteriſque nouique ego voui
Conſeruare tibi, quem diligo mente fideli.
In veteris legis ſcriptura ſiue Prophetis,
Aut Euangelicis temet dictante libellis
Quicquid promiſſum dulcedinis eſt mihi, fixum
Hoc teneo certe, donetur quid mihi pro te.
Principium de te quoniam promiſſa habuere,
Non eſt ambiguum temet promiſſa daturum.

Omnia poma noua & vetera ſeruaui tibi dilecte mi.

KVM wine min, ghie wir anne then akker, weſe wir alle wile in then thorphon, ſtewir fruo vph ze then wingardon, do wir thes wara, of the wingardo bluoie, of nah themo bluothe thaz wocher ſich geſcaphe, of thie ruoden ephelo bluoie. O *ſponſe* alſo thu geheizan haueſt *per Prophetas* kum vnſih in *in humana carne*, ande kunde ze eriſt *per temet ipſum*, thar nah *per doctores* thin *Euangelium per agrum mundi*, ande mache ſie *conſtantes in prædicatione*, thaz ſie ſelf thie *paganos, qui a vitiis dicti ſunt*, mit *aſſidnitate verbi* bekeran *ad fidem*, ande ſie ſo *pernigiles doctores* ſin thinero *Eccleſia, quæ eſt vinea tua*, thaz ſie hiro *auditores* machon zaller eriſt *in fide florere*, ande ſo thar nah *fructum boni operis proferre*, ande ſie *promiſſione cæleſtium præmiorum corda auditorum* ſo verro geſterchent, thaz ſie ioh *idonei* werthent mit *rubore ſanguinis ſui paſſionem tuam imitari*. Thar giuon ich thir wine min mine ſpunne. O *ſponſe* ſo thu memniſco gewiſeſt

Comt mijn lief/ga wi aen den acker/zijn wij allewijl in de bozpē/ſta wi bzoo op tot de wingardon/en ſien of die wingarden bloepen/of na de bloepſel dar oft heut ſet of die granaet-appelē bloepen. O bzuidegom ſo du booz die Propheten beloofst hebste/coom ons in des menſchen bleesch/ende verkondigh eerſt booz dy ſelues/daerna booz die leeraers dijn Euangelij ouer den acker des werelds/eñ maecktse ſtandvaſtigh in de leere/dat ſy die Heydenen die dinge heyden genaken zijn met aenhoudinge des woozts bekeeren. tot den gelouf/eñ. ſy alſo wackere leeraers ſijn diner hocke/welck dine wingard is/dat ſy hare toehooziders alderereſt in den gelouf doen bloepen/eñ daerna bzuchten den goeden werck bwoze bzengen/eñ ſi die heeren der toehooziders met belofte der hemelſcher vergeldinge ſo verre verſterken/dat ſi bequaem worden ūwen lijden mey haren bloede gelijc te worden. Daer greſie di mijn lief mijn bruſteu. O bzuidegom ſo du menſch worderſte

in hu-

in humana carne, ande thin *Euangelium* zaller eriſt *per temetipſum*, thar nah *per doctores* gecundet wirthet *per totam mundi latitudinem*, ioh ſelf then *paganis*, ande *fideles qui per culturam doctorum quaſi palmites* beginnent *in fide florere*, ande *congrua fidei opera proferre*, ſo gewinnon ich thit *multitudinem ſpiritualium filiorum*, thie ther ze eriſt *nutriendi ſunt* mit *lacte ſimplicioris doctrinæ* vnzen ſie *panitium* vollecuman *ad ſolidum cibum diuini Verbi*. Thie arzatwurze ſtinchent vilothrado in vnſeren porton. *Odor virtutum* an then *Apoſtolis* ande an hiron *ſucceſſoribus*, ther locchet hiro *auditores*, thaz ſie *per eos veluti per portas* ilen *intrare ad vitam*. Hiro *prædicatio* thiu is *quaſi Mandragoræ, quæ in radicibus ſuis ſimilitudinem humani corporis habet*, wanda ſie ſint *omnibus omnia facti*, ande cunnon *compati & conſimilari auditorum infirmitati*, alſo *Paulus* quiſt, *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Et *iterum*, *Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem*. Alſo thaz *pomum Mandragoræ, quod ſimile eſt malo terræ hauſtum in vino* machot thie ſlaphloſon *dormire & requieſcere*, ſamo duont thie *doctores, eos qui laborant ſtrepitu mundanarum rerum* thie machont ſie *dormire inter medios cleros, id eſt, inter duo teſtamenta, vetus & nouum*, thaz ſie mer luſtet

in het menſchelike bleeſ / eñ dñn Euangelij alderεerſt doog di ſeluē daer na doog die leeraers vercumpirht wozde booz alle die wide wereld / ia oot den Heydenen / eñ die gelouige / die doog die bouwinge der leeraers als looten beginnen in den gelouue diopen / eñ werken den gelouue waerdich booz te bzengen / ſo winne ic di een meenichte der geeſteliker kinderen / die eerſt te boeden ſijn met de melk der eenboudiger leere / vnt ſō allenſkēs komen tot die geſonde ſpijſe des woozds Gods. Die mandragoze oft alruinen ruikēēr in onſen poozten. Die reus der deuchden aen die Apoſtolen / ende aen haren nauolgers / die locket haer toehoozders / dat ſi booz haer als booz poozte plen ten leuen in te gaen. Haer predicken is gelijc Mandragoza / die welke in haer wozteles een gelijkeniſſe heeft des menſchelikē lichaēs / wand ſi ſint allen al gewozden / eñ konen haer liden eñ bjagen na der toehoozderen cranckheid / alſo Paulus ſpzeect / Wie is daer ſwack / en ic ben niet ſwack? Wie wozt geargert / eñ ic bjande niet? Ende weder out / Ic ben booz allen al gewozdē / om dat ic ze alle winnē ſoude. Gelijc de appel dā Mandragoza / welk is gelijc een ander appel / in wijn gedzonken / den ſlaeploſen doet ſlapen en ruſten / ſo doen die leeraers den geen die gequelt zijn met meerderer dingen onruſt

daer ſlapen int midden der klerken / dat is / tuſſchen die twee Teſtamenten out ende nieu / dat ſi meer luſt

diuina

diuina mysteria scrutari, quam ludis & fabulis aut turpibus cantilenis occupari. Alſo auor thiu vzera rinda *eiusdem pomi* in wine drunchan dualm machot then thie man ſcal ſnithan, other brennan, ſamo duont *doctores*, mit *ſola ſuperficie diuini Verbi* gearzatant ſie thie *infirmos auditores*, ande machont ſie *quodammodo inſenſibiles ad mundi mala toleranda*. Allerſlahta ouaz niwa ande ald hauon ich thir gehaldon wine min. Alle thiu ſuoze *cæleſtium præmiorum* thiu mir geheizan is beithe *in veteri* ioh *in nouo Teſtamento*, thaz ſie beithe *initium* ioh *conſummationē* anne thir hauet, vone thannan gethingon ich anne thich, thaz ſie mir alſo geleiſtet werthe ſamo ſiu vone thir geheizan is.

hebben om die Godtlike geheymniſſen te doorſoecken. dan met ſpeelen, fabulen, ende ontuchtige liedekens becommert te ſyn. Eñ gelijc oor dit uptreckike ſcelle dan dē ſelfde appel in wijn gedonken. den geñ dienen ſijnden oft datuen ſal doof maken / ſo doen die leeraers / die met her ſcelle dan Godts woort alleen dē kranken toeſchoozderē meeſteren ende eenichſins onbequaem maken regē alle des werelds quaed te ijdē. Alderley oost nieu eñ oud heb ic ū gehouden vmm tref. Alle die ſoetigheid der hemelſcer begeldinge, die mi in her oude ende nieuwe Teſtament beloost zijn om darze hier begin ende eynde aen dē hebben / daer om bedinge ic dat ſy mi alſo gehoudē worde geine zo dan di beloost zijn.

ANNOTATIO.

AKKER] Vocabulum omnibus Europæis fere commune: nam Græcis ἀγρὸς, Lat. *ager*, Alam. *acker*, nobis itidem *acker*, Dan. *ager*, Ital. *agro*, eodem ſignificatu dicitur, Hebr. parum diuerſo ſono, *achel*, pro eodem ponitur.

Fruo] Id eſt, mane, vnde noſtrates quidam *vro*, dicunt, quod alij *vroegh*, id eſt, mane, aut tempus matutinum. nam alioqui Sicambri dicunt *vro*, pro læto & hilari. quod nos plene *vrolick* dicimus.

Arzatwurze] Poſuit pro Mandragora, quæ qualis herba ſit, videat, qui voler, apud Colum. lib. 10. Plin. lib. 25. cap. 13. & Læuin. Lemnium in explicat. Herbar. Bibl. cap. 2. vbi huic loco, & fere vniuerſo Cantico, non parum lucis affert.

Brennan] Id eſt, adurere, vſtulare: hinc ergo dictus fuit magnus ille Gallorum dux Brennus quem & veteres quidam incendij nomen habere voluere, & cum Germani

ſuperiores

superiores *Brunnen*, pro eodem dicant, Brunonem cum Brenno, aut Brennone, eundem duxero. Nos nunc per metathesim, *Bernen*, *Burnen*, *Bornen*, & *Barnen*, dicimus, & actiue & neutraliter, hoc est, & pro vrere, & pro ardere.

Gear3atant] Id est, medicantur, a nomine *Artzet*, quod significat medicum, vnde *artzney*, medicamen, medicamentum, medicina.

CAPVT VIII.

Vox Ecclesiæ.

Quis tot frater meus sugentē vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer, & etiam nemo me despiciat?

QVIS dabit hoc frater, vt lactet te mea mater,
Inuentumque foris labiis te exosculer istis,
Nemoque me spernat, quam dilectam tibi cernat?
Quis dabit optanti faciemque tuam sitienti,
Et quem nunc noui mi sponse parem genitori,
Æquæuum numen, verum de lumine lumen,
Te quandoque meæ naturæ corpus habere
Aspiciens clare, fratrem te iure vocare
Credula præsumam; personam scilicet vnam
Carne sub assumpta, sed non Deitate minuta,
Inuentoque foris temet verbo genitoris
Ad faciem facie potiar, cui nunc vt amica
Ore Prophetarum mittis sponsalia tantum:
Me quoque non vltra despectio terreat vlla,
Sed quod spero magis Iudeæ finibus artis
Quæ conclusa fui, fiam venerabilis orbi,
Et tua mox per me sonet omni gloria terræ.

Apprehendam te & ducam te in domum

Amplexu stringam, nec te mi sponse relinquam,
In conclaue meæ matris donec referam te,
Notitia legis qua me dilecte replebis.

O si sponse foris mihimet præsens videaris,
Mox ego mox inquam fidei per brachia stringam
Te mihi dilectum, quia delectabile tecum
Hoc mihi tempus erit, quo te remanere decebit
In stadio mundi. Cum tempus erit redeundi,
Luminibus lætis te prosequar vsque sub arcis
Mœnia siderea, qua te cum patre sedere
Vera fides credit: post te quoque mens mea tendit,
Scilicet hanc ob spem, quo me perducas eodem,
Teque boni fontem spectans inducar in omnem
Veri notitiam, quam nunc penetrare nequibam.
Dulcia conditi ponam tibi pocula vini,
Et de granatis dabo musti pocula malis.
Materiam carnis cum tu super astra leuabis,
Et tibi confessus dabitur mi sponse paternus,
Est quia certa mihi spes ad te perueniendi,
Non tepide viuam, sed totam cordis opellam
Sic tuus vret amor, vt sit virtutum operator,
Et quasi conditum norit feruescere vinum,
Ex operum studiis manifestans intima mentis.
Quin ita feruentes quorundam cum tibi mentes
Fecerit vt cupiant ipsam quoque perdere vitam,
Atque rubore suo pro temet sanguine fuso
Et quasi granatis dabo musti pocula malis,
Vna fides, vnus his spiritus, atque amor vnus,
Pluribus vt granis vno sub cortice clausis
Est locus, exemplum placet his tua passio magnum
Sanguine martyrij peccatis purificari,
Excoquit vt sordes mustum cum bulliet omnes.
Læua caput fulcit, me sponsi dextera cingit.
Nam desiderijs sponsus pompisque caducis
Me dormitantem quia cernit ob eius amorem

matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ, ibi me docebis præcepta Domini.

Et dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorũ granatorũ meorum.

Læua eius sub capite meo, & dextera

Digitized by Google

illius amplexabitur me.

Tempore præsenti, septeno munere Sancti
Pneumatis, & verbi me fulcit luce superni,
Et reliquis donis, ductricia quæ rationis
Pignora tunc mihi sunt, veluti caput arce refixum
Subdita membra regit, post hæc me cerea manebit
Indefectiuæ prædiues gloria vitæ
Eius in amplexu, nullo vellenda recessu.

WER weret mich thes thaz ich thich bruother min sehe fugan thie spunne minero muoder, ande ich thar vze fundan thich cussan muoze, ande mich hinne fure nieman ne vorkuze? O *sponse* thu ther nu bist *in sinu patris*, wer weret mich thes thaz tu menniſco werthes, ande alla thiu *officia humanæ naturæ, quæ est mater mea*, anne thir haues, ande thanne mith rechte min bruother heizes? Wer weret ouch mich thes thaz ich thich then ich nu *intus* weiz *verbum in principio apud Deum*, nogh *foris* gesehe *verbum caro factum*, ande thin *Ecclesia* ich ther nu bin *quasi desperata, & angustiis terminis inclusa, quia tantum in Iudæa notus Deus*, thaz ich thanne *post ascensionem tuam* werthe *honorabilis, & dilatata in omnibus gentibus*? Ich gegriphon thich, ande volle volgon thich vazen inne minero muoder hus, thar sernostu mih drohtines gebode. *Sponse* so wanne *per incarnationem* thu werthes *visibilis*, so willon ich thir *adhærere per fidem &*

Ic geest mi dat, o mijn broeder, dat ic di sie sugen dijn borst? minder moeder, ende ic di daer buiten geuonden magh kussen, eñ mi boogt heene nieman eñ. berguse? O bzuidegō die daer tu bist in dē stoot des baders, wie gunt mi dat, dat du mensch werdste, ende alle die ampten des menschelīken natuers, welk mijn moeder is, aē di hebste, ende dan mit recht mijn broeder hietste? Wie gunt mi oot dat, dat ic di dien ic nu dan binnen den het woogh dat in den beginne was bp God, noch buiten sie het woogh blees gewoden, eñ dine kerke die ic nu den als sonder hope, eñ binnen nauws palen besloten, wand God is alleen den Jodē bekent, dat ic dan na dijn hemeltaerd woghe bereert eñ verbreidt onder alle volken? Ic grijp di, eñ beruolge di dint in mijn moeders huis, daer leerstu mi der kerken geboden. Als du o bzuidegom doogh die menswerdinge, sichtbaer werdeste, sa wil ic di aenhangen dooz geloouc ende

dilectio-

dilectionem, ande ni willon thich er niet ergiuon er ich thir volle wardon in minero muoder hus, *quæ est cælestis Ierusalem*. Thar gethingon ich thaz thu mir nah thich bringos, ande mir thar geleidos *in omnem veritatem*, so ich thich *fontem summi boni* muoz anne sehan. Ich skenkan thich gepimentadon win, ande most vzzen ruodon ephelon gethruhtan, thie vilo cornelino hauent. So mir thin *corporalis præsentia per ascensionem* wirthet *ablata*, so willon ich thir skeinan *fortissimum feruorem amoris*, met themo ich thich minnon, *ex toto corde meo, & ex omnibus viribus meis*, ande willon thes flizan thaz ther *amor* niet ne si *ociosus*, sunder mit guodon werchon *conditus*, also ther wurzedo win. Ich willon thir soh skeinan so *feruidam caritatem* an thinen *martyribus*, thaz sie nah thinemo gebode *mutua caritate sibi inuicem cohæreant*, also *multa grana* begriphan sint mit *uno cortice mali punici*, ande sie thine *passionem* wole durren gebilethan mit *effusione sui sanguinis*, ze thiu thaz sie thar mide *sordes peccatorum* samo garewa von hin werphan muga, samo ther wole gesende most nieht vnreines ni tholet vnder himo beliuan. Mines wines winstra liget vnder minemo houpte, ande sin zesewa vmbegriphet mich. Wanda her thes innen is worthan, thaz ich *huic mundo & concupiscentiis eius* bin an slaphon *ab eius amorem*,

liefde/ eñ en wil di een niet dñs laten/ doog ic dmer dol magde in mijns moeders huise/ weik is dat hemelsche Ierusalem. Daer dedinc ic dat du mi dy di bzeugeste/ ende mi daer leideste in alle waerheid/ so ic di fontein aller gued magh aensien. Ic schenk di gerruide wijn ende most upt granaet appelē gedzuct/ dis doet kaelen hebben. So mi dijn lichamelike regenwoordigheid doog dijn hemelsche wert antrocken so wil ic di tonē dis starke brandt der liefde daer ic di mede minne/ vpt mijn gauscher herte eñ alle mine crachten/ eñ wil dat deblijuen dat dis liefde niet ledich en sij/ maer met goede wercken toegemaert/ gelijc die gerruide wijn. Ic wil di so bzādende liefde tooneu aen dijn martelaren/ dat si na dinen gebode met onderlinge liefde malcander aenhangen/ gelijc dpe kaelie in een schille van een granaetappel begrepen sijn/ eñ si dijn lijden wel derren delijden met bergieringe haerbloedes tot dat sij daermede die duysterheid der sonden gestijt gaerwe van hem werpen mogen/ gelijc den wel gesoukē most niet onreines lijden onder hem te blijuen. Mijne liefs incker-hand legt onder mijn hooft/ ende sijn rechterhand omhelst mi. Waud hi des indachtich is gewozden dat ic desē vberelt/ eñ alle sijn begeerte om sijnē wille dēn ourslapen/

so giuet her mich *in præsenti pignus Spiritus Sancti*, ande *intellectum Sanctarum Scripturarum*, ande andere sine *dona, quæ per lenam figurantur*, mit then ich *rationem mentis meæ* cunna gerihtan *ad suspiranda æterna*, also thaz hoiuet rihtet *cætera membra*, ande giuet mir auor *in futuro præmia æternæ beatitudinis, quæ per dexteram significantur.*

so geest hỹ mi tegene woordeine den pand des h. Geests/en verstand der h. Scrifte/ en andere sine gauen/ die door de linkerhãd berekent worde/ daer mede ic die reden mỹnes sins kan richten tot erwige dingen te begeeren / gelijc dat hoofd die ander leden richtet/ ende geest mi oor door her toeromme het loon der eeuwiger saligheid / dat door die rechtere hand berekent word.

ANNOTATIO.

WERET] Id est, præstet, det: videtur affine nostro verbo *waeren*, quod significat asserere, & assertum dare, certo & firmiter aliquid præstare.

Sugan] Id est, sugere, nobis est eiusdem plane vsus & significationis, a nomine *sug*, aut *sog*, vt nos dicimus, quod succum, & proprie lac muliebre significat.

Hinnefure] Hinc Anglos dicere puto *hencefurth*: eadem significatione, & nos transpositis particulis, *voortheen*, aut *voortaen*, pro dehinc, deinceps, post, posthac.

Vorkuze] Id est, despiciat: hinc nostrum *verguysen*, puto, pro, contemnere, despicere, deridere.

Gethingon] Id est, paciscor, stipulor: nobis vsitatius est *bedingen*, pro conuenire, paciscor, stipulari, a nomine *ding*, quod inter cætera significat, conditionẽ, legem, pactum.

Mosti] Id est, mustum, vocabulũ multis gentibus commune, vt Latin. *mustum*, Alam. & nobis *most*, Gall. *moust*, Ital. *musto*, Hispan. *mosto*.

Gaerwa] Puto dici sordes & reiectamenta pellium, quæ a coriariis, qui *gaerwers* dicuntur, eijci solent.

Vox Christi.

Adiuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neq.

HIERVSALEM *nate conteſtor vos ego clare*
Ne mihi dilectam dulcique ſopore ſolutam
Aut ſonus aut ſtrepitus de ſomno ſuſcitet vllus,
Donec vt ipſa velit ſponſam conſurgere fas ſit.

Obſecro

Digitized by Google

Obsecro vos anima baptismi fonte renata,
Hierusalem supera ciues quandoque futura,
Videritis venientem mihimet quamcumque vacantem,
Ne mundi studiis hanc infestare velitis,
Donec ab hac opera placita sibi cesset in hora.

euigilare faciatis dilectã, donec ipsa velit.

Ich besueron iuih iuncfrouwan ze Hierusalem, thaz ir mine winian ni wecchet, vnzen siu selfwolle. Ich besueron iuih guode selan ir tha drephet *ad supernam Hierusalem*, so war ir einege iuwera gelichon vindet, thiu ther werelde thurgh minan willan inslaphan si, ande ökkeret wolle *vacare contemplationi, orationi, lectioni, vigiliis, ieiuniis*, thaz ir thie thes ne irret mit cheinemo wereldlichon *strepitu*, vnzen siu selfpoſt *contemplationem* wolle *procedere ad agenda temporalia.*

Ich beswere u iouch frouwen te Jerusalem dat gi mijn lief niet wecket / dat sy selue wille. Ic beswere u by goede sielen / gi die hauet na dat hoge Jerusalē / so waer gi eenige uwer gesellen bidet / die de wereld ein arnen wille ontslapen sijn / eñ noch willen besich sijn met contemplatien / bidden / lesen / wakken / vasten / dat gi die niet en verkort met eenige weerelthicke onnutte / dat sy seluer na die contemplatie willi hoogher treden om tydelike dingen te doen.

Vox Synagogæ de Ecclesia.

Quæve sit aut qualis, heremi qua scandit ab imis,
Intra me stupeo, qua cultu delicioso
Huic solet inniti, quo me decuit magis vti.
O qualis meriti, quanta virtutis haberi
Conuenit Ecclesiam, gentili stirpe creatam,
Qua licet ante Dei totius & inscia verbi
Fictibus errorum cultura damoniorum
Dedita vixisset, quasi qua legem didicisset,
Nunc heremum veteris linquens incredulitatis,
Affluit omnigena virtutis scemate plene,

Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum meum?

Digitized by Google

Viribus haud propriis fidit, sed nititur omnis
Illius in nostro spes & fiducia sponso,
Iustius innixam cui me conuenerat vnam,
Nam virtus Domini Iudæa cognita soli:

WER is thiusa thiu tha vph ferit vone thero woste, woleluſten ouerfluoiende, ande ſich neigande ouer minen drut? Welich is ſiu, ande wie hough *Eccleſia de gentibus* thiu ther er was *deſerta, & derelicta a Deo per idolatriam*, ande nu ilet *virtutum greßibus de deſerto infidelitatis*, alſo *plebs Iſraelitica* deda *per deſertum ad terram repromiſſionis*, ande nendet alle frumigheide ande hiro gethinges anne minen *ſponſum*, thes ioch ich eina ſcolde gebruchan, *quia vſque modo notus in Iudæa Deus.*

WIe is die daer opuaert van der woestinne, die vleuselt de met wellustē / ende haer steunende op mijn lief? Welk is sy / en hoe hoge / de kercke der Heydenen die wel eer woest en van God verlaet was om haer afgoderne / ende nu hier met gangen der deucht uyt de woestinne des ongeloofs / gelge het volck van Israel door de woestinne na het land van beloften dede / en stelt alle hr̃omigheyt ende haer recht aen minen huydegom dien ic alleene ſoude gehouden wãd God is tot noch toe bekent onder de Joden.

ANNOTATIO.

NEIGANDE] Id eſt, reclinans, a verbo *neigon*, quod nobis vſitatius *nyghen* dicitur, pro inclinare, proclinare, reclinare, propendere, & poplitem flectere.

Nendet] Putem legendum, *londet*, id eſt, reclinat, a verbo *lenen*, quod ſignificat, reclinare, inniti, fulcire, a nomine *lene*, ſiue vt alij *leine*, id eſt, fulcrum, fulcimentum, ſuſtentaculum.

Vox Chriſti ad Eccleſiam de gentibus.

Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater

ARBORE *ſub mali cum temet viuificaui,*
Scito tuam matrem corruptam tunc ſub eadem.
Vnde ſit Eccleſiæ gentili germine natæ
Religio fidei, miraris corde ſtupenti,

Qua

Qua numero creſcit, virtutibus aucta niteſcit. tus, ibi
Hoc cur acciderit, ratio te iuſta monebit. violata
In cruce morte mea peccata luens aliena eſt genitrix tua.
Cùm te reſtitui vita, veraque ſaluti,
Turba ſacerdotum, ſcribarum, vel ſeniorum,
Qua reliqua genti quaſi mater conſiliandi
Debuit officium, ſemet corrupit, iniquum
Barraban eripiens, inſontem me crucifigens:
Nec ſibimet ſolum nocuit, ſed colla nepotum
Non ſecus ac ferro conſtrinxit ſub maledicto.
Ergo per iniunctam doctorum turba repulſam
Linquens Iudæam, terramque petens alienam,
Congregat Eccleſiam de cunctis gentibus vnam.
Qua fidei ſacram mihi deſponſata per arram,
Nil fidens in ſe, ſpe tota nititur in me.
Hinc modo deliciis virtutum gaudet opimis,
Poſt etiam natis regni iuſte reprobatis,
Vt ſua nunc eſt ſpes, fiet mihi certa cohæres.

VNDER themo aphalderbouma erquihto ih thich, thar warth thin muoder veruuardet, thar bewalfich thin muoder. O *Synagoga* thu wunderoſt thich thaz thiu *Eccleſia de gentibus per idolatriam* is cuman *ad nominis mei notitiam*, ande ſiu ſo fure thihet *merito virtutum & numeroſitate populorum*, nu thenke wannan thaz geſchehan ſi. Tho ich thich *ſub arbore crucis, qua per arborem mali intelligitur*, erlooſda *de morte peccati & poteſtate diaboli*, thar an thero ſeluero ſtede warth thin muoder *corrupta & violata*, *id eſt*, *maior*, *& principa-*

O ſâder den appelboom wecte ic dy daer werde dyn moeder verwarder / daer beſmette daer dyn moeder. O Synagoge dy verwonderſte di dat die kerke der Heidenen door afgoderne tot die kennisse mines naems is gecomen / ende ſo door dyet in verdienſte der deuchden eñ menighte van volke? nu denke wannaer dat geſchiet ſy. Doe ic dy onder den boom des cruces / welk door den appelboom betekent wort / verloſte dande door der ſonden eñ maghet den duuels / aſwaer op die ſelfde ſede dyn moeder worde geſcat eñ beerracht / dat is / het meeſte ende prin-

Digitized by Google

lior pars Indaicæ plebis, thiu thar was in Sacerdotibus, Scribis, & Phariſæis, thie ther reliquam gentem ſcolden erudire & conſilio regere quaſi mater, thiu warth reprobata: ande was thiu corruptio ande thiu violatio ſo ſtarc, thaz ſie niet then einon nidereda qui clamauerunt Crucifige crucifige eum, ſunder ioh hito poſteritatem mit bitteremo fluoghe begreiph, tho thie parentes thus quathan, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Tho auor mine prædicatores repulſi a Iudæa conuerſi ſunt ad gentes, tho begonda Eccleſia de gentibus mihi adhærere, & ſpem ſuam in me ponere. Vone thannan is ſiu in præſenti aſſumens ſpiritualibus deliciis, ande gewinnot ouch in futuro apud me locum hæreditatis, electis regni filiis.

ciuaeiſte deel des Joodſchen volks/ welc waren die Prieſteren/ Schriftgeleerden ende Phariſeen/ die de reſte dan het volk ſouden leeren/ eſt met rade regeren / als een moeder / die werde ontgoom: eñ die ſcendinge eñ verrechtinge was ſo ſtarck / dat ſy die niet neder en ſetten/ die daer riepen Cruift hem cruift hē/ maer hebbē oec haer nacomelingen onder eenen bitteren bloeck begrepen/ doe die ouders riepen / Sijn bloed ſi op ons ende onſe kinderē. Doe nu mijne leeraers deſe woorden bande Joden geheert ſijn tot de Heidenen/ doe begon die kerke der Heidenen mijn aen te hangen/ eñ haren hope op mi te ſtellen. Daerom ouerſoepdſe tegen woordelijc met luſte/ eñ gewint oec bi mi vonc het toecomende

gen plaetſe des prieſters/ na dat die kinderen des rijx uytgeworpen ſijn.

ANNOTATIO.

ERQVIHTO] Videtur deeſſe e, vt in ſequenti verbo manifeſte eſt: ſignificat autem, *verwecte*, id eſt, ſuſcitabam, a verbo, *erquekkon*, aut *erquichon*, quod componitur ex particula, *er*, quam Latini & Galli dicunt *re*, Germani ſuperiores *her*, nos fere *weder*, pro rurſus, aut *re* præpoſitione inſeparabili, atque verbo *quekkon*, aut *quichon*, de quo ſupra.

Vorwardet] Id eſt, vt habet Latinus textus, corrupta: videtur ductum a *verwerren*, aut *verwarren*, quod ſignificat intricare, conturbare, per tricas corrumpere, & nimis implicare.

Bewal] Id eſt proprie, inquinabat, fædabat, honeſtum vocabulum de re minus honeſta. putem autem dictum a *bewellen*, aut *bewalen*, quod ſignificat, arena aut luto per fluxum aquæ obrui, & maculari, a nomine *wel*, aut *wale*, quod

quod significat æstum, scatebram, ebullationem, charybdim & voraginem.

Nidereda,] Id est, humiliabat, comprimebat: vnde nostrum *nederen*, & vsitatius in compositione, *vernederen*, humiliare, deiicere, reprimere, comprimere.

Fluoghe] Id est, execrationem: vnde nostrum *vloeck*, quod deuotionem, imprecationem, diras, aut diras imprecationes, detestationem & maledictionem significat.

Christus ad Synagogam dicit.

Pone me vt signaculu super cor tuum, vt signaculu super brachiū tuū, quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio.

Lampades eius, lampades ignisatq. flammarum. Aquæ multæ non po-

ME velut egregium supra cor pone sigillum,
Brachiolumq; tuū fac ferre mei monimentum.
Impetus vt mortis, mea sic dilectio fortis,
Inferus vt stridet, tua sic mens æmula feruet,
Parua licet numero tu sis, tamen illa memento
Munere quæ sponsi sponsalia sunt tibi soli,
Mater cunctarum quibus extas Ecclesiarum,
Sanguinis atque mei quo te de morte redemi
Redde vicem precio, me gestans pro monimento,
In corde & facie, cuius dilectio fortis
Sic fuit erga te, mortem vt duraret adusque.
His meritis contra male respondens Synagoga,
Inuida qua mihi tunc, de gentibus Ecclesia nunc
Æmula perduras, nec adhuc respiscere curas.
Parce, sed his odiis, & eris mihi sponsa fidelis,
Nam te communi decet adgaudere saluti,
Vnius Ecclesiæ decet ambas nomen habere.
Lampas habet quales flammas, dilectio tales,
Vasa velut sparsam non celant vitrea flammam,
Sic quoque quam mentem dilectio vera calentem
Intus reddiderit, operum mox luce nitebit.
Hanc quoque multarum vis non extinguet aquarum,

terunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus suæ, quasi nihil despiciet eam.

Obruet hanc nullus violenti fluminis ictus.
Læua meos contra quamuis hostilibus vnda
Bulliat orta minis, extingui non valet ignis
Quem mea succendit dilectio, nulla mouebit
Mundatos in me violentia, sed ruet in se.
Pro rebus vanis precij est dilectio talis,
Vt nihili pendat qui propter eam sua perdat,
Maxima sint quamuis mundi bona pretereuntis.

MACCHE mich thir ze einemo. insighela ouer thin hegza, ande ouer thinan arm, wanda min minna is samo starc so ther dooth in gegen thich, is auor thiu nijth samo strang so thiu helle in gegen mich. Thogh thu sis *parvula numero*, thu bist ie thogh *primitiua Ecclesia*, ande scalt heizan *mater Ecclesiarum*: vone thannan gehuga beithe in thinen gethancon, *qua per cor intelliguntur*; ande in thinen worchon, *qua per brachium significantur*, miner minnon thiu in gegen thich so starc is, thaz ich self then dooth thurgh thinan willan leith, ande laaz ouch thinen nijth faran, thiu ther er in gegen mich seluon ande ie nogh *contra Ecclesiam de gentibus congregatam* also harde, and also vngenathclich is, samo ther *inferni* ther niemanne ne kan *parcere*. Thu scalt hiro *saluti congaudere, quia vna tecum erit vna Ecclesia*. Ther minnon lihtfaz brinnent ande loghent. So war so min *dilectio* is, thar ne is siu nicht *otiosa*, siu ne magh sich ieremer verbergan thanne thaz light in themo glasfaze, wãda so

MAeck mi tot een segel op dijn herte/ ende dijn arm/ wand mijn liefde is so starc als de dood tegen di/ maer die mijn is so starc als die helle tegen mi. Mhoewel du clein ban geral bist/ so bistu doch die eerste kerke/ en salste de moedet der kerken hietz: daerom gehengе beide in dijn geheuk, welk dooz het hert beestaē wozden/ en dijn werken/ welk dooz die arm verstaen wozden/ miner liefde die tegen di so starc is dat ie die dood oft hinten wille leede/ende laet oor dinen neb baren die daer eerst tegen mi seiuen/ ende noch tegen die kerke upt die Heidenen bergaert/ so hard ende so ongenadigh is/ als die helle die nieman ban spaet. Du sondste in haer saligheid barbijen/ wãt si sal doch eens kerke met di sijn. Wer minnen lampen baruen ende lochten. Du waer mijn liefde is/ daer en is si niet ledigh/ si en mach haer niemer bedergen als het licht in de lanterne/ wãt so waer

wer ſo thie ſint thie ſie warlicho hauēt, thie brinnōt in hiro herzan *per amorem*, ande liughtent auor *exterius per operationem*. Heuige wazzare ni moghtan erleſchan thie minna, nogh thie aha ne berinnent ſie. So wie thrade ther *perſecutorum mine* waran, ande ſo wie liſteliche hiro *blandimenta* wara, ſie ne moghtan ie thogh an minen holden thaz fiur ande thaz ernoſt minero minnon erleſcan, nogh ne mugan ſie von thero ſtadeghheid thes gelouuon *concutere*, wanda ſie *ſupra petram, id eſt, ſuper me* ſint *fundati*. Of ther menniſco all ſin guod hine gegiuet; hizis himo an gegen miner minnon thaz minniſt. So wen ſo min *dilectio perfecte inflammat*, ſiu machot hin *contemptorem* alles erthiſcan guodes, ande machot hin giregan thes ewigan rihduomes.

dat ſō ſint diege warachtelīc hebben: die bzanden in haer herte dooz liefde, eſt lichten upterlīck dooz werken. Deel wateren en mochtē die liefde niet leſſchen / noch die riuieren ouerlopē. Hoe trots die bzeyingen der beruolgers waren / ende hoe liſtigh haer aenlockingen waren / ſi en mochtē aen mine houden dat vier ende ernſtigheid der minnen niet leſſchen / noch te dan haer geſtadigheid des gelooues bewegen / wand ſi op dē ſteen / dat is / op mi gebouwet ſijn. Of den menſch al zijn goed beenoegeſt / het is tegen mine liefde het minſte. So wie mijn liefde volcomelic ontſteect / maectſe alle aerdſche goedē te verſmaden / ende die eruwige rijcdom te begeeren.

ANNOTATIO.

INSIGHELA] Latinis dicitur ſigillum, Germanis ſuperioribus *ſigel*, Ital. *ſigillo*, nobis, *ſegel*, pro ſigno quo literæ obſignari ſolent.

Lihtfaz] Latine lampas dicitur, Græc. λαμπὰς, Gall. *lampe*, Ital. *lampade*, Hiſpan. *lampara*, Alam. *lampel*, & nobis *lampe*: componitur autem ex voce *liht*, quod lumen & lucem ſignificat, & *faz*, id eſt, vas, nobis, *een vat*, quaſi dicas vas luminis.

Loghent] Id eſt, flammas emittunt, a verbo, *loghon*, quod inflammari & flammam emittere ſignificat, a nomine *loghon*, aut *lochen*, Friſ. etiamnum vſitato pro flamma, vnde fit nomen *lochter*, multis noſtrorum vſitatum pro faſciculo ſtraminum incenſo, quo vaſa ſiccari ſolent, & hinc *lochteren*, ita aliquid ſiccare.

Glaſſaze] Vocabulum mere noſtrum, compoſitum ex *glas*, id eſt, vitrum, & *faze*, aut *faz*, id eſt, vas, ſed quod alia com-

Digitized by Google

communi,& omnibus Europæis fere vsitata voce effertur, Lat. *laterna*, Alam. *latern*, nobis, Gall.& Angl. *lanterne*, Ital. & Hispan. *lanterna*.

Heuige] Id est, multæ, & magnæ: hinc Anglorum *heuije*, prograui, grandi, ponderoso,& Frisiorum *heuigh*, pro irato, inflato, omnia, ni fallor, a verbo *heuen*, quod nunc vsitatius *heffen*, dicimus, pro attollere, eleuare, erigere.

Aha] Id est, flumina, hic quidem nomen appellatiuum, sed multis locis proprium, vt in Flandria, Brabantia, in Frisia citra & vltra Amasim. vt apud nos *beke*.

Thrade] Hinc puto nostrum *trot*, aut *trottigh*, vel vt alij *trotsigh*, pro superbo, elato, minaci & contumelioso.

Christus ad Synagogam de Ecclesia dicit.

Soror nostra parvula est, & vbera nõ habet, quid faciemus ei: quãdo alloquẽda est? Si murus fuerit, ædificemus super eũ propugnacula argẽtea. Si ostiũ est, compingamus illud tabulis cedrinis.

PARVVLA nec tumidis soror extat nostra papillis,
Alloquij tempus præsto est: quid ei faciemus?
Si murus fuerit, nos ædificare decebit
Nunc super argento de propugnacula puro.
Ianua si fuerit, ratio nos ipsa docebit
Illanc tabulis cedri compingere glutine leni.
Ecclesiæ tenera de gentibus atque nouella
Defunt doctores, qui verbi lacte minores
Iuuent alant matrum. Sed me lucris animarum
Cesset prospicere soror, est opis indiga nostra,
Parvula nam numero constat, nec idonea verbo:
Ergo consilium speranti demus amicum
Taliter, vt si qui possint in ea reperiri
Ingenio clari, vel quos sapientia mundi
Reddidit insignes, fidei nam robur habentes
Inclita diuinis discant mysteria libris,
Quæ paria argento sunt terque quaterque probato:
Et velut ex muro pulchre super ædificato

Pre-

Propugnentque bonis, obnitanturque dolosis.
Si qui non adeo pollent sermone faceto,
Nec mundi tumidam profitentur Philosophiam,
Et tamen edocti doctrina simpliciori,
In fidei portam possunt adducere quosdam,
His exempla patrum sunt proponenda priorum,
Instar cedrorum, dulcissima mentio quorum
Immarcessibilis durabit, & insscia finis,
Vt dociles mentes istas exempla sequentes
Vera fides planas faciat dilectio latus.
De tabulis cedri fit ianua glutine leni
Quæ certis vicibus vel clauditur aut aperitur.
Sic qui sacra patrum recolunt exempla priorum,
Tempora dicendi seruabunt atque tacendi,
In fidei fores adducent quosque minores.

VNSE fuster is nogh weinigh, ande ne hauet nogh ther spũne niehr. Waz duo wir hiro nu, so siu hiro rades scal gegruozet werthan? Si siu mura, wirche wir vphe thie siluerine were. Si siu dura, vougen wir thie dura ze samene mit cedrinin tauelon. O *Synagoga*, vnse fuster *Ecclesia de gentibus* is nogh *parua numero*, ande ne kan nogh hiro *auditores nutrire quasi mater*, mit thero miliche *simplicioris doctrinæ*. Nu helphe wir hiro thus: Sin eineghe in thero *vocatione gentium* thie ther erthes waran *clari ingenio*, ande *instructi mundana sapientia*, ande sie nu wollent *in fide* also starc sin *quasi murus supra petram ædificatus*, then ophene wir *scientiam sanctarum scripturarum* ze thiu thaz

Onse fuster is noch clein / eñ en heeft nogh gem boysten. Wat doe wi harr nu / dat si ras sal groot wopden? Is si een mure / maken wi ren siluere boysteest daerop. Is si ee deure / doegen wi die te samen met cederen planken. O Synagoge / onse fuster de kerke der Heidenen / is noch clein van getal / eñ en kan noch haer toehoozders niet voeden geeste eñ moeder / met dis melk der eenuoudiger leere. Sy helpen wi haer thus. Sijn daer eenige inde beroepinge der Heidenen die te boozen waren van goeden vernufte / eñ geleert in wereldsche wijsheid / die nu willen inden gelooue so starc sijn / als een mure gebout op een steenrotse / dien openen wy die kennisse der H. Schrift / tot dat si

sie

sie beithe mit *fortitudine fidei, qua per murum significatur*, ande mit *veritate sacrorum eloquiorum, qua per argentea propugnacula intelligitur*, cunnen ande mugan hiro *auditores* beschirman *contra hæreticos*. Sin auor eineghe andere thie ther niet ne sin *profunda sapientiæ*, ande sie ie thogh hiro *auditores* mit *simplici doctrina* cunnon *inbuere*, ande wizzon *tempus tacendi & tempus loquendi*, also thaz *ostium* sumestund *clauditur*, sumestund *aperitur*, thie manon wirthes, thaz sie beithe hin seluon iogh hiro *auditoribus* sezzen fure ze bilethene *virtutes & exempla priorum patrum*, thero *memoria* also *indefectiua* is, samo *cedrus inputribilis est*, ande sie ouch *latitudinem caritatis, qua per tabulas cedrinas intelligitur*, behaldent *erga Deum & proximum*.

de thet die starcte des geloofis / die dooz dis murc betekent wozt / en met waerheid des heiligē woozdes / welk dooz die boystwerc bedwidet wozt / hare toehoozders tegē die ketters konen en mogen beschermē. Maer sȳn daer eenige andere die niet *en* sȳn dan / diep verstand / ende sȳ doch hare toehoozders die simpele leere konen voozhouden / en weten tȳd dan swȳgen / en tȳd dan spzeken / gelyc die deure somtȳds open gaet / en somtȳds toestaet / dien bermanē wy des / dat sȳ beide haerseluē en de haer toehoozders voozsetten. die deuchden en exempelen der voozvaderen te beteuen / wiens gedachtenisse also ouuergankelijc is / als den ceederboom onuerrotteliic is / ende dat sȳ oot die dzeedte der liefde / welk dooz die tedere planken bedwidet

wozt / tegen God ende naesten behouden.

ANNOTATIO.

WEINIGH] Id est, parvula. Notandum ergo obiter, parentibus nostris fuisse tria vocabula vsitatissima quibus paruum exprimerent, *weinigh*, *luttel*, aut *luttic*, & *clein*, quod postremum nobis eodem significatu fere solum remansit, nam *weinigh*, & *luttel*, non magno sed multo fere opponimus.

Rades] Id est, celeriter, cito: vnde nostrum *rades*, aut per syncopen *raes*, & *ras*, quod significat cito, celeriter, festinanter, a nomine *rade*, aut *radde*, vt nunc fere dicimus, pro, celeri, agili, cito, & veloci. Hinc Gallorum *rade*, pro cito, & Anglorū forte *reddije*, pro expedito, & parato.

Thus] Id est, sic, vt & supra *sus*, pro eodem, vocabula antiqua & proba, plebi nostræ satis vsitata, & aliis forte non respuenda.

Cunnen]

Digitized by Google

Cunnen] Id est, noscere. Antiquum verbum, & Anglis, & Alamanis nobiscum vsitatum, a voce primogenia *kun*, id est, notitia, & scientia. vnde nostrates dicunt *hij heeft daer geen kun*, id est, neminem istic nouit, aut nullius istic habet notitiam.

Sumestund] Id est, aliquando, quodam tempore: compositum ex voce *sume*, quod nos vsitatius *somme*, aut *sommighe*, pro aliquo, dicimus, & *stund*, id est, tempus; cuius apud nos rarus vsus præterquam in compositis, vt *terstond*, id est, ex tempore, *vchten stund*, id est, tempus matutinum, *maenstund*, id est, menses muliebres, &c.

Vox Ecclesiæ.

Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

Murvs ego fortis, mea sed sunt vbera turris,
Ex quo pacificum sibi mens mea senserat illum.
In fidei petra quia sum super ædificata,
Et lapides vivos fraterno glutine iunctos
In me contineo, muri vice firma manebo.
Cum mihi sint plures hac infra mœnia ciues,
Sunt tamen insignes qui fratrum munia agentes
Vbera lactis habent, dum blando dogmate suadent
Mentibus infirmis: necnon velut ardua turris
Defensare bonos norunt, arcere dolosos,
Hos merito turri quæ cuncta præminet vrbi
Hinc liquet esse pares, quoniam mores populares
Præcellunt vita, morumque habitudine mira.
Hoc decus vnde mihi? Nimirum munere sponsi.
Qui prius ancillæ dans gratis nomen amicæ,
Fecit apud patrem proprio mihi sanguine pacem.

Ich bin selua also eine mura, ande sin auor mine spunne also ein wighus, von then stundon thaz ich frithe ande sine hulde gewan.

Ic ben selue als een muere/ende mijn borsten sijn als een wighuis/ dan dit tijd dat ic bidde en sijn hulde gewan. Ic kerke der

Vaste

Vaſte mura bin ich *Eccleſia de gentibus*, wanda ich *ſupra firmam petram, id eſt, ſuper fidem ſponſi* bin *edificata*, ande ouch *de vinis & electis lapidibus* bin *compacta*. Mine ſpunne ſint alſo ein wighus, wanda ſumeliche ſo *eminentes* ſint *in meis membris*, thie ther hiro *auditores* cunnon *enutrire* mit *uberibus ſpiritualis doctrinæ*, ande ſie ſe mugen *quaſi turris* beſchirman *contra ſpirituales nequitias*, ande *contra hæreticos*, vone thannen ſint thie *doctores* themo wighuſe gelijch, wanda ſie anderen then *populum* alſo verro ouer drephent mit *vitæ ſanctitate*, alſo thaz wighus andere thie *mænia cinitatis* ouerdrephet mit *celſitudine & decore*. Thie era ne hauon auor ich niet von einegan minan *meritis*, ſunder vone mines *ſponſi* genathon, ther mir *pacem* hauet gegen ſinen vader gewunnon mit *effuſione ſanguinis ſui*.

Heidenen den een bæſte muce/wand it geſtimmert den op een vaſte rotſe/dat is/ het geloouue des ſpuidegoms eſt den ooc tſamen geuoecht van leuendige eſt uptgekoſen ſteenē. Mijn burſten ſijn als een wijghuijs/ wand ſommige ſa verheuē zijn in minen leden/ dat ſi die toehoorders voeden konen met de burſten der geeſtelicker leere/ ende haer beſcermen mogen als een wijghuijs/ tegen die geeſtelijke booſheden eſt ketters/ daerin ſijn die leeraers den wijghuijse gelijc/ wand ſi het ander volk alſo beere ouertreffen met heiligheid des leuens/ als dat wijghuijs die anders beſten des ſtads ouertreft in hoogheid ende eere. Maer die eere heb ic niet dan eenige mijns verdienſten/ dan dan mines ſpuidegoms genade, die mi de wege de tegen ſinen vader met die vergietinge ſijns bloeds heeft gewonnen.

ANNOTATIO.

HVLDE] Id eſt, fauor, gratia, fides: item interdum obſequium & obſeruantia clientis, ſiue vaſalli, quod mediæ ætatis ſcriptores feudales hominium, & noſtri homagium vocant. vnde *een heere houden*, eſt præſtare domino iuramentum fidelitatis, & ſolenni ſuffragio dominum eligere. Venit autem ab adiectiuo *huld*, ſiue *hold*, quod amicum & fidelem ſignificat, a quo amici & fideles, ſponſi, ſponſæve hoc toto ſcripto *holden*, vocantur.

Digitized by Google

Synagoga de Ecclesia.

Vinea fuit pacifico, vinea quæ habet populos. Vir affert pro fructu eius mille argenteos.

VINEA *pacifico fuit, istæc, cuius origo*
Paruula, nunc secum trahit omne genus populorum.
Vinea pacifici debet plebs credula dici,
Non ea Iudaico primum sata palmite pauco,
Vnius & gentis circumdata finibus artis:
Sed quæ gentili de germine cœpit oriri,
Iamque suos omnem ramos extendit in orbem,
Omnibus in populis dignis habitanda colonis.
Mille nomismatibus vir fructum comparat eius.
A virtute viri cum constet nomen oriri,
Strenuus ille vir est, qui mercenarius haud est,
Sed totis studiis est cultor vineæ herilis.
Huic quoniam sperat sibi quo vindemia cedat
Sordescunt nummi, sed & omnis gloria mundi,
Nunc vt in Ecclesia lucratus herilia lucra,
Iure boni serui tunc gaudeat euge perenni.

THER suonere hauet einon wingardon, ich meino then wingardon ther thie menige thes liudes hauet. Ther min *dilectus* ther *verus Salomon*, ther mit sinemo dootha suona hauet gemachot *inter Deum & hominem*, ther hauet eine *Ecclesiam in Iudæa paucis palmitibus plantatam*, ande *vnius gentis finibus coartatam*, ich meino *Ecclesiam de gentibus* thiu ther *iam extendit palmites suos vsque in fines orbis terræ*, ande thiu ther *infra macteriam suam* hauet begriphan allerslaghte liude. Ther man

DE dzedemaket heeft eenwingard/ ic mein die wingard die de menichte deel volx heeft. Die mijn lief/ die ware Salomon / die met sinen dood die soene heeft gemaect tusschen God en den mensche / die heeft een kerke dat sijn wingard is / ic meine niet de kerke in Iodenland met weinigh lote beplant/ eñ ouder een volk bepaelt/ ic meine de kerke der Heidenen/ die haer loten nu sciet tot de einden der wereld/ ende in haer heining heeft begreepen alle geslachten van menschen. Dis man die

Digitized by Google

ther giuet thuſent ſiluerinero phéningo thaz her thes winde modes muoze gebruchan. *Vir dictus eſt a virtute.* Vone thannan ther manlichero dughethe is, ther huodet gerno thes, thaz her *in vinea Domini* niet *mercenarius* ne ſi, ther in thero *vindemia* nein deil nehauet, ſunder *agricola*, ther beithe ſinemo heerron wirche, ande her ſeluo an themo deil haue. Themo ſo ze muode is, ther giuet allen wereldlichon richduom, *qui per millenariam ſummam intelligitur*, gerno hinan, thaz her thero ewegan *remunerationis* niet adeligh niwerthe.

geeft duſent ſiluerem penningen dat hy des oofts magh gebruiken. Een man mogt genoot tsade deuchdt. Waeröme die deuchdelijs is, die hoedet geerne dat hy inde wingard des Heerren geen hueriing en ſy, die inde dzuiſſtdinge geen deel en heeft, maer een douwer die dooz zyn herte werct, en een deel aende dzuen heeft. Die ſo te moede is die geuet alle werelditke ryedō, die dooz dis ſomme dan duſent detekent mogt, geerne wegh, op dat hy dande eewige beloninge niet afgedeelt en werde.

ANNOTATIO.

SVONERE] Id eſt, pacificus, a nomine *ſoen*, quod præter oſculum, etiam ſignificat reconciliationem, & interdum redemtionem, luitionem, & lytrum, quod alias *ranſoen*, dicitur.

Huodet] Id eſt, vitat, euitat, a verbo *huoden*, quod nobis *hoeden*, dicitur, & cauere, præcauere, atque per cautionem vitare & euitare ſignificat, idque præter vſitatiorem vſum, quo pro, cuſtodire, tegere & conſeruare ponitur.

Adeligh] Id eſt, expers proprie Latine: componitur ex præpoſitione *af*, quod a, ab, abs ſignificat, & *deligh*, id eſt, particeps, quod venit a *deel*, id eſt, pars.

Vox Chriſti.

Vinea mea cor̃ me eſt.

VINEA *quam ſeui, non excidet hac mihi menti.*
Quamuis Eccleſiam cuſtodibus ipſe tuendam
Tradiderim lectis doctoribus atque Prophetis,

Non

Digitized by Google

Non tamen absentem sed me sibi proficientem
Dum mundus fleterit custodem semper habebit.
Mille tui nummi mihi credito sunt tibi salui,
Bis quoque centeni custodibus adtribuendi.
Mille nomismatibus signatas temporis huius
Diuitias fluxas prudenti mente recusas,
Vt mansura tibi seruentur præmia cæli,
Non cadet hæc frustra tibi spes, retributio multa
Omne repensabit quod quisque fideliter egit:
Qui tamen hic aliis insudant eruiendis,
Mercedis duplæ capient bi præmia vitæ.

Mille argentei tui pacifici, & ducenti his qui custodiũt fructus eius.

THOGH ich minen wingardon beuolan haue then winzurnelon, alſo thu zeliſt thie ſin huoden, ich duon ſin ié thogh ſeluo alliz ana wara. Thogh ich mine *Eccleſiam* beuolan haue *Prophetis*, & *Apoſtolis*, *doctoribus*, ande ioh hiro ouch geſcaphat haue thiu *Angelica præſidia ad tutelam*, ich bin hiro ie thogh ſeluo *pernigil cuſtos qui non dormito neque dormio*. Thie thine thuſent phenningo ſint thir gehaldon, ande zuie zehenzogh phenningo ſint thien gehaldon thie thes wingardon huodent. Wanda thu *diuitias mundi, quæ per millenarium ſignantur*, verkiuſeſt *pro ſpe vindemiæ*, thiu ther bezeichenet *dulcedinem æterna retributionis*, ſo is thir gehaldon *cæleſtium præmiorum gloria, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit*: winnont auor thie *duplicem remunerationem præ aliis*, thie

Alhoſtwel ic mijnen wingard die wingaerd-hoeders beuolé hebbe/alſo du telſts die hem bewaren/ ic neemze noch ſelue altijd waer. Alhoſtwel ic mijn kerke die Prophéten en Apoſtolen ende leraers beuolen hebbe/en haer oock tot een behoedingegeſcapen hebbe die Engelſche garniſoenen/ ſoden ic haer doch een wacker behoeder die niet ſlaperigh en den nochte ſlape. Die dijn duſent penningen ſint di behouden/ en twee hondert penningen ſint dien behoudé die de wingard hoeden. Want du die rijcdom des wereldts/ die betekent wort voor het getal van duſent/ vergueſſte voor die hope des wijntelings/ welk betekent die ſoetheſt des eeuwigen vergeldings/ ſo is di behouden die eere der eeuwigen beloninge/ die noch oge heeft geſien/ noch ooze heeft gehoort/ noch in menſchen herte is geco-

men: maer die winnin noch dubbelde vergeldinge boven anderen/ die

ther *vineam* Domini, *id est, Ecclesiam eius custodiunt*, unde *ad institiam erudiunt multos.*

de wingerd des Heeren/dat is/sijn kerke bewaren/ vñ dat tot gherechtigheid leeren.

ANNOTATIO.

WINZVRNELON] Ponitur pro custodibus siue custodiis vineæ, compositum ex nomine *win*, quod & vinum & vineam interdum significare videtur.

Phenningo] Latinus textus habet, argenteos, vt intelligantur denarij: nobis & generale & speciale nomen est *penning*, interdum enim significat quemuis numum, interdum minutissimum fere, qui tribus mitis, vt loquuntur, constat. Obseruanda obiter studiosioribus cognatio siue alteratio literarum ph, in simplex p. cui Germani nunc sæpius f, loco aspirationis adiiciũt, vt, in *pfaff*, papa, *pfarr*, equus, & similibus. Item affinitas literarum p, b, v, f. cum aspiratione literæ H. de quibus non est huius loci plura dicere: sed adeat qui volet post Terentianum, Priscianum, & alios veteres, Iacobi Matthiæ Dani libellos de literis.

Verkinsest] Id est, elegis, a verbo *verkinson*, eligere, seligere, nobis *verkiesen*, pro eodem.

Vox Christi.

Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.

PERVIGIL *hortorum cultrix soror irriguorum,*
Per modulos suaues tua vox mihi mulceat aures,
Hac etiam fidi satiabilectantur amici.
Qua non prateriens sed fixa habitacula ponens
Germina virtutum fructum facientia sursum
Cordibus in sanctis velut hortis fructificandis
Transplantare cupis, tibi sit constantia magis
Voce sonare meum quod gestas pectore verbum:
Hæc iucunda mihi vox est, gaudent & amici
Hinc superi ciues, tibimet quos ipse fideles

Tutores

Digitized by Google

Tutores ſtatui, quin congaudere ſaluti
Fraternæ norunt anima quæ corpora linquunt.

THV tha bouweſt in then gardon, thine friund horechent thes, laz mih thine ſtimma verneman. O *ſponſa* thu ther fliz haueſt allizana *virtutum germina* ze phanzene in thinen *auditoribus*: ande ouch thaz niet *tranſeuntes* ne duoſt *velut in tugurio manens & cito receſſura*, ſunder ſtadlicho bewunde, kunde min *Euangelium*, allen then thu mugeſt: wanda mir lief ande lůſtlich is thine ſtimma ze vernemene, wanda thu mine *gloriam quæris*, ioh *tuam*. Thine friunde horechent gerno thinero ſtimma, wanda thie *Angelici ſpiritus*, thie ich thir *amicos & defenſores* hauo gemachot, ande thie *animæ iuſtorum quas de tuo tetin ad me aſſumpſi*, thie mendent ſich thinero *prædicationis*, ande *fraternæ ſanctæ*.

DV die inde wingarth wooſte/ dyn brienden luiſteren ue di/ laet mir dyn ſtemme vernemē. O dyuſde du die al aen blicſigh zůſte den beuchden ſpruiten in dyn toehoozders te planten: ende dat ooc niet ouerſcoppende/ als in eenherberg ſůnde/ en haeſt willebe verrecken/ maer ſtadelicge wonende/ verkondige myn Euangelie/ al die du moogeſte: wandmyn lief en luſtigh is dyn ſtemme te horen/ ouermits du myne eere/ en niet dyne en ſoecſte. Dine brienden horē dyn ſtemme gaerne/ wandt die Engelſche geeſten/ die ic dyn brienden ende beſchoedera hebbe gemaect/ ende die ſielen der rechtmaetigen/ dien ic dan dyn geſelſcap hebbe genomen/ die verheuent inder ouer dine predicatie/ ende der broederen ſaligheit.

ANNOTATIO.

BOVWEST] Id eſt, habitas, a verbo *bouwon*, id eſt, habitare iſtr ſæculo: nobis ſignificat verbum *bouwen*, ædificare, ſtruere, exſtruere, & interdum arare, agrum colere, agricolari. vnde *bouwer*, & per ſyncopen *boer*, pro agricola, agricultore.

Horechent] Id eſt, auſcultant, vnde verbum *hurken*, aut *horken*, Fland. exſitatum, pro auſcultare, & *hárken*, Frif. atque *to herke*, Angl. pro eodem.

Vernemen] Id eſt, audire: nobis eſt *vernemen*, diuerſæ ſignificationis, vt, audire, percipere, intelligere. Item ſcitari, ſciſcitari, perquirere, inquirere, ſcrutari.

Flix] Id est, diligentia, Germanis superioribus *fleys*, nobis *vlijt*: unde verbum *flixegon*, pro, studere, accurare, nobis *vlijtigen*, eodem significatu, præcipue in compositione, vt *bevlijtigen*.

Mendent] De hoc antiquo & obsoleto verbo vide quæ supra dicta sunt.

Vox Ecclesiæ ad Christum.

Fuge dilecte mi, assimilare capreæ, hinnulo que cervorum, super montes aromatum.

AVFVGIENS a me procul hinc dilecte recede,
Exemplo tapreæ mihi te tamen hinnuleique
Montibus ex altis monstrans & aromate fœtis.
Præcipiu vt verbum diuulgem sponse receptum,
Perque sonos suaues mea vox tibi mulceat aures,
Parebo monitu, sed cum tu victor abibis,
Liberius sacri compleho munia verbi,
Exemplum capreæ si tu tamen hinnuleique,
Quæ nunc cernuntur sed mox in opaca feruntur,
Gesseris erga me, præsens vt tu Deitate
Sæpius ostendas quia non me sponse relinquas,
Perque tuos Sanctos quos vita probabilis altos
Sic facit, vt meriti sint culmine montibus æqui,
Quos & aromaticis virtus contemperat herbis,
In quibus ipse habitas, sponsam dilecte reuisas.

FLIVGH vone mir wine min, wis gelijch thero reion ande themo hindkaluo an then bergon thero stancyeurze. Thu gebiudest mir ô *sponse* thaz ich thin *Euangelium* cundeghe allen then ich muge: thar zuo ne magh ich mih gemuozegan *quamdiu tu sponsus no-*

Du ducht dā mi mīn lief / wesest gelīc de reien ēn den hindkaluē / op dē bergen der welriekende crūdēn. Du gebiudest mē dat ic dīn Euangelij kūndige allen dien ic magh: daerroe en magh ic mi niet begeuen / so lang als du bruidegom bī ons is.

biscum

biſcum es. So thu *per aſcenſionem* wirtheſt *receptus ad paternum conſeſſum*, ſo magh ich thanne *liberius* ouer al cundegan thin *Euangelium*, Vone thannan ſcheithe von mir *per aſſumptam humanitatem*, ande ſcheine mir ie mitthon thine helpha *per diuinitatem*, duo thaz *inſtar capreæ & hinnulei*, thie man ſumeſtunde ſihet, ande laaz thaz gewerthan *in montibus aromatum*, *ſcilicet* an thinon heiligon, *quorum conuerſatio in cælis eſt*, alſo an then hohen bergon ande thie then *odorem & famam virtutum de ſe ſpargunt*, alſo thie diuren ſtancwurze,

So du doch de hemelnaerd worden oppenomen in dos babers geſelſchap / ſo magh ic dyn Euangelij dan dyper ouer al verkondigē. Daer-omme ſcende dan mi doch dyn aengenomē menſheyd / en verſchyne mi met dyn helpe doch de Godheyd / doe dat ghelyc een reha / en hindekalue / die men ſomtyds ſiet / ende laet dat geſchien aende cruſd-bergen / naemlyc aen dyne heiligen / wiens wandelinge is in den hemel / als aen den hogen bergen / en dien die den reuck en gerucht der deughden dem wtſpreiden als roſteliycke weerieuende cruiden.

ANNOTATIO.

FLIVGH] Id eſt, fuge, hinc noſtrum verbum *vluchten*, quod ſignificat, fugere, aufugere, fugæ ſe dare, a nomine *vlucht*, vt videtur, quod fugam ſignificat.

Hindkaluo] Id eſt, hinnulus, ceruus, iuuencus, compoſitum ex voce *hind*, quod ſignificat ceruam, & *kaluo*, quod proprie vitulum ſignificat, & alias catulum alicuius animalis; atque interdum hominem iuuenilibus annis laſcientem, & parum hominis, oſtendentem, obeſulum, nulliſque curis fatigatum, qualem cum Sergium viderent veteres Galli, *Galb*, quaſi *kalb*, id eſt, vitulum, eum appellarunt, vt notat Sueton. Galb. cap. 3.

Stancwurze] Id eſt, aromata. compoſitum ex *ſtank*, quod odorem ſignificare ſupra dictum, & *wurze*, id eſt, radix, multo ſignificantius, quam nunc Germani ſuperiores, qui ſimpliciter, *wurtze*, dicunt, aut nos, qui vel mutuato vocabulo *ſpecerije*, vel proprio ſed generali, *cruid*, dicimus.

Gemuozegan] De hoc ſupra dictum eſt.

Hohen] Id eſt, altos: vnde nobis eſt *hoge*, pro alto, excelſo & eminenti, hinc *hebenlo*, id eſt, altus pagus vel alta ci-

Digitized by Google

nitas; melius, puto, & certius, quam vt quidam voluere, alta flamma, etiamsi non ignorem *Ioo* etiam flammam significare. Nos autem in hoc vocabulo, quæcumque in isto *Iohelied*, siue Cantico Canticorum commenti sumus, cum maxima demissione & humilitate, ad solam veri & perpetui altæ ciuitatis Domini gloriam, cum bono omine tandem finiemus: illumque qui nobis hæc otia fecit, donaque largitus est, submissa mente, ardentibusque suspiriis rogabimus, vt indies meliora largiri dignetur. Tu tandem, quod summo voto suspiro, summe Salomon,

Da pacem in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster.

EXPO-

Veterum Francicorum Vocabulorum, in lib. Euangeliorum Otfridi vſitatorum, quæ vt multa in hoc ſcripto occurrunt, etiam huic operi accommodantur.

A.

ARVS, id eſt, *axt*, *agſt*.
Abuh, *vnrecht*, *abfal*, *verachtung*, nobis, *vnrecht*, *aſual*, abuſus.
Adeligh, *afdeligh*, *ſonder deel*, expers.
Arunti, *botſchafft*, *beuelh*, Anglis etiamnum vſitatum, pro nuncio aut negotio.
Ambaht, *ampt*, nobis, *ambacht*, & *ampt*, officium.
Arabeiton, *arbeiten*, nobis, *arbeiden*, laborare.
Agaleize, *vnableſſig*, putem legend. Franc. *analeiże*, quaſi *ana*, id eſt, ſine, & *leize*, id eſt, ſinere, omittere: nobis, *ſonder aſlaten*, id eſt, aſſidue, continenter.
Anguſti, *angſt*, nobis, *angſt*, metus.
Anarati, *vnradt*, nobis, *onraed*, proditio, periculum.
Auur, & *afur*, *aber*, nobis, *maer*, *nochtans*, ſed tamen.
Armalichun, *ermlichan*, nobis, *armelijck*, pauper.
Amiuzzi, *aengeſicht*, nobis, *aenſicht*, vultus: putem tamen legend. Franc. *anluzi*, vt noſter Willeramus ſcribit.
Arunti, *ernt*, nobis, *arentijd*, *eugſt*, meſſis.
Aſgu, *eſchen*.

B.

BALO, id eſt, *vbel*, *vnding*, *verretherey*. quid ſi legend. *bado*, quod Anglis vſitatiſſimum eſt pro malo?
Beldida, *kunheit*, *muth*, nobis, *baldaed*, aut, *baldicheid*, audacia.
Bidolben, *vergraben*, nobis, *bedoluen*, ſepultus.
Bi thiu, *bei dieſem*, *darzu*, nobis, *bi dien*, propter ea.
Bigihtigun, *beichten*, nobis, *biechten*, confiteri peccata.
Bi noti, *im fuſzſtapffen*, *ietz*, nobis, *aldoch*, *immertoes*.

Digitized by Google

Berathera, heiteren, hellen, nobis, *heiderem*, aut *heifferen*, coruscare, aut alluminare, vide Not. in Willer.

Biknat, forte mel. *bikanat, bekant*, nobis, *bekent*, notus.

Blida, freud, frolish, nobis, *blide*, lætus.

Blidtun, erfrewtende, nobis *verblidende*, exhilarans.

Blidlicho, frolichen, nobis *blidelijck*, hilaris.

Birut, werdent, nobis *beurende*, accidens, particip.

Birun, werent, nobis *beuren*, accidere.

Bisouffit, erseuft, ertrenct, nobis *versopen*, potus.

Bilgisz, streitist, oder, bergift.

Bitun, beiten, nobis *beiden*, exspectare.

Bizeine, bezeichne, nobis *beteickent*, significatum.

Bilidi, bild, gleisnusz, nobis *beeld*, imago.

Bilidet, embildet, nachuolget, nobis *inbeeldet*, aut *beleidet*, imaginatus, aut diductus.

Bilido, volg, nobis *beleid*, sequela, ductus.

Bi vnsich, fur vns, nobis *bij ons*, apud nos.

Bi sih, fur sich, nobis *bij sich, bij hem*, apud ipsum.

Brusti, gebrestha, nobis *gebreckelijck*, mancus, deficiens.

Burgi, stat, nobis *burch*, ciuitas, castrum.

Buit, gebeuth, herschet, nobis *weont, regeert*, commoratur, regit.

Bue, bauw, nobis *bouw*, actio, ædificatio.

Buen, & Willeramo, *bouwen*, pro habitare, commorari.

C.

CHVNHEIT, id est, *kunheit*, nobis *kunheid*, animositas.

D.

DAGA, id est, *tage*, nobis *dage*, dies.

Dagamusz, imbis, mittagmal, nobis *imbijt, middaghmael*, ientaculum, prandium.

Dati, that, nobis *dat*, hoc, illud.

Datun, thesent, nobis *daeden*, faciebant.

Due, thuo.

Dilent, thulgent, nobis *delgen, verdelgen*, conterere, destruere.

Duron, thuren, thor, nobis *deure*, ostium.

Duriwart, thurhieter, thorwart, nobis *deurhoeder, deurwaerder*, ostiarius, custos ostij.

Drut,

Digitized by Google

Drut, draut, werd, trewer diener, nobis *trouw, oft trouw diener,* fidelis, fidus famulus.

Druthin, Gott, der draut her, der trew Gott, auſſerwolt, nobis *God,* Deus, fidus & dilectus.

Diſge, tiiſch, nobis *diſch, tafel,* menſa.

Diuri. lieb, nob. *lieff,* Angl. etiamnũ, *deare,* charus, amicus.

Dreſo, reichthumb, ſchatz, nobis *treſor,* theſaurus.

Dunichun, rock, nobis *rocke,* tunica.

E.

EINOTI, id eſt, *einode,* nobis *woeſtine,* deſertum, eremus.

Eigun, heyend, habend, nobis *hugende,* aut *vgende,* Angl. *owend,* habens, poſſidens.

Eigut, habet, hatt, nobis *vget,* habet, poſſidet.

Ebonon, ebnen, nobis *euen,* æque, ſimiliter.

Eunon, ewigkeit, nobis *eewen,* æuum, æternum.

E-warto, prieſter, *e-wart,* nobis *wethouder,* componitur enim ex *e,* quod legem ſignificat, & *ward,* cuſtos, nomophylax, legiſlator.

Eiſcon, & *eiſken, heiſchen, begeren,* nobis *eiſchen,* petere.

Erkord, erkoren, nobis *verkoren,* electus.

Ernſti, gunſt, gnad, nobis *gunſt,* fauor, gratia.

Enti, ende, nobis *ende,* &.

Ergiſtichun, heſtlichen, nobis *eiſtijck,* terribilis, vide Not. in Willeramum.

Erteſlicha, etliche, nobis *etlijke,* aliqui.

F.

FARAVVI, id eſt, *farb,* nobis *varw,* color.

Fiant, feind, nobis *viand,* inimicus, Dan. etiamnũ *fiende.*

Friunt, freund, nobis *vrient,* amicus.

Firtilot, vertijlget, nobis *verdelget,* dirutus, deſtructus.

Fiari, fiere, nobis *vier,* quatuor.

Fruma, frommen, nutz, nobis *vrome,* commodum.

Foraſagon, waerſager, propheet, nobis *voorſegger,* propheta, vates.

Furiſta, furſt, nobis *vorſt,* aut *voorſte,* princeps, primus.

Filu, viel, nobis *veel,* multum.

Forachta,

Forachta, forcht, nobis *vreese*, metus.
Forachtlicho, fortchtlichen, nobis *vreeselijck*, metuendus.
Fisgizze, fischetz, nobis puto, *vische*, pisces.
Funon, schnier, bendel, nobis puto, *snoer*, funis.
Follichomin, volkommen, nobis *volkomen*, perfectus.
Firdan, verthon, verloren, nobis *verdaen*, perditus.
Frammort, frummet, nutzet, nobis *nut*, fructus.
Froniſga, wurdig, erhſam, nobis *eerſaem*, honorabilis.
Furdir, furbas, forthin, nobis *voordeel*, commodum.
Fuar, vor, nobis *voor*, ante, pro.
Feuuida, frouden, nobis *vreuchde*, lætitia.
Flizun, fleiſſen, nobis *vlieten*, fluere.
Fuazin, fuſſen, nobis *voeten*, pedes.
Feliſon, felſen, vnde noſtrũ vetus, *velte*, pro rupe, & petra.

G.

GARAVVAN, *Zurichten, bereiden, auffbauwen*, nobis *gerwen, bereiden*, parare, præparare: vide Not. ad Willeramum.
Gauuon, hochzeit, gaſterey, nobis *hoochtijt, gaſterij*, dies feſtus.
Giaga leizen, beſleiſz, hemue, nobis *bevlitinge*, cura, curatio.
Geba, gaben, ſchenkungen, nobis *giften, gauen*, dona.
Guallichi, gewalt, pracht, preiſz, nobis *gewelt, praeht, prijs*, poteſtas, gloria.
Gomman, ehemãn, hauſzwirt, nobis *huijsheer*, paterfamilias.
Gomon, menſch, nobis *menſch*, homo.
Gomeheit, menſchheid, guad, id eſt, humanitas, nobis *menſchelijckheid*.
Ginoz, verwant, gſpan, nobis *genote*, aut *venote*, ſocius, coniunctus.
Genuhti, genuge, nobis *genucht*, voluptas, volupe.
Gagantan, gegnetent, nobis *gegunt*, donatum.
Giruati, radſam, radtlich, nobis *geraden*, conſultus.
Girithi, berichi, onderweiſz, nobis *bericht*, inſtructio.
Giſti, barmhertzigkeit, mildigheit, nobis *gifte, gaue*, donum, gratia, liberalitas.

Giſium,

Gisiuni, gesicht, gestalt, nobis *aensicht*; Dan. *ansiune*, vultus, facies.

Gouman, keines, niemands, nobis quibusdã, *gieman*, nullus.

Giscefti, geschefte, geschopf, nobis *doeninge*, actio, opera.

Gidon, gemacht, nobis *gedaen*, factum.

Gouma, acht, wart, nobis *waerde*, æstimatio, honor.

Goumen, gomen, huten, halten, nobis *hoeden, houden*, tenere, seruare, custodire.

Gisidalen, setzen, nobis puto, *setelen*, sedes, sedilia.

Gidue, thaden, tugenden, nobis *daden*, opera, virtutes.

Giuuati, waat, kleid, gewand, nobis *gewade*, vestimentum.

Githiz, tuchtig, nobis *tuchtich*, moderatus.

Githigini, gutigkeit, nobis *gedeghentheid*, probitas.

Githingen, richten, vertragen, nobis *richten*, curare, dirigere.

Gidan, gethon, nobis *gedaen*, factum.

Githingi, anschlag, geding, nobis *geding*, causa, res, ius.

Gizeino, anzeig, bedeut, nobis *beteickent*, significatum.

Gisitho, gewone, nobis *geset, sede*, mos, consuetudo.

Gigarothin, zurichtindt, bereitetind, nobis *gegerwet*, paratum, præparatum.

Gihogat, gedacht, nobis *geheuget*, memoratus.

Gihugnuzze, gedechtnusz, nobis *geheuchnisse*, memoria.

Gihugi, gedenck, nobis *geheugen*, memoria.

Giresstit, geruwet, gerasttet, nobis *gerusttet*, requietus.

H.

HALZE, id est, *kruppel, lam*, nobis *lam*, claudus, Dani hodie dicunt, *halte*.

Hegistichun, heszlichen, nobis *ysslijck*, horribilis.

Herost, & heresten, oberster, nobis *ouerste*, præfectus.

Hafta, schwanger, nobis *swanger*, grauida.

Hiun, han, hien, nobis *haer, hen*, illis; Dani hodie *hand*, pro illo dicunt.

Heroti, Herschaft, Phariseer, nobis *Heere*, Dominus.

Heri Zogen, Herr Zogen, nobis *Hertogen*, Duces.

Herisaf, herscafft, nobis *heer menichte*, exercitus, grex.

Hebiger, heftiger, nobis *heuige*, vehemens.

Hiluh, verheel, nobis *heelt*, aut *geheelt*, absconditus.

Hiar,

Hier, hie, nobis *hier*, hic.
Hore, leim, kath, nobis *lijm, slijck*, limus, cœnum.
Horngibruader, aussetziger, sundersiech.
Hugi, hegi, habe, & *gedenck*, nobis *haue*, & *gedacht*, opes, res, & memoria.
Huggen, im sinn haben, nobis *heugen*, meminisse.
Hugu, sinn, verstand, trost, hofnung, nobis *gedachtē, troost, hoope*, cogitationes, solatium, spes.
Houbit, haubt, nobis *hoofd*, caput, Willer. *hoiued.*
Heil, gluck zu, nobis *gluck*, salus.

I.

IAGILICH, id est, *ietlicher*, nobis *iegelijc*, vnusquisque.
Iaginuedar, ein eitlicher, idem.
Inimer, immer, nobis *immer*, immo.
Iaman, iemandt, nobis *ieman*, aliquis.
Io, ia, nobis *ia*, etiam. *Ioh, ia auch*, nobis *ia oock*, quin etiam, immo etiam.
Inti, vnd, nobis *ende*, &.
Itale, lax, nobis *idel*, inanis.
Innoto, ijetz, nobis *ietz*, in præsenti, etiamnum.
Indati, vnthaden, puto malefacta, quæ parentibus nostris *endaden*, dicebantur.
Intfiangin, empfiengendt, nobis *entfangen*, acceptus.
Interota, vnehretendt, puto *onreet*, imparatum.
Irhuggen, gedencken, nobis *geheugen*, meminisse.
Iroboron, eroberen, nobis *veroueren*, comparare.
Irbelgono, verberge, verhalte.
Iu, euch, nobis *iu*, vobis *iues, enwers*, vestrum.
Iuuo, euwer, vestrum, nobis *iuwe.*
Iz, es, nobis *het*, aut *dat*, hoc, illud.

K.

KLEIP, id est, *gclaubt oder kleibt*, nobis puto, *beclept*, comprehensus.
Kapfetun, sahent, nobis *gapen, begapen*, pro inspicere, aspicere.
Korata, versucht, nobis *versocht, verkoren*, exquisitus, electus.
Koroti, versuchti, kosz, erwelt, nobis *verkosen*, electus.
Koson, sprechen, nobis *praten*, loqui: vide Not. in Willer.
Kunne, zibbe, nobis *geslacht*, progenies, generatio.

LIOTH,

Digitized by Google

L.

LIOTH, aut *lieht*, vt puto melius, id est, *liecht*, nobis *licht*, lumen.

Luit, leut, nobis *luid*, populus.

Lachan, leinwat, nobis *laken*, aut *linnenlaken*, linteum.

Lib, leben, nobis *leuen*, Angl. *liue*, Dan. *liff*, vita.

Lidi, glider, nobis *leden*, membra.

Liken, vergleichen, nobis *verlijken*, æquare, æquiparare.

Lantuualton, landherren, nobis *landsheren*, præfecti prouinciarum, dioicætæ.

M.

MAMMVNTI, *manna, himelbrogt, luſtbarkeit*, nobis *manna, hemelſbrood, luſticheid*, manna, ambroſia, deliciæ.

Managero, mangerley, nobis *menige*, aut *menigerley*, varius, Danis hodie est, *mange*.

Manodo, monat, nobis *maend*, menſis.

Menniſgen, menſchen, nobis quibuſdam, *menſen*, homines: vide Not. in Willeramum.

Mari, lautmar, nobis *vermaert*, celebris, famoſus.

Marun, meren, wierdigen, nobis *vermeeren*, celebrare.

Mannilich, menigklich, nobis *menige*, multus.

Mihil, groſz, nobis *groot*, magnus, Willeramo, *michol*.

Mithen, mit im, nobis *mit hun*, aut *mit hem*, cum illis.

Miſſi, ir, miſz, vbel, nobis *mis, qualijc*, male.

Minna, liebe, nobis *minne*, amor.

Muaſz, ſpeis, nobis *moes*, olus, cibus.

Manſlage, todtſchlag, mort, nobis *dootſlag*, homicidium.

Muaſi, muſſe, nobis *moete, wijle*, ocium, tempus vacuum.

N.

NI, id est, *nit, nicht, nie*, nobis *nie*, ne, non.

N' an inn oder innan, per ſyncopen.

N' alle, nit alle, per ſyncopen, nobis *niet alle*, non omnes.

N' iſt, pro *nit iſt*, per ſyncopen.

N' vb iz, pro *nu ob es*, nobis *nu of het*.

Niaſen, nieſſen, nobis *nutten*, vti, frui.

ODO,

Digitized by Google

O.

ODO, id est, *oder*, nobis *off*, aut. Angl. *ether*, pro eodem.
Obaz, *obs*, nobis *oest*, fructus.
Ot muat, quasi, *od mut*, id est, humilis aut planus animus, nobis *oetmoet*, æquanimitas, humilitas.
Ougiun, *erougtendt*, nobis *toneh*, *vertonen*, significare, monstrare.

P.

PRVANTA, *profant*, *narung*, nobis *prouande*, victus.
Pade, *fuszweg*, nobis *pade*, semita.
Pedi, *fuszritt*, *steig*, nobis *voetstap*, vt puto, vestigium.

Q.

QVAD, *sagt*, *sprach*, nobis *seide*, inquiebat: vide Not. in Willeramum.
Quid, *sprich*, *quit*, *spricht*, nobis *spreeckt*: vide easdem.
Queman, *kommen*, nostris quibusdam *keumen*, venire.
Quam, *kam*, *quamun*, *kamen*, veniebam, veniebamus.
Quenun, *quena*, *ehweib*, *hausvrauw*. de hac in Notis ad Willeramum, vnde Danis, videtur, *quinde*, mulier.

R.

RAFSTA, *straffet*, nobis *straffet*, corrige.
Redie, *redlich*, nobis *rede*, *gerede*, paratus, Angl. *redie*.
Rinit, *reiniget*, *oder fleusst*, nobis *reinicht*, aut *vliet*, purgat aut fluit, a verbo *rinnun*, currere, ni fallor.
Rinan, *leiden*, *tragen*, nobis *lijden*, *dragen*, ferre, tolerare.
Riuzen, *bussen*, *reuwen*, nobis *reuwen*, pœnitere.
Ruagstab, *anklag zum tod*, nobis *aenclage van den live*, accusatio capitis.
Ruzi, *rausse*, *heule*, *traure*, ploratio, tristitia.
Restit, *ruwet*, nobis *rustet*, requiescit, aut requietus.
Riu, *reuw*, nobis *rust*, quies.

S.

SABAN, *furtuch*, *schurtz*, vtitur Sabani voce Marcellus, Medicus Gallicus Empiricus.
Sar, *Zwar*, *furwar*, nobis *voorwaer*, vere.

Salida,

Digitized by Google

Salida, seligkeit, wol, nobis *saligheid*, salus.
Samaneti, gesamlet, nobis *versaemt*, congregatus.
Sarphe, scharfe, nobis *scarpte*, acrimonia.
Scal, soll, nobis *sal*.
Scullen, sollen, nobis *sullen*.
Scalc, diener, nobis *dienaer*, famulus, in plur. *scalkon*.
Sedale, sydel, nobis *setele*, sedile.
Sér, wetag, nobis *seer*, pæna, dolor.
Selidon, saal, hutten, nobis *sael, hutten*, aula, tentoria.
Sie, sij, Siu, si; Si, sei, seige.
Siungun, nobis *singen*, Dan. etiamnum, *siungi*, canere, cantare.
Sliumo, bald, liecht, nobis *haest, licht*, cito, leuiter: vnde forte nostrum *Sliumeren*, leuiter dormire, vix somno corripi.
Sluzila, schlussel, nobis *sleutel*, clauis.
Streuuen, nobis *stroijen*, sternere, conspargere.
Scauuon, nobis *schouwen, aenschouwen*, aspicere, inspicere.
Sus, also, suslich, sollich, nobis *sulc*, talis, *sulich*, & *suslichero*, fere idem.
Suazi, sesz.
Sunta, sunden, nobis *sonden*, peccata.
Suar, schweer, nobis *swaer*, grauis.
Suehur, schweher, nobis *sweer*, aut *swager*, gener.

T.

THAZ, pro, *das*, *Thesa*, pro, *dese*, *Themo*, pro, *dem*. *Thesemo*, pro, *desem*, *Thiu*, & *Thia*, pro, *die*, *das*, *den*; vide Not. in Willer.
Thuruh, durch, nobis *door*, per, propter.
Thegane, diener, nobis *dienaer*, famulus.
Thegan, fromb, nobis *vroom, degen*, probus, vide Not. in Willeramum.
Thiarna, diern, iunefrauw, nobis *deern, maecht*, famula & virgo.
Thiete, volk, nobis *volk*, populus.
Thiob, thieb, nobis *dieue*, fur.
Thehein, Theheinen, aut, vt scripsit Willer. *Chehein* & *Cheheinen, kein, keinen*, nobis *geen, genen*, nullus, nulli.

Digitized by Google

Thigita, flehtend, bathendt.

Thionoſt, dienſt, nobis *dienſt*, famulatus, ſeruitium.

The ih, das ich, theiz, das es, thinera, aut vt Willeramus fere ſemper, *thinero, diner*, tuum.

Thriaſtunton, dreimal, nobis *driemael*, ter, tribus vicibus.

Tradon, nobis *drae*, cito: vide Not. in Willer.

Threſo, ſchatz, reichthumb, nobis *ſoat*, Theſaurus.

Tholeda, duldete, nobis *dulde, leede*, patiebatur: vide Not. in Willeramum.

Thulta, geduldet, nobis *geleden*, paſſus.

Thoret. dort, Anglis, *durt*, nobis *ſlic*, cænum.

Thurft, notturft, nobis *notruft*, victus, fructus.

Tharbeti, manglette, nobis *derruede*, carebat.

Thingon, rechten, nobis *dingen*, agere cauſam, litigare.

Thiarniduam, iunckfrauſchaft, nob. *maechdom*, virginitas.

V.

VNSIH, id eſt. *vns, vnſer*, nobis *onſe*, noſter.

Vn, vnd, ende, &.

Vnkuſti, vnkeuſcheit, nobis *onkuiſheid*, impudicitia.

Vntar, vnder, nobis *onder*, ſub.

Vmbi, vmb, vm, nobis *om*, propter.

Vndon, wellen, waſſerſleg.

Vnz, vntz, biz, nobis *vnte, ter tijt toe*, eo vſque.

Vnwunna, vnluſt, grauſam, ineptum, incommodum.

W.

WANTA, id eſt, *wann*, puto; nobis *wan*, id eſt, inanis: vide Not. in Willeramum.

Vuantun, wonent, meintendt, nobis *waenend*, putans, opinans.

Vuarnſſi, waerheit, veritas.

Weltis, waltheſt, weltit, walthet.

Vueuuon, helliſche peine, ſorte, quaſi, *wee eewon*, id eſt, dolor æternus.

Vuazar, waſſer, nobis *water*, aqua.

Vuerriſal, trubſal, nobis *trubbel*, turba, contentio.

Vuih, heilig, nobis *wie*, ſacer.

Vuizzod, das geſetz, weisheit nobis, ſcitum, ſapientia.

Vuiſun,

Digitized by Google